శ్రీరస్తు.

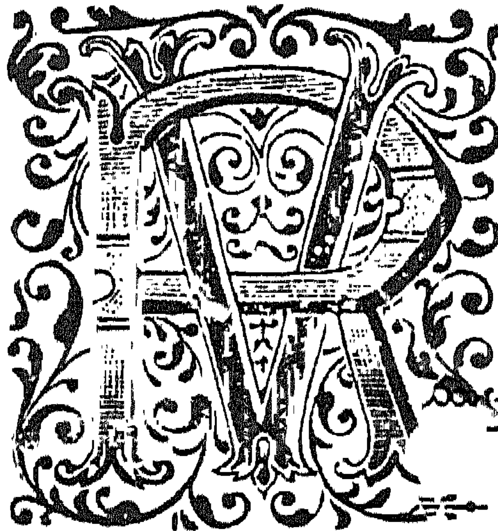
కవికర్ణరసాయనము.

సంకుసాల. శ్రీ నృసింహామహాకవిప్రణీతము.

ఉత్పల. వేంకటనరసింహాచార్య

పరిష్కృతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సువారిచే

ప్రకటితము.

1916.

PRINTED BY

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,

AT THE AUDI SARASWATY NILAYA PRESS,

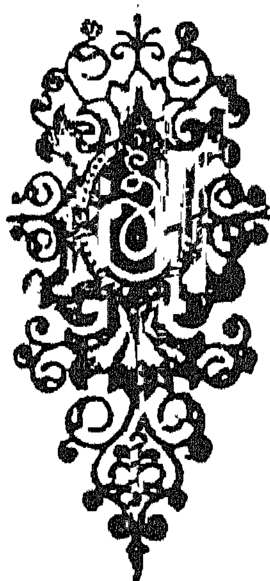
62, MALAYAPERUMALL STREET, MADRAS.—1916.

శ్రీరస్తు.

కవికర్ణరసాయనము.

పీఠిక.

శ్రీరంగనాథస్తుతి.

రామావసుధాపయోధరములం జేదోయి రెంట న్నను
ప్రారంభంబునఁ జిత్రభంగి మకరీపత్త్రాంకము ల్వ్రాసి ని
ర్వైరప్రేమల నిద్దఱందు సమసారస్యంబునం దేలు నా
శ్రీరంగేశుఁడు మమ్ము నిర్మలసుఖశ్రీయుక్తులం జేయుతన్.

బ్రహ్మస్తుతి.

చ. పొలయలుకన్ జపంబునకుఁ బూనుకనుంగవ లెల్ల మోడ్చియుం
దలఁపున మంత్రవర్ణమయుతం గనుపట్టినవాణిఁ జూచి న
వ్వొలయఁ గవుంగిలించి సుసుఖోన్నతిఁ జెందెడువిశ్వతోముఖుం
డెలమిఁ దలిర్ప మత్కృతికి నీవుత విశ్వజనాభిముఖ్యమున్.

శివస్తుతి.

మ. ముకుటాగ్రస్థితచంద్రచంద్రిక సదా ముంపం బ్రభావం బెలుం
గక శశ్వత్పరిరంభణావితతసౌఖ్యస్నిగ్ధుఁ డై జాయఁ బా
యక లీలాపరుఁ డైనశంకరుఁడు నిత్యప్రీతి సంధించుతన్
సకలాహ్లాదము గా మదీయకృతికి న్శబ్దార్థదాంపత్యమున్.

విఘ్నేశ్వరస్తుతి.

మ. నను మన్నింపుము నీకు మామ యగుమైనాకంబు నాకాధినా
థునిమ్రోలం బడు నంచుఁ బార్వతి వియద్ధూతాంబరము న్గాంచినం
దనతుండంబునఁ బీల్చియున్నజలధిం దాఁ గ్రమ్మఱం గ్రమ్మరిం
చినశుండాలముఖుండు మామకకృతిశ్రీ కిచ్చు నిర్విఘ్నతన్.

సరస్వతీస్తుతి.

శా. కాసారంబులు సాహిణంబులు సరిత్కాంతుండు పూఁదోఁట వి
ద్యాసీమంబులు రచ్చపట్లు సురకాంతాలోకసీమంతభూ
షాసిందూరము పాదలాక్ష యగుభాషాదేవి మజ్జి
హ్వాసింహాసన మూనుఁ గాతఁ గృతియుక్తాలంక్రియాహంక్రియన్. 5

వ. అని యభీష్టఫలప్రదపరమపురుషప్రార్థనంబును గావ్యసాధారణలక్షణోపస్థాపనాభి
ప్రాయంబున నితరోచితదేవతానిరూపణంబునుం గావించి. 6

కృతికర్తృజ్ఞాపనము.

క. గురువరభట్టపరాశర, చరణసరోరుహసముల్లసన్మానసుఁడన్
నరసింహనామధేయుఁడఁ, బరిచితసత్కృతిరసానుభవహేతువునన్. 7

సత్కవిప్రశంస.

చ. మనమునఁ గొన్ని నెవ్వగలు మాన్పి ఘటింతురు కావ్యసమ్మదం
బనఘకథాముఖంబున హితాహితబోధ మొనర్తు రింపుగాఁ
గనుఁగొనుకంటె నద్భుతముగా నెఱిఁగింతు రతీంద్రియార్థముల్
ఘనమతు లెల్లవారికి నకారణబంధులు గారె సత్కవుల్. 8

వ. అందున. 9

మిశ్రకావ్యప్రశంస.

గీ. కావ్య ముత్పాద్య మైన సత్కావ్య మింక, నుక్తకావ్యంబ యే పునరుక్తిఁ దెచ్చుఁ
గానఁ గవితాభిముఖుఁ డైనకవివరునకు, మిశ్రకావ్యంబె కావ్యమై మెఱుఁగు దెచ్చు.

కాకవినిరాకృతి.

క. నేరిచిన సుకవి కృతిచేఁ, బే రెఱిఁగించుకొని జగతిఁ బెంపగు టొప్పున్
నేరకకృతిఁ జెప్పుట దన, నేరమి యపకీర్తి జగతి నిలుపుట గాదే. 11

క. ఏరసముఁ జెప్పఁ బూనిన, నారస మాలించువారి కడరింపనియా
నీరసపుఁగావ్యశవముల, దూరమున న పరిహరింపుదురు నీతిజ్ఞుల్. 12

చ. ఫణితులు రెంట మూఁట నొకపద్యము గూరుచువారు లక్ష్యల
క్షణసహకావ్యనిర్వహత గల్గుట చిత్రము గాని యట్లుపో
ఫణిమణిమాత్రధారు లగుపాము లసంఖ్యము గాక తత్ఫణా
మణివిధవిశ్వభూభృతిసమర్థుఁడు శేషుఁడు గాక కల్గునే. 13

క. ఆకులనె యొండుకవితో, పాకములనె మొదలు నెడినప్రాఁదప్పులయా
లోకము జిహ్వాంచలముల, యాకులు గాకుండు నవ్వి యవివో కవితల్. 14

క. పరభుక్తము లైనయలం, కరణముల జుగుప్స లేక కైకొని పదవి
స్ఫురణంబు చూపుకుకవిత, పరికింపఁగ లజ్జలేనిబానిస గాదే ? 15

ఉ. సొంతము గాఁగ శబ్దహృదయజ్ఞులు గా రుచితప్రయోక్త లై
వింతలుగాఁ బ్రబంధములవీథులు ద్రొక్కఁగ లేరు శక్తు లై
పొంతరజల్లిబొంతవెడదూర్చి గతార్థము కూర్చుదుష్కవి
భ్రాంతులసందడిం దడవఁ బాసె రసజ్ఞులసం గవిత్వముల్. 16

క. కలకంఠకలన చూపక, కలకంఠం బూరకున్నఁ గాకను కాదే ?
కలితనిజవాగ్విలాసం, బలరింపనితజ్ఞుఁ డైన నజ్ఞుం డగుటన్. 17

కవిప్రతిజ్ఞ.

చ. హృదయగతిం బురాతనకవీశ్వరు లేగనివీథి లేదు నేఁ
దదనుమతిన్ రచించుకృతి తాత్త్వికులం గరఁగింపకుండునే
మదగజరాజము ల్చనినమార్గములం గడుసింపు నింపవే?
మదగజరాజయానమదమంధరబంధురయానమానముల్. 18

పురోభాగిదూషణము.

చ. ఖలుఁ డిలఁ దప్పులే వెదకుఁ గావ్యరసానుభవంబు సేయ లేఁ
డొలుకులు కోరుఁ గాక ముద మూనఁగ గర్దభ మొంద నేర్చునే?
మలయమరుద్విధూతమధుమాసవికస్వరకేసరావళీ
గళితపరాగయోగపరికల్పితపేశలతల్పసౌఖ్యముల్. 19

క. ఎల్లరు మెచ్చనిమత్కృతి, నుల్లంబున మెచ్చుఁగాక యొకఁ డుష్ట్రిపలం
బొల్లనిపల్లవితామ్రియు, గొల్లలుగాఁ బొగడ నొక్కకోయిలలేదే ? 20

రసజ్ఞభూషణము.

ఆ. తప్పు గల్గె నేనితార తీర్చి రసజ్ఞు, లస్మదీయకవిత ననుమతింతు
రించుటలుక గలిగె నేఁ దీర్చి ప్రేయసి, నుల్లమున వరింప కోర్తు రట్లు ? 21

కృతిప్రశంస.

గీ. యతి విటుఁడు గాకపోవు పెట్లస్మదీయ, కావ్యశృంగారవర్ణనాకర్ణనమున
విటుఁడు యతిగాక పోరాదు వెస మదీయ, కావ్యవైరాగ్యవర్ణనాకర్ణనమున. 22

వ. అని వితర్కపూర్వకంబుగా నపూర్వవిరచనాచాతుర్యంబు నెఱయ మెఱయ నన్వర్థ
నామంబుగాఁ గవికర్ణరసాయనం బన నొక్కకావ్యంబు రచియింప నున్ముఖుండ నై
యనుకూలనాయకాన్వేషణపరాయణాయత్తం బైనచిత్తంబున. 23

నరకృతిపతిత్వగర్హణము.

సీ. ఆందోళికలయందు నంతరచరు లైన, సవికృతాకృతుల పిశాచజనులు
పరకరాళంబు లై ప్రార్థింపఁ గనుఁగొనక, వాయెత్తకుండుజీవచ్ఛవములు
వాలవీజనములఁ గ్రాలుచు నీఁగకు, నంటీవిఖరవర్తులాండసములు
వేత్రపరంపరావిలకంటకాకృతిఁ, జేరఁబోరానిబర్బురతరులు
గీ. శంఖనాగస్వరస్వరశ్రవణసమద, విస్ఫుటచ్ఛత్రవిస్ఫారితస్ఫటాక
విష్టవిషవైద్యవశవర్తిదుష్టఫణులు, ప్రభుదురాత్ముల నెవ్వాఁడు ప్రస్తుతించు. 24
వ. అదియునుంగాక. 25
గీ. నరగుణాంకితమయ్యెనే సరసకృతియుఁ, దూష్య మగు శునిధృతగతదుగ్ధమట్లు
హరిగుణాంకిత మయ్యెనే నసదుకృతియు, హారసూత్రంబుగతి హృదయంగమంబు.

కృతినాథరంగనాథప్రశంస.

సీ. జగదేకపతి యయ్యు సకలాభిగమ్యుండు, సర్వశాసకుఁ డయ్యు సదయహృదయుఁ
డభిమతప్రదుఁ డయ్యు నంజలిసాధ్యుండు, పరిపూర్ణుఁ డయ్యును బ్రణతికాముఁ
డతిగతేంద్రియుఁ డయ్యు ననిమిషదృగ్దృశ్యుఁ, డనియోజ్యుఁ డయ్యుభక్తానుయాయి
సాక్షి యయ్యు సుతాపచారానభిజ్ఞుండు, సముఁ డయ్యు నార్తరక్షాపరుండు
తే. భద్రగుణనిధి దుర్గుణప్రతిభటుండు, సముఁడు నధికుండు లేనియుత్తమపురుషుఁడు
వెదకి చూచినశ్రీరంగవిభునివంటి, ప్రభువు నత్యంతసులభుండు ప్రభువు గలఁడె. 27
శా. జ్ఞానప్రౌఢమహాకవీశ్వరవచస్సంస్తూయమానుండు ల
క్ష్మీనాథుండు మదల్పవాక్యరచనాస్వీకర్త గాకుండు నే ?
నానాభూపతు లెల్లఁ గానుకలు రత్నశ్రేణు లర్పింపఁగా
దానాముష్టిముచుం గుచేలుఁ గరుణన్ ధన్యాత్ముఁ గాఁ జూడఁడే. 28
వ. అని సకలలోకనాయకుం డైన శ్రీరంగనాయకుం డాకృతినాయకుండుగా నిశ్చయించి
మొదలం గృతిముఖాలంకారంబుగాఁ గృతినాయకుదివ్యావతారక్రమం బభివర్ణించెద.

శ్రీరంగనాథదివ్యావతారవైభవము.

సీ. మున్ను కల్పాది నంభోజనాభునినాభి,నలినగర్భంబున నలువ పుట్టి
యఖిలైకమూలంబు లైనవేదంబుల, నతనికృపాలబ్ధి నధిగమించి
శబ్దానుసారి యై జగ మెల్ల సృజియించి, పరికించి యింద్రాదిపదములెల్ల
నాత్మాధికారంబు నస్థిరం బని కాంచి, నిర్విణ్ణుఁ డై మోక్షనిత్యసుఖము
గీ. పరమపురుషప్రసాదసంప్రాప్య మనియుఁ, దత్ప్రసాదంబు తత్పదద్వంద్వభజన
సాధ్య మగుటయు వేదాంతసరణి నెఱిఁగి, తపము గావించె దుగ్ధాబ్ధితటమునందు.- 30

ఉ. మెచ్చి రమావిభుండును సమీపమునం దొకకచ్ఛపాకృతిన్
వచ్చి వరంబు వేఁడు మన వారిజగర్భుఁడు మ్రొక్కి కోర్కి నా
కిచ్చెద వేనిఁ జూపు పరమేశ్వర! నీదగుదివ్యవిగ్రహం
బచ్చుగ మత్స్యకచ్ఛపముఖాకృతు లన్నియు భూశపూర్వముల్. 31

గీ. ఎద్ది నైసర్గికము నీకు నెద్ది పరమ, మెద్ది గోప్యంబు శాశ్వతం బెద్ది యెద్ది
దివ్య మఖిలేశ! యుపనిష ద్వేద్య మెద్ది, యట్టిరూపంబు చూపి కృతార్థుఁ జేయుం. 32

చ. అన విని కంజగర్భ! భవదర్థితరూపము ముక్తలోకజీ
వన మదిచూడఁ జెల్లదు భవాదృశబద్ధులకుం గృపానిబం
ధనమతిఁ జూపువాఁడ నవతారముఖంబున నట్టిదీనిఁ గ
న్గొన నధికారి వీ వగుటకుం గొను మిచ్చెద మూలమంత్రమున్. 33

వ. అని యనుగ్రహాతిశయంబున నపవర్గఘంటాపథం బగు శ్రీమదష్టాక్షరీమంత్రంబును దదనుష్ఠానంబునుం దదర్థస్వరూపంబును దదనుభావంబును దద్విషయనిజనిరతిశయప్రియభావంబునుం దేటపడ నానతియిచ్చి కపటకచ్ఛపంబంతర్ధానంబు నొందినం బరమేష్ఠియు నుక్తమంత్రానుష్ఠాననిష్ఠాపటిష్ఠుం డై చిరకాలంబు తపంబు సేయం దత్తపఃఫలరూపం బై సకలజగదద్భుతావహంబు గా దుగ్ధమహార్ణవమధ్యంబున. 34

సీ. భుజగాధిపతిధృతస్ఫురదాతపత్రంబు, చంద్రార్కకరచలచ్చామరంబు
సూత్రవతీభర్తృవేత్రపాణియుతంబు, విహగరాజస్కంధవిలసితంబు
నందసునందాదినానాభుజిష్యంబు, గంధర్వకిన్నరీగాయకంబు
సనకసనందాదిజయశబ్దముఖరంబు, సిద్ధసాధ్యగణాధిసేవితంబు

గీ. విశ్వతపఃకల్పతరుపుష్పవృష్టికంబు, దేవదుందుభిరవవశద్దిక్తటంబు
భూరితేజోమయంబు నై పొడమి పొలిచె, రంగధామంబు జగదేకమంగళంబు 35

క. అపుడు భయాద్భుతహర్ష, స్థపుటితమతి కిచ్చపడినచతురాననుపైఁ
గృపడగ్గఱ వచ్చి రమా, ధిపభటుఁడు సునందుఁ డతనిఁ దెలుపుచుఁ బలికెన్. 36

గీ. నలినసంభవ! శ్రీరంగనామకలిత, మీవిమానంబు ప్రణవంబు సూవె యుండుఁ
బ్రణవవాచ్యార్థ మిందిరారమణుఁ డున్న, వాఁడు నినుఁ బ్రీతుఁ జేయంగవచ్చె నిట్లు.

క. నలుదెసలఁ జాఁగి మ్రొక్కుమ, నలుమాఱు ప్రదక్షిణము లొనర్చి చిరతపః
ఫల మను శ్రీరంగేశ్వరు, జలజజ! సేవింపు మోక్షసాత్మ్యాతి గలుగున్. 38

వ. అని యాదేశింపం బ్రమోదంబు నలుమడింపఁ జతుర్ముఖుండును జతుర్ముఖప్రణామసలక్షణంబు లగుచతుస్ప్రదక్షిణంబులు నాచరించి శ్రీరంగదివ్యవిమానగర్భంబున. 39

సీ. దక్షిణహస్తోపధానవిధానుఁ డై, వలప్రక్కగా నొత్తగిలినవాని
నాజానుదీర్ఘత్వ మఖిలవేద్యంబు గా, నెడమబాహువు సాఁగ నిడినవాని

నాకుంచితోత్కుంచితాగ్రజానుకము లై, యుండ నంఘ్రులు సాఁచి యున్నవాని
నాకస్మికస్మితవ్యాకోచలోచన, యుగకోణములఁ గృప యొలుకువాని
గీ. జలధినిశ్శేషభూషణశ్రమహిమాచ, లాగ్రవిశ్రాంతనవమేఘ మనఁగ శేష
శయనశయుఁ డైనకోమలశ్యామలాంగు, రంగపతిఁ గాంచె భారతీరమణుఁ డపుడు.

క. ఘనతరహర్షాంబుధిలో, మునిఁగిమునిఁగి తేలుచందమున భక్తిఁ బునరి
పునరానతుఁ డై చతురా, ననముల నుతియింప రంగనాయకుఁ డనియెన్. 41

గీ. పద్మసద్మ! భవత్తపఃఫలమ నగుచు, నవతరించితి నిట్లు నీ స్తవమువలనఁ
దుష్టహృదయుండ నైతి నభీష్ట మెద్ది, వేఁడుకొనుమన్న భారతీవిభుఁడు పొంగి. 42

క. అవలోకనార్హ మగునీ, యవతారంబునను నాకు ననుదినమును బ్ర
త్యవసరపూజావిషయత, నివసింపు గృహార్చ నగుచు నిత్యము ననుచున్. 43

సీ. ఎలన వ్వేలర్ప నీతలఁ బెఱింగియు దివ్య, భవనంబుతోడ ని ట్లవతరించి
నాఁడ నిం కిటమీఁద నవతరింపఁగఁ బూను, నర్చాకృతుల కెల్ల నాద్య మిదియు
యర్థింపుమీ స్వయంవ్యక్తవిగ్రహ మన్న, గృహదైవతంబ కా నహరహంబు
పాంచరాత్రవిధానపరుఁడ వై ద్విపరార్థ, కాలాంతమున ముక్తిఁ గాంతు వనిన
గీ. ధాత చరితార్థుఁ డై రంగధాము నాత్మ, భువనమునయందు విరజాఖ్యఁ బొలుచునేటి
తీరభూమిఁ బ్రతిష్ఠించి దినదినంబు, యుక్తవిధిఁ బూజ సేయుచు నుండునంత. 4।

క. ధరపై నిక్ష్వాకునరే, శ్వరుఁ డనఁగా వైష్ణవాగ్రసరుఁ డఖిలశ్రీ
విరతమతి మోక్షసాధన, పరుఁ డై చింతించు నాత్మభావములోనన్. 45

గీ. తండ్రి వైవస్వతుండు మాతాత రవియు, ఘనులు గావున బ్రహ్మలోకమున కేగి
యచట రంగేశుఁ గొలిచి మోక్షార్హు లైరి, మందసుకృతికి నా కంత మహిమ గలదె.

క. నాదుతపంబునఁ గలిగెం, గాదే? యని రంగపతి నొకండయ విధికిం
గా దనుభవింప 'నేక, స్స్వాదు న భుంజీత' య నెడుసామెత వినఁడే! 47

మ. అపవర్గప్రద మైనరంగము మహాయాసంబుచేఁ గాంచియుం
గృప లేకేరికిఁ గానియాత్మపురి నిక్షేపించుకొన్నాఁ డహో!
కపటాత్ముండు విధాత నే నఖిలలోకప్రాప్తుఁ డైనుర్త్యవి
ష్టపసంస్థుండుగ రంగవల్లభుఁ దపస్సంప్రీతునిం జేసెదన్. 48

క. అని నిష్ఠురనిష్ఠఁ దపం, బొనరింప నజుం డెఱింగి యులుకున దీనా
ననుఁ డై తనసన్నిధి నది, వినుపించినఁ జూచి రంగవిభుఁ డి ట్లనియెన్. 49

సీ. కల డిల కేగుసంకల్పంబు మా కిందుఁ, బరితపింపక వినుపద్మగర్భ!
సాకేతనగరి నైక్ష్వాకులచే మహా, యుగచతుష్కము పూజ నొంది పిదపఁ

గా వేఱఁ జంద్రపుష్కరిణీతటంబున, సప్తమన్వంతరస్థాయి నగుచుఁ
దావకవాసరాంతమునఁ గ్రమ్మఱ వచ్చి, పొందుదు నీచేతఁ బూజ లిచట
గీ. నహరహంబును నిట్లు గతాగతములఁ, జేసి రెండుపదార్థముల్ చెల్లినపుడు
నీకు నపవర్గ మేఁ గరుణించి పోదు, ధామమును నేను నాపరవ్యోమమునకు. 50

ఉ. నీకుఁ ద్రికాలపూజనము నిచ్చలు దప్పక చొప్పడు న్మహీ
లోకజనంబున న్మదవలోకనగోచర మై కృతార్థతఁ
గైకొనుఁ గాన మాతలఁపు గా దన కిప్పుడ యిమ్ము నన్ను ని
క్ష్వాకున కన్న నొం డనఁగ వారిజగర్భుఁడు నోడి ప్రీతుఁ డై. 51

వ. హంసవాహనారూఢుం డై యింద్రాదిబృందారకవర్గంబునుం దానును దుందుభీరవము
లు గ్రందుకొన గరుడస్యందనబంధురం బైన శ్రీరంగదివ్యవిమానంబు భూలోకంబున
కుం గొనివచ్చి యిక్ష్వాకుమహీనాథున కర్పించినం గృతార్థుం డై యమ్మహాభుజుండును
నిజతపఃఫలంబును జగజ్జనభాగధేయంబు నగు నమ్మహాదివ్యభవనంబు మకుటాలంకారంబు
గా మస్తకాగ్రంబున వహించి మహోత్సవోత్సేకం బై పౌరలోకం బెదుర్కొన
నయోధ్యాపట్టణోత్తరదిశ నర్ధక్రోశంబునఁ దమసాసరయూమధ్య మనోహరప్రదే
శంబున నయోధ్యాముఖంబుగా నుక్తవిధిం బ్రతిష్ఠించి కాంచనమణిమయగోపురప్రాసా
దమంటపాదినిర్మాణంబుల గ్రామగజతురంగదాసదాసీరథఛత్రచామరాద్యుచితోపకరణస
మర్పణంబుల నిత్యనైమిత్తికాదిమహోత్సవాచరణంబుల యావజ్జీవంబు నసాధారణం
బుగా భగవదారాధనం బొనరించెఁ దదనంతరంబునఁ దద్వంశసంభవు లగుకకుత్స్థ
రఘుదిలీపప్రముఖమహీపాలకోత్తములు నుత్తమోత్తమభావంబుల రంగధామసమర్చ
నంబు గావింప గ్రమంబున మహాయుగచతుష్టయంబు చనం బంచమత్రేతాయుగ
కాలంబున. 52

సీ. దశరథధారుణీధవుఁడు పుత్రార్థి యై, యశ్వమేధము సేయునవసరమున
నిలఁ గలనృపలోక మెల్ల నేతెంచుట, నందులోఁ జోళదేశాధిభర్త
ధర్మవర్మాఖ్యుఁ డాదశరథునైశ్వర్యంబు, రంగధామార్చనక్రమముఁ జూచి
యిక్ష్వాకుకులమున కిహపరైశ్వర్యంబు, లెపుడు రంగేశునికృప నె కాదె ?
గీ. ధాతసంగతి నిక్ష్వాకురీతిఁ గాంతుఁ, దపముచే నేను శ్రీరంగధామ మనుచుఁ
దలఁచి యజ్ఞాంతమున ధరాధవులయట్ల, పూజితుండయి యాత్మీయపురికి నరిగి. 53

గీ. చంద్రపుష్కరిణీతీరసంస్థుఁ డగుచుఁ, దపమునకుఁ బూన నచ్చటితపసు లతని
తపము వారించి శ్రీరంగధామ మిటనుఁ, దాన చనుదెంచు వినుమీ తత్కారణమును.

క. ఇటకును దద్దిశ నేత, త్తటినీతటి యందుఁ గలదు దాల్భ్యాశ్రమ మ
చ్చట మునిశ్రేష్ఠకథాలం, పటమతి దాల్భ్యుండు మేము భాషింపంగన్. 55

గీ. ప్రాంతసీపవనస్థితవ్యాఘ్రపాదనుజుఁ, గూర్చి భగవంతుఁ డమరులు గొలువ నచటి
కరుగుదేరఁ బ్రణామార్చనాభినుతులఁ, బ్రీతుఁ గావించి వరము గోరితిమి నేము. 56

గీ. అహరహంబు నిచట నర్చనాదులచేత, నిను భజింపవలయు నిత్యసన్ని
ధాన మిచట మాకు దయ సేయు మనిన ద, యార్ద్రుఁ డగుచు నిట్టు లానతిచ్చె. 57

మ. హరిదశ్వాన్వయమందు దాశరథినై యస్మత్పదాంభోజత
త్పరుఁ డై యుండువిభీషణాఖ్యునకు మద్ధామంబు శ్రీరంగమే
కరుణాధీనత నీ నతండు గొని రాఁ గావేరిలోఁ జంద్రపు
ష్కరిణీతీరమునందుఁ గైకొనియెదం గల్పావధిస్థైర్యమున్. 58

గీ. రంగదివ్యవిమానగర్భమున శేష, శయనశయను నన్ భజింపుఁడు సంతతంబు
నని యెఱింగించి చన నేము నసురమథనుఁ, గొలిచి యేగితి మర్కమండలమునకు. 59

క. చని క్రమ్మఱియెడునుముఁ గనుఁగొని మీకులకంద మైనకోకనదాప్తుం
డనియె మునులార! యిందఱు, వినుఁ డేనెఱిఁగింతుఁ బూర్వవృత్తాంతంబున్. 60

సీ. బ్రహ్మలోకమున శ్రీరంగేశు నే నుపాసించి వేఁడితిని నాచేతియట్ల
మద్వంశభవు లైనమనుజనాయకులచే, నర్చితుండుగ విభుఁ డట్ల యియ్యఁ
గొని వచ్చి యిక్ష్వాకుకులులచే నిన్నాళ్ల,యోధ్యయందు సపర్య నొందె నింక
నస్మత్కులీనుల యని ధర్మవర్మాదు, లగుచోళనృపులచే నర్చితుఁడుగఁ

గీ. బోవుఁ గావేరిలోఁ జంద్రపుష్కరిణికిఁ, గానఁ జనునది మోక్షార్థు లైనజనము
లచట శ్రీరంగపతిఁ గొల్వ ననిన వచ్చి, నాఁటనుండియు నేము నున్నార మిచట. 61

చ. దశరథరాముఁ డై పొడమె దైత్యవిభేదియు రంగధామమున్
దశవదనానుజుం డటకుఁ దథ్యము కాఁ గొని వచ్చి వచ్చినన్
భృశముగ నీకు మేము వినుపించినదాఁకఁ దపంబుచే వృథా
కృశుఁడవు గాక నెమ్మది సుఖింపు మహీపరిపాలకుండ వై. 62

వ. అని యాదేశించినం బ్రహృష్టహృదయుం డై ధర్మవర్మయుం గ్రమ్మఱి తదుపాంతకావేరీదక్షిణతీరస్థితం బైననిచుళానామనిజపురంబునకుం జని రంగధామసమాగమప్రతీక్షాపరుం డై రాజ్యంబు సేయుచుండఁ గొండొకకాలంబున. 63

ఉ. రావణుఁ గూల్చి వచ్చి రఘురాముఁ డు దా హయమేధదీక్షితుం
డై వసుధేశులం బిలువ నంపినఁ దాను నయోధ్య కేగి చో
ళావనిభర్త రాజసభయందు విభీషణుఁ గాంచి సమ్మదం
బావహిల న్మఖాంతమున నర్చితుఁ డై చనుదెంచెఁ గ్రమ్మఱన్. 64

క. వచ్చి విభీషణుఁ డిడిగో, తెచ్చున్ శ్రీరంగధామదివ్యవిమానం
బిచ్చటి కనునిశ్చయమునఁ, హెచ్చినహర్షమునఁ గృతసమీహితబుద్ధిన్. 65

వ. రాక్షసేశ్వరుం డైనవిభీషణు నాతిథ్యంబున నఖిలలోకేశ్వరుం డైన శ్రీరంగపతిసమర్చ
నంబునకుం దగినట్లుగా నుచితవివిధప్రశస్తవస్తూపకరణసామగ్రీసంపత్సంపాదనంబు
చేసికొని విభీషణాగమనంబునకు నెదురెదురు చూచుచుండు నంత. 66

సీ. అట నయోధ్యాపురియందు శ్రీరఘురాముఁ, డాత్మోపకర్తయు నతిహితుండు
నగువిభీషణు లంక కనుపునప్పు డనుగ్ర,హాతిరేకమున నిజాన్వయైక
జీవధనం బైన శ్రీరంగధామంబు, సపరిచ్ఛదంబును సపరిజనము
గా నొసంగుటయు నాదానవాధిపుఁడు కృ,తార్థుఁ డై ధరణి సాష్టాంగ మెఱఁగి
తే. మస్తకంబున ధరియించి మంత్రివరులఁ, దా నభోవీథి లంకకు దక్షిణాభి
ముఖముగాఁ గడు ముదమున మోచి తెచ్చి, వేళ నక్కమన మధ్యాహ్నకాల మైన. 67

గీ. తత్సమయపూజనము సేయఁ దలఁపు వొడమి, మహికి డిగ్గి మరుద్వృధామధ్యమహిత
చంద్రపుష్కరిణీసరస్తటమునందు, దనుజపతి నిల్పె శ్రీరంగధాము నప్పుడు. 68

మ. కని యచ్చో మును లద్భుతప్రమదమగ్నస్వాంతు లై చోళభూ
జనభర్త న్వినుపింప వచ్చి సలిపెన్ సంప్రీతి నాతిథ్యముల్
దనుజేంద్రుండును రంగధామునకు సుక్తప్రక్రియం జేసె న
మ్మనుజాధీశ కృతోపచారములచే మధ్యాహ్నకాలార్చనల్. 69

గీ. తాను మునులును శ్రీరంగధాముఁ గాంచి, చిరమనోరథసిద్ధికిఁ జిత్త మలరఁ
జోళభూభర్త యొకకొంతకాల మిచట, దనుజవర! నిల్పు మని వేఁడుకొన నతండు.

ఉ. నైకటికంబు ఫాల్గునమున న్నరనాయక! రంగభర్త కి
క్ష్వాకుకృతోత్సవం బగుటఁ జయ్యన లంకకుఁ బోవు టొప్పు నా
నీ కిది లంక గాదె శుభనిష్ఠఁ దదుత్సవలక్ష్మి నిచ్చటం
జేకొని రంగభర్తఁ గృప సేయు కృతార్థత మాకు నీదయన్. 71

క. అని వేఁడి యమ్మహాత్ముని, యనుమతిఁ గొనిహృష్టహృదయుఁ డై చిరకాలో
పనతనిజయత్నఫలముగ, నొనరించెం దన్మహోత్సవోపక్రియలన్. 72

సీ. నవ్యనైకసమగ్రదివ్యభోగములచే, రాగమగ్నుం డయ్యె రంగభర్త
సవినయపరవస్తుసత్కారములచేతఁ, బ్రీతాత్ముఁ డయ్యె విభీషణుండు
అర్ఘ్యపాద్య ప్రభృత్యర్హార్పణములచేఁ, బ్రముదితం బయ్యెఁ దపస్వికులము
మృష్టాన్నసత్రాద్యభీష్టదానములచే, సంతుష్టిఁ బొందిరి సకలజనులు
తే. నవబృథము సేయ జగము కృతార్థమయ్యెఁ, బూతమతి ఫాల్గునంబునం బుబ్బతోడఁగి
ధర్మవర్మాఖ్యుఁ డగుచోళధరణిధవుఁడు, తగ నొనర్చునవాహ్నికోత్సవమునపుడు. 73

క. ఈగతిఁ బ్రతిదినవవనవ, భోగమునఁ బదేను నాళ్లు వొహిఁ బ్రయాణో
ద్యోగమున నృపుని నిలిపి మ, నోగతిఁ బోలుచు విభీషణుఁడు గృతనతియై. 74

తే. ఎత్తఁజూచిన శ్రీరంగ మొగసిరాక, యచలమునుబోలె నిశ్చలం బైన నతఁడు
బాష్పనిష్పీడితాక్షుఁ డై పరితపింప, సదయహృదయుండు శ్రీరంగశాయి వలికె. 75

క. తేలెమ్ము వత్స! యీగతి, నేల పరితపింప మాకు నిచ్చట విడువం
జాలమికిఁ గలదు కారణ, జాలము వినుపింతు వినుము సర్వము దెలియన్. 76

మ. పరితః ప్రాంతపరీతసహ్యతనయాబాలానిలాసేవ్యముల్
పరిమాణప్రథమానపూగకుహళీప్రాదుర్భవామోదముల్
సరసాభ్రంకషనారికేళనిబిడచ్ఛాయంబు లీచంద్రపు
ష్కరిణీపుణ్యసమీపదేశములు శక్యంబె విసర్జింపఁగన్. 77

సీ. సరిలేదు చంద్రపుష్కరిణీసమీపంబు, నకు నెందు నని మెచ్చినాఁడఁ గాన
నవ్వియభవులచే నర్చితుండుగ సూర్యు, నకు శపథం బిచ్చినాఁడఁ గాన
మునులు వీరికి నిత్యముగ సేవఁ గృపసేయుఁ, వాడ నైవర మిచ్చినాఁడఁ గాన
ననపాయు లగుమహీజనులకు మోక్ష మీ, నా మదిఁ గరుణించినాఁడఁ గాన

ఆ. నిచటు విడిచి నాకు నెచటికి నేగరా, దిదియె కాదు వేఱ హేతు వొకటి
గలుగు నీకవేరకన్యాప్రవాహము, ధ్యంబు విడువరామి కదియు వినుము. 78

వ. మున్ను విశ్వావసునామధేయుం డైన గంధర్వవరుం డసంతపద్మనాభదేవుం బ్రబోధితుం జేయుటకు దక్షిణసముద్రతీరంబునకుం జనుచు నడుమ వింధ్యపాదప్రశస్తలగుసమస్త నదులం గనుంగొని యందఱికి నేకనమస్కారంబు గావించుచుం గడచి చన నమ్మహాత్ముం డొనరించిన నమస్కారంబు తనకు తనకు యని యహంకరించుట నమ్మహానదుల కందఱకుం దమలో వివాదంబు వుట్టి జరుగుచుండఁ గొండొకకాలంబున. 79

గీ. తిరిగి యతఁడు నాటితెరువు గానఁగ వచ్చి, తొంటియట్ల మ్రొక్కె నొంటిమ్రొక్కు
మ్రొక్క నీవు మ్రొక్కు మ్రొక్కిందు నెవ్వరి, కనుచు నెల్లనదులు నడుగుటయును.

క. వినుఁ డెల్లనదులు మీలో, ఘన మగునదె నాదుమ్రొక్కు గైకొనునది పొం
డని చనుటయుఁ దమలో గుణ, ఘనతకు నై తొంటికంటెఁ గలహం బయ్యెన్. 81

గీ. పోరిపోరి పరిశ్రాంతిఁ బొంది గర్వ, మెడలి క్రమమున శాంతు లై యెల్లనదులు
నత్యహంకృతి జహ్నుకన్యకుఁ గవేర, కన్యకును బోక చిరకాలకలహ మయ్యె. 82

క. ఇరువురును జతుర్ముఖుసభ, కరుగ నతఁడు గంగ యధిక మనుటయు దుఃఖా
తుర యై కవేరకన్యక, సరసిజభవుఁ గూర్చి తపము సలుపఁగ నజూఁడున్. 83

క. గంగానది భగవత్పద, సంగతి గల దగుట నొసఁగఁ జన దధికతఁ ద
ద్గంగాసామ్య మొసంగితి, గంగాసమ వనఁగ వేరకన్యయు నలుకన్. 84

చ. నలువఁ దొఱంగి ఘోరముగ నన్ను గుఱించి తపం బొనర్పఁగా
వల వని గంగకంటె గుణవత్త్వసుసిద్ధికిఁ దావకోదర

స్థలమున రంగధామసహితంబు వసించెద నంటిఁ గావునన్
నిలిచెద నీకవేరసుతనిర్ఝరమధ్యమునన్ విభీషణా! 85

క. కావున గతశోకుఁడ వై, నీ విప్పుడు లంక కరిగి నెమ్మది రాజ్య
శ్రీవిభవ మనుభవింపుము, నావుడుఁ గడుదైన్యమునఁ బునఃప్రణతుం డై. 86

గీ. పుండరీకాక్ష! యిచట నీ వుండు దేని, లంక యేటికి? సామ్రాజ్యలక్ష్మి యేల?
నాకు సర్వంబు నీపాదనలినయుగమె, యుండఁ గలవాఁడ నేను నీయొద్దఁ గొలిచి. 87

శా. కల్పాంతావధికంబు నాకు మును లంకారాజ్య మాయుష్యముం
గల్పించె న్రఘుభర్త మోక్షపద మాకాంక్షింప శేషాహిరా
ట్తల్పం బిన్నిటు లిచ్చినాఁడు కృపతోడ న్వేదశాఖాశిఖా
కల్పత్వత్పదపల్లవంబులకు నేఁ గాఁ జాల దూరస్థుఁడన్. 88

సీ. అనవుడు వత్స! యి ట్లగు నైన నాయాజ్ఞ, సేయంగవలయుటఁ జింత యుడిగి
లంకాధిరాజ్యపాలకుఁడ వై యుండుము, కలుగ దినావసానముల నెల్ల
జనుదెమ్ము నను గూడి సత్యలోకమునకు, రెండుపరార్థముల్ నిండినపుడు
కొనిపోదు నాతోన నిను నిత్యపదమున, కట్లొట లంక కీ వరుగు మిచట

తే. నుండునట్లుగ నినుఁ జూచుచుండునాఁడ, నెపుడు లంకాభిముఖుఁడ నై యీవు నరులు
గూడి యిచ్చోట నుండుట గూడ దనిన, దనుజకులనాయకుండు నొం డనఁగ నోడి.

వ. ప్రదక్షిణపూర్వకంబుగా సాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి శ్రీరంగవల్లభుపదార
విందంబులు నిజశిరోభాగంబున దృఢంబుగాఁ జేర్చుకొని బాష్పధారాళలోచనంబుల
నంతంత మరలిమరలి సేవించుచు నెట్టకేనియు విభీషణుండు మంత్రిసమేతుం డై
లంకకుం జనియె ననంతరంబ ధర్మవర్మాదిచోళరాజపరంపరాపూజితుం డై యనాలోచిత
విశేషాశేషజగజ్జనంబులకు మోక్షసత్రప్రదానం బొనరించుచు నుభయకావేరీమధ్యం
బునఁ జంద్రపుష్కరిణీతీరంబున శ్రీరంగనామధేయదివ్యగృహస్థుం డై యుండుటం జేసి.

సీ. అపవర్గకాంక్షచే నాఁకొన్నవానికిఁ, దంగేటిజున్ను శ్రీరంగశాయి
నిర్వాణదారిద్ర్యనిర్విణ్ణుఁ డగువాని, ముంగిటిశేవధి రంగశాయి
సంసారమలవిమోచనము నాకాంక్షించు, పంగువుపై గంగ రంగశాయి
పరమార్థలాభతత్పరుఁ డైనవానికి, ముంగొంగుపసిఁడి శ్రీరంగశాయి

తే. బెదర కాఁకటియమృతంబుఁ బిదికికొనఁగ, శృంగములు లేనిమొదవు శ్రీరంగశాయి
కోరువారలకోర్కు లీఁ గోరివచ్చు, జంగమామరతరువు శ్రీరంగశాయి. 91

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఈదృశగుణనిధికి మహా, హ్లాదసుఖాకారసంవిదమృతాంబుధికిన్
వేదాంతనేతినేతిస, మాదిష్టనిషేధవిషయితాత్మావధికిన్. 92

క. ఖ్యాతతరచంద్రపుష్కరి, ణీతటగృహమేధికాత్మనిరతేక్ష్వాకు
వ్రాతకులదైవతమునకు, ధాతృశతాహఁరహారార్చితపదాబ్జునకున్. 93

క. పంగూపరిపరినిపత, ద్గంగాసమామాదృశాక్షిగతగోచరభా
వాంగీకర్తకుఁ జోళ, ప్రాంగణపరిదృశ్యమానబహుసేవధికిన్. 94

క. ద్వివిధోభయదిక్ప్రవహా, త్కవేరకన్యాతటోపగతపూగవనీ
నవకుహాళీపరిమళవహా, పవనోపాస్యునకు వికచపద్మాస్యునకున్. 95

క. శారదచంద్రాతపవి, స్తారాస్తరణాభిరామతల్పితయమునా
చారుతరపులినసాక్షికి, జారగ్రామణికి ధూర్తజనతామణికిన్. 96

క. అసమసమసమరసమయ, ప్రసభమదప్రసృతివిస్మరదురసురసమి
త్యసువిసరగ్రసనరసో, ల్లసదసిరసనాలభుజచలద్భుజగునకున్. 97

క. భాషాధిపశేషాదిమ, నీషాపదగోచరగుణనిస్స్వామ్యునకున్
దోషాచరయోషాజన, భూషామోషాచరణనిపుణశౌర్యునకున్. 98

క. హేయప్రతిభటునకసం, ఖ్యేయప్రథమానగుణమహిష్ఠునకు ముని
ధ్యేయస్వరూపికనుసం, ధేయప్రియదివ్యనామధేయాఢ్యునకున్. 99

క. కారుణ్యఖనికి నజహ, త్తారుణ్యనవాభిరూపతాప్రకటితశృం
గారరసాధీశ్వరునకు, శ్రీరంగేశ్వరున కర్థిచింతామణికిన్. 100

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము.

వ. సమర్పితంబుగా నాయొనర్పంబూనినమాంధాతృచరిత్రం బనుకావ్యకథాకల్పవల్లికి నాలవాలం బైనపురవరం బెట్టిదనిన. 1

సాకేతపురవర్ణనము.

సీ. జాతరోపమనోజ్ఞజాతరూపం బైన, కోటచే వలయాద్రి నోటువఱచి
మధుసుధారసపూరమధురనీరం బైన, పరిఘచే వారాశి భంగపఱచి
నవరత్నచిత్రాభినవయత్నకము లైన, యిండ్లచేఁ గనకాద్రి యేపు గఱచి
కాంతనిర్మలచంద్రకాంతబద్ధము లైన, కుట్టిమంబుల ధాత్రిఁ గొంచపఱచి
గీ. కమలగర్భుండు దనసృష్టి గానిభువన, కోశగర్వంబు నణఁగింపఁ గోరి దీని
వేడ్క నిర్మించె ననఁ బొల్చు వినుతహృదయ, ఘట్టనం బైనసాకేతపట్టణంబు. 2

క. పట్టణరమ బిరుదునకై, పట్టినపగలింటిదివియబాగునఁ గోటం
జుట్టును దన్మణిగణరుచి, స్ఫుట్టితతేజుఁ డయి తిరుగు ఖరకరుఁ డెపుడున్. 3

క. పరిఘాకమఠము పైఁ దన, భరియించినధరణి నిలిపి ప్రాక్కమఠము త
చ్చిరవహనశ్రమహతికా, పరిఘాజలఖేలనంబు పలుమఱు సలుపున్. 4

గీ. అతిసమున్నత కనకహర్మ్యములతుదలఁ, జెలువ మొలికెడుసాలభంజికలు వొలుచుఁ
బురవిశేషవిలోకనాద్భుతసుకతనఁ, జేష్ట లెడలినఖేచరస్త్రీలఁ బోలె. 5

ఉ. కన్నులపండువై పొలుచుఁ గన్గొన నప్పురలక్ష్మి సారెకు
న్విన్నను వొప్ప విచ్చునెఱవేణి తెఱంగున మందమారుతో
ద్యన్నిజకేతనాంచలకరాగ్రములం బ్రవిసారితంబు లై
యున్నతసౌధశైలశిఖరోపరిలంబిత మేఘలేఖికల్. 6

శా. ఏణీలోచన లాత్మవక్త్రరుచిచే నేణాంకసౌభాగ్య మ
క్షీణప్రౌఢి హరింప సౌధపరిసంకీర్ణేంద్రనీలోపల

శ్రేణీవిర్తలకుట్టిమంబులపయిన్ శీతాంశుఁడున్ జేర నై
ప్రాణాచారము వడ్డయట్లు ప్రతిబింబవ్యాప్తి చూడం దగున్. 7

చ. అహరహముం బ్రభాతముల హర్మ్యతలోపరిచంద్రశాలికా
గృహములఁ గామినీసురతకేలివిసూత్రితహారమౌక్తిక
గ్రహణపరాయణంబు లగుఁ గావునఁ దన్మతిభ్రాంతతారకా
గ్రహములఁ జంచులం గమిచి క్రాయుఁ బురిం జిలుకప్రోదిపావ్వముల్. 8

ద్విజాదివర్ణనము.

క. క్రతుభుజులకు గృహపాదకు, లతిగూఢ బ్రహ్మనిధికి నాజనికులు భా
రతికిని బేరోలగములు, ప్రతిలే కలరుచు పురమున బ్రాహ్మణవర్యుల్. 9

శా. పౌరగపుణ్యముచేతఁ గాని రిపులన్ భంజింప లేఁ డయ్యో భూ
దానం బొక్కటి గాని షోడశమహాదానంబులుం జేయ లేఁ
డేనీతిన్ జమదగ్నిరాముఁడు సముం డిద్ధప్రసిద్ధోన్నమ
ద్దానక్షాత్రగుణంబులం బురవరాంతర్గతక్షత్రియశ్రేణికిన్. 10

ఉ. లేకి నిధివ్రజంబు లవలేశము కాంచనభూధరంబు ర
త్నాకరరత్నరాసు లడిగంట్ల మరున్మణికామధుగ్సురా
నోకహముల్ క్రయోచితవినూతనవస్తువు లిట్టి వట్టి వ
న్యాసుల కందరానిపురవైశ్యులసంపద లెన్నిచూపుచోన్. 11

క. ప్రతివర్షంబును ధర ను, ద్ధతిఁ బడియెడుపిడుగు లెల్లఁ దగఁ గూర్చి నరా
కృతులుగ నొనఁగూర్చె నొకో, శతధృతి యన వీట సుభటసంఘము వొలుచున్. 12

సీ. అవలీలమై నెట్టియవనీరుహము లైనఁ, బెఱుకుట యేలదూండ్లు వెఱికినట్లు
కొమ్ములతుదఁ గ్రొచ్చి కులశైలతటము లైనఁ, గూల్చుట నదిదరుల్ గూల్చినట్లు
యున్మత్తవృత్తిమై నుదధిసప్తక మైనఁ, గలఁచుట మడుగులు గలఁచునట్లు
బలిమి నెంతటివానిఁ బరసైన్యతతుల మట్టాడుట తుంగలో నాడునట్లు
గీ. కాఁ జరింపుచుఁ దమయంగుఁ గలుగురౌద్రరసము లుత్కటమై వెలి నెసఁగుమాడ్కిఁ
గోపమదధార లనిశంబు గురియుచుండ, వఱలుఁ బురివారణము లనివారణములు. 13

సీ. కట్టడిఁ జెలియలికట్టయె కట్టగా, బిగువుమైఁ బేరెంబు వెట్టకుండ
లంఘనలాఘవోల్లసనంబుమై మొక్కలించి వార్ధులు చౌకళింప కుండ
బిట్టునిగంతముల్ మట్టఁజూపినవిధి, పవమానుగడ తెగఁబాఱ కుండ
భరతాభినయముల నిరపేక్షగా లోకదృష్టులు దనియ నర్తింపకుండ
గీ. రయముచేఁ జిత్తగతుల గెల్చియును బతుల, మతులలోనన వర్తింప మాను నలసె
వనుమ సిగ్గునఁ దలవంచుకొనినవిటులొ, యనఁగఁదగి యొప్పుఁ బురి నుత్తమాశ్వతతులు.

క. క్షితిసుర లొనర్చుసతత, క్రతువుల నాహుతులు గొనుచుఁ గాఁపున్న సుర
ప్రతతులవిమానములయా, కృతులం బొలుపారు వీటఁ గ్రీడాగృహముల్. 15

క. వేడుకఁ బతులుం దామును, గ్రీడాగేహములు చొచ్చి కెలనం దెలిరా
గోడలఁ గనుపట్టెడుతమ, నీడలు సవతు లని మానినీజన మలుగున్. 16

శా. దర్పం బేర్పడ ముగ్ధలం బతులు నూత్నక్రీడకుం డార్చి కం
దర్పుం డార్వఁగ నీవిబంధనములం దప్పింప నవ్వేటిలో
నర్పించుం బునరంశుకస్థితిఁ ద్రసాహైన్యం బభావంబుగాఁ
గర్పూరాగరుధూపధూమపటలీగాఢాకృతిప్రక్రియల్. 17

శా కేళీగేహసరోమరాళమిథునక్రేంకారముం గన్యకా
డోలాకాంచనకింకిణీఘనరవాటోపంబు నృత్యన్నటీ
హేలానూపురశింజితంబుఁ బురి నింపేపారఁగా లోఁగొనుం
గాలోద్యత్పురుహాయమానగణికాకాంచీకలక్వాణముల్. 18

ఆ. ఉచితసమయ మగుటయును రత్నగర్భప్ర, సూతి నొందియున్న చొప్పు మెఱయ
వివిధమణిసమృద్ధి వీక్షింపఁగా నొప్పు, నప్పురంబులోన నాపణములు. 19

వేశ్యావర్ణనము.

సీ. గమనంబులేచాలుఁ గన్నులు దనియింప, నృత్తంబు లేలకో నేర్చి రిట్లు
పలుకులే చాలు వీనులకుఁ బండువు సేయ, నెఱపాట లేలొకో నేర్చి రిట్లు
సౌందర్యములె చాలు సమ్మోహనమునకు, నేపథ్య మేలకో నేర్చి రిట్లు
తారుణ్యములె చాలుఁ దలఁపులు గరఁగింప, నెఱతనం బేలకో నేర్చి రిట్లు
ఆ. లిది ప్రియాతిరేక మిది గదా నఖముఖ, సాధ్యమునకుఁ బరశుసంగ్రహంబు
వీరు గలుగ మరుఁడు విజయగాఁ డెట్లన, వఱలుదురు పురంబువారసతులు. 20

పుష్పలావికావర్ణనము.

సీ. కరముల కందిచ్చువిరులబంతులకంటె, వెసఁదోఁచుచన్నులు వేడ్కఁ బెనుప
మవ్వంపుగొననెత్తుపువ్వుబెత్తులకంటెఁ, గరమూలరుచిచూడ్కిఁ గమిచి తిగువఁ
గోరిన నొసఁగెడుకొసగుపువ్వులకంటె, మొలకనవ్వులు డెందములు గరంప
నిండారుసరముల నెత్తావిగమికంటె, సుముఖసౌరభములు సొక్కఁ బెనుప
ఆ. జట్టికాండ్రఁ దమదుసరససుందరవిలా, సములచేతఁ దార జట్టిగొనుఁ
బురమువీథులకును భూషణప్రాయమై, క్రాలుఁ బుష్పలావికాజనంబు. 21

పౌరవిలాసినీవర్ణనము.

గీ. అంగరాగంబు దమవెలయాట నంత, రంగరాగంబు నొసఁగెడునప్పురంబు
గట్టివాలుపసింతులు కంతుచేతి, గట్టివాలున కొప్పింతు రెట్టివారి. 22

మ. అజహచ్చంద్రవిజృంభముల్ శుకపికాద్యారూఢనానావిధ
ద్విజమృష్టాన్నయథేష్టసత్త్రగృహముల్ దీవ్యన్మదోత్సేకభా
వజసర్వస్వము లంచితానిలనిజస్వారాజ్యము ల్దంపతీ
ప్రజతారుణ్యసమృద్ధిసాక్షులు పురప్రాంతస్థితారామముల్. 23
చ. అలికులకుంతలంబులు రథాంగకుచంబులు పద్మవక్త్రముల్
గలరవపద్మినుల్ గడువికాసముతోఁ దమయందు సక్తమై
యలర విహారవేళఁ దము నంటిన కాంతలమేనికస్తురిఁ
జాలకన సోడుముట్టు సరసు ల్సరసుల్వలె నొప్పు నప్పురిన్. 24

గంధవహవర్ణనము.

సీ. ప్రణయవాదములు దంపతులందు నుదయించి, రంజిల్లు మానాంకురములు మేసి
సురతాంతవిశ్రాంతసుందరీజనముల, వక్షోజతటఘర్మవారిఁ గ్రోలి
వనములు మధుగర్భవతులు గాఁ బూమొగ్గ, మొదవులకౌమారములు హరించి
విషయానుభవకథావిముఖవిరక్తుల, పటుతరధైర్యవప్రములు గూల్చి
గీ. గంధలోభానుబంధిపుష్పంధయముల, ఝంకృతులచే ఘణిల్లన అంకె లిడుచు
విషమశరుపేర జన్నియవిడిచిరనఁగఁ, గ్రొవ్వి చరియించు నవ్వీటఁ గోడెగాడ్పు. 25

సాకేతాధీశ యువనాశ్వవర్ణనము.

మ. ఇట్టివిలాసలక్ష్మి దనకీడును గీడును లేనియమ్మహా
పట్టణ మేలు నుద్ధతసపత్న నృపాలకఫాలపట్టికా
పట్టనవాతతస్ఫురిత పాదసరోరుహుఁ డష్టదిక్తటీ
హట్టచరత్ప్రతాపహరిదశ్వుఁ డనా యువనాశ్వుఁ డున్నతిన్. 26
సీ. తనభూభరణదక్షతను మెచ్చి ఫణిరాజు, చులుకన యగువేయుఁదలలు నూఁపఁ
దనఖడ్గపుత్త్రి శాత్రవుల నచ్చరలను, జిన్నిబొమ్మలపెండ్లిఁ జేసి యాడఁ
దనమూర్తి సుందరతాగర్వవతులైన, సతులమానసములఁ బ్రతిఫలింపఁ
దనకీర్తివల్లికాతతుల కాశాధిప, కుంభిదంతములు వేఁగొనలు గాఁగఁ
గీ. బ్రస్తుతికి నెక్కె సతతధారాళనైజ, దానచిరవాసనావాసితప్రపంచ
రంజనైకమహారాజకుంజరంబు, విశ్వభూభర్త యై యువనాశ్వవిభుఁడు. 27

యువనాశ్వునకు మునిశాపము గల్గుట.

శా. ఆరాజోత్తముఁ డొక్కనాఁడు మృగయావ్యాసక్తిఁ గాంతారకాం
తారంబుల్ వెసఁ జొచ్చి వాహముఖఫేనంబుల్ వనీదేవతా
హారప్రౌఢి ఘటింపఁగా జనియె మధ్యాహ్నాతపక్లిష్టసే
నారాహిత్యముఁ బొంది దప్పిఁబడి ఖిన్నస్వాంతుఁడై యొక్కఁడున్. 28

గీ. పోయి పెద్దదూరమున నొకమునియాశ్ర, మంబు చేరి వొచ్చి మాని నచటఁ
దడవి కానలేక తత్పర్ణశాలికా, భ్యంతరంబు దఱిసి యరసె నందు. 29
క. కందుకముఁ బోనితెల్లని, యండం బొక్కటి మృదుచ్ఛదాచ్ఛాదితమై
యుండఁగ నద్భుతరసమ, గ్నుం డగుచుం గదిసి పుచ్చుకొని ముద మొదవన్. 30
శా. ఔరా! యిట్టివిచిత్ర మేఖగజమో యండం బి దెవ్వానియే
లారక్షించునో మూల డాఁచి యని లీలాకందుకక్రీడమై
నారాజన్యుఁడు చేతఁ బట్టికొని రా నయ్యండ మయ్యాశ్రమ
ద్వారప్రాంతమునం బ్రమాదమున హస్తభ్రష్టమై భూస్థలిన్. 31
గీ. పడినయంతఁ బెక్కుపఱియలై నెఱవుగాఁ, గలల మచట నఱదగట్టుట యును
దలఁకి మానిరాకఁ దలపోసి మునుమును, చనియె మునియు వచ్చి చాల నడలి. 32
మ. తనప్రాణేశ్వరి తొల్లి యంచల వినోదవ్యాప్తి సాకాంక్షఁ జూ
చినయాకోర్కి నెఱింగి యయ్యతివతోఁ జిత్రప్రభావంబు పొం
దన హంసాకృతులై రమించుటయు సద్యోగర్భజంబైన దాఁ
చినవాఁ డొటఁ దదండభంగమునకుం జింతాతిసంతప్తుఁడై. 33
గీ. చింత దేఱి యిట్లు చేసినయతులపా, పాత్ముకుండు గర్భ మవసిచచ్చుఁ
గాక యని శపించె భూకాంతుఁ డిట ధాత్రి, నేలుచుండఁ గొంతకాలమునకు. 34

—— యువనాశ్వుఁడు పుత్త్రులు లేమిఁ బరితపించుట. ——

గీ. భువనభరితమగుచుఁ బొదలువిభూతివి, స్ఫురణ నడఁచుమంచువోలె మ్రింగె
విభునిమనసులోనివిశ్వభూచక్రాధి, పత్యసమ్మదము నపత్యకాంక్ష. 35
సీ. నందనుఁ జూడ నానందించుచూడ్కుల, కెవ్వియుఁ జూడంగ నేవ మయ్యెఁ
దనయానులాపంబు వినఁ గోరువీనుల, కెవ్వియు నాలింప నేవ మయ్యె
సుతుమౌళి మూర్కొనఁ జూచుఘ్రాణంబున, కెవ్వియుఁ బసిగొన నేవ మయ్యెఁ
గొడుకుతియ్యనిపేరు నుడువఁ గోరెడుజిహ్వ, కెవ్వియుఁ జవిగొన నేవ మయ్యెఁ
గీ. బట్టి కౌఁగిటఁ జేర్పంగఁ బరఁగుమేని, కితర మెవ్వియుసోకంగ నేవ మయ్యె
విశ్వభూమీశుఁ డగుయువనాశ్వపతికి, సుతుఁడు వెలియైన బ్రదు కేమి సొంపు దలఁప.
క. సంతతిలేమికి నాభూ, కాంతుం డెంతయును వంత గడలుకొనంగా
సంతతదురంతచింతా, క్రాంతస్వాంతం బొకింత గళవళపడఁగన్. 37
శా. ఏలా యేలితి విశ్వభూవలయ మిట్లేకాతపత్రంబుగా?
నేలా త్రోలితి గర్వితారినృపులన్ హేమాచలం బెక్కఁగా!
నేలా వ్రాలితి యాచకావనకథాహేవాకసంపత్తి? నిం
కేలా బిడ్డలు లేనియీబ్రదుకు? గొడ్డేఱయ్యెఁ జింతింపఁగన్. 38

సీ. జలక మార్చినఁ జిన్నిశయ్యలో నొయ్యొయ్యఁ, గాలు చేయార్పంగఁ గనుట లేద
కెంగేల లేఁబొజ్జ గిలిగింతలిడి నవ్వ, నెలమోముఁ దమ్మి ముద్దిడుట లేద
తియ్యఁదేనియ లొల్కుతీపనవ్వులతోడి, తొక్కుఁబల్కులు విని చొక్క లేద
పడఁకుతోఁ జిఱుతప్పటడుగుల నేతేరఁ, జేసాఁచి యక్కునఁ జేర్పలేద
గీ. పుత్రకులు లేనిసిరి యేల భోగ మేల, బాలకులు లేనితో నేల బ్రదుక నేల
యాత్మజులు లేనిశయ మేల హర్ష మేల, యహహ ముఁ బర మెద్ది సంతానహీనులకును.
ఉ. ముంగిట నాడుపుత్రుఁ డతిమోదమునం దను దోలఁ గాంచి వే
డ్కం గరయుగ్మమెత్తి చిఱుగంతులతో వెడయేడ్పుతోడ డా
యంగఁ జెలంగి యెత్తికొని యక్కునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చి ముద్దుమో
ముం గమియార ముద్దిడుట ముజ్జగ మేలుట గాకయుండునే. 40
వ. అదియునుంగాక. 41
ఉ. నారకయాతనాంబుధికి నావ నిబద్ధకవాటగోపుర
ద్వారమునందుఁ గుంచిక భవక్షితిజంబునకున్ ఫలంబు వి
స్ఫారనిజార్థగుప్తి కనపాయనిధిస్థలి వంశవర్ధనాం
కూరము పుత్రునిం బడయఁ గోరుట యొప్పదె యెట్టివారికిన్ ? 42

యువనాశ్వుఁ డింద్రయాగము సేయుట.

సీ. అని చాలఁ జింతించి యాకోర్కె యాత్మీయ, కులగురుం డగుమానికులగరిష్ఠు
నకు వసిష్ఠునకు విన్నపము సేయుటయు న,య్యుగ్రాంశుకులు నతఁ డూరడించి
తగిననానావిధద్రవ్యముల్ దెప్పించి, హోతల రప్పించి యుక్తవిధుల
శతమఖప్రీతిగా నతులితక్రియ నొక్క, యింద్రయాగంబు సేయించుటయును
గీ. దూర్ణమున నధ్వరక్రియ పూర్ణ మైన, మహిత మగు వేదమంత్రాభిమంత్రితాక్ష
తములు చల్లినకలశోదకములు దెచ్చి, భూతలాధీశునకుఁ జూపి హోత లపుడు. 43
క. ఆలింపుమీ జలంబులు, గ్రోలిన ప్రాణికి నృపాలకులమౌళిమణీ !
వేలావలయితధరణిం, బాలింపం గలుగుసార్వభౌముఁడు పుట్టున్. 44
గీ. అని యొకీఁగించి దాపించి రవి మహీశ, వరుఁడు నారాత్రి యెల్ల జాగరము చేసి
మౌనివాక్యం బమోఘంబు గానఁ దెలివి, దప్పి డప్పికి నానీరు ద్రాగుటయును. 45

మాంధాతృజననము.

ఉ. గర్భము నిల్చి కుక్షి యధికంబుగఁ గానఁగ వచ్చి క్రక్కునన్
దుర్భరతీవ్రవేదనల దూలుచు సోలుచు నేల వ్రాలఁగా
నర్భకుఁ డొక్కఁ డయ్యెనకులాగ్రణిగర్భ మగల్చికొంచు నా
విర్భవ మొందె భూజనులు విస్మయమగ్నులు గాఁగ నయ్యెడన్. 46

శా. విస్రస్తాకులవేణిబంధములతో విభ్రష్టసంవాస లై
ఘస్రాంతంబున వాఁడుతమ్ములగతిం గై వ్రాలి వక్త్రప్రభా
విస్రంభంబు లడంగ నవ్విభుసతుల్ వెచ్చి నేత్రాంబుజా
తాస్రాఘాతపయోధరద్వయతటీవ్యాలిప్తకాశ్మీర లై. 47

క. రోదనముతో వసిష్ఠుని, పాదంబులమీఁద వ్రాలి పతిభిక్షను దం
డ్రీ! దయసేయుము నావుడు, నాదర మొప్పంగ మునికులాగ్రణి యాత్మన్. 48

ఉ. ఇంచుక చింతఁ జేసి నృపుఁ డీదశ నేమిట నొందె? నేమి సే
యించిన నేమి పుట్టె? నగునే? యిఁక నిన్నియు నేల? యేను జే
యించినయిష్టియం దహహా! యీయవకార్యము పుట్టు టెట్లురా?
యంచు నహంకరించి తనయాత్మగుఱించి తలంచె నింద్రునిన్. 49

శా. ఆకర్ణించి దేవభర్తయు జగం బాశ్చర్యహర్షంబు లు
ద్రేకింపం దనుఁ జూడ నాత్మగుణగాత్రప్రౌఢగంధర్వయో
షాకంఠధ్వనితాళవృంతరచనాచాతుర్యహేవాకస
న్నాకశ్రీమణికంకణోల్లసదమందక్రేంకృతుల్ ప్రోవఁగన్. 50

గీ. వచ్చినపుడ భక్తి నచ్చటివా రెల్ల, నవనియందుఁ జాఁగి యవనతులుగ
నర్హమణిమయాసనాసీనుఁ డై మాని, తన్నుఁ దలఁచినట్టితలఁపుఁ దెలిసి. 51

ఉ. నన్నుగుఱించి మీరు సవనం బొనరించితి రెందుఁ గల్మషం
బెన్న నొకండునుం గలుగ దివ్విభుఁ డివ్విధి నీల్గునట్లుగా
మున్నొకమాని దిట్టుటయు మోసము నేఁ డిటఁ గల్గె నైన నే
నిన్నృపుప్రాణము ల్మరల నిచ్చితి నిమ్మునినాథు నానతిన్. 52

మ. అని లోకంబుల కెల్ల నద్భుతముగా నాభూవిభుం బ్రాణయు
క్తుని గా దీవన లిచ్చి తా నిజకరాంగుష్ఠంబు తద్బాలవ
క్త్రనిపిష్టంబుగఁ జేయ వాఁడును సుధాప్రస్యందముం గ్రోలె నా
తని మాంధాతృసమాఖ్యుఁ జేసి హరి యంతర్ధానముం బొందినన్. 53

గీ. జాతవేదుండు వీజపశక్తిఁ బోలె, నుష్ణకరుఁడు తపర్తుసంయుక్తిఁ బోలె
నక్కుమారుండు జాతకర్మానుషక్తి, సమధికాశ్చర్యధుర్యతేజమునఁ బొలిచె. 54

సీ. కనుఱెప్ప లిడ నెఱుంగనిచూడ్కిఁ జూచుచు, జిగివీఁపు దోఁప బోరగిలఁ బడుచుఁ
గరజానువులఁ జతుశ్చరణుఁ డై తిరుగుచు, శిశునిదర్శితదృఢస్నేహుఁ డగుచు
భాసురమితపదన్యాసంబు చూపుచు, ప్రాదవిహారమున దుర్వారుఁ డగుచు
జనకజానందబీజత్వంబు గైకొంచు, గుణములముసలి నాఁ బ్రణుతిఁ గనుచు
గీ. వసననిరపేక్షు నిచ్ఛాప్రవర్తి యగుచు, హయసమారోహణంబు సేయంగఁ గలిగి
రాసుతుఁడు దనశైశవక్రమదశావ, తారములచేతఁ బూరుషోత్తమతఁ దెలిపె. 55

మాంధాతృఁడు సకలవిద్యల నేర్చుట.

క. కాలోపనీతుఁ డై భూ, పాలతనూభవుఁడు గురునిపాలం బ్రచుర
వ్యాలోలకాకపక్షు, శ్రీలక్షితుఁ డగుచు నభ్యసించెన్ విద్యల్. 56

క. మందానిలుచే నలరుల, కందువఁ గని తావు లెల్లఁ గైకొనునళిమా
డ్కిం దగుగురువశమున నృప, నందనుమతి శాస్త్రవాసనలఁ దూఁకొనియెన్. 57

సీ. తూఁటిబాల్యంబు వోఁ ద్రోచి ప్రాయంబు వె,ట్టినకవాటంబుఁ బాటించె నురము
జయరమాలంబనశాఖ లై బాహువు, లాజానుదైర్ఘ్యంబు నధిగమించె
వదనచంద్రునిఁ జొచ్చి బ్రదికెడు-చీఁకట్ల గతి నవశ్మశ్రురేఖలు జనించె
నర్థిదైన్యములపై నడరుకెంపునుబోలె, నీక్షణాంచలముల నెఱ్ఱ వోఁచె
గీ. సుందరత్వమునకుఁ జోటిచ్చి తాసంకు,చించె ననఁగఁ గడుఁ గృశించె నడుము
జనవరాత్మజునకు సకలలోకోత్సవా, పాది యైనయౌవనోదయమున. 58

యువనాశ్వుఁడు మాంధాతకుఁ బట్టముఁ గట్టుట.

క. యువనాశ్వుఁ డంతనాత్మజు, యువభావంబునకు హర్ష మొదవఁగ నొకనాఁ
డు వసిష్ఠానుమతిన్ వై,భవమున నభిషిక్తుఁ జేసి పట్టముఁ గట్టెన్. 59

క. శుభవేళ యుక్తవిధిమై, విభుఁ డగురాకొమరుతోడ విశ్వంభర దా
నభిషిక్త యగుచు సాత్త్విక, విభవమునఁ జెమర్చియున్నవిధమునఁ బోలెన్. 60

సీ. శంఖకాహళవేణుఝల్లరీపణవాది,వాదిత్రనాదంబు లాదరించి
నృపగణోపాయనాన్వితసింధుఘోటక,ఘీంకారహేషలఁ గేలి సేలి
చామరగ్రాహిణీశయకుశేశయమణి,కంకణక్రేంకృతి గారవించి
జయజీవముఖబహుస్వస్తిప్రశస్తివి,ప్రాశీర్నినాదంబు ననుమతించి
గీ. విభుతమైఁ బేర్చి యువనాశ్వవిభునికూర్మి, పట్టి పట్టాభిషేకవైభవమునందుఁ
బ్రణమదుత్పతదవనిభృన్మణికిరీట, కోటికోటీవిభూషణాకులరవంబు. 61

ఉ. పాయు తొలంగు మోసరిలు పా పద మంచు మహారవంబుగా
నాయతవేత్రహస్తు లఖిలావనిపాలకులన్ బరాబరుల్
సేయఁగఁ బొల్చె ఫాలగతచిత్రవినిర్మలధర్మపట్టికా
శ్రీయుతుఁ డై కుమారకుఁడు సింహగణాంకితభద్రపీఠికన్. 62

గీ. మణిమయం బైనయూరాజమౌళిమౌళి, చిత్రరుచి నొప్పె ధవళాతపత్ర మపుడు
హాటకాచలశృంగశృంగాటకాగ్ర, విభ్రమన్శుభ్రశరదభ్రవిభ్రమమున. 63

మ. అమరీవిభ్రమరీతిలోలనయనాహస్తాబ్జదోధూయమా
నమణీదండకచామరాగ్రపవమానస్యందనాందోళన

క్రమశోభఁ గృపకుంతలప్రకర ముక్తార్ద్రత్వ మయ్యెం దదీ
యమృగుస్పర్శసుఖోన్నతిఁ బరవశం బై తూఁగుచందంబునన్. 64

ఆశ్వాసాంతము.

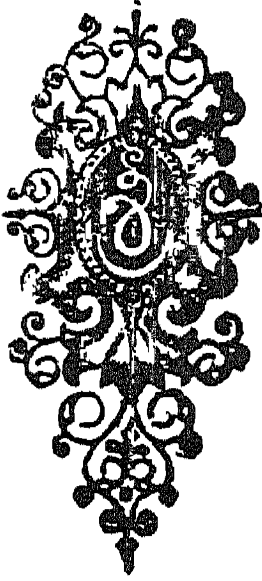
శా. సర్గస్థేమలయాదికారణ మహాసంకల్పపంకేజభూ
భర్గాశాపతిశాసనేశనకళాపారీణ సర్వాసుభృ
ద్వర్గవ్యాకృతనామరూపబహిరంతర్వ్యాపకాదుర్గతి
స్వర్గస్వానుభవాపవర్గఫలదస్వాతంత్ర్యసర్వంకషా. 65

క. వినిహతనతాఖిలార్తీ, యనఘనియంతృత్వచిదచిదంతర్వర్తీ
యనవధికమధురకీర్తీ, మునిజనచేతశ్చరద్వ్యమోహనమూర్తీ. 66

పంచచామరము. మరుత్ప్రరోహతూలతల్పమధ్యసంస్థలీశయా
ధరారమాకరోపలాలితప్రసారితాంఘ్రికా
మరుద్వృధాకవానుబంధమంధరోత్సవానక
స్ఫురద్విరావనర్తితాపభూవనీశిఖావళా. 67

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవక నరసింహనామధేయ
ప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రంగదివ్యగృహాశ్రం
గారోజ్జ్వలదీప శిశిరకరపుష్కరిణీ
తీరఘలనమ్రకల్పకు
హీరుహ కరుణాతరంగితేక్షణసుముఖా. 1

క. ఈవిధమున నిజనందను, భూవల్లభుఁ జేసి వృద్ధభూపతి విషయ
వ్యావృత్తచిత్తుఁ డగుటన్, దా వనమున కేగఁ దలఁచి తనకులసరణిన్. 2

యువనాశ్వుఁడు మాంధాతకు రాజనీతిఁ దెల్పుట.

గీ. తల పెఱుంగఁ జెప్పి తనయుని నొకవెంట, నియ్యకొలిపి పిదప నేకతమున
నొయ్య డాయఁ బిలిచి యొకకొంతనయమార్గ, మెఱుకపఱుపఁ దలఁచి హితమతోక్తి.

అంగపంచకనిరూపణము.

గీ. మనుజపతి కుపాయమును సహాయంబును, వినుము దేశకాలవిభజనంబు
నాపదకుఁ బ్రతిక్రియయుఁ గార్యసిద్ధియు, నంగపంచకము సమస్తవిధులు. 4

ఉపాయస్వరూపనిరూపణము.

వ. మహాభూతపంచకపరిణామవిశేషంబుల సకలప్రపంచంబు నగుచందంబున నేతదంగపంచకవివిధభేదసంగ్రహంబుల సమస్తనీతిధర్మమర్మంబులు నగుటం దత్ప్రకారంబులకుం బ్రదర్శనార్థంబు గాఁ గొన్ని వివరింతుఁ బ్రథమపరిగణితాంగం బైన యుపాయంబులు సామదానభేదదండంబులు తద్విభేదంబు లనేకప్రకారంబు లై యుండు నవి యన్నియు నేకవిషయంబు లై గురులఘుత్వాదిహేతుభేదంబున ననుకల్పరూపంబులు గావు ప్రత్యేకంబ నియతభిన్నవిషయంబు లగుట నేకైకస్వతంత్రోపాయంబులు గావున నన్నియును వర్జనీయంబు లగుటం దత్తద్గుణోత్కర్షం బాలింపుము. 5

గీ. ధన్యతయుఁ బూర్ణతయుఁ గొల్చుదానమునకుఁ, బ్రోదియును రక్షయును జేయుఁ భేదమునకు
దండియును విన్నెయును దెచ్చు దండమునకు, సామమున కేయుపాయంబుసమము గాదు.

క. హితు లగుదు రహితవర్గము, హితమతిఁ బ్రాణ మైన నీఁ జూచు హితా
హితతతిగతరూపజగ, త్త్రితయసువశ్యౌషధములు ప్రియభాషణముల్. 7

క. కా కేమి తన్నుఁ దిట్టెనె?, కోకిల తన కేమి ధనము కోకొమ్మనెనే?
లోకము పగ యగుఁ బరుసని, వాకునఁ జుట్ట మగు మధురవాక్యమువలనన్. 8

గీ ఉన్నసాధనగతుల సాధ్యుండు గాక, మ్రింగఁ బఱతెంచుశత్రువు మిత్రుఁ జేయు
దానమున నాత్మవశగులు గానివార, లితరు లెవ్వార లీజగత్త్రితయమునను. 9

క. శత్రుల మిత్రులఁ జేయున్, మిత్రుల భృత్యులుగఁ జేయు నిజగుణవృత్తిం
బాత్రులుగఁ జేయు నందఱ, ధాత్రీపతి కన్నియెడల దానము తగదే? 10

క. ఆయాసదుర్లభముల న,నాయాసమునన ఘటించు ననభిస్పృష్టో
పాయంబు పతికి భేదో, పాయము గడు నిష్ట మగునుపాయముగాదే? 11

క. అరుల విదళింపఁ గానే, నరపతి తేజస్వి యగుట నడురేయియిరు
ల్వీరియించునపుడు దీప, స్ఫురణము దగుఁ గాక పగలు చొప్పడి యున్నే? 12

క. దండసమర్థుఁడు పతి గా,కుండిన సేవకులు నులుక రుగ్రారిసభృ
న్మండల ములుకునె? కావున, దండసమర్థుండు గాఁగఁ దగుభూపతికిన్. 13

క. పౌరుషము గలుగఁగానే, సారము లగుభేదదానసామములు సమి
ద్భీరువున కవి ఫలింపఁగ, నేరవు షండునకు నింతి నేపథ్యంబుల్. 14

సహాయస్వరూపనిరూపణము.

వ. ఇవి ప్రధానప్రకారంబులు. మఱియు నుపేక్షాదులు నగుప్రకారాంతరంబులు నెఱుంగు నది. యిది యుపాయస్వరూపనిరూపణం బయ్యె. నింక సహాయస్వరూపంబు విను. మఱియు రాష్ట్రదుర్గధనాదిసంపద్రూపంబున మంత్రిసామంతసుహృద్బలదూతచార ప్రభృతిపురుషసంపత్తిరూపంబున బహుప్రకారం బై యుండునవి. యిన్నియు నవశ్యంబు లగుటకుం బ్రత్యేకగుణంబు లాకర్ణింపుము. 15

గీ. అరులవలనఁ గాచుకరణి మేను తెవుళ్ల, వలనఁ గామకొనఁగవలయు నట్ల
యరులవలనఁ గాచుకరణిని నైజాధి, కారిజనులవలనఁ గావవలయు. 16

క. ప్రోదిఁగొనఁదగినపుష్పఫ, లాదులు గొడ్డంట వ్రచ్చి యవనిజము నెడన్
వాదుగొనునట్లు భూప్రజ, బాధించిన నేల కలుగు పతి కరిగోరుల్? 17

క. మన సిచ్చినఁ దన కోడరు, చను విచ్చినఁ బ్రజలు వెక్కసము సేయుదు రౌ
ట నృపతి మన సీకయు కడుఁ, జను వీకయు మెలఁపవలయు సమ్ముఖచరులన్. 18

క. మించి ధనమాసఁ బ్రజ నెఱి,యించుదురాత్ములను శ్రేణి యిచ్చుట పతి కూ
హించిన నిండినచెఱు వవి, యించి శకులకులము సంగ్రహించుట గాదే? 19

క. హరి జలధి నాశ్రయించెను, హరునంతటివాఁడు నద్రి నధివసియించెన్
నరపతిమాత్రున కరిజన, దురధిగమం బైనయట్టిదుర్గము వలదే? 20

క. ధనహీనుఁడు నిరుపాయుఁడు, ధనదాసులు గాక పురుషదాసులు గలరే?
ధనము సకలైకమూలము, ధనసంగ్రహ మొదలినతఁడు దా రా జగునే? 21

క. ధనము వన దోష మరుదే?, యొనరించినయట్టివిధము లుర్వీపతికిన్
విను పాత్రుల కీకుండుట, యు నపాత్రులయందు నిడుటయును నీ రెండున్. 22

క. కర్త యగుకతన మతిఁ గల, కర్తృత్వమదంబువలనఁ గార్యాతురతన్
గర్తవ్య మెఱుఁగఁ దగుటఁ బ్రవర్తకుఁ డగుమంత్రి పతి కవశ్యము వలయున్. 23

క. విపదురుపంకంబునఁ బడి, నపు డిభశత మై వెడల్చునతఁ డున్మదుఁ డై
నపు డంకుశ మై నుఱుచు, నృపకుంజరమునకు మంత్రి నిర్వాహిత గదా! 24

క. కెలనికి వ్రేఁకము దనకున్, వలఁతియుఁ గా దండనాథవర్గముఁ బెనుపన్
వలయుఁ బతియూఱటకు నై, బలిమికిఁ దేఁకువకుఁ దోడుపాటొదవునకున్. 25

గీ. ఎంతబలియురకుఁ దనంతగా సామంత, గణముఁ బెనుప కేల కలుగు జయము?
శేషునంతవాఁడు శిరములు వెయి పూని, కాక మహి వహింపఁ గలిగె నెట్లు? 26

క. పతికి ననుకూలసేనా, పతు లనఁగా నెంద ఱన్నిపటుతరభుజము
ల్పతికిఁ బ్రతికూలసేనా, పతు లనఁగా నెంద ఱన్నిపార్శ్వోరగముల్. 27

క. బలియుఁ డగుమిత్రుసంగతి, గలరా జభ్యుదయ మొందు గౌరవయుతుఁ డై
బలియుఁ డగుమిత్రుసంగతి, గలరా జభ్యుదయ మొందఁ గనఁబడుఁ గాదే! 28

క. చేరువపగ దీర్చుటకై, దూరపుఁదో డాసపడుట దుర్మతియింటం
గూరినచిచ్చార్చుటకై, ధారుణిఁ గూపంబు ద్రవ్వఁ దలఁచుట గాదే! 29

గీ. కిరణములు లేనిపగలింటిసరణిఁ దరణి, వెలుఁగ నేర్చునె యుదయాస్తవేళలందుఁ?
గాన విను ముగ్రతేజుల కైన మూల, బలము లేకున్నఁ గడుఁ బెంపుఁ బడయరాదు. 30

క. ఎప్పుడు దనకుం బగ గల, దప్పుడ సైన్యము ఘటింతు ననఁ బతి కగునే?
యెప్పుడు దగుసైన్యముతే, దప్పుడ పో పగయుఁ గలుగు ననినీపతికిన్. 31

క. నిజముఖపవనము శంఖ, ప్రజనిత మై మధ్యమందరం బగుమాడ్కిన్
నిజవాక్యము దూతముఖ, ప్రజనిత మై యతిశయంబు పతికిం దెచ్చున్. 32

క. తనయున్నచోటనుండియుఁ, గనుఁగొనఁ దగు జగము దేశకాలవిరోధం
బునఁ బొరయ కుండుచారుం, డను నేత్రముచేత నృపతి యఖిలజ్ఞతకున్. 33

దేశకాలవిభాగస్వరూపము.

వ. ఇంక దేశకాలవిభాగస్వరూపంబు వినుమఖిలకృత్యంబులుం దదుభయాధీనసిద్ధికరంబు
లగుటం దత్ప్రకారంబులచే ననంతంబులై యుండు నైనం గొన్ని నిర్దేశించెద. 34

క. ఏవేళ నెచటఁ బండెడి, దేవి త్తది యెఱిఁగి కాదె యిడఁ గాఁ దగు? న
ట్లేవేళ నెచట నెట్టిఫలావహ మది యెఱిఁగి చేయనగు భూపతికిన్. 35

క. అరివెట్టిన లాఘవ మగు, నెరసున భేదంపుఁజేఁత నేరమిఁ దెచ్చున్
విరసించినఁ గ్రొవ్వగుటన్, సరి యగువానియెడ నెల్ల సామంబ తగున్. 36

గీ. ఏఱు నిలుపఁగ లోఁగుట యిచ్చకంబు, మత్తకరిఁ గెరలించుట మాయచేఁత
కొండ నదిరించి తగరు ఢీకొనుట కడిమి, కాన నధికుని యెడ మేలు దాన మండ్రు.

క. ప్రియ మెఱుఁగలేఁడు దాన, క్రియఁ గ్రొవ్వును మఱి క్రియాతిరేకం బగుటన్
బయి నెత్తఁ దగదు మత్తుం, డయినపగఱ భేదవిధికి నర్హుం డెందున్. 38

గీ. సామదానములకుఁ జన వేది భేదంబు, సేఁత దలఁపఁ బందసేఁత యని న
కాన తా బలాఢ్యుఁడైన విక్రమశాలి, హీనశత్రుమీఁద నెత్తవలయు. 39

వ. అట్టితుర్యకార్యంబునను నిశ్చితవిజయం బగుటంజేసి యాత్మీయబలంబు నిచ్చి కేవలాం
గీకరణంబున మార్గాభిముఖుండు గాక తత్తద్దేశకాలానుకూలంబుగాఁ బూర్వోపాయ
త్రయానుప్రాణితం బగుప్రాధాన్యంబు నెఱపవలయుభంగులు నెఱుంగునది. 40

క. అగపడునంతకు బలియుఁడు, పగఱకుఁ బ్రియ మాడు నొక్కపట్టునఁ దనపై
రగ నమ్మి జంతు వరుదే?, బిగువునఁ బెనుఁబాము కూఁత పెట్టెడుమాడ్కిన్. 41

క. గాలపుఁబెరయిచ్చి కదా!, వాలుఁగులం దిగిచికొనుట వక్రరిపుఁడు దా
నే లోఁబడునంతకు బల, శాలియు దానంబు చూపఁ జను నొక్కయెడన్. 42

క. చోరవ దన కీనివెదురుల, నోరయించి దహించుగాడ్పు నోజం బొదియై
పెరిగెడురిపులకు నంత, ర్వైరసము గలిగించువెరవు వెదకఁగవలయున్. 43

క. పేరెత్తి రిపులతో వైరి, పోటగుసదుపాయ మొకటి పుట్టింపఁ దగుం
బోటోడ్డి యైనఁ దాఁ గను, చాటుఁబండంగి వేఁటసలిపెడురీతిన్. 44

క. అరి నొకని బాడమినప్పుడ, బరువున నడరంగఁ జేయ బహుజిచ్చుగతిన్
దరుణం బురంబు వోలెన్, బరువం బగులెనకు నోర్వఁ బడు వేఱొక్కనిన్. 45

క. సులభముసఁ దీర్పపనికై, బలు వగుయత్నంబు సేయఁ జతిఁ జూచినయే
ములు ముంటఁ దివియ కడిదము, జళిపించినయట్టిబేలచందమువచ్చున్. 46

క. చేయింపవలయుపనిఁ దాఁ, జేయుట కర్జంబు గాదు శీఘ్రము తానై
చేయంగవలయుకార్యము, సేయం బనుపుటయుఁ గాదు సిద్ధము పతికిన్. 47

క. స్థానబలంబున నధికుని, హీనుఁడు మెప్పించు బయిల నేగుకడలకున్
లోనగు మొసలి యుదగ్రత, నేనుఁగుఁ బడఁ దిగుచుఁగాదె యిరవున నున్నన్. 48

క ఊహ చెడి తేఁచఁబడెదు మ, హాహితుకోపాగ్ని పిదప నార్చుటకొఱకై
స్నేహము నెఱపఁగఁ జూచుట, మోహం బభివృద్ధిఁ బొందు మునుపటికంటెన్. 49

క. అధముఁ డని రిపుఁడు లోనగు, విధ మెఱుఁగక యెత్తి పిదప వెడఁదిరిగినయే
నధమత మానిచి వానికి, నధికత నొసఁగంగఁ బోవు టంద్రు నయజ్ఞుల్. 50

వ. ఇంక విపత్తిప్రకారంబును గార్యసిద్ధియు ననిష్టనివృత్తినిరాపణంబును నిష్టప్రాప్తిరూపంబును బరస్పరసాకాంక్షంబులై ప్రాప్యంబు లగుటం జేసి రాజులకు నీరెండును ద్వివిధంబైనకార్యఫలం బిది యెఱుంగునది. 51

క. సకలానిష్టంబును బా, యక యిష్టప్రాప్తినలవ నయ్యెడుసుఖ మే?
మొకచే ననలము దరికొన, నొకచేఁ జందనముఁ బూయ నూఱటఁ గను నే. 52

క. కావున నాత్మాభ్యుదయ, శ్రీవిభవ మరిక్షయంబుఁ జేకుఱు నయబా
హావిక్రమముల నఖిలధ, రావల్లభుఁడైనయతఁడు రాజనఁ బరఁగున్. 53

శా. సర్వక్షోణితలంబు నేకధవళచ్ఛత్త్రంబు గా సంతతా
ఖర్వశ్రీఁ దిలకింపఁ నేలుము భుజాగర్వాతిరేకోన్నతిన్
బూర్వాస్తాచలమధ్యదేశనివసద్భూపాలమాళిస్ఫుర
ద్గీర్వాణాధిపరత్నరుఙ్మధుకరోద్దీప్యత్పదాబ్జుండవై. 54

యువనాశ్వుఁడు మునియై వనమున కేగుట.

క. అని దీవించి నిజాత్మజు, వినయవినమ్రతకు నలరి వీడ్కొని చనియెన్
మునివేషంబునఁ బావన, వనవాసంబునకు లోకవర్ణితయశుఁడై. 55

మాంధాత ధర్మిష్ఠుఁడై భూమి నేలుట.

మ. జనకుం డేగినయట్టిపిమ్మట మహాసామ్రాజ్యభారంబు గై
కొని మాంధాతృమహీవరుండు గరచేన్ ఘోరప్రతాపాగ్నులన్
వనజాతప్రభవాండభాండపరిపూర్ణంబైనదృప్యన్నరేం
ద్రనిజస్ఫీతయశోగ్రప్రపంచనవనీతంబు ల్గడు న్వ్రేల్మిడిన్. 56

సీ. వక్రభావ మధిజ్యవర్ధధన్వమునఁ గాని, తన నెమ్మనంబునఁ దగులనీక
నిశితస్వభావంబు నిజఖడ్గమునఁ గాని, తనవర్తనంబులం దగులనీక

విశదభావము కీర్తివిలసనంబునఁ గాని, తనమంతనంబునఁ దగులనీక
దీర్ఘభావము శత్రుదీనత్వమునఁ గాని, తనదుకోపంబునఁ దగులనీక
గీ. యంబుధులు కేళికుళులు కులాచలములు, మేడ లలచక్రగిరిమట్టుగోడ గాఁగ
నవనిఁ బాలించె శుద్ధాంతభవన మట్లు, కీర్తిలక్ష్మీకళత్రుఁ డాక్షితివరుండు. 57
సీ. సర్వసర్వంసహాజనము నర్థార్థిగా, కర్థి నర్థించుసమర్థ మయ్యెఁ
బాతాళమున నుండుఫణికచ్ఛపాదులు, భార మేమియు లేని బ్రదుకుఁ గనిరి
ఖచరలోకంబునఁ గ్రతుభుగ్జనంబులు, తృప్తిమైఁ గఱ్ఱునఁ ద్రేఁపఁ గనిరి
త్రిజగతి సంతతాతిథి యైనకలహాశి, నయనంబు లాకఁటిభయము మఱచె
గీ. దానగుణశాలిభూసముద్ధరణచతురుఁ, డనిశమఖదీక్షితుండు మత్తారిహరణ
విస్ఫృతినిరతుండు యువనాశ్వవిభుసుతుండు, ఘనుఁడు మాంధాతనృపుఁడైనకాలమునను.

శరత్కాలవర్ణనము.

శా. ఆలోకోత్సవ మయ్యె నంత గజగండావిర్భవద్దానకీ
లాలం బంబుజినీతటీవరమరాళం బుజ్ఝితాంభస్సరి
త్కూలం బుత్పలగంధదుర్లలితవాతూలం బుదీర్ణేందుస
ద్జాలం బంగభవానుకూలము శరత్కాలంబు రమ్యాకృతిన్. 59
సీ. జగతీస్థలము పట్టుచాలమి పరికించి, చాలించుమీల వర్షములు వెలిచెఁ
గైకొన్నని రల్లఁ గ్రక్కించి రవి నాఁక, విడుచుమీల మొయిళ్లు విరియఁ బాఱెఁ
బ్రావృడ్జనితోడఁ బాసినబిడ్డలై, పెంపేది నదుల శోషింపఁ జొచ్చె
రాజులు దండయాత్రలఁ ద్రొక్కుడగుభీతి, నిలఁ జొచ్చె నన రొంపు లివురఁ బాఱె
గీ. జలము కలఁక దేఱె సస్యము ల్పక్వంబు, లగుచు నొప్పెఁ దెల్ల నయ్యె దెసలు
వెల్లి పూఁచె నంచ లెల్లెడఁ గొలఁకుల, నుల్లసిల్లె శారదోదయమున. 60
సీ. అంబుదంబులఁ గల్గునాసారవర్షంబు, కరిమదంబులయందుఁ గ్రాలుకొనియెఁ
కేకికేకలఁ గల్గుకాకలీభావంబు, కలమగోపికలవాగ్గతులఁ జేరెఁ
కేతకీతతిఁ గల్గుకృతవికాసస్ఫూర్తి, కుందవాటికలపైఁ గుదురుకొనియె
సురచాపమునఁ గల్గుపరభాగసంపత్తి, చేలకేగెడుశుకశ్రేణిఁ జెందె
గీ. బకకులంబులగతి విజృంభణమదంబు, మగురకలహంసకులముల నధివసించె
నఖిలలోకప్రసాదావహముగ వాన, కాల మరుగంగ నవశరత్కాల మైన. 61
చ. శరదుదయంబున న్విగతసంకులపంకములౌట మార్గము
ల్దరగర నైన నైన వెసగాఁ జన నేరక యుండి రల్లెడన్
దెరువరు లాత్మదృష్టి కతిథిత్వము గొల్పెడుపంటచేలపాం
డఁగతులం బథం బడుగు మాటికిమాటికి మాటలార్చుచున్. 62

శా. పారావారజలంబు లీకొడిదెఁడుం బ్రాపించి యే యిచ్చుచో
ధారాగర్జలఁ జూపు నంబుధరబృందం బంచుఁ గాంతిచ్ఛల
స్మేరుం డై కనుపట్టు యామ్యదిశఁ గుంభీపుత్త్రుఁ డాపోశన
స్వైరక్రీడనభూషితోష్ఠి తచతుర్వారాశిసం దంతటన్. 63

ఉ. కైరవబంధుబింబము ముఖప్రతిబింబము తద్గత స్మితాం
కూరము శీతలాతపము కుండలసూచితమౌక్తికావళుల్
తారలు గా శరత్సమయలక్ష్మి గనుంగొనురత్నదర్పణా
కారమున న్నభస్స్థలము గన్నులపండువఁ జేసె రాత్రులన్. 64

మాంధాత దిగ్విజయయాత్ర సేయుట.

క. ధాత్రీశుఁ డంత దిగ్జయ, యాత్రాసంరంభజృంభితాటోపహతిన్
శాత్రవులగుండె లగలఁగ, జైత్రప్రస్థానభేరిఁ జఱపింపుటయున్. 65

శా. భూకంపంబు జనింప రొంపిగ మహాంభోరాసు లుప్పొంగఁగా
లోకాలోకము పెల్లగిల్లఁగ మరుల్లోకంబు ఘూర్ణిల్ల న
స్తోకవ్యాప్తి నజాండభాండదళనోద్భూతధ్వనిం బోలి యు
ద్రేకించెన్ విజయప్రయాణహతభేరీభూరిభాంకారముల్. 66

సీ. సజలధారాధరసముదయోదయశోభఁ, గాఢ్యఘనభద్రేభఘటల పెంపు
నూర్మిమాలి సముద్యదూర్మిమాలికలట్లు, నడతెంచుఖత్తులాణముల మురువు
సురవిమానగణావతరణక్రమక్రీడ, గమనించుమణిశతాంగములసొబగు
వివిధసింహకిశోరవిహృతివిభ్రమలీలఁ, బైకొనుబహువీరభటులయుంపు
గీ. నలర నానాత్మవిజయచిహ్నములు గ్రాల, ఘనరణోల్లాస మాస్యవికాస మొసఁగఁ
దోడు సూపిరి సన్నాహదోహలమున, దండనాథులు నిజబలోద్దండు లగుచు. 67

మ. జగతీమండలనాథుఁ డప్పు డుచితాచారంబులం దీర్చి మే
లగులగ్నంబున జైత్రతూర్యములు మ్రోయం గాంచనస్యందనా
ధిగతుం డై జయవాక్యవైఖరి బుధు ల్దీపింప సౌగంధులన్
జిగురుంబోఁడులు జాలమార్గములఁ గా సేస ల్వయిం జల్లఁగన్. 68

క. మదవద్గజహయరథభట, పదసరభసఘట్టనాదిబహుభంగురతా
స్పద మగుచు నఖిలధరణియుఁ, గదలం బ్రాఙ్ముఖము గాఁగఁ గదలె న్నాదలన్. 69

సీ. అంకుశాఘాతులకుఁ గొంకక తమతమ, నీడలఁ దఱిమి వెన్నాడుకరులు
త్రోవ చేకొన్నదంతావళంబుల మోయఁ, దఱిమి చివుక్కున దాఁటుహరులు
ఘననేమిరవముల గర్జించి పగ్గతురఁ, గేతనాగ్రముల ఝుంకించుతేర్లు
తోడివిన పైబోల్లు తుత్తుము రై రాల, నొడలు లుప్పొంగఁ గ్రేళ్లుఱుకుభటులు

గీ. నగుచు నడచె లెక్క కగ్గలం బై సేన, యఖిలభువనవితతి నాక్రమింప
నుగ్రరభసలీల నుద్వేల మై త్రోచు, బహుళవిలయజలధిలహరు లనఁగ. 70

శా. ప్రస్థానారభటీవిశృంఖలచమూరావోత్థితాంతర్మదా
వస్థం భద్రగజంబె సైనికులత్రోవం బోవఁగానీక మా
ర్గస్థం బై నతెఱంగు సైనజయముం గల్పింతు భూభర్తకున్
స్వస్థానస్థితి మీఱ నిల్పుఁడనునచ్ఛందంబు గాకుండునే ? 71

ఉ. కత్తి కళేబరం బొగయఁగా నెలవు ల్దెగి క్రమ్ము నెత్తుటన్
జొత్తిలి నోర జొల్లలరఁ జాపఱసం దలఁపించె నయ్యెడన్
మత్తిలి వాగవెక్కసపుమావు పయోనిధివారివారణా
యత్తమహాబలంబు నరుదారఁగఁ గ్రక్కుడు తొంటిగోడిగన్. 72

వ. అనతారాతివిఖండనప్రవణ బాహాగర్వదుర్వారు న
మ్మనువంశోత్తముఁ జెందినట్టి ప్రమదోన్మాదాతిరేకంబు పెం
పున విశ్వంభర మిన్నుముట్టె ననఁగాఁ బొంగారెఁ దద్భూమిభృ
ద్ఘనసేనాపదఘట్టనోత్థితవియద్వ్యాప్తక్షమారేణువుల్. 73

సీ. అంబరజంబూఫలంబున కగచరు, లుగ్రరోచికి రాహువిగ్రహములు
అష్టదిఙ్ముఖముల కవగుంఠనంబులు, మఘవత్కరి కపూర్వమజ్జనములు
కులమహీధరములకు నవాభ్రపంక్తులు, జలరాసులకుఁ గుంభసంభవములు
శాత్రవవదనాంబుజములకుఁ దుహినము, లధర లోకదృష్టికి దర్శనిశలు
గీ. నెఱసె సర్వంకషంబు లై నిబిడగతుల, వివిధరథనేమిహరిఖురద్విరదచరణ
భటపదభ్రమణత్వరోత్పాదితములు, రాజవరదండయాత్రాధరారజములు. 74

గీ. బలవిరావమునకుఁ బ్రతిఘోష మొసఁగెడు, కులనగంబులంత గుహలు నిండ
నిబిడధూళి పర్వ నిశ్శబ్దగతి నుండె, నెలుఁగురాని పలుకు వెడలవట్లు. 75

గీ. ఆత్మ మదవృష్టిచే నేల యందు వాసి, మీఁద దళ మైనధూళిచే మెఱసి యపుడు
ధరణి మోచినహరిదంతదంతికులము, భావ మెఱిఁగించె సేనామదావళములు. 76

గీ. దానధారలచే ధరాతలము గడిగి, హస్తముఖబిందువుల విహాయసము గడిగి
సైన్యరేణువు నడఁగించె సామజములు, సత్వనిధు లోప రెట్లు రజంబు నడఁప. 77

చ. తమకు నయత్నసిద్ధముగ దానము లై యలరించుభూప రా
గము లన వానిచేఁ దమకుఁ గల్గెడుదానజలాతివృష్టిచే
సమయఁగఁ జేయఁ జొచ్చెఁ బటుసైన్యమదేభకులంబు లప్పని
క్కము నదియుట్ల యుత్తము లుపకర్తల కేని యొఁ గీడు సేయరే ? 78

క. తరళనిజఖురనిపాత, స్ఫురదవనివిభు ప్రపంచమున కవు డంతట
పురములుగ నోరఁ జొంగలు, గురియఁగఁ గదలేక నడచె గుఱ్ఱపుఁబౌజుల్. 79

క. ఆశుగహతిచేఁ గేతువి, వేశితబిరుదములు పల్లవితవీరరసా
వేశమునఁ బోలెఁ గదలఁ బ్ర,కాశితముగఁ గదలెఁ జిత్రగతుల రథంబుల్. 80

గీ. నిబిడధూళీభరంబుచే నింగి విఱిగి, పడుమునశ్శంక నెదు రానిపట్టినట్లు
హస్తకుంతపరంపర లలర వసుధఁ, గప్పుకొనుచుఁ బదాతివర్గంబు నడచె. 81

క. బలగతుల ధూళి రైయై యొగ, సిల నింగికి రెండుపాళు లెగసిన నైనన్
జిలువల యేలికిఁ గ్రిందన్, బలభరమునఁ దొంటికంటె భారం బయ్యెన్. 82

సీ. ఇలఁ ద్రొక్కుడున కోర్వ కెగసి మీఁ దెక్కుడు, పగిదిఁ గెంధూళి పెల్లెగసె మింట
నేలకుఁ జోటిచ్చి నింగి క్రిందికి డిగ్గు, పగిదిఁ గానవములు బయలువడియె
మముఁ జొచ్చినా రెఱుంగుము సుండీ రిపు లని, మొరయించుగతి మాఱుమ్రోసెగిరులు
తెగువైరు లింక భేదింతుర న్వీరఁ బోలె, హేతిదీధితులచే నినుఁడు మాసె
గీ. నానుసముతాభ్యసూయచే నలువఁ బోలె, వాహినులు దోఁకి పిండిలివండు లయ్యె
విశ్వవిజిగీషు మైయుషనాశ్వనృపతి, నందనునిసేన లందంద నడచునపుడు. 83

క. జలభూములధూళియు ని, ర్జలభూములజలము లూర జగదద్భుతభం
గుల నడచె నమ్మహీపతి, బలపదసంఖ్యేయవివిధబలసంఘంబుల్. 84

సీ. రథనేమిఘట్టనారవముచే నగలించెఁ, గొందఱహృత్పుటీకోటరముల
దంతికర్ణానిలోద్ధతి నార్చెఁ గొందఱు, తీవ్ర ప్రతాపప్రదీపశిఖల
హరిఖురోద్ధతధూళి నడఁగించెఁ గొందఱ, యతివేలవీరరసాంబునిధుల
భటభుజాస్త్రిచ్ఛవి భంగించెఁ గొందఱ, గంభీరగర్వాంధకారతతులఁ
తే. గోపనిశ్వాసమారుతాటోపమహిమఁ, దూల్చెఁ గొందఱచిరయశస్తూలపటలి
విశ్వవిశ్వంభరాచక్రవిజయదీక్ష. నెరపుచోఁ జేర్చి మాంధాతృనృపవరుండు. 85

సీ. వందనం బొనరించె వంగభూమీశుండు, మొగిచెఁ గేల్దోయి కాంభోజరాజు
వినతుఁ డయ్యెఁ గళింగవిశ్వంభరాభర్త, తల వంచెఁ గాశ్మీరధరణిధవుఁడు
మ్రొక్కె సౌరాష్ట్రభూభృత్కులాధీశుండు, దండంబు వెట్టె గాంధారనాథుఁ
డభివందనము చేసె నంగభూపతి నమ,స్కారంబు గావించె సాల్వవిభుఁడు
తే. గౌళనేపాళపాంచాలకాశకురుర, సింధుసౌరాష్ట్రహాటచోళాదిసింధువలయ
వలయితాశేషధారుణీశ్వరులు చేసి, రంజలులు తన్మహారాజకుంజరునకు. 89

శా. చిత్తప్రీతిగ నప్పునర్ బోసఁగి రాసింధుస్థిరానాయకు
లు త్తద్దేశవిశేషవస్తువులు మాంధాతృక్షమాభర్తకున్

మత్తేభంబులు తేజు లంగనలు హేమంబు ల్మణు ల్ధేనువు
ల్సోత్రంబు ల్మృదుచేలము ల్పరిమళంబు ల్కిన్నరద్వంద్వముల్. 87

చ. కులగురుమంత్రశక్తి నవికుంఠిత మైనమహారథంబునం
దలముగతి స్సముద్రవియద్రులపై విహరింప నేర్చు న
బ్బలుమగఁ డేడుదీవుల నుపాయనము ల్గొని యష్టదిక్కుభృ
త్తలముల వ్రాసె యాఢబిరుదప్రథమానజయాంకమాలికల్. 88

శా. లోకాలోకమహీధ్రముద్రితమహీలోకంబు బాహాబలో
ద్రేకప్రౌఢి జయించి యమ్మనుకులాధీశావతంసంబు లో
కైకాశ్చర్యకరానుభావవిభవాహంకారరేఖ న్మరు
ల్లోకస్కందనలోలుఁ డై కదలె నాలో నేకధాటీగతిన్. 89

మాంధాతస్వర్గమును ముట్టడించుట.

గీ. ఇట్లు సురలోకజయకాంక్ష నేగి బలము, విడిసె సురగిరిపరిసరోర్వీతలమున
నీర్ష్య నారత్నసానువు నెగిరి ముంపఁ, గ్రమ్మితొట్టెడురత్నాకరంబువోలె. 90

క. చనుదెంచి రహితవీరులు, నను నాగుహ లాక్రమించి నడచిరి మొఱయో
యని యనిమిషులకు మొఱ చే,సినగతి మార్మోనసె నద్రి సేనాధ్వనికిన్. 91

క. ఆరవమున మేల్కని సే, నారేణువు చూచి కనలి నభమునను రయో
దారగతిఁ జౌకళించెం, జేరువ నపరంజిమెట్టుసింహపుఁగొదమల్. 92

క. శైలాధిపతికిఁ బ్రతనా, ధూళీతతి సోఁకమండఁ దూలించె సము
ద్వేలనిజవాలలీలా, చాలనముల నినదచకితచమరీమృగముల్. 93

క. బలఘోషమునకు మతులం, గలఁగియు గిరిగుహలఁ వెడలఁ గానక పులు లా
బలముల ధూళిసంప, ద్వలసనములు గలయ వేఁట తెరవై కప్పెన్. 94

క. మున్నుగాఁ గొంచ యేగి చేకొన్నవిడిది, పట్ల సంకేతకేతనప్రతతి గల్గు
బిరుదుప్రతిమలు తమవారిఁ బిలిచె నపుడు, నిజపటాంచలచలకింకిణీరవముల. 95

క. పసిఁడిజలపోసనంబుల, నసమరుచిం బొలుచుగొల్లియన లున్నతిపెం
పెసఁగఁగఁ బసిండిగుబ్బలి, పసిమినుగులగతిఁ దదంకభాగస్థము లై. 96

ఉ. దూరపథంబుసేదఁ బడి తూలుచు వచ్చినవారి వస్తుసం
భారము దారు మోచి నిజపల్లవశయ్యలఁ జెట్లనీడ నిం
పార భజించె సైనికుల నప్పుడరణ్యమహీమహీజము
ల్చేరినవారిఁ జేకొనువిశేషముఁ జెట్లును నెట్లెఱుంగునో? 97

క. అందము లెండనె యుండియుఁ, బరిసరవర్తులకు నీడపట్టై నిలిచెన్
ధరపై నున్నతులు నిజా, తురతఁ దలంపుదురె యాశ్రితుల్గఁ బ్రోచు నిజాన్! 98

గీ. ఆక్రమించినశిఖిసమూహములు బెదరి, పోయినప్పుడు మునుకంటెఁ బొలిచె నడవి
ప్రాను లయ్యెడ వివిధసామంతవరుల, పరిజనముఁ జేర్చుపింఛాతపత్రతతుల. 99

చ. పరువు లిడంగ నాత్మఖురపాతములం గనకాద్రిచెంగటన్
గర మపరంజిరామొరసుగట్టపునేలలు మార్జితంబు లై
ఖురళికలట్ల యాట బలఘోటకకోటికి సేవ దేరఁగాఁ
బొరలుట కయ్యెడ న్వేదకఁ బోవల దయ్యె రజఃప్రదేశముల్. 100

ఉ. కొంచెముగా నిజాంగకము గుంచి ధరిత్రికి నంతయంత లం
ఘించిన లేచుదంతిఁ బరికించు జనంబులు గొంత యాత్మ భా
వించి రవంధ్యవింధ్యపృథివీధరఘోరతరోదయంబు గా
వించిరి వేఱ కొందఱు త్రివిక్రమువిక్రమవిస్మయస్మృతిన్. 101

ఉ. దాన నిరోధమయ్యెడువిధంబు నెఱింగి జలావగాహమున్
మానుప వేఁడి కాళ్లను బెనంగొనుపట్వదపట్టికలో యనం
గా నవశృంఖలాలతలు గ్రందుగ మ్రోయఁగ నీడ్చికొంచుఁ బె
ల్లేనుఁగు లేగెఁ గొండసెలయేరుల మజ్జన మాచరింపఁగన్. 102

గీ. తరళతరకర్ణహతిశంక దనివి నిగుడఁ, గ్రోలఁగా లేనితేఁటులకొదువ దీఱఁ
గ్రోలెఁ గండూయమానకపోలకషణ, వనకుజాసక్తజలమదావళమదంబు. 103

క. తా నడ్డంబుగఁ దిగుచుట, నేనుఁగు మఱలంగఁ బఱచ నేటికిఁ బ్రభవ
స్థాన మగునీలశైలం,బై నెగడం జూపఱులకు నద్భుత మొనవన్. 104

గీ. నతజలావగాహనమున నుత్థితము లై, క్రాలె వక్రకరికరంబు లపుడు
కుంభమణినిధానగుప్తికై యున్నత, ఫణము లైనకాలఫణులువోలె. 105

శా. ఝుంకారంబులపేర నింగి దనకై సంకల్పముం జెప్పఁగాఁ
గ్రుంకు ల్వెట్టినకుంభినీపతి దిశాకూలంకషామోదసా
హంకారంబుగ దాన మీ నలులకున్ హస్తోదకం బిచ్చిన
ట్లంబూరజ్జలబిందువు ల్నభము మూయం జేసె ఘూత్కారముల్. 106

చ. వనగజదానగంధి యగువాహిని వారికి నల్లియంతఁ గై
కొనక తటోపరిస్థలము కొమ్ములచే విదళింపఁ జొచ్చె నా
ననముఁ గెంపు దేఱఁ బలనాగము పేర జలంబు గ్రోలఁగాఁ
దనకు సరోవరం బొకటి ద్రవ్వికొనం దలపోసెనో యనన్. 107

గీ. మావటీ లంగముల ధూళి దోవఁ గడుగ, మజ్జనం బాడి వెడలుచో మఱియు దాన
సామజంబులు ధూళి మైఁ జల్లుకొనియె, మందబుద్ధుల కొకనియమం బగలదె ? 108

క. ఘోటకగజపాలురఘుట, చేటీసల్లాపపరత శీఘ్రంబుగ నా
ఘోటకగజములు మాటికి, నీటికిఁ జనుతెరువు లెల్ల నిబిడము లయ్యెన్. 109

సీ. వివిధపదార్థాభివిశదీకృతిం గృతి,వ్యాకర్తఁ బోలెను వైశ్యుఁ డప్పు
డాతిథ్య మొనరించి హరియించె వేశ్యాజ,నంబు సైనికులయర్థంబు లపుడు
హుంకారశతమున కొండొడకను గ్రాస,కబళము ల్భుజియించె గంధకరులు
ఘోటికాస్మృతి నగ్రఖురములఁ ద్రవ్వుచుఁ, గవణము ల్దినియె సైంధవకులంబు
గీ. నిజనిజాహారతృప్తిమై నిఖిలజనము, వేణువీణాదిబహుకలక్వాణ మెసఁగ
సరససంగీతగీతప్రసక్త మయ్యె, రమ్యతర మైనపశిబిరస్థలమున. 110

రావణుండు మాంధాతకడకు దూతం బంపుట.

వ. అనంతరంబ యంబుజహితుం డపరాంబుధిం గ్రుంకినం గృతోచితాచరణుం డై యుత్తరకోసలేంద్రుండు కర్పూరతైలకరదీపికాసహస్రపరంపగసౌరభవిశేషంబులు సేవాగతసామంతజనంబులు వివిధగంధానులేపసుగంధంబులతోడ సంబంధబాంధవం బనుసంధింపఁ బ్రౌఢపాఠకోత్తములు నిజవిజయాంకమాలికాపఠనంబులవలన శ్రవణసుఖంబుగా ముఖరం బైనకొలువుకూటంబునఁ బేరోలగం బుండునంత దౌవారికుం డేతెంచి మ్రొక్కి దూతపురస్సరుం డైసదైతేయుం డొక్కం డరుగుదెంచి మోసల నున్నవాఁ డని విన్నవించిన నాకస్మికవిస్మయాయత్తచిత్తంబున నాస్థానం బెల్లం దదాగమనసాపేక్షనిరీక్షణం బయ్యె నప్పు డయ్యధిపతియనుమతంబున నాహూతుం డై యేతెంచి నిర్భయంబున నహంకారగర్భంబుగాఁ గర్ణకఠోరంబు లైనవచనసందర్భంబుల గొలు వెల్ల వినం బెద్దయెలుంగున వాఁ డి ట్లనియె. 111

శా. ఎవ్వాం డిం దధినాథుఁడో? యతఁడ నా? లే తుచ్ఛుఁడా! మంత్రి యిం
దెవ్వాండో వినుఁ డింకఁ దక్కినబలాధీశాఖ్యకీటంబు లిం
దెవ్వం డెవ్వఁడొ మీఁదిచే టెఱుఁగ రీహీ! నిక్కమే రాజు లై
క్రొవ్వు ల్మీఱ మదిం గృతార్థులగతిం గూర్చున్నవా రిందఱున్. 112

సీ. కైలాసశిఖరంబు కందుకం బెవ్వని, కంపాతినిజభుజాదండములకుఁ
గృత్తాత్మశిరములు నెత్తమ్ము లెవ్వని, నీలకంఠార్చనానియమములకు
శతమఖాంతగపురస్థితము లు గ్గెవ్వని, యుగ్రాసిపుత్రికాభ్యుదయమునకుఁ
గనకగర్భాండంబు కరఁగెడునుయిప యె,వ్వనిరోషశిఖిశిఖావైభవమున
గీ. కతఁడు దుర్వారదిగ్విజయప్రయాణ, సరళమార్గాంతరాంతరసన్నివేశ
భవనవలయీకృతాఖిలభువనకుండు, రావణుఁడు వొల్చు విశ్వవిద్రావణుండు. 113

వ. అమ్మహావీరుండు విశ్వవిజయధాటీసమాటోపంబునం జాఘాళభూర్భువనంబు లాక్రమించి యెదుర్పడుశూరుండు లేక యుపరిలోకం బైనస్వర్గంబునకుం జనిన సునాసీరా

దులు నాసీనవీరులకుఁ బట్టువడిన రోసి విడిచి కసివోనిదోర్దర్పభరంబుతోడన మఱలి యదె నికటనగోపరిష్ఠలంబున విడిసి యాఁకొన్నబెబ్బులికి మేఁకలగూఁతయుంబోలెఁ బర సైన్యకలకలంబు వినంబడిన నెవ్వ రని తెలిసి రమ్మనిన నతనియానతిం బనిపూని వచ్చితి నస్మత్స్వామి యగునతనిపరాక్రమక్రమంబు లొకకొంత యెఱింగికొనుండు విని పించెద. 114

మ. సమదైరావతదంతము ల్విఱిచి బీజశ్రేణి గా సాధ్వస
భ్రమధానత్సురలోకరాడపయశఃపంకంబులో నాటి త
ద్రమణీనేత్రజలంబులం బెనిచి యాదైతేయవంశావతం
సము గొల్వ న్నిజకీర్తివల్లికల నాశాకోటిపైఁ బ్రాఁకఁగన్. 115

క. దనుజపతిమఖము లుడుపఁగ, జనితస్వాహావిముక్తి సమ మయ్యాను ద
క్కినసురలకంటె ననలున, కినుమడి యయ్యెం గళత్ర మిదె చెఱపడుటన్. 116

ఉ. తోడనె లేచి దండము ప్రతోదము గా నెనుఁపోతుతో జముం
మూడిచక్కటిక్ మడుగు లూనిన నెత్తుట భగ్నశృంగముల్
ప్రోడతనంబునం దగినబూఱటకొమ్ములు గాఁగఁ జల్లుపో
రాడిరి నిన్న రావణరణావనిభూతపిశాచబాలికల్. 117

క. బొడుదలఁ బట్టుకొలమునఁ, గూడనిచెడుగంతుఁ బెట్టుకొనఁ జూచియుఁ జే
యాడక వదలిన నూడని, బాడెం గోణపుఁడు దైత్యపతివెనువెనుకన్. 118

క. దనుఁగట్టఁ ద్రాళ్లు తానై, కొనివచ్చిన జాడ యనుచుఁ గుదియించి కరం
బునఁ బాశముఁ గొని తానవ, వనధీశుని గట్టె నసురవర్యుం డాజిన్. 119

గీ. ఆత్మజవము నచ్చి హరిణంబు డిగి భీతిఁ, బాఱఁగాల్లు రాక పవనుఁ డసుర
లెగిచి కూడ ముట్టి యెకిరింతయిరినోరి, గరికిఁ దిగచి నోరఁ గఱచుకొనియె. 120

క. మిడిగఁడుప్రేఁకమున నొక, యడు గే నిడ లేక యున్నయర్థాధిపతిం
బుడమిఁ బడఁ ద్రోచి పైమరు, పడ శవములతిట్ట పేర్చి పరిజన మరిగెన్. 121

క. కలవాఁ డెవ్వడు జెడఁడను, పలుకు నిజం బాజిఁ బట్టువడియును దనకుం
గలనిధులను దండువ యిడి, తలతో నూఁడఁబడి పోయె ధనదుఁడు గృతియై. 122

గీ. ఎద్దుచేతిపుర్వు నెమ్ములుఁ బొడతోలు, నొల్ల కసురవీరుఁ డొడిచికొన్న
చంద్రరేఖ నాత్మసత్కీర్తిరేఖ గాఁ, దలఁచి నగచుఁ జంద్రధరుఁ డతండు. 123

గీ. అసురచేఱసాలయం దున్నమయమరవరుల
నారు లిప్పుడుం ధరియించినారు జడలు
ధూర్తరక్షఃప్రతాపాగ్నిధూమరేఖ
లార్తనిర్జరలోకాపకీర్తిలతలు. 124

వ. గుడిమ్రింగువానికి గుడితలుపు లప్పడంబు లని చెప్పనలెనె? యీచందంబున శతమఖ ప్రముఖులం జెఱవట్టినరావణునకు నధమమర్త్యులు మీరు లక్ష్యంబు గా రని యెన్న నేల? తలంగి పోయినం గట్టువడి బ్రదుకలే రగుట బుద్ధిమంతు లైన నమ్మి నావెంటనే వచ్చి యతనిమ్రోల శరణంబు నొంది ప్రాణంబులు గాచికొనుం డని పలికిన. 125

సీ. అరుణాయమానంబు లై చూపు లొదవంగ, నిండార దెసలు తీరెండఁగనియె
నత్యుష్ణగ్రీష్మంబు లై యూర్పు లొలయంగ, గాఢంబుగా వడగాడ్పు వీచె
నాసారవర్షంబు లై స్వేదములు గ్రమ్మ, మణికుట్టిమస్థలి నుడువుకొనియె
నహహాశబ్దమయంబు లై హాసములు పర్వఁ, గ్రందుగా వీతెంచెఁ గలకలంబు
గీ. దైత్యకులభర్తృభృత్యధూర్తప్రతాప, దండహతపుండరీకోగ్రదండనాథ
నిర్నిరోధాగ్రహావేశనియతివలన, మనుకులాధీశునాస్థానమండపమున. 126

వ. అప్పు డవ్విభుండును నిటలకుటిలభృకుటీకటీకపటంబునం బొగసినదైత్యకులభర్తృభృత్యరోషానలంబునం బొలయుకీలలచెలువునం గనుంగొనలం గెంపు గదుర నెదుర నున్నదనుజమాతం జూచుచుఁ గనుంగొని. 127

క. దూత నని వెఱక ప్రేలెదు, దైతేయాధముఁ డెదిర్చి తానై యనికి
న్లేతెంచుపనికి మదిలోఁ, గాతరుఁ డై నోరఁబోటుఁ గఱపె న్నీకున్. 128

చ. కొలిచినవారినేరమునకుం బతి దండ్యుఁడు గాన నిప్డు నీ
పలికినప్రల్లదంబులకుఁ బ్రాప్యఫలంబుగ నెల్లి యాజిలో
నిలిచినయేని దూతవుగ నిన్నిటు పంపినరాక్షసాధనుక్
సెలవులు వాయఁ ద్రొక్కి వెస జిహ్వ యసిన్ మొదలంటఁ గోయుదున్. 129

ఉ. మేరునగంబునివ్వలిసమీపవసుంధరసంగగస్థలం
బోరి! నిశాచరాధముని నుగ్రకరుం డుదయాద్రి కెల్లి దో
తేరకమున్న పోరి కరుదెమ్మను రజ్జులు ప్రేలి రానినాఁ
డూరక పోదు సుమ్మి నకులోగ్రకృపాణిక రేఁచిపెట్టునన్. 130

క. అని వాని వెడలఁ ద్రోయం, బనిచి మహీపాలుఁ డెల్లి బవరముసుండో!
యని నిఖిలసైన్యములకును, జనితోత్సాహముగ వీటఁ జాటించుటయున్. 131

సీ. కైదువు లర్చించి కలయర్థ మంతయు, నిలుఁ జూఱ యర్థుల కిచ్చువారు
కదనోత్సవత్వరఁ గను మూయ నెఱుఁగక, కోర్కి మై వేబోకఁ గోరువారు
వెడనిద్రఁగలలోన విమతుఁ గూల్చితి మని, కలువరింతలఁ బేరువలుకువారు
పొలయల్క లెడలించి పొలఁతులచే బిగ్గఁ, గంఠగ్రహప్రీతిఁ గాంచువారు
గీ. భానుబింబంబు ఛేదింపఁ జంకెమాడి, యించుపడఁతులమతులు ఛేదించువారు
నగుచు బలయోధు లారేయి యనుభవించి, రాహవోత్సాహసన్నాహహర్షరసము. 132

గీ. త్రోపువడి కోపమున దైత్యదూత యంతఁ, గనకధరణీధరాధిత్యకాస్థలమున
నుగ్రదనుజులు గొల్వఁ గొల్వున్నదనుజ, విభునిసన్నిధి నది విన్నవించుటయును. 133

ఉ. త్రొక్కుడువడ్డభోగిగతి మ్రోఁగి ఘృతాహుతి గొన్న యగ్నియ
ట్లొక్కట మండి దండహతి నొందినక్రోల్పులిమాడ్కిఁ జూడ్కికిన్
వెక్కసమై ఘనస్వనము విన్నమృగేంద్రమువోలెఁ బైఁ బడ
న్నిక్కి సురారి యాత్మరథినీవరకోటిమొగంబు చూచినన్. 134

రావణుసేనాధిపతులు పంతంబులు వల్కుట.

వ. విలయపవనవజనఘూర్ణమానమహార్ణవోద్రేకరేఖావిడంబకాండంబు నభంగక్రూరభ్రూ
భంగభంగితంబును నట్టహాసప్రభాఫేనిలంబును నవిరతోద్భేదస్వేదప్రవాహపరివార
హితంబును నరణాయమానావలోకనసచ్ఛురణకలుషితంబును నై తాలగ్రీవచక్రాక్ష
జంఘ్రూశ్వాసగుహాముఖసేతుఘ్రాణతటిజిహ్వాక్రోశబాహుకూటోదరకుంభహను ప్రము
ఖం బగుదైతేయసామంతవర్గం బనర్గళారంభసంరంభవిజృంభణంబునం గొలువుకూటంబు
గ్రక్కదల నొక్కంత దిగ్గన లేచి యేచినతమిం బ్రాసాసిభిండివాలశూలప్రముఖ
ప్రహారముఖంబుల నిప్పుకలు చిటులం ద్రిప్పుచు నొండొరుం గడవ నేయుం జక్కాడి
యెక్క డెక్క డనియు నెప్పు డెప్పు డనియు నేమేమి యనియు విడువిడు మనియు
వివిధవీరాలాపంబులు గ్రందుకొన వీరనృత్యంబు సలిపి రప్పుడు విభీషణుం డనువండ
నాయకుం డఖండనాదంబు నిగుడ భుజాస్ఫాలనం బొనరించుచు ని ట్లనియె. 135

క. పుడమి సమస్తముఁ బిడికిటఁ, బొడిపొడిగా నుసిమి కినియఁ బొడమినపైచి
త్తడి యడఁగఁ జల్లుకొందు నె, యెడయేటికి లె మ్మనుజ్ఞ యి మ్మసురేశా! 136

వ. అనినఁ బ్రలంబకుం డనువాఁ డి ట్లనియె. 137

గీ. ఉదధిపుడిసిలించి యొక్కగ్రుక్కఁ గొని లోని, చిలువసెజ్జతోడిజలజనాభు
నరిగి పాఱఁ గట్టు మనఁ ద్రేఁచి పుత్తునో? క్రాసి యుమిసి విడుతునో? సురారి!

వ. అనిన విఘసనుం డనుదైతేయనాయకుం డి ట్లనియె. 139

ఉ. తారలచేరు గ్రుచ్చి యఱుత న్ధరియింతునొ? భానుబింబనీ
హారమరీచిబింబముల నన్నువలై తగఁ గర్ణకుండలా
కారమ్ముగా వహింపుదునొ? కంజభవాండకరండఖండముం
గోరఁగఁ బట్టి యీభువనకోటి గుటుక్కున మ్రింగివుత్తునో? 140

వ. అనిన నందఱు మెచ్చక నిఘ్నకుం డనుయాతుధానప్రధానవీరుం డి ట్లనియె. 141

చ. శతమఖు నగ్ని నంతకు నిశాచరుఁ బాశి సమీరు నర్థపున్
శితిగళు గిట్టి బిట్టెగచి చెచ్చెరఁ గైకొని తెచ్చి పేరితో

నితఁ డితఁ డీతఁ డీతఁ డితఁ డీతఁ డితం డితఁ డంచు నింక నే
నితరులు వోలె నిప్పు డిహిహీ! వెడపంతము లాడ నేర్తునే? 142

—— రావణుఁడు మాంధాతపై దాడి వెడలుట. ——

క. అని సామంతులపంతపుఁ, బెనుగాడ్పులతరతరంబు పెరిగెడునసురే
శునికినుపుగడలి మెఱసెనొ, యనఁ దగి ప్రస్థానభేరి యంతట మ్రోసెన్ 143

మహాస్రగ్ధర. బలగర్జానాదవేదప్రణవరవణమై ప్రాణిహింసారిరంసా
బలికాలక్ష్వేళితాపోపమయి కలహభుక్స్వారణామంత్రణం బై
బలవిద్విట్ప్రేరకన్యాపరిణయకలనాబంధురాశీఃపనంబై
పలభుగ్భర్తృప్రయాణప్రతిభటపటహప్రఘోషరావం బెలర్చెన్. 144

సీ. వింధ్యాద్రిఁ గలయఁ బర్విన కారుమొయిలు నాఁ, గఱుకు నెమ్మేన మైనుఱువు దొడిగి
మున్నీటిపై నుండు పెన్నేటిచిచ్చుపై, దనరించు మణికిరీటములు దాల్చి
మదహస్తి పెటికినమ్రాను చేకొనునట్లు, విస్మయం బగునొక్క విల్లు పూని
ప్రళయపర్జన్యుండు పవిపరంపరవోలె, నదురు లీనెడునంపపాదులు పూని

గీ. యుగ్రకరుఁడు వెండియు నమోఘునైదాఘు, తీక్ష్ణగతి నహించుతెఱఁగు దోఁప
క్రూరుఁ డైనదనుజకులభర్త భయదస, న్నాహకలితుఁ డగుచు నడరె ననికి. 145

వ. ఇట్లు సమరసన్నాహదోహలంబున రావణాసురుండు విగ్రహం బెత్తి యాగ్రహంబున మూర్తీభవించినపరాక్రమంబున నాకారంబు గైకొన్నమాత్సర్యంబునఁ బురుష భావంబు భజించినక్రౌర్యంబున నవయవంబులు పూనినభయంకరత్వంబున దుర్నిరీక్ష్యుండును దుస్సహుండును దుర్నివార్యుండును నగుచుం జిరమనోరథసిద్ధి యైనయుద్ధంబు గలిగినపరమలాభంబున నుల్లంబునం బట్టువడనిమహోల్లాసంబు వదనదశకంబునకు మందహాసవికాసంబు నొసంగ నగరు వెడలి నిజోద్యోగాను రూపంబుగా నున్నతం బైనకామగమనం బైనరథంబు నారోహించి సామంత మంత్రిసుతహితాదివర్గంబు లనర్ఘసంరంభంబున నిరుపక్కియలం బిక్కటిలి సేవింప ధవళచ్ఛత్రడిండీరంబుగాఁ దనయందు వెల్లివిరియువీరరసప్రవాహంబున కలంకారంబు గా విహారంబు సేయుచామరమరాళంబులకరాళదంష్ట్రాప్రభాపూరంబులు ముకు టంబులు సంపాదింప శంఖకాహళీసంధుక్ష్యమాణం బగుచుఁ బాఠకపఠనముఖరంబు గా నుద్దీపించునిజప్రతాపపావకునకు సముత్తాలకీలాకలాపంబులై ముందఱ నందంద సందడి జడియుచుం గనత్కనకవేత్రపరంపరలు నర్తింప నరుగెంచునపుడు ప్రియా వత్తగండూషహాలారసాస్వాదనంబున రణోత్సాహం బెత్తి తత్తరంబున నొరలు పాయం దట్టినపట్టెంబు లంకించుచుఁ దమనీడలు ధారుణి న్నాడుచుఁ బఱతెంచువెక్కసపుఁగఱకు

రక్కసులును, మఱియు దక్షిణహస్తంబులఁ దొడిగినయంతన సమరసంతోషంబున నవయవంబు లుప్పొంగ నితరహస్తంబులం దొడువను దొడివినహస్తంబుల వెడలింపను రాక కవచంబులును వెనువెంట వ్రేలికొనం గంచుకంబు లూడ్చినకాలోరగంబులభంగి మోఁగుచుఁ బఱతెంచుయాతుధానయోధులును, మఱియు మునుపు సురలఁ గెలిచిన సురలోకంబు చూఱఁగొనునప్పుడు చెఱఁబడక మఱుఁగునం దలంగి లోఁబడక పోయి రగుట నీరణంబునం గోలలు మున్నుగాఁ దనువులు దొఱంగి వెనుకొనువార మింతసిద్ధం బని ప్రతిజ్ఞాబద్ధులై యూర్వశి నాకు నాకుం దిలోత్తమ ఘృతాచి నాకు నాకు మేనక యనుచు నొండొరుం గడవఁ బంతంబులాడివివాదించుచుం జనుదెంచునక్తంచరసమూహ వీరులును, మఱియు నాయోధనోత్సవాగమహర్షాతిశయంబున నుబుసుపోక లీలాపరత్వంబునం గొందఱు గంధర్వదంతావళంబులుం గొందఱు రథారోహణులుం గొంద ఱుత్తమాశ్వంబులునుం గొందఱు రాహుత్తులునుం గొందఱు శతాంగంబులునుం గొందఱు రథికసారథులును మఱియునుం గొందఱు భేరుండశరభశార్దూలసింహభల్లూకవరాహాదిక్రూరజంతుభేదంబులునై సర్వతోధికంబైనయనివార్యరభసంబునం గవిసి పఱతెంచు కామరూపధరు లగుధూర్తదనుజులుం గలిగి శతసహస్రలక్షకోటిశతకోట్యర్బుదన్యర్బుదాదిసంఖ్యల నతిక్రమించి విరించి కిఁజీవలోకంబు దోడుచూపుభావంబునం జూపఱులచూడ్కికి వెక్కసం బయి యొక్కంతఁ బట్టుసాలక మేరుమహీధరావతరణమార్గంబు నతిక్రమించి నిండుచెఱువవియునీరునుంబోలె మహీమండలంబు గలయ ముంపుచు వివిధభీషణక్ష్వేళాసముత్క్షేపంబున దిగంతంబునం దొట్టుచు నెడవడనియడియాలంపుగొడుగులం బడగలయంతరాళంబున దంతురంబు గావించుచు నెల్లివిఱియునప్పుహాసురచమూసమూహంబులు విలయసమయంబునం జెలియలికట్ట నతిక్రమించుమహార్ణవతరంగపరంపరలం దలపించె నివ్విధంబున. 146

సీ. తీవ్రదంతిప్రభా తేజోధరంబులు, విరళాంధకారంబు వెన్నడింప
బదసముద్ధతమేరుపదవీపరాగంబు, తొలుసంజమచ్చులకుఁ దోడుపడఁగ
వివిధతూర్యధ్వనిక్ష్వేళారవంబులు, గతనిద్రముగ భూతగణముఁ గలఁప
నస్త్రరోచులు దీప్యదర్కబింబమునకు, దీధితిప్రతినిధిస్థితి వహింప
గీ. భయదనిజధాటికాటోపపటిమ కులికి, డాఁగిపోయినగతి నిశ యేగువేళ
సాహవోత్సాహసన్నాహ మతిశయిల్ల, విడిసెఁ బతిసేన కెదురొడ్డి విమతసేన. 147

వ. సూర్యకులనృపసూర్యుండును సూర్యోదయంబునం గృతకాల్యకరణీయుండై జగదండభాండంబు బూరటిల సన్నాహభేరి చఱిపించి దనుజసేనకుం బ్రతిగా నిజబలంబుల మాఱొడ్డ సంఘటించుటకు దండనాయకుల నియోగించిన. 148

క. హరి కరిఁ గరి హరి హరికొరు, లరద మరదము కరిహరుల హరికరిరథము
ల్పురుషునిఁ బురుషుఁడు రథకరి, హరులం గాచికొనఁ బన్ని రగిపతీషిటన్. 149

ఉ. వీ ళ్లవి రెండుఁ బన్నుడు దివిం గలవాశనమౌనిచూడ్కు లు
వ్విళ్లు గొనంగఁ జొచ్చె నలవేల్పుపసంతులనెమ్మనంబు పిం
పి క్లొగిఁ గూయఁ జొచ్చెఁ దమిపెక్కువ మృత్యువు మ్రింగఁ జొచ్చె గుఱి
క్కి ళ్లవియంగఁ జొచ్చె రవికిన్ హృదయం బఖిలంబు నయ్యెడన్. 150

గీ. పన్ని వేగిరించుపరనిజధ్వజినులఁ, జూచి కోప మేచి త్రోచి యపుడు
పోర నొండొకంటిఁ బొడుచుట కవనీశ, విబుధరిపులు గేలువిడుచుటయును 151

మాంధాతృ రావణసైన్యములు ఘోరముగ బోరుట.

క. శ్రుతికటువుగ నిరువాగునఁ, జతురంగధ్వనులు తూర్యశబ్దము లేకా
త్మతఁ జూపుటయును దిక్కులు, ప్రతివాక్కులు గాన భిన్నభావను దెలిపెన్. 152

మ. రతివాదంబులు దక్కి భర్తలస్వయంగ్రాహాంకపాలీసను
న్వితులం గా నొనరింప సిద్ధవనిత ల్నిద్రాణకంఠీరవ
ప్రతతు ల్గర్జిల నమ్మహాబలయుగారావంబు భూభృద్గుహా
ప్రతిఘోషాధిపదీర్ఘ మై పగిలిచెం బంకేజగర్భాండమున్. 153

గీ. కుంతములఁ జిమ్మి శక్తుల గ్రుచ్చి యెత్తి, ముసలముల మోఁది కరవాలముల దళించి
పరశువులఁ ద్రెంచి గదలచేఁ బంపు చేసి, ఘోరగతిఁ బేర్చి యిరువాఁగుఁ బో రొనర్చె.

క. కలన నొక టొకటి మార్కొని, కలసి కచాకచి విచిత్రగతిఁ బోరఁగ నా
బలముల కుడిగె విభేదము, బలభటులకుఁ గలిగెఁ గాని ప్రత్యంగములన్. 155

సీ. నుది తత్తఱం బెత్తి మొదల మ్రొక్కులు చూపి, పట్టి పైకోకలు పాఱఁదిగిచి
కేలిమై గుణము లగ్గించి యగ్గించుచు, నడుములు డాకేలఁ దొడికి పట్టి
కుటిలభావములు గైకొని యున్నఁ బరికించి, పరుసనై రంపిల్లుబిరుసు మెచ్చి
పరిచితస్నేహానుపాకంబు మది నచ్చి, వదలక కొప్పులు వాలఁ దిగిచి

తే. యచ్చలము మీఱ మెలపినయట్లు వచ్చు, తరుణులును బోనివిండ్లతో దండిమగలు
విషమశరఖేలనము చూపువేళయందు, నభినవత్వము లెసఁగెఁ బెల్లంగములను. 156

క. సలలితవికాసలక్ష్మీ, నిలయము లగుయోధవదననీరజములపైఁ
బొలసెఁ బరంపర లై యపు, డలఘుశిలీముఖకులంబు లారవ మెసఁగన్. 157

క. తొడవినయొడలను అవికల, నెడలిచి యనురక్తరచన లేర్పడ భటులకున్
మెడలు గబళించి వివశతఁ, బొడమించె న్యారఖడ్గపుత్రిక లంతన్. 158

గీ. పటువణించినయరిగెలపొఁజుమీఁదఁ, గూడి విలుకాండ్రు తూపులు గురియుమ్రోఁత
సమరవీరుల మ్రింగుకోపమున జముఁడు, పెటపెటనఁ బండ్లు గీఁటెడుపెల్లు చూపె.

గీ. పోటుపూఁచి పట్టునీటెలు దగె రెండు, వీళ్లయందు సమ్మరవీరవరుల
మిఱింగ వెఱచి యున్నమృత్యుముఖంబున, బయలువడినదంతపంక్తు లనఁగ. 160

గీ. తీవ్రచక్రనిహతిఁ దెగి కాళ్లు గుత్తుల, కొలఁది కూడి చనినఁ గూలఁబడక
నిలిచి పోరి రిపుఁడు నిజహస్తకుంతంబు, లూఁతగాఁగ వీరయోధవరులు. 161

క. ఎడమకడవాఁడు వొడిచినఁ, గుడిచే బాణముల కొలఁగి కొఱప్రాణముతోఁ
బుడమికి వ్రాలఁగఁ జేయం, బడకయు శరతల్పవసతి భటులకుఁ గలిగెన్. 162

గీ. విడిచి వాటుల వీఁపున వెడలుగోరక, లొగ్గి నిలుపుటఁ గూలక మ్రొగ్గతిల్ల
నీటువప్పునియరిగెలచాటుకలిమి, నీల్గియును గొంద అహితులు నిలిచి రాజి. 163

గీ. నన్నుఁ జిన్నపుచ్చి నాకంబు పెద్దసే, యంగఁ బోవు టెట్లటంచుఁ బుడమిఁ
దెగినవీరులరుగుతెరు వరికట్టెనా, సమరధూళి మింట సాంద్ర మయ్యె. 164

గీ. తూర్యములఁ బెట్టుచప్పుడు దోఁప కైన, కప్పుకొనుధూళి నొండొరుఁ గాన కైన
పోర నిరువాఁగు నెదురుగఁ బొడుచుపోటు, లందు నొకటియు వృథగాదు క్రందుకలిమి.

క. ఇలకును నింగికి భేదము, గలుగక రణధూళి పర్వఁగా నిరుమొనలన్
విలుకాండ్రేసెడితూపులు, నెలవుగ నాకసము గాఁడి నిలిచె న్నడుమున్. 166

గీ. తనువు తనువును దార్కొన్నదాఁకఁ గాన, రానిబలధూళిఁ జేతిశస్త్రములు వదలి
పొదివి యొండొరుఁ ద్రోపాడి పోరుకతన, మల్లుపోరాటమైఁ బోర చెల్లె నపుడు. 167

క. తొరఁగెడు నెత్తుటఁ దేలియు, నొరిగెడుప్రాణముల నింగియును గప్పుచు నా
దురమున ధూళి యడంచిరి, పరస్పరాస్త్రముల గ్రువ్వఁ బడువీరభటుల్. 168

సీ. చెఱకుపన్నిద మాడు తెఱఁగున గొడ్డండ్ల, నడుములు రెండుగా నఱికి నఱికి
యంత్రమాడెడుభంగి నట్టలు దలలును, విడసినధారల వ్రేసివ్రేసి
కఱకుట్లు గ్రుచ్చుసంగతి నల్వు రేవుర, గుదులుగా గొరకల గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి
దొంతుల కుఱుకురీతుల నొడ్డణములతో, శిరములదొడలఁ జిదిపి చిదిపి

తే. ప్రల్లదమునఁ బల్కుపంతంబు నొకఁడుగాఁ, బోటుగరపుకన్న పోల్కిఁ జూపు
శివము లెత్తినట్లు చేతులతీఁట వోఁ, బోరి రింగు నంచు వీరభటులు. 169

క. ఇది హస్తం బది మస్తం, బిది తొడ మెడ డొక్క పిక్క, యిది కాలిది వ్రే
లిది వదనం బిది రదనం, బిది యిది యని యెఱుఁగ కుండ నీల్గిరి సుభటుల్. 170

గీ. ఉభయబలముల బిరుదురాహుత్తు లెదిరి, తోలుగుఱ్ఱంపుపొఁజులధూళికతన
నపుడు కాలనిశావేళ యైనచోటఁ, దగియె ఖద్యోతనామంబు తపనునకును. 171

చ. ఇతరబలాంగకోటి గలహింపఁగ సంగరభూతభోజనో
చితముగఁ బ్రోవులై పడియెఁ జిత్రముగాఁ గవిరూపరూపము
లుక్కతలముదూఱున క్కైదిరి గుఱ్ఱపురౌతులు వ్రేటులాడ న
ద్భుతముగఁ దద్భుజక్రియకుఁ బోలెడునట్లుగఁ గత్తెఁ బచ్చడుల్. 172

క. పగరౌతు లెడమభుజములు, తెగవ్రేసినవారె వట్టు తెఱఁ గేదియునుం
దగునిజహయముల నద్భుత, మగ రాఁ గలసన్న మెపిల పోరిరి రౌతుల్. 173

క. రౌతుల సందిటఁ గొని చను, రౌతులవడిగుఱ్ఱముల కరాతికృపాణీ
పాతితహయులై తిరిగెదు, రౌతులు రౌతు లయి పోరురణ మలరారన్. 174

గీ. రౌతు వోడిచినఁ బుడమికి వ్రాలుభటులు, ఖడ్గముల వ్రేయ ముందటికాళ్లు ద్రెవ్వి
హయము గూలంగ నిజపటాప్రాంతమునన, త్రెళ్లునారౌతుతలయును డొల్లనడఁచె.

క. నెత్తురునుడువులు పోఁజుల, మొత్తపుపాదులు గలకలనుమోఁదముఁ బెనుపక్
మత్తకరిఘటల శృంఖల, వృత్తి నెదుర్పడియె రెండుపిడులయందున్. 176

గీ. ఉపరిసామంతజనము పెంపొప్పవార, ణములకులవృద్ధు లని చేరిన నెమళు లన
నోలి నిరువాగుతరులపై వ్రాలుశత్రు శస్త్రికలు గ్రాలుఫించగుచ్ఛములు వోలిచె. 177

గీ. ఉభయబలములు నెదిరి పోరొడ్డి కదియు, కరిఘటలయంతరాళంబు గాన నయ్యెఁ
గపటపాఠీనవిహ్వృతి వేగంబువలనఁ, బాయవడి తోఁచుజలధిగర్భంబువోలె. 178

క. దూరమున శరము లేయుచుఁ, జేరువ బల్లెముల నొంచి చేరినయపుడా
ధోరణపరులు పరస్పర, వారణముల కుఱికి రిపుల నధియించి రనిన్, 179

గీ. క్రొత్తయినుపకట్లకొమ్ముల నన్యోన్య, ఘట్టనముల నిప్పుకలు జనింపఁ
గర్ణచామరములఁ గప్పుచుఁ గ్రొంపొగ, లెగయఁ బోటులాడె నిభము లపుడు. 180

క. కొమ్ములు విఱిగినబిరుసునఁ, గ్రమ్మరుప్రతిగజముపార్శ్వకము కరి వోడిచెఁ
గొమ్ములకొలఁదియుఁ దిగఁబడఁ, గ్రమ్మి నదీతటము గ్రొమ్ముకైవడి దోఁపన్. 181

క. కలనం బిఱుసన వయ్యును, బలవద్భద్రేభములకుఁ బ్రతిగజదేహం
బులు మునుఁగ నాఁటి కొమ్ములు, వెలువడఁ బెఱుగుట కొకింత వెనుచన వలసెన్. 182

క. కుంజరము వాజిఁ గొమ్ముల గ్రుచ్చి యెత్త, జడియ కసిధార మావంతుఁ బుడమిఁ గూల
వ్రేసి రాహుత్తుఁ డామదద్విపము నెక్కి, మలపి దీకొల్పి శాత్రవబలముఁ బఱపె.

గీ. చాయ దప్పించి కొమ్ములసంది కొదిగి, గ్రుంకి తొండముఁ దెగవ్రేసికొంచుఁ గాళ్ల
నడుమ నరిగినభటుని గానఁడు నిజాగ్ర, హస్తఖండంబు భటుఁ డంచు హస్తి వోడిచె.

క. దురమున మృత్యువు ఘోరుల, కరముల రంటన వసించి కరులకు శుండా
చరణరదనాలముఖములఁ, వరలక యవ్వేళ నష్టధా వసియించెన్. 185

క. తమయెక్కియున్నమదనా, గములకు ననిపోటు గరవు గా నెదిరినరూ
పము నెల్లఁ దార మునుమును, సమయఁ దొలంగించి చంపఁ జని రాకొమరుల్. 186

క. శరము లడరించి ముందఱి, పరబలములఁ ద్రుంచి తెరపిఁ బడుత్రోవలుగా
న్నరదంబులు నడపించుచు, సరినిరువాగును రణంబు సలిపిరి రథికుల్. 187

క. ఆరూఢి వీరరథిక, క్రూరాశుగనిహతి నేలఁ గూలియు శైలా
కారంబు లైనగజములు, తేరులు చనకుండ వారితెరు వరికట్టెన్. 188

వ. ఇవ్విధంబున. 189

క. నారదమునిచూడ్కికి సుఖ, పారణ గా నింగివేల్పుపడఁతులయిండ్లం
గోరిక నాథులపండువు, గా రవిమండలము డొలుకఁగా నని చెల్లెన్. 190

గీ. దురములోఁ దఱుచైన నెత్తురుమడుగులు, కాళ్లు ద్రెవ్వినకరులు నక్రంబు లయ్యె
లూనతత్కరవితతి జలూకమయ్యె, భిన్నతత్పదకులము దాఁబేళు లయ్యె. 191

క. నలుగడల నట్టలాడుచుఁ, బొలుపారఁగ మొదల నిడినపుష్పాంజలు లై
దళితకరికుంభముక్తా, ఫలములు రణరంగపీథిఁ బ్రకటము లయ్యెన్. 192

క. పలుచని నెత్తురుమడుగులఁ, బొలిచెఁ రథనేమివలయములు రణహతవీ
రులు దూరఁగ రవిబింబము, దొలుకై రుచి మాలి నీడ దోఁచినమాడ్కిన్. 193

క. ఖరభల్లనిహతిఁ ద్రెవ్విన, తురగంబులవాలవితతి దురమునఁ గ్రొన్నె
త్తురుమడుగులఁ జూపట్టెఁ, విరిజల్లులఁ గుసుమనూనె వ్రేసినమాడ్కిన్. 194

గీ. ఎదురుపోట్ల మిడిసి యెగసి బోరగిలంగఁ, గూలి నేలఁ గఱచుకొన్నదొరలు
సచ్చి యైనఁ దమకు సడలనిభూమిభృ, ద్భావలోభ మెఱుకపరచి రపుడు. 195

సీ. వివిధమాంసంబులు వివిధభోజ్యములు గా, నెత్తురు లెప్పక్కపానీయములుగఁ
బదహస్తతతు లపూపవిశేషములు గాఁగ, బహుగాత్రఖండము లప్పచ్చడులుగఁ
బ్రేవులప్రోవులు సేవెలుగాఁ దెట్టె, గొన్నక్రొన్మెదడులు జున్ను గాఁగ
ఛిన్నాస్థిఖండము ల్చెఱకుఁదుంటలు గాఁగ, నెర వైనయయ్యూట నెయ్యి గాఁగ
గీ. సమరవీరులు నప్సరస్సతులు పెండ్లి, యాడునప్పుడు పెండ్లివిం దారగించి
భూతబేతాళఖగమృగవ్రాత మొందెఁ, జాల సంతృప్తి నారణస్థలమునందు. 196

వ. మఱియునుం గ్రోధంబులకు సామ్రాజ్యంబును గ్రూరత్వంబులకు నామనియు మదంబులకు సాఫల్యంబును మాత్సర్యంబులకుఁ గృతార్థతయు నభిమతంబులకు విలసనంబును నాశ్చర్యంబులకు నుద్వేలనంబును నుత్సాహంబులకుం బురిటిల్లును నున్మాదంబులకుం బ్రోఁకుడును సాహసంబులకుఁ బర్వంబును సత్వంబులకు దాయంబును బ్రాయంబులకుం గైసేఁతయు బంతంబులకుం బరిణేతయు సత్కీర్తిలతలకుం బాదును స్వర్గంబునకు ఘంటాపథంబును నగునమ్మహాహవంబునం బేరుకలరౌతు లాయశుద్ధిగాఁ దార యెఱింగి వ్రేసినజన్నిదంబువ్రేట్లం బంచి వేసినగతిం గాలుఁ చే యాడక నిలువునఁ గుప్పలై కూలినపట్లును, నిక్కబాయ లై వడినయెడలునుం, బరిఘాఘాతంబులం బలకలతోడన పునుకలు తుందునకలై రూపు చెడి మడిసినచోట్లును, వాఁడిగుదియల మోఁదిన నొడళ్లు గులగుల లై తలమోవులు బిగ వైచినగతిఁ గాలుఁ జేతు లాడక నిలువునం గుప్పలై కూలిన

పట్లును, నిక్కఁగలడొక్కఁచిప్పలవలనఁ గొనం జిమ్మినం బంది వోడిచినగతి నాపాదచూడంబు గా నొదవినక్రొంగంట్ల నుడుగక వెడలుక్రొన్నెత్తుటఁ జొత్తిల్లి త్రెళ్లి జొత్తుపాపల విడంబించుచక్కట్లును, జొరువ గని తఱిసి గండ్రగొడ్డండ్ర ఖండించినం గీలెడలినజంత్రంబులక్రియ నడుములు దెగి యపరభాగంబు లున్నయట్ల యుండ నూర్ధ్వభాగంబులు జాఱినవంకలును మఱియుఁ గుంతతోమరశరశక్తిముసలగదాపట్టసప్రాసపాశభిండివాలశూలప్రముఖప్రహరణ ప్రహారంబులం గన్ను వెన్ను డొక్క పిక్క కాలు వ్రేలను భేదంబు సేయరాక కలిపి క్రుమ్మినగతిం దఱిగి మెదపిన తెఱంగునం గుడిచి క్రక్కినచందంబునం బగిలియు నొగిలియు దునిసియుం దుమురయ్యుం గండలు నెత్తురుం బ్రేవులు మెదళ్లును గలయంబడి పేరి పేరెండతాఁకునఁ గరంగి నిగ్గు దేఱుతావులును, వెండియు నొండెడలం గుంభముక్తముక్తాఫలశర్కరిలంబు లగు నేనిక మెదళ్లు కెళ్లు కొనియు నమలి చవి గొన లేక మరల వెడలఁ గ్రక్కు డాకినీగణంబులును, మాంసబులే పెరిగి మిసమిసలు వారుమృతసామంతజనంబుల పెన్నురంబు లన్ననం గవిసి కబళించి యంతర్మగ్నభగ్నంబు లగునస్త్రభంగంబు లంగుళ్ల నాటిన మిట్టిపడి పెరదేఱునోళ్లు విదిర్చికొనుచుం బొరుభూతవ్రాతంబును, రక్తపానమదోన్మత్తంబు లై ద్వాపరదనఖండంబులం దురంగవదనంబులు చేర్చి కిన్నరాకారంబులు పన్నియు గజవక్త్రంబులు గూర్చి గణపతిప్రతిమలు సేసియు నొక్కొక్కటం బెక్కుతలలు హత్తించి చతుర్ముఖషణ్ముఖాదిరూపంబు లొనర్చియుం బరితఃపతితమృతవీరుల తనుత్రాణశిరస్త్రాణభూషణవస్త్రవిశేషంబుల యథాతథంబులుగాఁ బూన్చి మాతంగతురంగశవంబు లారోహింపించి లె స్సనుచు నార్చి మోదియు వినోదించుపిశాచలోకంబును, నిజముఖాగ్రఘట్టనంబులచేతం బ్రహారవశంబునం గప్పినమూర్ఛలు దెప్పిరిలి కొఱప్రాణంబులతోఁ బొరలువీరయోధులపై మూఁగుచు విరియుచుఁ జిఱ్ఱుముట్టాడు కాకోలూకాదివిహంగసంఘంబులును, శతపత్రిం బతితకేతనబిరుదప్రతిమలం గదిసి పసిగొనం గదిలిన నెదిరి ఝంకించుట గా శంకించి వెనుక ద్రొక్కనక్క పదువులుం గలిగి, మహాప్రళయంబునుం బోలె సర్వత్రకబంధబంధురంబును, దివసావసానసమయంబునుంబోలె వియుక్తరథాంగసంఘంబును, నంధకారంబునుంబోలె హతసహస్రాతపత్రంబును, మత్తురాజ్యంబునుంబోలె విధ్వస్తసమస్తధర్మంబును, శుకవికవితయుంబోలె భగ్నోరుప్రాసంబును, శూన్యపురంబునుంబోలె శిథిలపరిఘాకులంబును, వార్ధకంబునుంబోలె భిన్నగదాసంకులంబును, అవగ్రహంబునుంబోలెఁ బ్రశాంతనిశ్శేషవాహినీసంకులంబును నై సంగ్రామరంగంబు చూపఱకు వెరపు వెరగు వెక్కసపాటు నొదవించె నయ్యవసరంబున. 197

బలము లడఁగినఁ దమ కెదుర్పడఁగఁ దెరపి, గలుగుటయుఁ బ్రొంగి యార్చి శంఖంబు లొత్తి
తాఁకి రక్కటికెండు మొత్తములు ద్రోణులు, నోర్చి ఫణిపతితలలు నఱ్ఱుటాఁత లూఁగ 198

క. కడపడక కూలుగోడుగులుఁ, బడగలుఁ జామరలుఁ గలయఁ బడి మూర్ఛితులై
పడియెడుతొరలకును ము, న్నొడఁగూడెడు నెత్తపుటపునొలపు వహించెన్. 199

గీ. యోధవరులయొడళ్లు పెల్లుబ్బి పాఱి, తన్నుఁగట్టినతూపులతలు మునలన
నెత్తురులఁ గొమ్మైదళ్లు మునింగి సమర, ధరణి గరుపాఱియున్న విధంబు సూపె. 200

క. ఈరీతి నుభయబలములు, పోరాడఁ గఁ దత్ప్రతాపములు సూచి మదిం
గూరినలజ్జఁ బ్రతాప, ప్రారంభం బుడుగునట్ల భానుఁడు గ్రుంకెన్. 201

క. అనిఁ దెగువీరులు దివికిం, జనుచుం దనుఁ జించికొనుచుఁ జనఁ జనుసంధ్యా
ఘనదీప్తిరుధిర మొలుకఁగ, నను వటి యినుఁ డస్తశిఖరి నల్లన సోలెన్. 202

క. కదనమునఁ గినియుశూరుల, నదనంబులఁ బదనుగొనుచు వడి నాకసమున్
బొదివెనొకో ? సమరశోణిత, సదవలరుచు లనఁగఁ బర్వె సాంధ్యమరీచుల్. 203

గీ. భానుకులముఖ్యబలముపైఁ బగఁ దలంచి, తననిశాచరవరులబాంధవము దలఁచి
పోర నోడింప గెలిపింపఁ బూనికాదె ?, పర్వె నన నిర్లు దట్టమై పర్వుటయును. 204

వ. అట్టియెడం బ్రళయసమయంబున విడివడినమహానలాహకంబునుంబోలె దిశావలయం బద్రువ గర్జిల్లుచు నిజతనుచ్ఛాయాచ్ఛటాస్ఫురణంబునం జిమ్మచీఁకటి రెట్టింపం గుటిల చటులదంష్ట్రాఘట్టనంబులం జిటులువిస్ఫులింగంబులు విద్యోతమానఖద్యోతంబులకుం బ్రాపు చూపం గఠోరహుంకారభయంకరంబు లగుచుం గులాచలమహాగుహాకుహరం బుల విడంబించువదనగహ్వరంబులఁ గంఠపర్యంతంబుగాఁ దెఱచి యెదిరించువీరులం బట్టి విఱిచి వైచుకొని మ్రింగుచుం బొంగుచుం బ్రహస్తమహాకాయప్రముఖప్రధాన వర్గంబును నగ్నికేతురశ్మికేతువిరూపాక్షాదిబలాధ్యక్షులు నింద్రజిదతికాయదేవాంతక నరాంతకప్రభృతికుమారులును మున్నుగా నసంఖ్యేయు లగుయాతుధానవీరు లేచి త్రోచి హాలాహలానలం బుద్వేలనంబు చూపురూపునఁ గవిసి నిజమాయావిజృంభణంబుల మహార్ణవంబు వెల్లివిరియించియుం బ్రళయానలజ్వాలాకలాపంబులం జుట్టుకొలిపియుం గ్రూరోరగపాశంబులం గట్టువఱచియు నఖండగండశిలావర్షంబు లొండొండఁ బయిం గురియించియు మఱియు ననేకంబు లగుమిథ్యామహోత్పాతకల్పంబుల భ్రమియించి గుండియ లవియించినం జెదరి బెదరినసజ్జనవచనంబులునుం బోలె మరుగు లేక సాధు జనంబునుంబోలె నొక్కండొకని తెరువు వోక యామనికొన్న నలునుంబోలెఁ బరువు మిగిలి యమ్మహీనాథుయోధు లాయోధనంబు మఱచి వెఱచఱచి దైన్యంబుల తోడన కైదువలు విడిచి యొండొరుం గడచి విజయశంఖనాదంబులతోడం బిశితాశనవీరు లార్చుచును వెనుకం దలుల వీడం బఱచిన. 205

మాంధాత రాక్షససైన్యముపై విజృంభించుట.

శా. కించిద్భ్రూకుటిఫాలవీథి మెలయం గింకన్మహీభర్త దో
ర్దంచచ్చాపగుణధ్వను ల్మొలఁగ బాణౌఘంబుచే యామినీ

సంచారోద్ధతులై నరక్కసుల నాశ్చర్యంబుగా వేల్మిడిం
జించెం ద్రుంచె వధించె నొంచె నొలచెం జెండాడెఁ జండాకృతిన్. 206

క. మిడిమితల తునియునడుము, బడుతొడయును విఱుగుకాలు పగులుతనువులై
బడలువడి యసురబలములు, పొడ వడఁగె న్విభునిబాణములవెల్లువలన్. 207

క. పరహృదయకమలభేదక, శరకిరణసహస్రకర్కశం బై మనుజే
శ్వరకరవలయిత మగువిలు, పరికింపఁగఁ దత్ప్రతాపభాస్కరుఁ డయ్యెన్. 208

క. కనుఁగొన నొకఁ డయ్యు మహ, త్త్యనమిత మై నైక మయ్యె నధిపతి తెగ కె
క్కినతూపు తీవ్రభావం, బున దీపజ్వాలవోలె భువనాద్భుత మై. 209

మాంధాత్రృరావణు లొండొరుల నధిక్షేపించుకొనుట.

మ. అది యెల్లం గని రావణుండు లయకాలాగ్నిక్రియ న్మండుచుం
బదిదిక్కు ల్పదినోళ్లచేతఁ గబళింపం జూచుచందంబునన్
వదనౌఘుం బఫు డట్టహాసరచన వ్యాలోలజిహ్వాఢయ
ప్రద మై యుండఁ గ విస్ఫులింగములు నేత్రశ్రేణి వర్షింపఁగన్. 210

క. నిలు నిలు నృప! నీ వగుదువు, బలియుఁడ! నీబీర మెల్లఁ బదిలపఱుపు నీ
పలలములు నీకు నోడిన, పలభుక్కులమునకుఁ బంచి పాలిడువాఁడన్. 211

గీ కాదు వో వేగిఁగునాఁడు ముక్కంటితోడ, వెండికొండయు నాభుజాదండమునకు
దురము గఱ వౌట నైన ప్రాఁద్రుప్పుతోడి, చంద్రహాసంబురీతి నోజనవరేణ్య! 212

క. బలిభిత్ప్రభృతు లెదుర్పడ, బలవంతులు గామిఁ బ్రాఁతవడినకృపాణం
బులు గడుగువాఁడ నిదె నీ, గళరక్తముచేత నేఁడు ఖరకరవంశా! 213

గీ. అనినఁ దద్వచోనిలాహతిఁ గోపాబ్ధి, వెల్లివిరిసి నెఱసి వేల ముంచి
తొట్టి మెఱయునురుగుదెట్టువవోలెఁ గె, మ్మోవిఁ జిఱుతనవ్వు మొలకలెత్త. 214

క. తనుఁ దానె పొగడుకొను టిది, ఘనమతులపథంబు గాదు కైదువచేతం
గొనియుండి కూ నసురాధమ! పనిమాలిన రజ్జు లాడఁ బౌరుష మగునే. 215

వ. అనిన మగులం గోపించి. 216

మాంధాత్రృరావణుల ద్వంద్వయుద్ధము.

క. ఒకవింటికిఁ బదివిండ్లను, బ్రకటించినఁ గాదు నాకుఁ బంతము పరిపం
థికిఁ బెంపొసగుటు యని వి, ల్లొకటనె దనుజేంద్రుఁ డేసె నుగాస్త్రంబుల్. 217

మ. అవి దోడ్తోఁ దునుమాడి భూవరుఁడు నుగ్రాకారుఁ డై శింజినీ
రవ మాశాంతరముం జెవుడ్పఱప నారాచంబు లొక్కుమ్మడిం
గవియింపం దశకంఠుఁ డద్భుతరసక్రాంతాత్ముఁ డై హస్తలా
ఘవ మగ్గించి తదీయబాణవితతుల్ ఖండింపరా కుండుటన్. 218

క. ఒండువిలు సాలమిని వే, ఱొండొకవిల్లెత్తి చాలకుండినఁ బైఁబై
నొండొండఁ బూనఁ గార్ముక, దండంబులు వదియు నయ్యె దశకంఠునకున్. 219

క. వదలక విభుఁడును వివిధ, ప్రదరంబుల వెల్లిగొలుపఁ బటు వగుదీప్తుల్
షాదిగొన్నవేళ నింగియుఁ, దుది నేమని చెప్ప నంపదోన యై తోఁచెన్ 220

సీ. భూరితరంగితాంభోధి యై క,నుపట్టు నురగకులంబుచే నొక్కమాటు
నికటకాంచనరాజివకషోపలముఁ బోలు, నురుగరుత్మత్కాంతి నొక్కమాటు
కాచపాకక్రియాకరకుటీరముఁ బోలు, హుతవహజ్వాలల నొక్కమాటు
చటులమహావటత్మోరుహంబును బోలు, నుదకధారలచేత నొక్కమాటు

గీ. నభము చూపటి కిట్లు మాంధాతృమనుజ, నాయకుండును రాక్షసనాయకుండు
నిగిడి పన్నగమారుతాగ్నేయవారు, ణాదిదివ్యాస్త్రములఁ బోరు నాహవమున. 221

చ. ఉడుగక పెద్దకాల మిటు లొండొరు గెల్వఁగ లేక కోపము
ల్విడువక పోరిపోరి తుద వేసరి దైత్యుఁడు చంద్రహాసముం
బుడమి విభుండు పాశుపతము న్వడిఁ బూనిన మ్రొగ్గి దిక్కరు
ల్జడధులు ఘూర్ణిలెం బెకలె శైలము లల్లల నాడె లోకముల్. 222

శివుఁడు ప్రత్యక్షమై యుద్ధమును మాన్పుట.

గీ. అంధులై చేయునది లేక యసురు లింకఁ, ద్రుంగెఁ బో విశ్వ మింతటితోడ ననఁగ
నంతలోనన వారలయంతరమున, నలికనేత్రుండు ప్రత్యక్షమగుచు నిలిచె. 223

శా. ఓహో! చాలుఁ బురే! మహాహవము మీకొండొక్కరుం దక్కఁగా
బాహాహంకృతి యొందు వేళ సరి చెప్పం గాన మీవిశ్వని
ర్దాహక్రీడకు మిమ్ముఁ బంపిడితినే? తప్పయ్యె మీ కీజగ
ద్ద్రోహం బేటికిఁ బొందు మీరిరువురుం దుల్యప్రభావాధికుల్. 224

గీ. అనిన హరునియాజ్ఞ కసురేంద్రుఁ డట్లకా, సమ్మతించె విభుఁడు సమ్మతిలక
యహితుమీఁదికోప మారక భువనంబు, తలఁక భవునిఁ జూచి పలికె నపుడు. 225

క. నిను దశశిరములఁ బూజిం, చినవాఁ డని కాదె వీనిఁ జేపట్టితి? వే
నును నీమది కెక్కినయీ, తనితలలం ద్రుంచి నిన్నుఁ దగఁ బూజింతున్. 226

వ. అనుటయు. 227

శివుఁడు మాంధాతకు విజయము నొసంగుట.

ఉ. మెచ్చి హరుండు రాజ! వినుమీ యొకమాట మదంఘ్రిభక్తిసం
పచ్చరితార్థుఁ డీయసురభర్త నిసర్గబలాధికుండ వీ
విచ్చితి నీక యజ్జయము నింతియ కాదు వరంబు నొక్క టే
నిచ్చితి నిన్ను నెవ్వఁడు జయింపఁడు పొమ్ము జగత్త్రయంబునన్. 228

గీ. అని విభుండు సేయువినయంబు గైకొని, పోయె హరుఁడు చిన్నఁబోయె నసుర
విజయశాలి యపుడు విజయకాహళములు, మొరయ నాత్మసైన్యములు భజింప. 229

మాంధాత హిమవంతము నెక్కుట.

ఉ. హేలమెయి న్మహీరమణుఁ డెక్కెను నిశ్చలనమ్రదేవతా
నాలము గంధర్వసురచారణదంపతిగానవీచివా
చాలముఁ దుంగశృంగతటసక్తమణీపునరుక్తతారకా
జాలముఁ బారిజాతవనసంస్థితిమూలము హేమశైలమున్. 230

వ. మఱియు నమ్మహామహీధరంబు తారకితనభోభాగంబునుం బోలెం బ్రతిఫలితోత్తుంగశృంగతరుప్రసవపరంపరావిరాజితంబు లగువిశాలహరినీలవప్రస్థలంబులచేతను వప్రస్థలంబుల వ్రేలుచు మొదలం గులిశఖండితంబు లైనపక్షం గ్రమ్మఱ నిగిర్చి మొలచిపొలుచుపక్షశ్రేణియుంబోలెఁ గనుపట్టు నవీనధారాధరంబులచేతను, ధారాధరంబుల మదాంధసింధురంబు లనురోషంబున ఘోషింపుచుం బయింబడ నుఱికి నిజనిపాతవిశీర్ణగర్భంబు లగునయ్యంబుధరగర్భంబులుదొలఁగి ధాతుస్థలంబులం బొరలి పాఱునీరంబు లురక్తపూరంబులం బ్రోవు లై గానంబడువడగండ్లు కుంభనిర్ముక్తముక్తాఫలంబులు గాఁ దలంచి గర్జించుసింహకిశోరంబులచేతను, సింహకిశోరంబులజాడలు వెనుకొనుభిల్లపల్లవాధరధనుర్గుణక్వణనంబులు గుహాముఖంబులం బ్రతిశబ్దంబులు చూప మేఘగర్జితంబుల నుత్కంఠంబు లై యాలకించునీలకంఠంబులముఖంబులం గబళితవాలంబు లై వ్రేలెడుఫణులఫణామణులు మ్రాకులకులంబులను దివియ లై వెలుంగఁ జీఁకటి యెఱుంగనిదినకరకరనికరదురధిగమవనీగర్భంబులం గ్రీడాగృహంబులును మఱియుఁ బ్రతిరాత్రంబును వెన్నెలలంగఱంగునుపరిచంద్రకాంతంబులజలంబులు పయిం దొరుఁగఁ దట్టి ఘర్షణంబునం జలితపటీరతరుశాఖలవలన జారి క్రింద మృగనాభిమృగాధ్యాస్తవిస్తీర్ణశిలాతలంబులు గుప్పలు గొని తత్పరిమళమిళితంబు లైనచందనపంకంబు లనులేపంబులను వెండియు నర్కకిరణసంపర్కంబున సూర్యకాంతంబులం జిటిలెడుననలకణపరంపరలసోఁకునం బరిసరమదకరిభగ్నకాలాగరుతరుకాష్ఠంబులవలన నెగసి పరిభ్రమిచ్చమరీమృగవాలవీజనవశంబునం గలయ విరిసి నెరసి కమ్మతావులు బుగులుకొనునుఁబొగధూపంబులు గొనఁ బ్రయత్నసిద్ధోపచారంబు లుద్దీపనంబుం గొలుప నిచ్ఛావిహారంబులం గ్రీడించుకిన్నరమిథునంబులచేతను, గిన్నరమిథునంబులు మధురగీతికలం గరంగునుపలకులంబులజలంబులు గూడి యేఱు లై ప్రవహింప నిమ్నోన్నతస్థలపతనావసరంబులం జెల్లగసి గగనలక్ష్మీశిరంబున నచలపతి తననిం మసేసఁబ్రోలిచందంబున నందంబు లగుజలకణాసారంబులచేతనుం గన్నులపండువు సేయుచు, భగవంతుండునుంబోలె భృగుపాదలక్ష్మీతోత్కర్షంబును, జతుర్ముఖుండునుంబోలె హంసోఘరవిలసితంబును, శంకరుండునుం

బోలె నిజమూర్ధన్యశృంగాంతర్గతచంద్రంబును, బురందరుండునుంబోలె నధఃకృదభీష్టవృష్టిద మేఘంబును, ఐరావతంబునుంబోలె నఖండగండస్థలప్రమదాపాదకంబును, శబ్దశాస్త్రంబునుంబోలెఁ బ్రకటితధాతువిశేషంబును,చార్వాకసిద్ధాంతంబునుంబోలెఁ గూటయుక్తి ప్రతిషిద్ధాకాశంబును నై వెండియు నొండుచందంబున భీమసత్త్వసంపన్నంబయ్యును గీచకకులవర్ధనకారణంబును, గుహాశోభితం బయ్యును దారకాసురవిహారోచితస్థానంబును, బహుకోటివజ్రవిజృంభితం బయ్యును గరుత్మదుపలకలితంబును,నిరంతరచంద్రకాంతం బయ్యును బద్మరాగపరభాగస్ఫురితంబు నగువిచిత్రశోభాస్పదం బగునన్నగోత్తమంబునం గలుగువివిధవిశేషంబుల కరు దందుచు నుత్సాహంబున. 231

మాంధాత మందరముపై జయస్తంభముల నాటుట.

క. మేరునగ మెక్కి యటఁ జని, యారాజశిరోవతంస మటఁ గాంచె సుధా
ధారాపాతక్షాళిత, రారాజత్కనకకందరము మందరమున్. 232

సీ. కస్తూరికామృగీకర్ణజపంబులు, నిర్ఝరీనివహాపాణింధనములు
బహుమహీజపరాగపశ్యతోహరములు, ఫణిమిథునప్రియంభావుకములు
శబరసతీరతిశ్రమతాళవృంతముల్, వంశసారస్వతావాపకములు
చమరవాలసమీరసచ్ఛ్రీస్మావాదులు, తతబర్హిబర్హసంధాయకములు

తే. కుంజవిహృతికశాభద్రకుంజరములు, మందరాచలవనమందమారుతంబు
లెదురుకొన నమ్మహాగిరి యెక్కి యందు, జనవరుఁడు నిల్పె నిజజయస్తంభపటలి. 233

వ. ఇట్లు స్వర్గపురప్రాంగణక్రీడాశైలం బైనమందరమహీధరంబుపయిం జయస్తంభంబు వేసిన. 234

మాంధాతృ డింద్రపూజితుఁడై పురంబు చేరుట.

ఉ. విస్మయమగ్నుఁడై యటకు వృత్రహరుం డరుదెంచి భూవిభుం
డస్మితసాధువాక్యరచనం బ్రియ మాడి విరోధి మండలీ
ఘస్మర నీకు నీడు త్రిజగంబుల లే దని యెన్న నేల ? శౌ
ర్యస్మయరేఖ రావణమహాసురఁ గెల్చితి వాజి నెక్కటిన్. 235

తే. అనుచు నగ్గింపఁ బూజించి యనుప మరలి, ఖేచరీగీతవిఖ్యాతకీర్తి యగుచు
విజయవాదిత్రములు మ్రోయ నిజపురంబు, వేడ్క మెయిఁజొచ్చి పాలించె విశ్వధరణి.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. పూతవిహార హారరుచిపూరితరంగితవత్స వత్సల
త్వాతిశయాత్మ సదా వినయధాంతికగోచర గోచరాంగవా

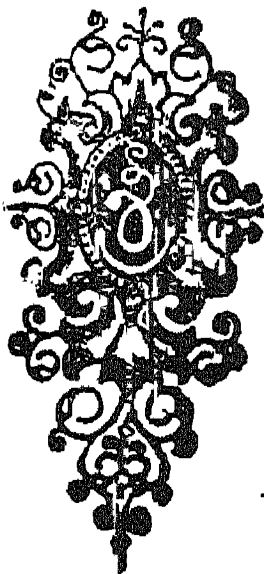
జాతపయఃపురోహారభుజంగ భుజంగశయాన యానలీ
లాతురగోత్తమక్రమవిలంఘనచంచలకుండలాంచలా. 237

క. గోవర్ధనధృతిదర్శిత, గోవర్ధన నిజఘృణానుగుణసజ్జనబృం
దావన పదపాలితబృం, దావన సంశ్రితకృతానుధావనచరితా. 238

స్రగ్విణి. సమాశ్రితనిశేషణా సనుతవిద్విషద్భీషణా
సమాయతచతుర్భుజా సమరరంగభూభృద్భుజా
నమఃపతిపరాయణానతజనార్తిజంబాలకూ
లముద్రుజఘృణాసుధాలహరిఘూర్ణమానార్ణవా. 239

గద్య. ఇది శ్రీ మద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవకనరసింహనామధేయ
ప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బను కావ్యంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

రంగవలయమహాధా
ధారమహీరుహ సమస్తధరణీతరుణీ
హారాయమానవిపులక
వేరసుతామన్యఖచితవిమలేంద్రమణీ. 1

వ. ఇట్లు విశ్వదిగ్విజయంబు సేసి మాంధాతృమహీమండలేశ్వరుండు జగత్పూజ్యంబు
గా రాజ్యంబు సేయు చున్న కాలంబున. 2

మాంధాతకడ కిరువురు చిత్రకారులు వచ్చుట.

క. చిత్తరువు వ్రాయ నేర్చిన, యుత్తమశిల్పకులు వచ్చి యొకయిద్దఱు భూ
భృత్తమునిఁ గాంచి యవ్విభు, చిత్తము రంజించి రాత్మచిత్రక్రియలన్. 3
క. మెచ్చి తమ కమ్మహీవరుఁ, డిచ్చుపదార్థంబు లొల్ల కే మిచ్చటికిన్
వచ్చుటకుఁ గారణము గల, దిచ్చం గృప సేయవలయు నేకాంతంబున్. 4
వ. అనిన ననుగ్రహాతిరేకంబునం గార్యజిజ్ఞాసాకుతూహలంబున నట్ల యేకాంతం బొసం
గిన వార లిట్లని విన్నవించిరి. 5

చిత్రకారులు విమలాంగివృత్తాంతముఁ దెల్పుట.

క. కుంతలపతికిం గల దలి, కుంతల విమలాంగి యనఁగఁ గూఁతురు రజనీ
కాంతునిపదియేడవకళ, కంతుని యాఱవశరంబు గణుతింపంగన్. 6
గీ. రత్నపుత్రిక వోలె నారాజకన్య
పుట్టినప్పుడ యొకమహాద్భుతపుఁ గాంతి
నుదయ మందినఁ గనుఁగొని యుచిత మగుటఁ
దండ్రి విమలాంగి యనుపేరు దాని కిడియె. 7
గీ. కన్య యై మా కొకానొకకారణమునఁ, గలిగె నది దేవతామూర్తి గాని మనుజ
జాతి గాదని బహుమానసహితమతులఁ, దల్లిదండ్రులు పెనుప నత్తన్వి పెరిగె. 8
క. కుందనము గమ్మవలపుం, జెందెడుచందమునఁ దెల్లచెఱకునఁ బండై
సుందరి యగునక్కన్నియ, యం దెలప్రాయంబు విడువ నాయత మయ్యెన్. 9

బాల్యయౌవనసంధివర్ణనము.

క. తొడరియుఁ దొడరనిసిగ్గునఁ, బొడమియుఁ బొడమనియురోజములఁ జాపలమున్
విడిచియు విడువనినడపులఁ, బడఁతుకపై నూఁగునూఁగుఁ బ్రాయం బయ్యెన్. 10

చ. దివసముపోలె శైశవము దీఱఁగఁ బ్రాయపురేయి దోఁచుఁబో
నవకపుమోవికెంపునఁ గనంబడియెన్ నెఱసంజపోలె న
క్కువలయపత్రనేత్ర నవకుంతలబాల తమోవితానముల్
గవియఁగఁ దానఁ బో మదనిగర్వము దుర్వహ మయ్యె నయ్యెడన్. 11

చ. గురుకుచకుంభసంస్థితికిఁ గూడె నురంబున నాలవాలముల్
పొరసెఁ గురుల్ ముఖాబ్జమునఁ బొడ్మెడుతావికిఁ జేరుతేఁటులై
గరువపుఁజూపు లోరసిలెఁ గన్నులక్రేవను సిగ్గెలర్ప నా
వరనృపకన్యయం దభినవంబుగ జవ్వన మంకురింపఁగన్. 12

చ. విరివియె కాని పైపొడవు వెల్వడ కుండెడుప్రోఁదిచన్నులన్
సరవియె కాని దంతురత చాలనిసన్నపుముత్తరంగలన్
తరళవిధంబె కాని నిశితత్వ మెఱుంగనిక్రొత్తచూపులన్
సరసిజనేత్ర పొల్పెసఁగె శైశవయౌవనసంధిఁ జూడఁగన్. 13

సీ. విస్తారవిలసనప్రస్తావనలు దోఁచె, సరవిఁ దటప్రదేశములయందుఁ
గ్రమముతోఁ దల లెత్తెఁ గడకంటిచూపుల. యందుఁ గౌటిల్యనూత్నాంకురములు
సరస వైదగ్ధ్యరసాయనోదయమునఁ, బలుకు లొయ్యొయ్యన పదనుకొనియె
నురముపైఁ జెక్కి పయోధరంబులు చేసె, లాలితోద్భేదకోలాహలములు

తే. నవయవంబులు గైసేఁత లభిలషించెఁ, జెవులు సంభోగవార్తలచవులు మరిగె
జనవరాత్మజ కంతను శైశవంబు, వీడి క్రొత్తగఁ బ్రాయంబు గూడునపుడు. 14

వ. అంతఁ గ్రమక్రమంబున. 15

నవయౌవనవర్ణనము.

మ. స్మరశాతాసివిలాసపుష్పమధుమాసం బక్షవృత్తిస్వయం
వర మాలోకసభాగధేయము మదస్వాతంత్ర్య మవ్యాజల
బ్ధరహఃకేళికళామనోరథలతోపఘ్నంబు నారోపితా
భరణప్రాయము ప్రాయ మయ్యువతిపైఁ బ్రాదుర్భవం బొందినన్. 16

చ. కవగొని నిల్చుపేరఁటికంబము లయ్యె మృదూరుకాండముల్
కువలయతోరణావలినిగుంభన మయ్యెఁ గటాక్షవిభ్రమం
బవిరళపూర్ణకుంభయుగ మయ్యె విరాజదురోజయుగ్మ మా
య్యవనిపకన్యయందు నవయౌవనలక్ష్మిసమాగమంబునన్. 17

సీ. ప్రథమహాలాహలప్రథమానకీల లై, వీఁచెఁ గ్రూరకటాక్షవీక్షణములు
దరహాసచంద్రికాంకురములు దల లెత్తె, నుదితేందుబింబ మై యొప్పె మొగము
సమసమున్మగ్నవాసవకుంభివరకుంభ, యుగ్మ మై కుచకుంభయుగళి దోఁచెఁ
బ్రకటసుధాపూర్ణరత్నకుండిక యయ్యె, నరుణాభ మై మధురాధరంబు
గీ. విశ్వమోహనలీల నావిర్భవించె, భువనజగదేకపూజ్యసామ్రాజ్యలక్ష్మి
సతి పయోనిధి యై యున్న శైశవంబు, మహితయౌవనసంధానమథిత మైన. 18
చ. ఉరుతరవజ్రకర్కశత యుం గుధరోన్నతి యుం గుచంబులన్
సరసిజసద్వికాసమును జంద్రవిలాసము నెమ్మొగంబునన్
గరికరలక్ష్మియుం గదళికాతరువిస్ఫురణంబు నూరులం
బొరయుట చిత్రమయ్యె నృపపుత్రిక కాయెలజవ్వనంబునన్. 19
ఉ. కన్నులఁ జంచలత్వమును గ్రౌర్య మపాంగవిలోకనంబులం
జన్నులఁ గర్కశత్వముఁ గృశత్వముఁ గౌనున మందభావము
న్నెన్నడ వక్రతం గురుల నెక్కొనఁ జేసియు నెట్టిచిత్రమో?
కన్నియజవ్వనంబు త్రిజగజ్జనసన్నుత మయ్యె నయ్యెడన్. 20
ఉ. నీరజసూతి దీనితనునిర్మితకాలమునందు డించినం
గారుమెఱుంగు లయ్యె నునుఁగాంతికి గీసినయట్టిపైపొరల్
సౌరభహీనభాగములు సంపఁగిక్రొవ్విరు లయ్యె మార్దవ
శ్రీరహితాంశము ల్నవశిరీషము లై విలసించె ధారుణిన్. 21
ఉ. కారుమెఱుంగు లయ్యె నునుఁగాంతికిఁ బైపొర గీసివేయ బం
గారువు లయ్యెఁ జేసె గలఁగందినపల్లటుత్రోనఁ జంపకా
కారము లయ్యెఁ గర్కశత గల్గినప ట్లటువ్రేయ దీని న
న్నీరజసూతి సేయునెడ నిక్కమ నాఁ దను వొప్పె నింతికిన్. 22
చ. కమలము మోమునందు నొకకన్నులమాత్రముఁ బోల దన్నచోఁ
గమలవిరోధియందు నొకగండతలంబును బోలఁ డన్నచోఁ
గమలముఁ జందురుండు సరిగా రని వేఱ గణింప నేటికిన్
రమణిదరస్మితేక్షణతరంగితమోహన మైనవక్త్రమున్. 23
చ. తరళగతిద్యుతిచ్ఛటలఁ దమ్మికొలంకులు సేయుదిక్కులం
గురియఁగ గటాక్షపాతములఁ గోణముల న్మదనాస్త్రవర్షముం
గరువపుఁజూపులం గొలువులు మెఱుంగులు మింటసాటియే
తరుణి విలోకనమ్ములకుఁ దమ్ములు నమ్ములు గ్రొమ్మెఱుంగులున్. 24
గీ. మహితకటిచక్రవర్తిభూమండలంబు, లష్వ దక్పశసమృద్ధిచే నతిశయిల్ల
సంతతక్షామ మిం దెట్లు సంభవించె, నాఁగ మధ్యప్రదేశంబు నాతి కమర. 25

గీ. ఒత్తుకొనివచ్చుకటి కుచోద్వృత్తిఁ జూచి, తరుణితనుమధ్య మెచటికో తలఁగి పోయె
నుండెనేనియుఁ గనఁబడ కున్నె యహహ! యుద్ధతులమధ్యమునఁ జేద కుండఁ దరమె.

సీ. అవనిపై నుండుఁ గా కనఁటికంబము లెట్టు లనఁటికంబములపై నవని నిలచె?
గగనంబు గిరులపైఁ గనుపట్టుఁ గా కెట్లు గగనంబుపై గిరు ల్గాన నయ్యె?
జలధరంబులమీఁద శశియుండుఁ గా కెట్లు శశిమీఁద నున్నది జలధరంబు?
నాళంబుపైఁ గాక నలినకోశం బెట్లు నలినకోశంబుపై నాళ మున్న?

గీ. దనుచుఁ జూపఱులకు విస్మయంబుగొలుపుఁ, దొడలుఁ గటిమండలంబునునడుముఁ జన్ను
లాననముఁ గొప్పు నాభియు నారుఁ నలర, నలరె విమలాంగి నవయౌవనాగమమున.

ఉ. త్రాసునఁ దూఁచనచ్చు ముఖతామరసంబును నిందుచందురు
న్వ్రాసి యెఱుంగరాదు మగవాలికమీలకుఁ గన్నుదోయికి
న్నీసము దప్పు లేదు నెరివేనలికిం జిలుదేఁటిదాంట్లకుం
దోసముగాదె యయ్యతివతోఁ బెఱతొయ్యలి నీడుసేసినన్. 28

చ. ఘనపథమధ్యనిర్భరము గా నుదయించి నిరుద్ధలోకలో
చనముగ సన్నికృష్టముఖచంద్రము లై శ్రితతారకంబు లై
యనయము కుంభసంభవమహత్త్వవిజేతలు నాటఁ గన్యకా
స్తనములు వింధ్యముం దెగడి సాటికి హెచ్చినమేరుకూటముల్. 29

మ. స్మరసమ్మోహనమంత్రదేవత మనోజప్రౌఢ సామ్రాజ్యల
క్ష్మి రమానందనభాగ్యరేఖ మదనక్రీడావనీపుష్పము
జరి కామాపరకీర్తి మన్మథపునస్సంజీవనీవిద్య నా
ధరణీశోత్తమకన్య యొప్పె విలసత్తారుణ్యసంపన్న యై. 30

వ. ఇట్లభినవతారుణ్యభువనైకకన్య యగునిజకన్యం గనుంగొని జయభద్రుండు దీనికిం దగువరుండు స్వయంవరంబునం గాని కలుగం డైనం గలహమూలం బగుట నది గా దని యత్యంతనిపుణులు నంతరంగులు నగు చిత్రకారుల మమ్ము రహస్యంబుగా నియోగించినం బనిపూని నేమును విచిత్రచిత్రకళాకౌశలవశంబున నిఖిలదేశాధిపతులం గనుంగొని యుపకృతుల మగుచు నందఱయాకారంబులు యథారూపంబును రహస్యంబుగాఁ బటంబులం జిత్రించికొని వచ్చి వచ్చి యక్కన్యాభాగ్యపరిపాకంబున నస్మదీయతపఃఫలోదయంబున నిన్ను నిట్లు సందర్శింపం గంటి మిటమీఁదివిశేషం బొకటి విన నవధరింపుము. 31

గీ. కన్య యది యెట్టు లాలోకకారి యట్ల
యీవు నృపలోకతేజోభిహితుఁడ వగుట

యుగళి మగుటకుఁ దగుట మీ రొండొరులకుఁ
గాఁగల దిటుల యనియు నిక్కముగ నెఱుఁగ. 32

చిత్రకారులు మాంధాతకు విమలాంగి చిత్రపటముఁ జూపుట.

క. దేవ! భవత్తేజము మా, భావంబుల నిట్లు బయలుపఱచుట కిట ము
న్నే వలనఁ బరు లెఱుంగరు, గావున నిత్తలఁపు దైవికమున ఫల మగున్. 33

ఉ. ఆసతిమేనుచెల్వుఁ గలయంత వచింపఁగ నేర మన్నచో
వాసిని మన్న రాదె యపరాధము? పోలికమాత్ర చిత్రవి
న్యాసము చేసినార మిదె యంచుఁ దదాకృతిలేఖవక్రమో
ద్భాసిపటంబు విప్పి నరపాలునిసన్నిధిఁ బెట్టి చూపినన్. 34

క. విను నెడఁ గరఁగినమనమున, యనమార్గంబున స్రవించి యవయవములలో
నెనయంగఁ జేరునట్లుగఁ, గనుఁగొనియె విభుఁడు కన్యకారూపంబున్. 35

సీ. కచభారరుచులఁ జీఁకటిఁ గొన్న యపరాధ మానసేందుద్యుతి నపనయించుఁ
ఘోరకటాక్షము ల్గొన్నఁ బైకొనుమూర్ఛ నధరసుధారసం బాని తెలియుఁ
గుచశైలతటుల డిగ్గుమఁ గొన్నకంపంబు త్రివళిసోపాన మూఁది విడఁ గాంచు
మధ్యకార్శ్యముఁ జూడ మదిఁ గొన్నకరుణంబు కటిబింబసంపదఁ గాంచి మఱచు
గీ. నూరుయుగలక్ష్మిఁ బాసి నా నొదవుతాప, మడఁచు బదపల్లవంబులయందుఁ బొరలి
రాజవరుదృష్టి కుంతలరాజకన్య, సుందరాకార ముత్కంఠఁ జూచునపుడు. 36

క. చనుఁగవ పొడవై నాభిం, గనుఁగొన నిమ్న మయి మఱియుఁ గటి పొడ వగుచుం
గనవిషమాకృతిపథమున, జనపతి మదిఁ దొట్రుకొనుచుఁ జాల చరించెన్. 37

క. వనితనతనాభిఁ దుంగ, స్తనములఁ గడచి చనలేవు జనపతిచూడ్కు
ల్మనమున నుయ్యో కొండో, యని యాందోళించువారి కగునే తెగువల్. 38

వ. ఇట్లత్యంతాసక్తుం డయ్యును ధీరనాయకుం డగుటఁ జిత్తవృత్తి బయలుపడనీక యి
ట్లనియె. 39

గీ. నిక్కముగ నిట్టిరూపంబు నెలఁత యొకతె, గలిగెనే బ్రహ్మనిపుణుఁ గాఁదలఁపవలదె?
కలిగె లేకుండె నిట్టియాకార మిట్లు, వ్రాయ నేర్చినమీ నేర్పు వలయుఁ బొగడ. 40

వ. అని యుచితసత్కారంబులం బ్రీతులం జేసి పీడ్కొల్పిన వారును నిక్కార్యంబు సం
ఘటించి మఱికదా దేవరచేత మెచ్చులం బడయువార మని పంతంబు లాడుచు నిజ
దేశంబునకుం జనిన యనంతరంబ. 41

క. చిత్రకళావంతులచేఁ, జిత్రపటము చన్న నైనచిత్రము హరిణీ
నేత్రం జిత్రించినత, చ్చిత్రపటం బయ్యె విభునిచిత్తం బంతన్. 42

మాంధాత విమలాంగిని వలచుట.

సీ. భద్రేభకుంభసంస్ఫాలనక్రీడలఁ, దన్వంగికుచములఁ దలఁచి తలఁచి
కరకృపాణీసముత్కంపనక్రీడలఁ, దరలాక్షికన్నులఁ దలఁచి తలఁచి
ధరవైరిమణిహారధారణక్రీడలఁ, దరుణికుంతలములఁ దలఁచితలఁచి
సజ్యకార్ముకలతాసంగ్రహక్రీడల, లలనబొమ్మలతీరుఁ దలఁచితలఁచి
గీ. రుచిరతరభద్రపీఠాధిరోహణములఁ, దామరసనేత్రికటిపెంపుఁ దలఁచితలఁచి
యవనిపతి స్వపదార్థానుభవము లెల్లఁ, గన్యకాసానుభవముగాఁ గరఁగుచుండె. 43

వ. ఇట్లు నిరంతరచింతాతిశయంబునఁ దదాయత్తచిత్తుం డగుచు నృపోత్తముం డిట్లని
వితర్కించె. 44

గీ. చిత్రకారులచేతఁ జర్చింప నొక్క, దేవతామాయ గాదె యీత్రిజగదేక
సుందరాకృతిఁ జిత్రించి చూపు టెట్లు, చూచునంతన మఱి దగు లేమి టెట్లు. 45

వ. అని తలంపు పెంపునం జిత్రితవిచిత్రాకారక్రమంబు సంస్మరించి. 46

సీ. హరినీలములఁ జేసి యంధకారముఁ జేసి, మొలకతేఁటులఁ జేసి ముద్దుగుడిచి
మీనులఁ బుట్టించి మెఱుఁగులఁ బుట్టించి, శుక్తులఁ బుట్టించి స్రుక్కణంగి
యద్దము ల్నిర్మించి యమృతాంశు నిర్మించి, వనజము నిర్మించి వణఁకు దేఱి
గుచ్ఛము ల్సృజియించి కోకము ల్సృజియించి, కుంభము ల్సృజియించి కొంకువాసి
గీ. ప్రోడయై మీఁద నిర్మింపఁబోలు నలువ, కన్యకామణికురులు కన్గవయు మోముఁ
జన్నుదోయియు నట్లు గాకున్న నిట్టి, యనుపమానాంగములు సృష్టియందుఁ గలవె!

వ. అని మఱియును. 48

సీ. మెట్లనఁ దగ మిడ మెఱుకొంట యాయింతి, కుచములప్రతిఁ జూపఁ గోరు టెల్ల
ఖడ్గధారావగ్రహణంబు సేయుట, సుదతియూరు ఉపమింపఁ జూచు టెల్ల
గగనారవిందంబుఁ గనుట యాసతిమధ్య, గతినాభితోఁ సాటిఁ గాంచు టెల్ల
నంధకారము ద్రవ్వి టాయింతికుంతలములఁ సాటిపెట్టంగఁ బూను టెల్లఁ
గీ. జందమామకు గ్రుక్కిళ్లా యిందువదన, వదనసామ్యంబు సేయంగ వాంఛసేఁత
పృథివికడ గాంచు టారామపిఱుఁదుతోడ, సదృశవస్తువు గను టన్నఁ జదురు టెల్ల. 49

వ. అని వెండియు నిజమనోగతానురాగం బుపలక్షించుకొని. 50

సీ. బింబోష్ఠిముఖ మిందుబింబమై యుండదా, డెందంబునకు నేల కందు గలిగె?
ముగుదచన్నులు తమ్మిమొగ్గలై యుండదా, చిత్త మేగతిఁ బొందె మెత్తపాటు?
సతినితంబము రథచక్రమై యుండదా, భావంబునకు నెట్లు భ్రాంతి మొదవె?
నబ్జాక్షి పెందొడలనఁటులై యుండదా, యుల్లంబు లైసార్ద్ర్య మొందు టెట్లు?

గీ. మగువజిగిమేను కుందనం బగుచు నుండఁ, గాఁకఁ గరఁగెడు నాయనోగతు లి దెట్లు
వనితయవయవములఁగల్గువస్తుగుణము, చూపఱులయందుఁ బొరయుట చోద్యమొక్కొ?

వ. అని మఱియు రసాతిరేకంబున. 52

ఉ. మానము మానుమాట ముఖమండలమెత్తఁ గనియ్యకొల్ల కే
పై నిగుడించునూర్పు ప్రసభాచరణంబులకుం బ్రతిక్రియ
ల్గా నొనరించుచున్నపతికన్యక నూతనసంగమంబునన్
బానుపుపై మదీయభుజపంజర మెన్నఁ డలంకరించునో!. 53

చ. తమకము నాఁగి ముచ్చటనఁ దార్చి నెపంబున సోఁకి హస్తసం
గమమున కియ్యకొల్పుపులకంబులు మై నొదవించి వంచన
క్రమముల నొయ్యఁ బయ్యెదయుఁ గంపమున న్దొలఁగింపఁ బూనికిన్
సనుకొని సిగ్గు నీవియును జార్చి యొనన్పతిఁగూర్చు నెన్నఁడో! 54

చ. స్థిరమతి నీకు మేము మును చెక్కుల వ్రాసినపత్రభాగము
ల్వరుసయురంబున న్గలిగి వచ్చెఁ గదే విపరీతవృత్తి మీ
సరస రసప్రసక్తి నని చాయలఁ బాఱఁగ నాఁగు నెచ్చెలిం
గరకమలాహతి న్నిలుపఁ గన్నియ నెన్నఁడు ప్రోడఁ జేతునో? 55

క. అని మఱియుఁ జెక్కుకొక్కులు, బెనఁగొన నక్కన్యవలనఁ బ్రేముడివలన
న్మనుజపతి యంత నిపతి, న్మనసిజశరశరధిసదృశమానసుఁ డగుచున్. 56

సీ. దొరల విమర్దంబుఁ బొరయుతల్పము దక్కఁ, గెలన నిద్రాహాని దెలియనీక
పదలెడుభూషణావలి దక్క నితరుల, మేనిపై కార్శ్యంబు గాననీక
మొనయనియింద్రియంబులు దక్క నన్యులఁ, గ్రియులయం దరుచి లక్షింపనీక
తగవుమాలినకోర్కి దక్కఁ దక్కొరులకు, హ్రీపరిత్యాగంబు నెఱుఁగనీక

గీ. మలయపవమానచలనము ల్గలిగి యైన, దవ్వులకు నిశ్చలంబైనతరువుపోలె
మదనవికృతిక్రమాక్రమ్యమానుఁ డయ్యుఁ, బరుల కవికారుఁడై యుండెఁ బార్థివుండు.

వ. ఇట్లనుదినప్రవర్ధమానమనోభవదశావిశేషంబులవలన నమ్మహీపాలశేఖరుం డేటి కెదు
రేగుచందంబున దుర్భరం బైనకాలంబుఁ గడుపుచుండె నటఁ జిత్రకారులు కృతార్థ
మతి నతిత్వరితగతి నిజదేశంబునకుం జని తమరాక కెదురుచూచుచున్న నేలికం బ్ర
హృష్టహృదయుం జేయుచు నుచితగతిం గాంచి యేకాంతంబునఁ దమతెచ్చినచిత్ర
పటంబులు నివేదించి యందుఁ జిత్రించినవివిధదేశాధిపతులం గ్రమక్రమంబున వేర్వేఱఁ
జూపి యిట్లనిరి. 58

క. దేవర యానతి నిఖిల, క్ష్మావరులన్ వ్రాసి యిట్లు సమ్ముఖమునకుం
దేవలసెఁ గాని పనిలో, దీవిస్మృతి మాకుఁ జూడ నిది యెట్లన్నన్. 59

కుంతలేశు నెడఁ జిత్రకారులు మాంధాతగుణముల వర్ణించుట.

మ. అరవిందప్రతిమల్లఫుల్లనయనుం డాజానుబాహార్గళుం
డరతోత్తాలవిశాలవక్షుఁడు సమగ్రాకారలోకైకసుం
దరుఁ డుల్లోకవిచిత్రతేజుఁ డిల మాంధాతృక్షమామండలే
శ్వరుఁ డాతం డొకరాజమాత్రుఁ డటె సాక్షాద్విష్ణుఁ డూహించినన్. 60

క. అతనిఁ గనుఁ గొన్నచూపుల, నితరమహీపతులు సృష్టి నెంతటితేజో
యుతు లేవి సూర్యముందటఁ, బ్రతిదీపము లట్లు యతఁడు ప్రభుమాత్రుండే ? 61

క. నీకన్య కతఁడు దగు నా, భూకాంతాగ్రణికి నీదుపుత్రికయ తగు
న్నాకుం దోఁచినమత మిది, టీకలు పదివేలు నేమిటికి నిప్పటికిన్. 62

క. అతిమానుష మైనతద, ద్భుతతేజము వ్రాసి చూపఁ బోల దతని యా
కృతిమాత్ర మచటఁ జిత్రిం, చితి మిదె యని చూపఁ జూచి చిత్తం బలరన్. 63

వ. కుంతలేంద్రుండును వారలు పలికినంతయు నిక్కం బగుటకు మెచ్చి పారితోషికం బొసంగి యనిచినపిదప విమలాంగికిం బ్రియవయస్యయుఁ బోషయు నగుపాలిక యనుశుద్ధాంతచారిణి రావించి నిజప్రారంభంబునుం జిత్రకారాభిప్రాయంబునుం దెలిపి తత్తద్దేశనగరనగనదీవిహారప్రదేశవిశేషంబులతోఁ గులగోత్రచరిత్రనామాంకంబులతో యథారూపంబులతో నిందుం జిత్రింపనిరాకుమారుండు సర్వంసహాచక్రంబునం గలుగం డీనృపనందనసందోహంబు మదీయనందన డెందంబు గందళింపం జేసినయనురూపభూపకుమారునిం దెలిసికొని రమ్మని యాజ్ఞాపించినం బనిపూని చని యక్కుమారికకు నాసంతోషం బెఱింగించి యచ్చిత్రచిత్రపటంబు విప్పి చూపునపుడు. 64

ఉ. పాలిక చూపఁగా నవనిపాలతనూభవ సూచె దేశత
చ్ఛాలనదీవనీనగరసత్కులనామయశస్సనాథులం
గౌళకళింగవంగకురుకోశకరూశవిదేహచోళపాం
చాలవనాయుసింధుముఖసర్వమహీవలయాధినాథులన్. 65

విమలాంగి మాంధాతం జిత్రపటమునఁ గని మోహించుట.

గీ. చూచి యెవ్వనిఁ గైకోక సుదతి యంతఁ, జూచె డెందం బెసఁగి యెత్తుఁ జూడ్కి నాఁట
గుణవినిస్తంద్రు నుత్తరకోసలేంద్రు, నిరుపమాకారు యువనాశ్వనృపకుమారు. 66

శా. ఆకంఠప్రణయప్రమత్తము లపూర్వాశ్చర్యనిష్యందము
ల్సాకూతాయతపాతము ల్సుఖవిశేషాంతర్ముహుర్ముగ్ధముల్
శ్రీకోణాంచలచంచలాలసవశప్రీతిప్రసాదోదయ
వ్యాకోచంబులు నైనవీక్షణముల న్వామాక్షి సూచెం బతిన్. 67

మ. అనురాగాకృతికందకందళము భోగైకాంతసారంబు యౌ
వనసర్వస్వ మశేషవిభ్రమకళాస్వాంతంబు విశ్వైకమో
హనశృంగారరహస్య మంగజవిజృంభావాహనాగ్రక్షణం
బు నరేశాత్మజమూడ్కిఁ గ్రోలె నపు డాభూపాలసౌందర్యమున్. 68

ఉ. చిప్పిలుచెక్కులపైఁ జెమటచిత్తడులం గరపల్లవంబులం
గప్పుచుఁ జన్నుగ్రేవఁ బులకంబులు పయ్యెద నొత్తి యోరఁగాఁ
ద్రిప్పినమోము వంచి జగతీవరుచిత్ర మపాంగదృష్టిచేఁ
దప్పక చూచి రాజసుత తానును జిత్తరు వయ్యె నత్తఱిన్. 69

వ. ఇట్లు దర్పకపఠాధ్యయనంబునకుఁ బ్రథమప్రణవం బైనయవలోకనమహోత్సవంబునం దగినకన్నియ నెఱింగి యంత నెఱుంగనియదియుంబోలెఁ బ్రియవయస్య సోపాలంభనంబుగా ని ట్లనియె. 70

ఉ. ఒల్లమి నిట్లు మాఱుమొగ మొందియునుం దడ వేల సాల్వభూ
వల్లభుఁ జూడు వీఁడె గుణవంతుఁ డనాఁ దలవంచి నెచ్చెలిన్
హల్లకపాణిపాణిధృతహల్లకతాడితుఁ జేసెఁ గెంపు సం
ధిల్లఁగ సిగ్గుతేనగవు దేఱెడుకన్నులచే నదల్చుచున్. 71

వ. అప్పు డప్పాలికయు బాలికఁ గని నవ్వుచు. 72

క. కోపించె దేల యట్టిమ, హీపతిఁ బతిగా వరించు టే నెఱుఁగుదు నే
వాపుచ్చ కొరులమనసుల, లోపలితలఁ పెఱుఁగు టెల్ల లోకమునఁ జెలీ. 73

వ. అని యుచితసరససల్లాపంబులం గలపికొని. 74

గీ. రూపమున నెల్లఁ ద్రిజగదాయూథలట్లు, బుద్ధియందును సకలైకపూజ్య నైతి
నెల్లరాజులలోన మే లేర్చి తగిన, వరునిఁ గోరితి వతిభాగ్యవతివి సఖియ. 75

వ. అని యమ్మనోరథం బప్పు డమ్మహీపతికి విన్నవించిన నతండును జిత్రకారాభిప్రాయంబునం దనతలంపునుం గన్యామనోరథంబు నొక్కటి యగుట దైవఘటనంబ కాఁ దలంచి ప్రహృష్టహృదయుం డై తత్కార్యసంధానోన్ముఖుం డయ్యె నంత నిక్కడ.

విమలాంగి మన్మథావస్థల నొందుట.

క. నెచ్చెలి తనకుం జూపిన, యచ్చిత్రపటంబులోనియధిపతిరూపం
బచ్చొత్తినగతిఁ దోఁపఁగ, నచ్చెలువమనంబు సంతతాంతర్ముఖి యై. 77

సీ. పూర్ణచంద్రునిఁ జూచి పూర్ణచంద్రునియందు, విపులనేత్రయుగంబు వెదకఁ జూచు
మణికవాటముఁ జూచి మణికవాటమునందు, తారహారంబులు దడవఁ జూచు

నునుఁగంబములఁ జూచి నునుఁగంబములయందుఁ, గంకణాంగదములు గానఁ జూచు
వికచాబ్జములఁ జూచి వికచాబ్జములయందు, శుభదోర్ధ్వరేఖలు చూడఁ జూచుఁ
గీ. దరుణమృగలోలనేత్ర సంతతముఁ దనదు, చిత్తసింహాసనము నధిష్ఠించియున్న
యధిపమన్మథుభువనమోహనము లైన, యవయవంబులు చెలి గన్నయట్ల యైన. 78

చ. చెలుల మొఱంగి యేకతము చెన్నున హస్తములందుఁ దూలికా
ఫలకముల న్వహించి తనభావములోఁ బతిరూపు వ్రాయఁగాఁ
దలఁచి లతాంగి చిత్రముగఁ దా నవిచేష్టతఁ జిత్రరూప మై
నిలిచెఁ దదాకృతిస్మరణనిర్వృతిచే వివశాంతరంగ యై. 79

చ. వదనము వ్రాసి తోన గరువంబునఁ జుంబనకేళి సల్పుచున్
హృదయము వ్రాసి తోన నిలు వేది కవుంగిటఁ జిక్కఁ జేర్చుచుం
బదములు వ్రాసి తోన కరపద్మములం బ్రియ మార నొత్తుచు
న్సుదతి పతి న్లిఖించు మఱి చూడ నెఱుంగదు కోర్కి పెక్కువన్. 80

వ. ఇట్లు తీవ్రంబు లగుకోర్కుల త్రొక్కసం జిక్కువడి యక్కన్య తనలోన. 81

ఉ. మారునిచేతిఘాత నభిమానమువోక సఖీజనంబుచే
నారడి గప్పిన న్వలపు లంగడి కెక్కక కోరినప్పుడే
కూరిమివల్లభుం గలసి కోర్కి ఫలించి సుఖించుకన్నియ
ల్పూర్వపునిష్ఠఁ బూని తొలుబాములనోముల నేమి నోఁచిరో ? 82

ఉ. వల్లభుపేరఁ జిత్తరువు వ్రాసినరూపముఁ జూచినంత నా
యుల్లము నీర మై కరఁగుచున్నది నిక్క మతండు వేడ్క రం
జిల్లఁ గవుంగిటం బిగియఁ జేర్చినయేని యురంబుపైఁ దనూ
వల్లియు నేను బెండెనుట పట్టఁగ బిట్టు గరంగి పోవనే. 83

క. అని మఱియుఁ బెక్కుకోర్కులు, దనమదిఁ బైకొనఁగ వెలఁది దరళోర్మ్ముల నాఁ
గినయట్ల యోర్చి చెలులం, గననీక వెలుంగు చుండెఁ గన్నియ యంతన్. 84

చ. ఉదయమె కాని యస్తగతి నొందక తీవ్రగతి న్వెలుంగున
మ్మదనభుజప్రతాపరవి మండఁగ నప్పుడు మోడ్పెఱుంగమి
న్నిదురకుఁ బాసి యచ్చెలువనేత్రమహోత్పలము ల్జయించె నె
ల్లిదమున రాత్రు లెల్ల ముకుళించురవిస్ఫురదంబుజంబులన్. 85

ఉ. అంగన కొను యౌవనసహాయమునం గయిచేసినట్లు నేఁ
డంగజుప్రాపుఁ గల్గి యఖిలాంగము లేన యలంకరింపఁగా
సంగములందు నేల యివి యందఁ గృశత్వ మహంకరించి తా
నంగదకంకణాదు లగునాభరణంబులఁ జార్చె నింతికిన్. 86

ఉ. వారణరాజయానకును వారము గుంతలమధ్యవీథి సిం
దూరము దూర మయ్యె మగతుమ్మెదప్రోడలు గోడగించుఝుం
కారము కార మయ్యెఁ జెలికత్తియలం బలికించువాక్యసం
భారము భార మయ్యె మదిఁ బర్విననూతనకామవిక్రియన్. 87

చ. విరులు సరంబు లయ్యె చలివెన్నెల యొట్టినమంట యయ్యె నుం
గరువలి వజ్ర మయ్యెఁ జెలికత్తియ యొప్పని దయ్యె హస్తపం
జరమునఁ బూని పెంచుశుకశాబకము న్బగచాటు దయ్యె స
త్తరుణికిఁ బంచబాణుఁ డనుదైవము దాఁ బ్రతికూల మాటచేన్. 88

చ. పులకకదంబము ల్పెనిచె ఫుల్లముఖాబ్జవిలాససంపద
ల్దూలఁగె మరాళికాగతులు దూరము లయ్యె శ్రమాంబుపూరము
ల్వ్రాలి విరియంగఁ జొచ్చెఁ బురివిచ్చి నటింపఁగ నెమ్మిగోరిక
న్బోలఁతుకయందు మన్మథుఁడు పూర్ణముగా శరవృష్టిఁ జూపఁగన్. 89

తే. తాపమును బాండిమయు నాఁగఁ దరుణిమేన
నెండయును వెన్నెలయుఁ గూడి రెండు నుండి
భావిలజ్జావినాశసంప్రాప్తికొఱకొ
ధైర్యహానికినో మహోత్పాత మయ్యె. 90

వ. ఇట్లంతకంతకుఁ బెరుగువిరహపరితాపంబు నిలువరింపం గోలంది గాక నచ్చెలులం
గనుమొఱంగి యొక్కనాఁ డొక్కతెయుం మందిరారామంబునకుం జని. 91

సీ. అలరుటేకులయలుఁగులు మీఁదఁ గురియుచోఁ, జేలకొంగుముసుంగు చేసిచేసి
చిల్కపల్కులు గాఁడి జీవంబు లెడలుచోఁ, నంగుళంబుల వీను లానియాని
యడుగులఁ బుష్పాదు లంటి చుఱ్ఱుడుచుచోఁ, నుస్సురు మని వెచ్చ నూర్చియూర్చి
కమ్మదెమ్మెరలుపైఁ గలయంగ సోఁకుచోఁ, వల్లరియునుబోలె వణఁకివణఁకి
తే. సాహసమె తోడు గాఁగఁ నచ్చపలనయన, మందిరారామవాటికామధ్యవీథిఁ
దఱిసి చని యొక్కపుష్పలతాగృహమున, ధవళకరకాంతశయ్యపైఁ దనువు వైచి. 92

ఉ. లేనిప్రియుండుఁ గన్గొనఁగ లేనివిలాసము విన్నవింపఁగా
లేనిప్రియంబుఁ గైకొనఁగలేనికడంకలుఁ గౌఁగిలింపఁగా
లేనిముదంబుఁ జేకొనఁగలేనిరతు ల్మదిఁ బట్టుకొల్పఁగా
లేనిసుఖంబుఁ దాల్మిఁ గబళింపఁగ సింధురయాన దీన యై. 93

వ. ఉండునంత నిచ్చటం బ్రియవయస్యం గానమిం జేసి చెలికత్తియ లెత్తినతత్తఱం
బున నత్తలోదరిపదారవిందంబులచొప్పునం జనుదెంచి యుద్యాననికుంజంబు డాసి
పరికించునప్పుడు. 94

ఉ. తూలినమోముచెల్వుఁ బయిదూఁకొనుఘర్మజలంబువెల్లువం
దేలినమేను నెమ్మనము త్రిక్కఁగఁ జిక్కఁగఁ జేసి వెల్వడం
దోలినతాల్మి వల్లభుఁడు దోఁచినరిత్తకు రిత్తకౌఁగిటన్
సోలినచందముం గలయఁ జూచి వయస్యలు భీతచిత్తలై. 95

క. తత్తఱిలువారి నందఱ, నత్తఱి మఱుపడఁగ నిలిపి యప్పాలిక దా
నత్తన్విఁ దెలిపి కౌఁగిట, నొత్తి కురు ల్సిమిరి యుల్ల మూఱడిలంగన్. 96

ఉ. మచ్చిక గల్గునెచ్చెలుల మమ్ము మొఱంగి లతాంగి! యొంటి నీ
విచ్చటి కెట్లు వచ్చితివి! యీవనవాటిక దాదిప్రక్కయే?
పచ్చనివింటిజోదు తనుబందుగుఁడే? మఱిచిల్క లేమి నీ
నచ్చినతోడఁబుట్టుగులె? నాయము దప్పఁగ దమ్మ! యియ్యెడన్. 97

చ. హిమకరుఁ డంకకాఁడు మధు వెప్పుడు జాతివిరోధి రాజకీ
రము ప్రతిపక్షి తెమ్మెరలు ప్రాణముదాయలు కాచియుండుఁ జా
తము గడుఁ జూడఁ జాలఁ దలదర్పకుఁ డింత యెఱింగియుం జెలీ!
మము సఖులం దొఱంగి రిపుమధ్యము మీవన మొంటిఁ జొత్తురే. 98

చ. మనమున నీవు గోరునృపమన్మథుతో నినుఁ బెండ్లి సేయ నీ
జనకుఁడు సంభ్రమించె నదె సమ్మద మొందుదు గాక బేలవై
వనరుహపత్రనేత్ర! యిటు నాఁగె పదల్చినకోర్కులన్ మనో
జున కెర యచ్చి డిల్లపడఁ జూచినఁ జూచినవారు మెత్తురే! 99

వ. అని సిగ్గెక్కించి పలికిన నెచ్చెలికంఠంబు కరంబులం బెనఁచి తనవాడినవదనపద్మంబు
నోరగాఁ దదీయకుచమధ్యంబునం జిక్కంజేర్చి నిడుదకనుఁగొలంకులఁ గ్రొవ్వేఁడి
బాష్పకణపరంపర లొలుక నిట్టూర్పు నిగిడించి. 100

క. మగబొమ్మఁ జూడ నొల్లని, ముగుదతనం బెల్ల మూలముట్టుగ నిటు పె
ల్లగిలించుకొంటి నేనే, తగనిమనోరథమువలనఁ దప్పదు చెలియా! 101

క. చెలు లెఱిఁగిన నాడెద రను, తలఁ కది ప్రాణదియె నిపుడు దర్పకశరబా
ధలవలన నాకుఁ బ్రాణము, నిలుపుట గండ మయినయది నిక్కము సకియా! 102

ఉ. ఏయఁ దొణంగెఁ గంతుఁ డెడ యూక శరంబుల వేఁడివెన్నెలల్
గాయఁ దొణంగెఁ జందురుఁడు గర్ణపుటంబులు వీలఁ గోయిలల్
గూయఁ దొణంగె వల్లభులఁ గోరెడుకన్నెల కెల్లనిట్టిదే
న్యాయమొ? లేక దైవ మిది నాకు ఘటించెనొ? నేఁడు నెచ్చెలీ! 103

క. కర ముద్ది నేన పెనుపం, బెరిగినశుక మోట లేక ప్రేలెడు హృదయం
బెరియింపఁ దొడఁగె నింకం, బరభృతములు చెప్ప నేల పంకజవదనా! 104

చ. వలపుల తేనె చేతివలవంతల కోర్వక చల్లగాలిపై
నొలయు నెదిర్చి యే శుకపికోక్తులకుం జెవియొగ్గి యేని మొ
క్కలమున మోకమావిపయిఁ గన్నిడి యేఁ దనువుం దొఱంగఁ గాఁ
జెలుల మొఱంగి యొక్కతియ నేరితి నీవనమధ్యసంజమున్. 105

క. చెప్పితిఁ దలంపు నీకుం, దప్పక యిది యెట్లు సేయు దాన న్వినుమో
యప్ప! రహస్యం బొకటి, యొప్పగుఁ గా కుండు నింక నోడఁగ నేలా! 106

ఉ. సత్తుగ నోఁచ నెట్టుఁ బతిసంగతికిం బ్రతిరూప మేని నా
చిత్తము పూనికం గుఱుచచేసినసోలముతోడి నక్బ్రియో
ద్వృత్తి విశాలవక్షమునఁ దేఱెడునట్లుగ వ్రాసి చూపి నా
యుత్తలపాటు మాన్పు మది నూఱడి వెన్నెలచిచ్చు చొచ్చెదన్. 107

వ. అని సప్తమం బైనయవస్థాంతరంబు దేటపడం బలికిన నులికిపడి పాలికయు నిబ్బాలిక
మనఃపరిపాకంబుఁ బరికించినం గార్యంబుపరువంబు దప్పిన యది యైన నిరంతరం
బగుకంటె నిప్పటికిం గొంత యూఱడిలం బలికి తెలుపు టుచితంబుగా కేమి యని
తేనిబింకంబు దెచ్చుకొని. 108

మ. అలరుందూపుల మూలపా ల్పఱిచి సొంపానిక్షుచాపంబునం
గలపెం పెల్ల దృణీకరించి మకరాంకం బవ్వలం ద్రోచి య
చ్చల మేపారఁగఁ జిన్నిబాలసలచేఁ జప్పట్లు వెట్టింతు న
వ్వల తేనిం జెలి! యొక్కపోటుదొరగా వాలూఁది చింతింపకే. 109

సీ. అహికులాధిపు వ్రాసి యంత్రించి దక్షిణ, గంధవాహునిరాక గట్టువఱతు
రాహుపూజాభిచారవిధాన మొనరించి, శశిబిట్టబిసుగుడు చంపి వైతు
నలు వైనశ్రీరామనామమంత్రంబుచేఁ, గలకంఠతతుల వాకట్టి విడుతు
సంపంగి నౌషధసంప్రయోగము చూపి, మొకరితుమ్మెదపిండు మూర్ఛవుత్తుఁ
ప్రాంతభూరుహముల గల్లుపండ్లు మిలిచి, త్రుళ్లుచిలుకలనాల్కల ముండ్లు విఱుతుఁ
బొలఁతి! నాయంత నెచ్చెలిప్రోడ గలుగ, నించువిలుతునిసగకు నీకేల తలఁక? 110

తే. డెందమునయందు వ్రీడ నాటింపవలదె? యటితి హారంబు నులిగొన్న దకట! మేల!
యొంటి నిల నేల! యిచటన్ యుత్పలాక్షి! ప్రోదిచూతంబునకు నీరుపోయ వలదె?

వ. అనిన నప్పలుకులమొదల నత్యాదరంబు తేటపడ వెడనవ్వు నవ్వి. 112

ఉ. ప్రోడవు గాన నీపలుకు పోలదు గా దనరాదు గాక యీ
పీడసితాపవేదనల వేఁగెడుచెన్నటిమేనఁ బ్రాణముల్
గూడి నసింప నోర్వ విదిగో చనుచున్నవి యేల ప్రీడయుం
గ్రీడయు నాకు హారమును గీరముఁ జాతము గీతముం జెలీ!. 113

వ. అనుటయు నక్కన్నియమేనిసంతాపాతిశయంబు పరికించి యలంతులం బోకుండుట యెఱింగి కొంత యుపశమంబు సేయకున్నఁ బ్రమాదం బగు నని నెచ్చెలులం బిలిచి యచ్చెలువ వారునుం దానును శిశిరోపచారంబులు సేయ నుంకట్టి యప్పుడు. 114

-ః చెలియలు విమలాంగికి శిశిరోపచారములఁ జేయుట. ః-

ఉ. కారవుమొకమావిఁ గమియిక్కువ గొజ్జెఁగలందు జాలుప
న్నీరులయేఁటు నయ్యనఁటినిట్టలపైఁ బొరలాడి గాలుక
ర్పూరపుదీవిచెంగలువపువ్వులు గప్పినచప్పరంబులో
సారపుఁదమ్మిపుప్పొడులశయ్యకుఁ గన్నియఁ దెచ్చి నెచ్చెలుల్. 115

వ. హారపటీరకర్పూరపన్నీరపల్లవహల్లకాదిశిశిరద్రవ్యంబులు గొని వచ్చి విరహాదిదైవతం బగుభావభవునాకారంబు ప్రతిష్ఠించి యారాధించి యతని నుద్దేశించి. 116

ఉ. గిల్లియ గోరఁ దీర్పపనికి న్మతి గొడ్డలి యొల్లకే కదా!
బల్లిదమైనసాధనముఁ బట్టక మన్మథ! నీవు లోకముం
దెల్లమిగా జయించితివి తియ్యనివింటను గమ్మఁదూపులం
జల్లనిమంత్రిచే శ్రుతిరసాయన మయ్యెడుతేంట్లయార్పులన్. 117

సీ. నీవిక్రమక్రీడ నిజహృదయంగమం, బై మెచ్చుశ్రీధరుం డనుఁగుఁతండ్రి
నీయాజ్ఞ కొండన నేరక ముద్రిత, వదనుఁడై వర్తించువాగ్వరుండు
నీతూపు కోర్వక నిటలాక్షుఁ డుమతనూ, ఫలకంబుచాటునఁ బాయఁ డెపుడు
నీబిరుదొక్టిచిహ్నితజయజంగమ, స్తంభమై యున్నాఁడు జంభవైరి

గీ. యింకఁ దక్కినబడుగుల నెన్న నేల? యిట్టినీ విల్లు పసిబాల నేఁచుటెట్లు?
పర్వతం బెత్తు కేలన బంతి యెత్తి, కడిమి నెఱపంగఁ జూచితే కాయజన్మ! 118

వ. అని మఱియును. 119

సీ. ముద్దియయెడఁ గల్గుమోమోట మఱచితే, కాఱించె దేల? రాకాశశాంక!
మగువ నీకిచ్చినమాటపట్టెఱుఁగవే, యించుక కృప సేయవేల? చిలుక!
కోమలాంగికి నట్టుఁగుత్తిక ప్రియుండి, కలకంఠమా! కనికరము వలదె?
చెలిమోముఁదమ్మితావులఁ గ్రోలుచుండియు, గుడిచినింటికిఁ గీడుఁ గోరకు మలి!

గీ. కాల మెల్ల పగలు గా వచ్చినది మీకుఁ, గొమ్మ నేఁచఁ దగదు కోకయుగమ!
యకట! సతికి సంతరంగమై యుండియు, మలయకయ్య! నీవు మలయపవన! 120

వ. అని సపరివారంబుగా మదనదేవతాప్రార్థనం బొనరించి. 121

ఉ. పత్త్రము పుష్పముం ఫలము భక్తి నొసంగెడువార మింతె యీ
మాత్త్రమునం బ్రసన్నులయి మానినిఁ గన్గొనుఁ డయ్య! మీకృపా
పాత్త్రము గాఁగ నెందుఁ దగుభంగిఁ బికంబులఁ దేంట్లఁ జిల్కలం
బత్త్రము పుష్పము న్వల ముపాయన మిచ్చి భజించి యచ్చెలుల్. 122

సీ. స్వర్ణకుంభములకు వర్ణలేపనముగఁ, జన్నులఁ గుంకుమం బలఁది యలఁది
వెడవిల్తునలుఁగులు వోడయుట గాఁ గన్ను, లెడపక పన్నీటఁ దుడిచి తుడిచి
లేఁతతుమ్మెదలకు మేతఁగా విరిదమ్మి, పుప్పొడిఁ గురులపైఁ బోసి పోసి
యనుఁగుఁజుట్టములతో నాలింగనంబు గాఁ, బదకరంబులఁ జిగుళ్లదిమి యదిమి

గీ. కప్పురపుధూళి మేనిపైఁ గుప్పి కుప్పి, విపులకదళీదళంబుల వీచివీచి
విరహపరితాపవతి యైనవెలది కపుడు, చెలులు శిశిరోపచారము ల్సేయఁ జేయ. 123

ఉ. ధాతుపటంబులం బొగసి దట్టపుఁబుప్పొడి రాఁజి చందన
వ్రాతముచేతఁ గాల్కొని ప్రవాళముఖంబుల వీవవీవ ను
ద్భూతమహార్చులం బెరిగి తోరపుఁగొజ్జఁగ నీటిచేరిపె
న్నైతఁ బ్రతీప్త మయ్యెఁ దరుణీమణిపై విరహాగ్ని యెంతయున్. 124

మ. పటుకి న్నార్చినలీలఁ జందనము పైఁ బైఁ బూయ నంగారక
చ్ఛటలం గాఁచుతెఱంగునం జిగురుసెజ్జం బొర్లగా నప్పట
ప్పటికిం జేరఁగ నిచ్చిన ట్లొడలిపైఁ బన్నీరు చల్లంగ ను
త్కటమయ్యెం బెనుఁగాఁక బంగరుసలాకం బోలునబ్బాలకున్. 125

వ. ఇట్లు విరహానలం బగ్గలించుటకు బెగ్గిలి నెచ్చెలులు శిశిరోపచారంబులు చాలించి
చంద్రమందానిలకందర్పాదులం బ్రార్థించు టుడిగి వారిపయిం గినుక వొడమి 126

ఉ. పైకొని వచ్చె దేల? నినుఁ బాము దినం జలిగాలి! ప్రాగ్ఘనం
గైకొనవేల? చంద్ర! నినుగా మదువన్ మెలఁపేది ప్రేలెదో
కోకిల! యేటి కిట్లు? నినుఁ గొట్టఁబడం దరలాక్షి సేయునీ
పాకము దప్ప వేల? నిను భస్మముగా వలరాజ! యిత్తతిన్. 127

తే. తలఁప దోషాకరుం డఁటే తగినప్రావు, సహచరుఁడు జాతిమాలినచైత్రుఁ డట్టె
యెప్పుడును నీవు నీయొఁప తెలుఁగ వింక, మదన! నుతియేమి చెప్ప నీమధుపగుణము.

వ. అనునంత నుదయగిరిశృంగాటకంబునం దుహినకిరణకిరణోదయసూచకం బగుచు నునుఁ
గెంపుజగజంపుగొనం గనుపట్టిన బిట్టులికి యుబ్బాలిక సాలికకరంబు కరంబున నప్ప
ళించి యీతెలుంగున. 129

ఉ. కూయఁగ నిమ్ము కోయిలలఁ గోపము దీరఁగ బువ్వుఁ దూపు లి
ట్టేయఁగ నిమ్ము మన్మథుని నీయెడ దూఱఁగ నీకు నేటికిన్?
ప్రేయఁగ నిమ్ము తుమ్మెదలఁ గ్రూరత మై నను నేఁచు వెల్లఁ దా
రీయుదయించువెన్నెలపయిం బడునంతకుఁ గాదె కోమలీ! 130

క. చిచ్చునకు గాడ్పు దోడై, పచ్చినగతి మరుని కబ్జవైరియుఁ దోడై
వచ్చె నదె యాస నల దిఁక, మచ్చిక దలపోసి నన్ను మది మఱవకుమీ. 131

వ. అని యఖండపాండునప్రభాడంబరంబున నంబరంబుఁ గబళించుచు శుభ్రకరుం డభ్యు
దయవిభ్రమంబు చూపిన. 132

చ. పొడిచినచంద్రుఁ జూచి నృపపుంగవ! వచ్చితె? యంచు లేచుపైఁ
గడువడిఁ గేలుసాఁచి బిగికౌఁగిటి కందక యున్న పూనిక
ల్పడలి విషణ్ణ యై మరల శయ్యాపయిం బడి వెచ్చనూర్చున
ప్పడఁతి మనోజతీవ్రశరబాధలఁ జిత్తగతుల్ భ్రమించినన్. 133

వ. ఇట్లు చిత్తవిభ్రమణరూపం బైనదశాంతరంబు నొంది వెండియు శశిమండలంబుపయిం
గన్నిడి. 134

ఉ. నిప్పులకుప్ప మింట నదె నెచ్చెలి కాదది చంద్రబింబమో
యప్ప! యదేల మీఁదఁ బొగ యంగన! కాదది పైకళంకపుం
గప్పు తనింపఁజేయు నఁటె కల్వలతోఁ దతఁ డేల సేయు నీ
ముప్పిరిగొన్నతాప మది మోహము నొందకు వే తలోదరీ! 135

వ. అని సఖీప్రయత్నంబునం జంద్రుండ కా నెఱింగి నిజవిరహప్రవర్గ్యవహ్నికిం
బయఃప్రపూరం బైనచంద్రికాసారంబు దుస్సహం బగుటయుఁ గటకటం బడి
యుడురాజు నుపలక్షించి. 136

తే. ఉవిద! వీఁడు సుధాంశుఁ డై యుండి తాప, మెట్లు సేయు వియోగికి నట్లు దలఁప
జలధి జన్మించునపుడె లక్ష్మంబుపేర, నడుమ హాలాహలముఁ దాల్చినాఁడు గాక. 137

తే. పథికసంహారనిజపాపఫలమువలన, దినదినక్షయమునఁ గడతేఱి పోయి
విరహిజనపాపఫలమున వీఁడు మరల, ననుదినంబున కభ్యుదయంబుఁ బొందు. 138

తే. హాలహాలమునకంటె నీయమృతకరుఁడు
దుస్సహుం డనుదృఢబుద్ధి దోఁచె నాకు
మృడుఁడు హాలాహలము దక్క మ్రింగెఁ గాని
వీని మ్రింగియు రాహువు వెడలఁ గ్రాయు. 139

క. నిజ మెఱుఁగ లేదు లోకము, నిజగురుతల్పగుని యామినీపతి వీనిన్
ద్విజరాజనుచును బేర్కొను, గజగామిని నేతిబీఱకాయం బోలెన్. 140

సీ. పుట్టండ్రు గొందఱు పుట్టయే మఱి వృద్ధిఁ, బొంద కుండఁగ హాని పుట్ట వలదె?
వట మండ్రు గొందఱు వట మేని యూడలు, వాతి మండల మెల్లఁ బ్రబల వలదె!
మృగ మండ్రు గొందఱు మృగమే నెడుక నీక, మృదుకరాంకురములు మేయ వలదె!
శశ మండ్రు గొందఱు శశ మేని దేవతా, పథికుల కిరవు మార్పంగ వలదె?
గీ. పేనిలో నొక్క పెద్దియే నైన నంక, ముండియును జెడకున్నవాఁ డువిద! వీఁడు
ధర్మపరు హేతువునఁ గీడు దాఁకుఁ గాని, పాపపరుఁ దాఁక దనియెడుపలుకునిజము.
ఆ. అనుచు నంతలోన నతిసాంద్రచంద్రికా, స్పర్శనమునఁ దనువు పరవశముగ
నున్న శిశిరవిధుల నొకభంగి నబ్బాలఁ, దెలుపుచెలులఁ బ్రోడచెలువ చూచి. 142
తే. చాలు మనసేయుశిశిరోపచారవిధులు, మెలఁత కంగజదశలు తొమ్మిదియు నిండె
నింకఁ బదియవదశఁ బోవనీక వేగ, మగనితోఁ గూర్చుటయ చల్వమందు సతికి. 143
వ. అని పలికి యక్కన్య నంతఃపురంబునకుం గొని వచ్చి యప్పు డంతయును మహీకాం
తునకు విన్నవించినం జంచలస్వాంతుం డై యతండును శీఘ్రంబ వరునిఁ గూర్చునుపా
యంబు చింతించుచున్నసమయంబున. 144

మాంధాత కుంతలేశునొద్దకు దూతం బుత్తెంచుట.

సీ. ఆగతిఁ జిత్రస్వయంవరంబునఁ దన్నుఁ, గుంతలేశ్వరపుత్త్రి కోరు టెల్ల
జారులవలన నిశ్చయముగ విని హర్ష, మెసఁగ మాంధాతృమహీశుఁ డనుప
దూత మోసలనుండి ప్రీతిమైఁ దనరాక, దౌవారికునిచేతఁ దనకుఁ జెప్పి
పంపిన విని జయభద్రుండు సాద్భుత, ప్రముదుఁ డై తోతేరఁ బనుప వచ్చి
గీ. యుచితగతిఁ గాంచి సత్క్రియారచనఁ బొంది, చేరి యర్హాసనమున నాసీనుఁ డగుచుఁ
గుశలసంప్రశ్నముఖసుఖగోష్ఠిఁ జరపి, యాగమనకార్య మెఱిఁగింప నాత్మఁ గోరి.
మ. స్వగతక్షోణికి మేరకంబములు ప్రాక్శైలంబు నస్తాద్రియుం
జగతీనాయకు లాత్మజంగమజయస్తంభంబు లింద్రాదిదే
వగణాస్యంబులు నైజసద్గుణలతావ్యాప్త్యుచితోపఘ్నముల్
తగదే? సన్నుతి సేయ నెవ్వరికి మాంధాతృక్షమావల్లభున్. 146
తే. ఆమ్మహాత్ముండు నీయల్లుఁ డగుటఁ గోరె, నెంత భాగ్యైకశాలివో? కుంతలేశ!
యనుడు మది వెల్లివిరిసినహర్షజలధి, లహరి యై వక్త్రమున సముల్లసన మెసఁగ. 147
వ. మొదలఁ జేసినచిత్రస్వయంవరప్రయత్నంబును వెనుకటిచిత్రకారోక్తియుఁ బిదప
నైనకన్యామనోరథంబును దురీయం బైనవిచారవిశేషంబును సవిస్తరంబుగా నెఱింగిం
చి యాశ్చర్యకథనం బైనయీయవిలంబఘటనంబు దైవకృత్యం బగుటఁ గృతార్థుండ
నైతిం గన్యామనోరథపరిపాకంబు పరికించినం దడయుట దగదు 'శుభస్య శీఘ్ర' మ్మను

నయంబ యవలంబనీయం బని యప్పుడు మౌహూర్తికుల రావించి చేరువన లగ్నంబు నిశ్చయించి దూతపురుషు నుచితసత్కృతులఁ బ్రీతునిం గావించి నిజపురోహిత సహితంబుగా నతని నయోధ్య కనిపి శుభలేఖాప్రేరణంబున నిజనిఖిలబంధుహితలోకంబు రావించి పరిణయోచితసమస్తవస్తు సంపత్సంపాదనంబునకుం దగినయధికారుల నియమించి పురంబుఁ గై సేయం బనిచి నిజరాష్ట్రంబున నయోధ్యానగరమార్గంబున విడుదు లాయితంబు సేయించి జామాతృసమాగమప్రతీక్షాపరుం డై యుండునంత గతిపయదినాంతరంబున. 148

మాంధాత విమలాంగిం బెండ్లాడఁ గుంతలేశుపురి కేతెంచుట.

శా. సప్తద్వీపధరాధవు ల్నిజచమూసంయుక్తు లై శ్రీకరుల్
సప్తాశ్వాన్వయజు ల్భజింపఁ ద్రిదశాశ్చర్యప్రదం బై జగ
ద్వ్యాప్తాశ్చర్య మెలర్ప వచ్చెఁ దగ మాంధాతృక్షమాభర్త సం
ప్రాప్తాభీష్టమనోరథం బగుటకున్ భావంబునం బొంగుచున్. 149

వ. ఇట్లరుగుదెంచి నిజబంధుసామంతసేనాసమేతుం డై దూరంబున గుంతలేంద్రుం డెదురుకొని తోతేర మంగళాలంకారసంకులం బైనతదీయపురంబుం బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనునప్పుడు. 150

పౌరకాంతలు రాజమార్గమున మాంధాతం గనుంగొనుట.

సీ. క్రొవ్వెద యూఁదివడిఁ జేతికరమూల, కాంతులు కేయూరకాంతిఁ బొదువఁ
బెఱకేలి కందనిబిగిగుబ్బచనుఁ గ్రేవ, నిగ్గుపయ్యెదకు వన్నియ యొసంగఁ
దఱుచుటూర్పులతావి కెఱఁగుముంగటితేంట్ల, దివిరెడునునుఁజూడ్కి తెలుపుసేయఁ
గడుఁబేద యగుకౌను గమనవేగంబున, మెలఁ పేది జవజవ జలదరింపఁ
గీ. గుఱుచనెట్టున నందియల్ చరచి మెరయఁ, బిఱుఁదు ప్రేఁకంబుచే నీవి బిగువుసడలఁ
జూపఱుల కెల్లఁ దనుఁ గనుచూఱయొసగఁ, వేగపరతెంచి చూచె భూవిభు నొకర్తు.

చ. తరుణి యొకర్తు కంఠమునఁ దాల్పఁగఁ దానస మేది హారముల్
కరములయందుఁ బూని పతిఁ గన్గొన వచ్చె రయంబుమై స్వయం
వరమునఁ దాన మున్ను నృపవర్యు వరింపఁగఁ గోరి మంగళా
విరళమధూకదామకము వేడుకఁ జేకొని వచ్చెనో! యనన్. 152

చ. నెఱఁకులు గాఁడ దన్మరుఁడు నిర్దయుఁ డేసినతూఁపు లేటి య
త్తెఱఁ గెఱిఁగింప భూపతికిఁ దెచ్చుగతి న్వెస దోఁప విచ్చుచోఁ
దురుమ నెఱుంగ నొక్కసతి త్రోడన తెచ్చినఁ బొల్చెనో యిటన్
గిటికొనుశోణపద్మరుచిఁ గెంపు వహించినకమ్మక్రొవ్విరుల్. 153

తే. తమకమునఁ బౌదలాక్షు యంగమున నలఁది, నృపతిఁ గన్గొనవచ్చెఁ గన్నియ యొకర్తు
విటులనెత్తుట జొత్తిల్లి వెలుపుఁగలుపు, మకరకేతనుఖడ్గపుత్రికయుఁబోలె. 154

క. ఇలఁ జూనిఁ జూడఁజనుతమి, లలన యొకతె తడబడినయలంకారముతో
పలయుపడి గూడనిపద, స్ఖలనంబును గలిగి కుకవికవితయుఁబోలెన్. 155

ఉ. ఆరనిచెక్కులేఁజెమట లప్పటియుం బొడమంగ నిక్కచో
ప్పారనిమేని ముత్పులక లగ్గలమై యుదయింప మ్రానుపా
టారనిచూడ్కి వెండియును నన్నున సోల రతాంతతాంతి య
ల్లారక మున్న వచ్చి యొకయంగన చూచె నరేంద్రచంద్రునిన్. 156

ఉ. భారపునిండువెక్కసపుఁబ్రాయపుజవ్వని యోర్తు మందిర
ద్వారమునందు నిల్చి నృపవంశమనోభవుచిత్తమోహనా
కారముఁ జూడ నంగజవికారవశంబున నీవి జారినం
గూరినసిగ్గుమైఁ దలుపు గొబ్బున మాటుగఁ జేసె నాభికిన్. 157

ఉ. అంబుజనేత్ర యోర్తు వసుధాధిపుఁ గన్గొనుచో రసాతిరే
కంబునఁ జేత మున్న తనుకంబునఁ దెచ్చినదర్పణంబునం
బింబితమైనరాజుప్రతిబింబము చెక్కుల నొక్కి గ్రక్కునం
జుంబన మాచరించి చెలిఁ జూచి ముఖాబ్జము వంచె సిగ్గునన్. 158

తే. మానలేక నిగిడ్చెరి మఱియు మఱియు, సతులు దృగ్జాలములు రాజచంద్రుమీఁద
నతనిలావణ్యజలధిలో నణఁగియున్న, తమి మనంబున శోధింపఁ దలఁచిపోలె. 159

క. పెల్లుకొనఁ గురిసి రప్పుడు, దల్లుగఁ దనుచూడ్కులకును దల మిచ్చుచు భూ
వల్లభుపైఁ బురభామలు, కొల్లలు గా లాజమిళితకుసుమాంజలులన్. 160

వ. ఇట్లు పౌరవిలాసినీదృక్చకోరచంద్రుం డగుచుఁ జనుదెంచినరాజచంద్రుం డంతఃపురద్వా
రం బాత్మనిర్దిష్టంబును మంగళాలంకృతంబు నగువిడిది విడియించి యితరసామంత
మంత్రిపరివారచమూవర్గంబులఁ దగిన నెలవుల విడియించి యుచితోపచారంబులం
బ్రీతులం గావించి వివాహమంటపంబునకుం దగినవస్తువు లొడఁగూర్చుటకుఁ దగు
వారి నాదేశించి యనంతరంబ పతంగుం డపరదిగంగనాసంగతుం డగుచు వచ్చినం గు
మారిక నలంకరింప నియమించినం బనిపూని పాలికాదిసఖీజనంబు లంతిపురంబున.

సఖీజనంబు విమలాంగి నలంకరించుట.

తే. విరహపరితాపశాంతికై వెలఁది మున్న, చలువలొనరించినట్టిచేతుల నెనీకుఁ
బరిణయాలంక్రియలు సేయుభాగ్యమబ్బెఁ, జెలియ! మున్నేమినోము నోఁచితిమొ మేము.
వ. అని వెండియు. 163

సీ. అంగసంభవుఁ డింక నబ్జాక్షి ! నీకు వి,ధేయుఁడై కనుసన్నఁ దిరుగుఁ గాక
నఖపదచ్ఛలమున సఖి ! యాకళానిధి, వచ్చి నీశరణంబుఁ జొచ్చుఁ గాక
చెమట లార్చుచు సేవ చేసి సుందరి ! మంద, పవనుండు నీకృపఁ బడయుఁ గాక
తరుణి సోలపుటూర్పుతావి యెంగిలి మ్రింగి, తేంట్లు నీవెంకలై తిరుగుఁ గాక
గీ. సీత్కృతుల నభ్యసించినశిష్య లగుచుఁ, జెలువ ! చిలుకలు నీమాట సేయుఁ గాక
తొలుత నలవంత గొలిపినద్రోహు లగుటఁ, గాంత ! నీవింక రతిఁ బతిఁ గలసినపుడు.

వ. అని సమేలంబుల మేలంబు లాడుచు లజ్జావనతసస్మితముఖారవింద యగునక్కన్యక
కు మంగళాభ్యంగంబు మొదలును దర్పణదర్శనంబు తుదయునుం గా విచిత్రభంగుల
శృంగారించిన. 165

ఉ. శారదలక్ష్మిఁ జేకొనినచంద్రకళాకృతి నెల్లసానలం
దేరినరత్నలేఖికగతి న్మధుపుష్పితపల్లవస్థితిం
గారునఁ బుట్టి క్రొత్తసిరి గైకొని క్రాలుమెఱుంగుభంగి శృం
గారము పూని యచ్చెలువ కన్నులపండువ యయ్యె నయ్యెడన్. 166

ఉ. చొక్కపుజల్లిమీఁద నిరుసూరెలఁ గుండలరత్నము ల్వయి
న్మక్కరముత్తియంబు గలముద్దియముద్దుమొగంబె చూడగాఁ
జుక్కలరాణివాసములు చుట్టును గొల్వ బుధుం గుమారుఁ జే
రక్కున గ్రుచ్చి యెత్తుకొని యాడెడురాజును బోలె నత్తఱిన్. 167

క. కరివంకబొమలపైఁ గ, స్తురిఁదీర్చినతిలకరేఖ సుదతికిఁ బొల్చె
న్మరుఁడు వెడవింటఁ దొడిగిన, యరవిరునునునల్లగల్వయమ్మునుబోలెన్. 168

తే. ఉన్నఁ గరికుంభములకు లోనుండు నంద్రు, గాని మరుపట్టబద్ధయోగ్యగజకుంభ
ములమనదె మీఁద గ్రాలెడుముత్తియంబు, లనఁగ నతిచన్నుఁగవఁ బొల్చెహారమణులు.

తే. హారరత్నప్రతిచ్ఛాయ లడరఁ గలసి, క్రాలుకరమూలకుచమూలకాంతివలన
నింతిమృదుబాహులతలయం దేఱుపఱుప, నర్పితము లయ్యెఁ గనకశతాంగకములు. 170

క. గురుకుచభరభంగుర మగు, తరుణీమణికౌనుపేదతనమే తనకా
భరణముగఁ బొలిచెఁ గలదే ? వరభరణముకంటె సొమ్ము పరికింపంగన్. 171

క. తరుణీమణికటి రత్నా, కరమేఖల యగుచుఁ బృథ్వి గావునఁ బొలిచెన్
బరికింపఁ బృథ్వి రత్నా, కరమేఖల యగుచుఁబొలుపుఁ గైకొనుఁగాదే? 172

సీ. మగువచన్నులఁ గుంకుమము పూయుటాత్మీయ, కరికుంభయుగళిఁ జెందిరము గాఁగఁ
దెలినక్రొమ్ముడివిరుల్ దుఱుముట నిజతూణి, నేర్చి నారాచంబులిడుట గాఁగఁ
గడకంటఁజొక్కపుఁగాటుకఁ దీర్చుట, తనవింట నళిగుణోష్ఠటన గాఁగ
గజయానకటిఁదటత్కాంచి నహించుట, నిజసమారంభడిండిమము గాఁగ

గీ. బాలికామణిశృంగారభంగు లెల్ల, విశ్వవిజయైకదీక్షాప్రవృత్తుఁ డైన
తనకు సమరోక్తసన్నాహదశలు గాఁగ, దర్పితుం డయ్యె మిగులఁ గందర్పుఁ డపుడు.

వ. అంతట మహీరమణచంద్రుండును బారిజాతమహీజాతంబు వసంతవిలాసంబునుం బోలెఁ బరిణయోచితాలంకరణంబుఁ బూని పంకజహితుం డపరజలధిం గ్రుంకినం గరణీయంబులు నివర్తించి మాహూర్తికదత్తం బైన సుముహూర్తంబు నికటంబు విచ్చే యూ మని భావుకవిజ్ఞాపితుం డై. 174

సీ. మూర్ధాభిషిక్తులముకుటరత్నద్యుతు, ల్కరదీపదీప్తులఁ గలిపికొనఁగ
రత్నవేత్రపరంపరారుచు ల్పురసతీ, నీరాజనాంశుల నిలిపికొనఁగ
స్మేరముఖాంబుజశ్రీ పార్శ్వదోధూయ, మానచామరలక్ష్మి మాఱుకొనఁగ
వందిమాగధులకైవారంబురావంబు, శుభతూర్యరవములఁ జూఱకొనఁగఁ
గీ. బసిఁడిరథ మెక్కి విపులవైభవము మెఱయఁ, జూపరుల కెల్ల స్రేఁకపుఁజోద్య మొదవ
సొంగమై వచ్చు భాగధేయంబుఁ బోలె, మామయింటికి వచ్చె జామాత యపుడు. 175

వ. ఇట్లరుగుదెంచి రథావతరణం బొనరించి యెడనెడఁ బ్రాయంపుఁబడంతులు తమ మెఱుంగుఁజూపులతోడికర్పూరదీపకళికల నిగిడింప మంగళాలంకారసంకులంబు లగు కక్ష్యాంతరంబులు గడచి చనినయనంతరంబ యభ్యంతరంబున. 176

విమలాంగీమాంధాతృ వివాహము.

చ. కదళిము లూరుకాండములు గాఁగఁ దలంపుచుఁ బూర్ణకుంభసం
పదఁ గుచకుంభభావనయ పైకొన దర్పణలక్ష్మిచే హస
ద్వదనము చూచినట్లయి ప్రవాళరుచిం జిగిమేనుఁ దోఁపఁ గా
నెదుట నెయున్నకన్నెసవియే పతి చూచె వివాహవేదికన్. 177

వ. ఇట్లు కన్యావిలోకనమనోరథంబు తమకంబు రేఁపం గల్యాణరంగంబు గదియఁ జను దెంచి యచట నర్పితమహార్హమణిమయోన్నతపీఠాసనంబున నాసీనుం డై విద్వదుపదిష్ట మార్గంబునం గుంతలేంద్రుండు గావించుమధుపర్కాదియథోక్తశుభసమర్చనంబులు గైకొని నిజహృదయచిరమదనవహ్నికిం బ్రశాంతకంబుగా నతం డొసంగుకన్యాదానోదకధారం బరిగ్రహించి కౌశేయయవనికావ్యవహిత యగుకుంతలేశ్వరదుహితం గదియ వచ్చె నప్పుడు. 178

క. ఒండొరుఁ గనుఁగొనఁ దివురుచు, నుండువధూవరుల మదనుఁ డొగిఁ దూపులచే
నిండుదెరచాటు గైకొని, రెండును దనయంపదొనలు రిత్తగ నేసెన్. 179

క. వెలిపట్టుపచ్చడము తెర, వొలిచె వధూవరులమధ్యమున వారిమది
న్వలరాచఱివముఁ గొలుపఁగఁ, దొలితొలిఁ గర్పూరధూపధూమం బనఁగన్. 180

క. రమణీజనంబు కల్యా, ణము వారిఁ బవిత్రతూర్యనాదము లెసఁగన్
సుముహూర్త మయిన వేడ్కలఁ, దివురు వధూవరుల నడిమితెర యెత్తుటయున్. 181

తే. తగవు ప్రాపున లజ్జ నధఃకరించి, నెలఁత నెమ్మోము జిగిఁ గ్రొత్తె నృపునిదృష్టి
తెర యెడల్చినఁ గనుచెప్ప తెర సహించి, నిగిడె నధిపతిమూర్తిపై నెలఁతచూడ్కి.

మ. తెరవట్టించిన వేళఁ జేతివిలసద్దివ్యప్రసూనాస్త్రముల్
సరిపో వేసి సుమాస్త్రుఁ డేసెఁ బిదపన్ జంద్రానన న్యాననం
దెర యెత్తించిన వేళఁ గూర్మియలుఁగు ల్దీండ్రించుచుం గోర్కుల
న్నరుల న్గల్గినతత్పరస్పరసమీక్షాతీక్ష్ణబాణంబులన్. 183

వ. తదనంతరంబ. 184

తే. మన్మథుఁడు తాన తనదుసామ్రాజ్యమునకుఁ, గాంక్ష యువరాజ్యపట్టంబు గట్టఁ జేసె
శితకరునకు ముక్తాభిషేక మనఁగ, భర్తచంద్రాస్యపైఁ దలఁబ్రాలు వోసె. 185

చ. ఎగయుచు నున్నజక్కవల నేలుచనుంగవ ప్రేఁగునం దెగం
దెగ ననఁ గౌను సాఁగికొన నిక్కి బయల్పడుబాహుమూలమున్
దగదగ మించునిండుజిగి దట్టపుఁబైఁడి వసంత మాడఁగా
మగనిశిరంబుపై నినిచె మానిని వే తలఁబ్రాలు దోయిటన్. 186

క. ఒండొరులు వోయుతలఁబ్రా, లొండొరుదేహములు సోఁకి యుల్లంబులయం
దొండొరుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చిన, నిండుముదం బొదవఁ జేసె నెలఁతకుఁ బతికిన్. 187

క. అంగజవికారవశమున, నంగుళములు వణఁక వణఁక నప్పుడు భూభృ
త్పుంగవుఁడు పెద్దదడవున, మంగళసూత్రంబు గట్టె మానిని యఱుతన్. 188

క. పరిరంభత్వర గలయొం, డొరులమనంబులకుఁ గొంత యూఱటగా సుం
దరి యొక్కతె ముడిచె వధూ, వరులకు నపు డుత్తరీయవసనాంచలముల్. 189

తే. తనదుపంతంబు చెల్లిన దర్పకుండు, వేడ్క రతిచేతఁ దనచెయి వేసి నవ్వ
గురుజనులయాజ్ఞ నపు డొక్కతరుణి నగుచు, బాలకెంగేలు పతికేలఁ గీలుకొలిపె.

క. సంగతిలేనితరసమ, స్తాంగంబులఁ దొఱఁగి కన్నియకుఁ బతికి మిథ
స్సంగతము లైననిజమహా, స్తాంగుళములయందు నిలిచె నపు డుల్లంబుల్. 191

వ. అనంతరంబ గురుజనపురస్సరంబుగాఁ గల్యాణరంగంబునకు నచ్చి యథోక్తవిధి
శుభహోమకృత్యంబు నిర్వర్తించునప్పుడు. 192

సీ. తఱి వేచి యొండొరు మొఱఁగి కన్గొను నాసఁ, దారలు కడగంటఁ జేరి మెలఁగఁ
బార్శ్వదృష్టికిఁ గానఁబడునంతవంతన, యంత నుఁ గనుటగా నాత్మ లలర
హోమధూమంబుల కొఱగు పేరిటఁ జూడ, కైన నొండొరుమోము లభిముఖముగ
స్పర్శ లేకున్న వాసన్నపార్శ్వంబులు, పెరపార్శ్వములకంటెఁ బ్రియము గాఁగ

తే. హోమవేదియందు నొక్కపీఠంబున, నొప్పి రపుడు కన్నెయును వరుండు
గంతుఁ డిరువురందుఁ గలకూర్మి లొక్కింత, చూచి కల్లె వైచి తూఁచుకొనఁగ. 193

వ. ఇట్లు వివాహంబు నిర్వర్తించి క్రమంబున దినచతుష్టయం బరిగినం బంచమవాసరం
బునఁ బ్రభాతం బగునంతఁ గుంతలేశ్వరుండు పరిణయాగతరాజసమాజంబుఁ బూజించి
శుభముహూర్తంబున వధూవరులం బయనంబు చేసి. 194

రగడ. పగడపుదీఁగెలు గోమేధికములు, పచ్చలుఁ గెంపులు పుష్యరాగములు
నిగనిగ మనువైడూర్యములును హరి, నీలము లంభోరుహరాగమ్ములు
ముక్తాఫలములు వజ్రోపలములు, మొదలగునవమణిసందోహంబులు
శుక్తిపాలికలు శంఖపుటంబులు, శుద్ధసువర్ణాదికలోహంబులు
వెలిపట్టులు మంజిడులును దోఁపులు, వెల్లులుఁ జెంగావులు సకలాతులు
పలిపంబులు దుప్పట్లును మాదా, వళులును జీబులు జిలిబిలిజాతులు
గింకెంబులు బతినీల్ దసలీలును, గిముకాకరకులు సుకదట్టమ్ములు
కంటకిగుజ్జరిమదుపువులు మొదలుగఁ, గలిగినపలువన్నెలపుట్టమ్ములు
కుంకుమపు వ్వగరును పట్టపునుం,గును గస్తూరియు హిమవాఃపూరము
సంకుమదంబు గుమంజియుఁ బూతియుఁ, జందనఖండంబులుఁ గరువగముఁ
దెల్లనిజల్లులు వింజామరములుఁ, దెగగలసవదా లేనికకొమ్ములుఁ
జల్లనిగందపుఁజిప్పలు రత్నపు, సానలు శశికాంతము నద్దమ్ములుఁ
బగడపుబరణులు దంతపుఁబెట్టెలుఁ, బలువన్నెలచిలుకలయడకొత్తులు
జిగిగలపగడపుగిండ్లును గిన్నెలుఁ, జిత్రము లగుధూపంబులవత్తులు
జాలవల్లికలు పలుమానికముల, చదరంగంబులు సొగటాసారెలు
కాశాంజులు మసగపుఁబ్రతిమలు మేల్, కట్టులు నేకాండపుఁదెరచీరెలు
సరసపుఁబలుకులు గద్యపద్యములు, చదువఁగ నేర్చినశుకశారికలును
నిరతము నాడఁగఁ బాడఁగ నేర్చిన, నెచ్చెలి నెఱజాణకుమారికలును. 195

క. మున్నగువస్తువు లరణము, కన్నియ కిడి వెంట మూఁడుగమనము లరుగన్
మన్నించి నిలిపి వీడ్కొని, యున్నతముగఁ బతియుఁ గూర్మియువిదయుఁ దానున్.

మాంధాత పత్నీసహితుఁ డై యయోధ్యకుఁ జేరుట.

వ. సైన్యసమేతుం డై కతిపయప్రయాణంబుల నయోధ్యాపట్టణంబు గదియం జని నిజ
సామంతపౌరవర్గంబు లెదుర్కొన మహోత్సవాలంకృతం బైనపురంబు ప్రవేశించి
సఫలమనోరథుం డై మఱునాఁడు వివాహసమాహూతు లై వచ్చియున్నసకలరాజ
లోకంబు నుచితసత్కారంబులం బ్రీతులం గావించి నిజదేశంబుల కనిపి యుచిత

వ్యాపారంబుల దినశేషంబు గడపి నిశోదయంబునం గృతకరణీయుం డగుచు నవో ద్ధారిరంసామాంసలం బైనచిత్తంబున. 197

విమలాంగీమాంధాతలు క్రీడాగృహము సొచ్చుట.

సీ. రతిబంధబంధుర ప్రతిమావితానంబు, కల్పితకల్హారకల్పకంబు
సురభితైలోదయచ్ఛురిత ప్రదీపంబు, కర్పూరధూపసమర్పణంబు
శుక్తివిన్యస్తకస్తూరీపటీరంబు, వీటికాపరిపూర్ణ పేటికంబు
శయ్యాసమీపకాంచనకళాచీకంబు, గంధవద్వారిభృంగారుకంబు
గీ. భర్మపంజరశుకశుకీపఠ్యమాన, కామశాస్త్రోక్తబహుపద్యగద్యకంబు
కరణనికరసముస్మాదకారణంబు, మనుజపతి సొచ్చె మోహనమందిరంబు. 198

వ. చొచ్చి క్రీడాగృహమధ్యంబున సమున్నతరత్నపీఠంబు నలంకరించి యుచితపరిచారి కలు సేవింప నుండునంత నట మున్న పాలికాదిప్రౌఢసఖీజనంబు విమలాంగిం జేర నరిగి. 199

తే. గాజుపూసకుఁ గనకనిష్కములు వ్యయము, సేఁత తక్కినపనులు గై సేఁత సతికి
జాతిమణి గొనఁ గనకనిష్కములు వ్యయము, సేఁత వరుఁగూర్చుపనికిఁ గై సేఁత సతికి.

వ. అట్లగుట నీకు నిప్పుడు సఫలం బైనశృంగారం బంగీకరింపవలయు రమ్మని ప్రారంభ ప్రయోజనంబు దేటపడం బలికి ప్రహర్షజనితముఖవిలాసాలంకృత యగునచ్చెలువకుఁ బునరుక్తంబుగా సమయసముచితాలంకరణం బొనరించి తోతేర లజ్జాప్రవాహంబు నకు నెదురేగుట గా నెట్టకేనియుం గేళీమందిరంబునకు వచ్చునప్పుడు. 201

తే. నిబిడపీచీపరంపరానీత యగుచుఁ, గొలనిదరిఁ జేరుజలరుహంబులపరాగ
రేఖయునుబోలెఁ బ్రియసఖీప్రేరణమున, నొయ్యనొయ్యన సతి కేళిశయ్యఁ జేరె.

తే. తల్పమునకు సఖీప్రయత్నమున వచ్చు, నభినవోఢకు నడుగడుగాము డయ్యె
దలఁపుపురపురగొనఁ దత్తటిలుతదీయ, కాంతునకుఁ దత్క్షణము బ్రహ్మకల్ప మయ్యె.

క. మరుఁడును లజ్జయు డెందము, సరిపాలం బంచికొనఁగ సాధ్వసమునఁ
ద త్పరిశిష్టాంశము గొనియే, వరతల్పమునకు నవోఢ వచ్చెఁ గడింతెన్. 204

వ. ఇట్లరుగుదెంచి ప్రాంతరత్నస్తంభంబు డాపుగొని సఖీజనంబులమరువున లజ్జావనత వదనారవింద యగుసుందరిం గడచి ముందటికి వచ్చి తనసమ్ముక్కినపాలికం జూచి నృపాలతిలకుం డాఁగినమనఃప్రమోదంబు మొగంబున దరహాసంబు మొలపింప ని ట్లనియె. 205

ఉ. పాలిక! యేమివార్త? ధరపై ధర కేమిటివార్త? దేవ! నీ
వేలఁగ నొవ్వ గోరుకొను దీ వనుభీతియె దక్క మానెఁ గా
కేల భయంబు? సేయుపని యెవ్వరుమాను మనంగఁ గర్త? లీ
వేలిక వొంట రెంట నయ మిమ్మని కా కిటు విన్నవించుటల్. 206

చ. ఇది తటి యయ్యెఁ జంద్రుఁ డుదయింపఁ డదే? ముదయింపకుండు నె?
ట్లుదయముపై మొగు ల్పొదివి యున్నది యింతియె కాక యద్దెసం
బొదలెడునాఁకట న్బడలెఁ బొమ్ము చకోరము లంత యేల పై
నొదవెడు మేఘము ల్దొలఁగ కుండఁగ వచ్చునె శీతరోచికిన్? 207

వ. అని యిట్లు నర్మగర్భంబుగా నన్యాపదేశవచనసందర్భంబులం దనతలంపున కనుగుణం
బులు గాఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చిన ప్రౌఢతనంబునకు మెచ్చి పాలికకు నితరసఖీజనం
బులకుం గర్పూరవీటిక లొసంగిన నచ్చెలువలు విభునిహృదయపరిపాకం బెఱింగి
యొక్కొక్క నెపంబునం గన్నియ నొఱంగి యందఱుం గ్రీడామందిరంబు వెలు
వడిన యనంతరంబ. 208

నవోఢాసంగమవర్ణనము.

క. కెలనిమణికుడ్యతలమునఁ, బొలసినతననీడ దోడిబాల యనుచు న
చ్చెలువవిభుఁ డంత నొయ్యనఁ, బలికించినఁ దెలిసి యులికిపడి వెడలు నెడన్. 209

ఆ. చెట్ట యొడిసిపట్టి సెజ్జకుఁ దివియుచో, నడుగు బిగ్గఁ ద్రొక్కి యాతివ యపుడు
కూర్మివిభునిమీఁద గొనయ మెక్కించుచో, నల్ల వంగుమరునివిల్లుపోలె. 210

చ తలిమముఁ జేరకున్న మదిఁ దత్తఱ మెత్తి విభుండు బాలికన్
నిలువునఁ గౌఁగిలింప రమణీరమణీయశరీరయష్టి ము
త్పులకిత మైనఁ బొల్పెసఁగెఁ భూవరకల్పకబాహుశాఖలన్
వలగొని యున్నకోరకితవల్లిమతల్లియుఁ బోలె నయ్యెడన్. 211

సీ. వెడలి పోఁ దలఁచుచో నొడిసి కేల్పట్టినఁ, దిరిగి నెచ్చెలిఁ జూచుదీనదృష్టి
శయ్యకుఁ దిగుచుచోఁ జను దేక బిగ్గరఁ, జరణాంబుజము ద్రొక్కు చండితనము
బలిమిఁ గౌఁగిట గ్రుచ్చి తల్పంబుఁ జేర్చుచో, నొడఁబాటు చాలనినిడుదయూర్పు
ముంగేల వంచిన మొగ మెగయించుచో, మెయికొను నేత్రనిమీలనంబు
గీ. మాటలాడక చేకొన్నమౌనముద్ర, యైదు నివి పంచబాణుని కైదుతూపు
లయ్యెఁ బతిడెందమునఁ గాఁడునట్లు సేయ, నంగనామణినవిశ్రొత్తసంగమమున. 212

సీ. తలవంచుటయె కాని తప్పక కనుప్రేమ, ఘన మని లోచూపుగతము వెట్ట
మౌనముద్రయె కాని మాటాడువేడుక, గడు సని ముఖకాంతి మడియ వేయ
నడ్డగించుటె కాని యాలింగనప్రీతి, బలు వని కంపంబు బాస సేయఁ
బైవెట్టమియె కాని పైకొనుతమికల్మి, సత్తని పులకలు సాక్షి పలుకఁ
గీ. గరణముగ నేఁడఁ జొరమియె కాని మనసు, కరఁగినది యని చెమటపై కంటఁజాట
హృదయనాథుని వదిగక్క నేలుకొనియె, బాలికామణి యపుడు దాఁ బ్రథమరతిని.

చ. బలిమి రసాతిరేకమునఁ బయ్యదకొం గెడలింపఁ గంపముం
దళుకను గల్గుతొల్కరిఁ గనంబడుక్రొత్తమెఱుంగుఁబోలె న
ప్పొలఁతిమెఱుంగుమేనదియు భూవరుతాల్మి మరుండుఁ దెంపఁగాఁ
బెలుచ నొర న్వెడల్చి ఝళిపించుకృపాణిక యయ్యె నయ్యెడన్. 214

క. కొల్లలు గొ నట్టాడెడు, వల్లభుదృఙ్మధుపతతుల వ్రాలఁగనీక
తుల్లకుచగుచ్ఛములఁ గర, పల్లవపుటయుగళిచేత బాలిక పొదివెన్. 215

తే. కంకణక్రేంకృతులపేరఁ గలహ మాడి, యధిపుకరములతో బాలహస్తయుగము
సరిఁ బెనంగఁగ నా కేల జగడ ? మనుచు, జాఱుగతి నీవి తనుఁ దానె జాఱె సతికి.

తే. పయ్యెద బలము దూలినఁ బఱఁతె బాహు, శక్తిఁ గుచదుర్గములఁ గాచి జాఱునీవిఁ
బట్టఁ బోయిన రాజుచేఁ బడియె రెండు, భేదమున నెంతకార్యంబు గాదు తలఁప ?

తే. ముగ్ధ యగుఁ గాక యే? మింత ముగ్ధ గలదె! బాల జఘనాంశుకం బింక నేల పెనఁగ?
రాజవరునకు రోజదుర్గములు రెండుఁ, జేపడియె నట్టె యిఁకఁ గ్రిందిసీమ యెంత ?

క. ఒడిసి జఘనాంశుకం బపు, డెడలించినవిభునిదృష్టి కెడయీనిమతిన్
బడఁతుక లజ్జావశమునఁ, గడువడితోఁ బొదవి బిగ్గఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 219

ఉ. చూడనిచూడ్కియు న్బలుకఁ జూడనివాక్కును గౌఁగిలింపఁగాఁ
జూడనికేలుగంటి యిడఁ జూడనిమోవియు మాఱుసేయఁగాఁ
జూడనిచెయ్వుఁ బైకొనఁగఁ జూడనికాయముఁ గల్గి తొల్తొలిన్
జేడియసంగమంబు నృపుచిత్తముఁ దత్తఱ పెట్టె నింపునన్. 220

చ. వెఱపు నలంతికంపమును వీడనివ్రీడయు మాఱుసేయఁగా
నెఱుఁగమి యేపులేమి పరియె త్తెడుచొక్కులగోలు ముందుగా
మఱుపుమొగంబు నొరయును మాటుగ నెప్పులఁ గప్పుచూడ్కియుం
దఱవ నవాగ్రసంగతిఁ బ్రతిక్రియ లై యలరించె భూవిభున్. 221

సీ. కేలితోఁ గేలుకెంగేలఁ గీలించుచోఁ, బులకోద్గమము వెంట వెలువరించి
యొయ్యనొయ్యన మీఁదఁబయ్యెదఁ దివియుచోఁ, జొడమకంపముతో నెడలఁదూల్చి
కడునించుమెత్తనికౌఁగిటఁ జేర్చుచోఁ, గ్రమ్ముతేఁ జెమటలఁ గనఁగఁ జార్చి
వఽక్షించి యొల్లనివర్తఁబు లంటుచోఁ, బాణికెల్ల నెళవులు ఫణికి నైచి
గీ. పలుదెఱంగుల మదిసిగ్గు వెలితిపఱచి
దినకరాన్వయుఁ డొకకొన్నిదినములకును
బొలఁతియెడఁ బూనికొడఁబాటుపొందుఁ గాంచె
నిగ్రుచుకొద్దులఁ దనడెంద మివతళింప. 222

సీ. పదిప్రశ్నముల కైనఁ బ్రత్యుత్తరముఁ బొందఁ, జూచువీనులకింపు రేఁచిపెట్టె
నిరువదిపాంచల కెదిరించు నొకచూపు, కనుబండువగు సంచకరువు గాఁగ
ముప్పదికౌఁగిలింపులఁ గాంచుబిగి యెందుఁ, జొఁకుచోఁ గొనగోరు సోఁకఁ జేయ
నలువదిమనవులఁ గలయొక్కయొడఁబాటు, పారవశ్యమునకుఁ బరిసనముగ
గీ. నడ్డగింపును గాక నయ్యాట లేక, యంతరాళంబు లొకకొన్ని యహహము లహహ !
వేఱె యొకకొంత రుచి గొల్పె విభునిమదికిఁ, గిసలయాధరతో రహఃక్రీడనములు.

సీ. నెమ్మోవి దాఁచెడి నెపమునఁ జెక్కులు, చుంబింప నెడ మిచ్చుసుదతి నేర్పుఁ
గినిసి చెక్కులు దాఁచికొనియెడి నెపమున, మోము మోమునఁ గూర్చుముదితవెరవు
వెడలెడితననీవి సవరించు నెపమునఁ, గౌఁగిటి కొదవించుకాంతతలఁపుఁ
గరములఁ జనుదోయిగప్పు నెపంబున, నీవిక సందిచ్చు నెలఁతమతముఁ
గీ. దొడిఁబడక గానఁ బడనీక యొడలు నులియు, నెపముమైఁ గౌఁగిటి కెదుర్చు నీరజాక్షి
యుపమయును భూమివల్లభునుల్లమునకుఁ, గ్రొత్తచవి గొల్పె మఱి వేఱొకొన్నినాళ్లు.

ఉ. చేసినచోఁ బ్రతిక్రియలు సేయ నెఱుంగమి మున్ను తోడుతోఁ
జేసినచేఁతకు న్మరలఁ జేయఁగ వేడుక సేసి యంతటన్
జేసినఁ జేయఁ జొచ్చెఁ జెలుచెయ్వుల నంతట బ్రోఢయై తుదిన్
జేసెఁ బయోజనేత్ర పతిసేయనియున్ రతిఁజేయుచెయ్వులన్. 225

సీ. ఈక్షింపఁగా నేర్చె నిత్తింపఁజూపుల, మోవిఁ గూర్పఁగ నేర్చె మొలకనవ్వు
పాలయింపఁగా నేర్చె భ్రూలతానటనంబు, విన నేర్చె నర్మోక్తి వీను లాని
యెదురొత్తఁగా నేర్చె నిఱియఁ గౌఁగిటియందు, మొగమెత్తఁగా నేర్చె మోవిఁగముప
గర మెత్తి యీ నేర్చెఁ గర్పూరవీటిక, నలరింపఁగా నేర్చె నంఘ్రి లెత్తి
గీ. నేర్చె గరువింప మెచ్చింప నేర్చె నేర్చె, మొగము గనుపట్టి యలుకమై మ్రొక్కుగొనఁగ
జెలువపతి చేతిరతికళాశిక్షణమునఁ, బంచబంగాళముగ లజ్జఁ బాఱఁదోలి. 226

వ. ఇట్లు క్రమక్రమప్రవర్ధమానంబు లగు ప్రణయంబులచందంబునం బ్రోఢతనంబులు సము
ప్రవృత్తంబులై. 227

సీ. మొఱఁగి కన్గొనుచోట మొఱఁగుపై మతి దప్పి, పోక యొండొరుల నాపోక చూచి
సిగ్గునఁ బలుకుచో సిగ్గుపై మతి దప్పి, యిచ్చనొండొరుఁతో ముచ్చటాడి
నెపమునఁ బొంకుచో నెపముపై మతి దప్పి, కాంక్ష నొండొరు బిగ్గఁ గౌఁగిలించి
తాలిమి నెఱపుచోఁ దాల్మిపై మతి దప్పి, కాయ్యమై నొండొరుఁ గడవఁ గరఁగి
గీ. గుట్టు చెల్లింపలేక లోగుట్టువడని, తమమతులకూర్మి నివ్వెఱతమక గదురఁ
బూవిలుతుచేతిచిత్రంపుబొమ్మ లగుచు, జంపతులు సల్పిరంగజసైన్యశవిధులు. 228

ఉ. సిగ్గునఁ జంబికాపికలు చిత్తసమున్నతిఁ పేరివార్తకుం
గగ్గులకాళ్లు శంకలును గన్కనియొగ్గులఁ బుట్టునల్కకు
న్నగ్గిసమగ్గిసల్ నిలుపుసైరణకున్ వననీనియెత్తికో
ళ్లగ్గజయానకుం బతికి నయ్యె యథేష్టరహఃప్రసంగముల్. 229

చ. అలిగినవేళ నయ్యెడినిజాంగజతాపముపేరియెండలుకా
గలసినవేళ నయ్యెడిమొగంబులనవ్వులపేరివెన్నెలల్
దలఁచుటె కాని యవ్విభుఁడు దన్విము సంతతకేళిలోలతక్
దలఁప నెఱుంగ రెన్నఁడు దినంబులయెండలు రేలవెన్నెలల్. 230

సీ. మాధవీమధుపానమత్తాలినీగాన, విభవాంచలోద్యానవీథికలను
జంద్రికానిర్ధూతజలదపఙ్క్తోపేత, శశికాంతకలధౌతసౌధములను
గాదంబినీజాలకలకలవాచాల, శైవలినీలోలసైకతములఁ
గలితలీలాయత్నకల్పితగిరినూత్న, కాంతి నానారత్నకందరముల

గీ. మఱియు వివిధవిహారైకమందిరముల, నిచ్చనిచ్చలు గ్రొత్తలై యొచ్చరించు
ఖేలనంబులఁ దెప్పలు దేలుచుండె, నెలఁతయును దాను మాంధాతృనృపవరుండు. 231

ఆశ్వాసాంతము.

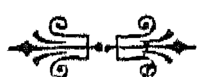
ఉ. ఆర్తిక్షీణగజేంద్రరక్షణకళావ్యాపూతవిఖ్యాతిమ
త్కీర్త్యాత్మప్రతిమల్ల పల్లవసతీకౌమారహారక్రియా
ధూర్తాగ్రేసర సహ్యసంభవలసమ్మూర్ధాంతరంగస్థలీ
మూర్తోస్మద్విధభాగధేయ శరదంభోజాతపత్రేక్షణా. 232

క. డోలాలీలాందోళన, ఖేలాస్వగతాగతాభివీక్షణజనితో
ద్వేలప్రమదాంబుధిక, ల్లోలప్లవదస్మదాదిలోక స్వాంతా. 233

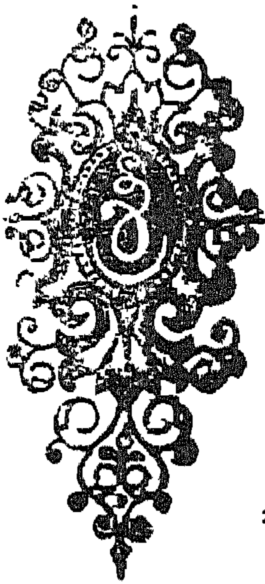
భుజంగప్రయాతము.—

అభద్రాంధకారోదయద్భానుభావా, శుభైకాశ్రయీభూతశుద్ధస్వభావా
యభక్తావళీదృష్ట్యగాహ్యకాంతారా, స్వభక్తాగ్రభూపారిజాతావతారా. 234

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరోజసేవకోపసేవక నరసింహనామధే
యప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బను కావ్యంబున నాయికానిరూపణంబును, యౌ
వనవర్ణనంబును, విప్రలంభంబునందు దశదశానిరూపణంబును, వివాహంబును, నవో
ఢాసంగమంబు నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

రంగనిలయ వలయా
కారాభయముద్రితైకకరకిసలయ శ్రీ
లారసనిరంకుశస్వే
చ్ఛారచితజగత్ప్రసూతిసంస్థితివిలయా.

వసంతర్తువర్ణనము.

ఉ. భాసురలీల నయ్యె నిలపై మధుమాసము గర్వితేక్షుబా
ణాసకృతాట్టహాసము భయాకులపాంథవిముక్తదీర్ఘని
శ్వాసము కోపనాధృతినివాసము కోకిలకీరషట్పదో
ల్లాసము దత్తభూరుహవిలాసము సర్వమనోవికాస మై.

ఉ. ప్రాయము భూరుహంబుల కపాయము మంచున కాపతత్పవి
ప్రాయము పాంథకోటికి నుపాయము చిల్కలకుం సమాపనా
ధ్యాయము కోపనాధృతికి దాయము చల్లనిగాలి కెన్నఁ గా
నాయము పుష్పబాణునకు నామని నే మని ప్రస్తుతింపఁగన్?

చ. తెగినమనోభవుం దిరుగఁ దెచ్చి కుజంబుల కెల్లఁ బ్రాయము
ల్మగుడఁగ నిచ్చి యన్యభృతమండలిమూఁగతనంబు వుచ్చి ము
జ్జగముల వార్త కెక్కి నవసంతభిషగ్వరుఁ డాప్తుఁ డయ్యెనుం
దగుగతి మాన్ప లేఁడ మఱి దక్షిణవాయువునందుఁ జాడ్యమున్.

క. తొలఁగి చిరకాలమునకుం, గలసినమాధవునిమీఁదఁ గనలి వనశ్రీ
తలిరుల నెఱ్ఱంబాఱుచుఁ, గలకంఠప్రథమవాక్యగతులం గొణఁగెన్.

ఉ. ఆసమయంబున న్మధుసమాగతలక్ష్మి వనప్రవేశముం
జేసినవేళఁ జూడ బొలిచెం బికషట్పదభూతతృప్తి గాఁ
బోసినమాంసపుంజములపోలికఁ బల్లవితామ్రసంచయం
బాగవపాత్రలయ్యె వకుళాగ్రదళమ్ముకుళప్రతానముల్.

ఉ. పొన్నలు నవ్వెఁ గ్రొన్ననలపుష్పరసంబునఁ గేసరంబు లు
త్పన్నజుగుప్స మై నుమిసెఁ బాటలము ల్గుసుమోదయంబుచేఁ
గన్నెఱ చేసెఁ దిట్టెఁ గలకంఠరుతంబులఁ జాతము ల్వృథా
మున్నుగ నన్నిటం గడచి మోదుగుపువ్వులవిఱ్ఱవీఁగినన్. 7

చ. చిగురులచేతఁ గోయిలలఁ జిత్రఫలంబులచేతఁ జిల్కలం
దగుపువుఁదేనెచే నలులఁ దావులచే మలయానిలంబులన్
మొగడలచేఁ బ్రసూనశరు మోదితుఁ జేసి యభీష్టదంబు లై
పొగడిత కెక్కెఁ గల్పకముఁ బోలె రసాలకుజంబు లామనిన్. 8

సీ. వివిధవనీరమావిమలసాంద్రకటాక్ష,వీక్షాపరంపరావిలసనములు
మలయమారుతచరన్మత్తేభచరణావ,లంబితాయతశృంఖలాలతికలు
పథికజనావళీప్రతిసమాకర్షణ,ప్రద్యుమ్నముక్తదోఃప్రగ్రహములు
మధుజగన్మోహనమంత్రవాదికరాబ్జ,వలమాననలినాక్షవలయితములు
గీ. ప్రథమకౌమారనవపరిపాకకలన, వికసదభిమతతరులతాగ్రకరనుంజు
మంజరీమధుమధురిమాస్వాద మెసఁగ, మెలఁగె బహువిధగతులఁ దుమ్మెదలగములు. 9

చ. పనివడి హారదంతురితపాండ్యవధూకుచశైలసంధులన్
ఘనముగ డస్సి చోళనవకంజముఖీరతిఘర్మవారి నా
ని నెఱిని గుంతలీసురభినిశ్వసనంబుల నూఁత గొంచు నొ
య్యనఁ జనుదెంచె నంత మలయాచలశీతలవాతపోతముల్. 10

క. మమ్మురపుందేనెలజడి, చెమ్మలపనపీఁగు లెల్లఁ జెన్నగుటఁ జుమీ!
కమ్మవిరితావిమోపరి, తెమ్మెర లొయ్యొయ్య వెఱచి తిరుగుట లెల్లన్. 11

చ. చలువలపుట్టినిండ్లు నవసౌరభలక్ష్ముల కంతరంగముల్
మెలఁపులకు న్నివాసములు మెచ్చులచేరుగడల్ విరక్తతా
కలనల కెత్తుకోళ్లు తనుకంబులకుం గయిదండ లామనిన్
మలయుచు వచ్చె గంధగిరిమంధరబంధురగంధవాహముల్. 12

సీ. రేల వెన్నెలలు పండ్రెండుసూర్యుల చూపు,బీఱెండ లై కాసి నీరసింప
దక్షిణానిలము లుద్ధతి నేడుదెఱఁగులఁ, బెరిగెడు గాడ్పు లై వెల్లగింపఁ
గెంజాయ దిక్కులఁ బింజించు చిగురులు, కాలానలార్చు లై కాఁకఁ బెనుప
నలి శుకపికగర్జ లడరఁ బూదేనియ, ఘోరాంత్యవృష్టి యై కురిసి కలఁప
గీ. విరహవేదన లెసఁగి యుద్వేలగతుల, నద్భుతముగ నేకార్ణవ మగుచు ముంప
నఖిలసుఖకారి యగువసంతాగమంబు, పథికలోకంబునకు మహాప్రళయ మయ్యె.

ఉ. పూచినపువ్వు లెల్ల నతిం బొండె మనోభవుసంపకోలలై
వీచినగాడ్పు లెల్లఁ బొదలె న్మలయాచలమారుతంబులై
యేచినపల్కు లెల్లఁ దగియె న్పికభృంగశుకస్వరంబులై
చూచినరూప మెల్ల నుదమంబిత మై విలసిల్లె నామనిన్. 14

చ. ప్రసవశర ప్రతాపశిఖిఁ బర్వఁగఁ జేయుటచే నిదాఘ మై
కుసుమరసాతివర్ష మునకుం గుదు రొటఁ బయోదకాల మై
రసికమనోంబుజంబు లలరంగ శరత్తయి తాన శైశిరో
ల్లసనముఁ జూపి పాంథసతులం దణఁకించె వసంత మత్తఱిన్. 15

మాంధాత యువతులఁ గూడి వనవిహారము సల్పుట.

వ. ఇట్టివసంతసమయంబున మహీరమణశేఖరుం డొక్కనాఁడు విహారకుతూహలంబునం బ్రేయసీసమేతుం డై గణికాగణంబులు విటవిదూషకాది క్రీడాపరికరజనంబులు నర్మవాహనాయుషు లై కొల్చి రా విరచితోచితవివిధవిచిత్రక్రీడాలతాగృహాలంకృతాంతరంబునుం గేళీశైలశైవలినీ ప్రముఖనానావిహారప్రదేశోపశోభితంబును వసంతవిలసితస్వవిలాసాపహసితనందనంబును నగునగరోపవనంబు సొత్తెంచె నప్పుడు. 16

ఉ. ఇంచుగతిం బరాగ మెగయించియు వెంటన వచ్చుతేంట్ల మ్రోఁ
గించియుఁ గమ్మతావు లొలయించియుఁ బై మకరందబిందువుల్
నించియు మెచ్చి తం బొగడు నేర్పు లొసంగుచు నెల్లవారికిం
బంచవిధేంద్రియంబులకుఁ బండువు చేసె వనీసమీరముల్. 17

వ. ఇట్లభిమతప్రమదవనసమీరంబు లెదురుకొనం గ్రీడావనమధ్యంబు తఱిసి వివిధమధురతరులతావిశేషంబులం గలుగునభినవకుసుమకిసలయఫలపరాగమకరందమిళిందశుకపికమిథునసంపదల నుత్కర్షింపుచుం గలయ మెలంగి పుష్పాపచయముఖేచ్ఛావిహారంబులకు నందఱ నద్దినం బెల్ల నచట నిలున నియమించి పాలికాదిసఖీజనంబులు గొలువ విమలాంగియుం దానును వసంతునింటికి విందువచ్చురతీసహాయుం డై నమన్మథుండు నుంబోలె నొక్కయభ్యంతరవనాంతరంబు సొచ్చి యందు. 18

సీ. నవలీల మలయగంధవహుండు వివిధపుష్పామోదముల నుపాయన మొసంగఁ
గలమహారుతములఁ గలకంఠములు సవినయభంగి విజ్ఞాపనంబు చూపఁ
బరిపక్వఫలనిస ప్రణతిమైఁ దరువులు, కిసలయాంజలిపుటీక్రియ ఘటింపఁ
గలితప్రసూనసంతతి వల్లికలు తల్ప, రచనామహోపచారము నొసర్ప

గీ. లలసతో రాజు వనవీథికలు సుఖించె, మంజరీపుంజనిష్యందమానమధుర
మధురసాస్వాదసమ్మోదమధుపగీతి, మాధురీధుర్యమాధవీమండపముల. 19

పుష్పాపచయకేళీవర్ణనము.

వ. అంత నిటఁ దరుణీతరుణజనంబులు పుష్పాపచయవినోదంబులం దగిలి విహరించు
నప్పుడు. 20

సీ. అలరుల కెత్తుచో నఱచేతికెంజాయ, లోదవి కోయిలల నోరూరఁ జేయ
నునుమేను లలసి మ్రానులమీఁద నొరగుటల్, తీవలు వ్రాఁకినతెఱఁగు దెలుపఁ
జెలికత్తియలలీలఁ బిలుచునున్పలుకులు, మదకీరములముద్దుమాట లార్ప
బుగబుగ వలచునూర్పులతావు లెసఁగి క్రొన్ననలకు వింతవాసన లొసంగ
గీ. నిక్కి కొనగొమ్మ లందుచో నీవి జాఱి, బయలువడి యొప్పునాభికూపములసొబగు
లంగలతలకు నరవిరులై చెలంగ, సతులు పుష్పాపచయకేళి సలిపి రర్థి. 21

చ. చనుఁగవకంటె గుచ్ఛములు చక్కనయే? యధరంబుకంటె నే
ననుచు చిగుళ్లు? నీదువచనంబులకంటె నె చిల్కపల్కులున్?
వనమున నాకువింతలఁటె వస్తువు? లంచు నివృత్తుఁ డయ్యెఁ దో
డన యొకఁ డల్కమైఁ దనపడంతుక క్రమ్మతి యింటి కేఁగఁగన్. 22

చ. పొడవున నున్నపల్లవునిఁ బూవులు వేఁడుచు నొక్క నెయ్యపుం
బడఁతుకహస్త మెత్తుటకుఁ బయ్యెద జాఱి కుచోదయాద్రిపైఁ
బొడిచి వినూత్నరాగరుచిఁ బొల్పవహించునఖాంకచంద్రుచే
ముడిఁగె నొకంతలో సవతిముద్దియపండుముఖారవిందముల్. 23

చ. అందినవారు పుచ్చుకొనుఁడా! యని చేవిరిబంతి యెత్తినన్
జందనగంధు లిద్ద ఱొకజాణనిపేఁపు నురంబుఁ జన్నులా
సందునఁ జిక్కి నొక్కుచును సారెకు నిక్కఁగ శంబరారిచేఁ
జెండలిరాకువాలునొఱచేఁ బెడపోటనుబోని వ్రేటునన్. 24

చ. ఇరువురయందు ము న్నొకతె కిచ్చిన నొక్కతె యల్గు నంచు మీ
యిరువురలావు గాన నగునీవిరిఁ గైకొనుఁ డంచుఁ బల్లవుం
డిరువురముందఱన్ బడఁగ నేసినఁ దత్కపటం బెఱింగి మ
మ్మిరువుర సాటి సేయఁ దగునే? యని యొక్కట నల్గి రిర్వురున్. 25

చ. తనప్రియుమీఁద నొక్కలత తాఁగొని గుచ్ఛయుగంబు మోఁపినన్
గినిసి సపత్ని గా దని సఖీజనసాక్షి నెఱింగినట్టియం
గననికటంబునన్ సవతి కాంతునిపైఁ బడి పెన్నురంబునన్
జనుఁగవ మోఁపినన్ గినియఁ జాలద వేఱొకతీవ యన్మతిన్. 26

చ. పిలిచితి నన్ను వేఱొకతె పేరున నే నివి యొల్ల నంచు ము
న్నలిగె నొకర్తు పల్లవుని కవ్వల నొల్లక రోసినట్టియా.

యలరుల నిచ్చెదే యనుచు నల్గె సపత్నియు నట్లు కాదె ధూ
ర్తులు తుద నెల్లవారలకు దూరుల పో తలపోసి చూచినన్. 27

చ. తనుఁ బెరపేరఁ బిల్చి యిడఁ దక్కుసుమంబులపూఁచి మోమునన్
గినుపున వ్రేసె నొక్కసతి కేసరరేణువు రాలె నంచుఁ జేఁ
గనుఁగవ మూసికొన్నవెలఁ గౌఁగిటఁ జేర్చుచుఁ గేలువుచ్చి చూ
చిన నగుధూర్త పల్లవునిచేఁతకు గాసిలి యల్గెఁ గ్రమ్మఱన్. 28

ఉ. నేరవు నీవు కొప్పిడఁగ నే ఘటియించెదఁ బువ్వు లంచు నం
భోరుహలోచనన్ దిగిచి ముందర నుండఁగఁ బంచి యొక్కరుం
డీరస మొందుతోడిసతి కివ్వలమోము మలంచి చుంబనా
చారముచే మనఃప్రియము సల్పె సఖుల్ తన నేర్పు మెచ్చఁగన్. 29

చ. సవతి మొగంబు చూచుచు నొసంగినపల్లవుమీఁదికిన్పునన్
దవిలిన నెవ్వఁగం దనువు తప్తముగాఁ దలవంచి యున్నయ
య్యువతికరంబులోనివిరు లూష్మతఁ గందుట చెప్ప నేటికిన్?
గవిగొను దానియూర్పులసెకన్ గసుగందె వనంబుపువ్వులున్. 30

చ. చిగురులఁ గర్ణపూరములు సేయుతలంపునఁ గోయనంతలోఁ
దగ వతి యువ్వలన్ విటుఁడు తాను సపత్నియుఁ గూడుకొన్ననె
వ్వగ నొకపువ్వుఁబోఁడి వలవంతల వేఁగుచుఁ జేత నున్నయా
యిగురులె సెజ్జ చేసికొనియెం దనుతాపభరోపశాంతికిన్. 31

చ. తలిరుల నెల్లఁ గోసి కరతామరసద్యుతి వెల్లి గొల్పఁగా
నలరుల నెల్లఁ గోసి నఖరాంచలదీప్తులు పై నిగుడ్పఁ గాఁ
జిలుకల నెల్లఁ దోలి తమచిన్నియెలుంగులభంగిఁ జూపఁ గాఁ
జెలువము క్రొత్త యై సతులచే వనవాటిక యొప్పె నయ్యెడన్. 32

తే. తమయలంకారములకు నై తరుణు లెల్లఁ, గ్రొవ్విరులుఁ గ్రొంజిగుళ్లును గోసి రైన
దాన వనవాటికయుఁ బొల్పు తఱుఁగ దయ్యె, దారయయ్యింతులొకయలంకార మగుట.

చ. అనఁగువిటుల్ ప్రసూనముల నాభరణంబులు గూర్ప నేర్పమై
ననువు లెఱింగి మేనికళ లారసి మర్మము లంటువేళలన్
దనువులఁ బుట్టుచిత్తడుల దట్టము లై దిగజాఱెఁ గాంతలం
దనయము రేఖ లై వనవిహారపరిశ్రమఘర్మతోయముల్. 34

చ. పొలఁతులకున్ వనీవిహృతిఁ బుట్టినసేదలు దొల్కరించినన్
వలిచనుఁగొండలం బొడమి వచ్చుపరిశ్రమవారివాహినీ
విలసనరేఖకున్ వళులు వీచిపరంపర లయ్యె నిమ్ననా
భులు తిరు లయ్యె వాలుకలపుంజము లయ్యె నితంబబింబముల్. 35

సీ. కుచకుంభభారభంగురమధ్యలతికలు, పునరుక్తగుణయుక్తిఁ బూనుకొనఁగఁ
గగఁగినతిలకరేఖలతావులకుఁ జొక్కి,నట్లు కురుల్ నొసల్ గ్రమ్ముకొనఁగ
వ్రేఁకంబులకుఁ దోడువిరులవ్రేఁగులకల్మి, వీడెడుక్రొమ్ముళ్లు వెన్ను లొరయ
మఱి నిసర్గము లైనమందయానంబులు, తొట్రుపాటున వింతతోడవు దాల్పఁ
గీ. దఱచుటూర్పులు తమకమ్మతావివలన, నలుల కలరులు గ్రోలినయరుచి మాన్ప
సతులు పుష్పాపచయకేళిఁ జాల నలసి, కోరి రాత్మల సంభోగవిహారకేళి. 36

జలక్రీడాభివర్ణనము.

చ. బడిబడిఁ బ్రాంతదీర్ఘికలఁ బద్మసుగంధిపయస్తుషారముల్
జడిగొన నల్లనల్లఁ బయిఁ జల్లుచు వాడినపువ్వుబోంట్లకున్
బడలిక లార్చి చేకొనియెఁ బ్రస్తుతి లయ్యెడ మందమారుతం
బెడరున నైనచుట్టమున కెవ్వరు సాటి జగత్త్రయంబునన్. 37
ఉ. పల్లవధూర్తు నెన్నడుముపార్శ్వ మొగిం గుడిచంట నొత్తి దో
ర్వల్లరి మూఁపునం బెనఁచి వ్రాలి యురంబునఁ జెక్కుఁ జేర్చి సం
ధిల్లెడుచూడ్కితోన పడదేరఁగ నెచ్చెలిపిండు సన్నిధిం
జెల్లె విదగ్ధతాగరిను నేదనెపంబునఁ బద్మనేత్రకున్. 38
చ. తరుణుల కింపు లై తనరెఁ దప్పనుయంబులయందుఁ బార్శ్వచా
మరములు గల్గి భర్తృముఖమారుతపాతము లుష్ణవారణో
త్కరములు గల్గి యైనఁ బ్రియకాముకహస్తపటావకుంఠముల్
పరిజన మున్న నైన నిజపల్లవదత్తకరావలంబముల్. 39
క. పద్మప్రకాశలక్ష్మిఁ, బద్మంబులఁ గంకణప్రశస్తముల దళ
త్పద్మాస్య లంతఁ గాంచిరి, పద్మాకరములనుబోనిపద్మాకరముల్. 40
చ. కొలఁకులు చేర వచ్చి యనుకూలతటంబుల నిల్చి ముగ్ధ లా
నలికులవేణు లయ్యెడ నిజావయవప్రతిబింబశోభగాఁ
దలఁపుచు నుల్లముల్ పొదలఁ దప్పక చూడఁ దొణంగి రందులోఁ
జలజములన్ మృణాళములఁ జక్రయుగంబులగండుమీనులన్. 41
చ. గుఱి గడవన్ మరందములు గ్రోలి మదంబునఁ జొక్కి పల్లభ
న్మొఱఁగి పరాలినీరతికి మోదమునం జని తొంటియట్ల కా
నెఱుఁగక యుండఁ దమ్మివిరియింటికి వచ్చినభృంగపల్లవున్
నెఱతన మెన్ను పల్లవుని నీరజలోచన దాఁచెఁ గిన్నునన్. 42
సీ. కదళికలనుకంటె కరభంబులనుకంటె, నిభకరంబులఁ బోల్ప నిప్పు డనువు
చక్రంబులనుకంటె శకటాంఘ్రులనుకంటె, నిసుకతిప్పలఁ బోల్ప నిప్పు డొప్పు

గుచ్ఛంబులనుకంటెఁ గుధరంబులనుకంటె, నిటిజక్కవలఁ బోల్ప నిప్పు డొనరు
నద్దంబులనుకంటె నమృతాంశుఁడనుకంటె, నెలదమ్మిగమిఁబోల్ప నిపుడు దగవు
గీ. నాఁగఁ బొలిచి రంగనలు నీటియాటల, కెచ్చరించి తటియునెసఁ గొలఁకుల
తోయసంగమమునఁ దొడలను బిరుదుల, వలిచనుంగవలను వదనములను. 43

చ. అమితవిలాసినీకుచరథాంగకసంగతి గల్గ దీర్ఘికా
సముదయ ముప్పు డాత్మగతచక్రయుగంబులఁ బాయఁ ద్రోచెఁ బ్రాం
తములకుఁ బత్త్రిదేశసవిధాతరళోర్మిభుజాపరంపరన్
దను కొకమేలు గల్గ దిగఁ ద్రావరె యాశ్రితులన్ జడాశయుల్? 44

చ. కువలయపత్రనేత్ర యొకకుంభను చాలఁ దరింపఁ జేయ ని
క్కువముగ నీ కయత్నకుచకుంభయుగం బది గల్గ నీంద నే
రవె! భయ మేల! రమ్మని కరంబుల నీడ్చిన వ్రాలుభీరువున్
వివృతభుజాంతరస్థలనివేశితఁ జేసెఁ బ్రియుండు నవ్వుచున్. 45

క. నిలువున నీఁదుచు రమ్మీ, కొలఁదియ యన నేగి మునుఁగుకొలఁదిన యిరుచే
తులఁ బట్టి యెత్త భయమునఁ, గలకంఠి యొనర్చె విటునికంఠగ్రహమున్. 46
తే. ఇంతివరినుండి చివ్వన నెగసి యఱుక, నురువుకొని నీరు వలయమై పొరలి విరియ
నడుమ నుదయించెఁ జక్కనినగుమొగంబు, మథ్యమానాంబునిధిఁ జందమామపోలె. 47
తే. ఒత్తిగిలి యీఁద నీటిపై నొంటిఁ దోఁచు, కొమ్మవదనాంబుజముపొంత కుచము గాంచి
కవదొలంగినచక్రవాకం బొకండు, తోడిప్రియసతి యని ప్రీతిఁ గూడుకొనియె.

చ. అలరి యొకింతమాఱుమొగమై యఱచేతుల నొగ్గికొన్న స
చ్చలమునఁ గాముకుండు పయిఁ జల్లెడునీటిమెఱుంగుఁదుంపరల్
చెలువచనుంగవన్ బొలిచెఁ జేరి తదీయనఖాంకచంద్రులన్
గొలిచి వినూతనచ్యుతులు గొల్చెడుతారకపఙ్క్తులో యనన్. 49
క. అనులేపనములు గరఁగిన, చనుఁగవల నఖాంకురములు సతులకుఁ దగు నా
ననపూర్ణవిధులవలనను, ఘనమై జాఱిపడి యొప్పుకళలో యనఁగన్. 50

ఉ. చల్లెడునీటిపై మలయజంబు గరంగిన నింతిచన్నులన్
బల్లవితోరుకాంతి గనుపట్టెడుకెంపులు చూచుశంకమైఁ
బల్లవుఁ డొక్కఁ డివ్వలిసపత్నిమొగంబున నీరుతోడుతో
గల్లుపడ న్వడిన్ బెడమొగం బగునట్లుగఁ జల్లె నార్చుచున్. 51
తే. ధవుఁడు చల్లెడుకరవారిధార లెట్టు, లోర్చెనో కాని తరళాక్షియొద్ద సవతి
చక్కచాఘాతఘట్టనోత్పతిత మగుచు, నొక్కతుంపర పైబడ్డ నోర్వ దయ్యె. 52

క. మును జలము సవతిపైఁ జ, ల్లినఁ గినుకం గొలను వెడలులేమ విటుఁడు వె
న్కొని యొకబిసతంతువునం, దనువు దవుల వ్రేసి పట్టు దానన నిలిచెన్. 53

ఉ. క్రొవ్వున నప్పయోరుహముఖుల్ జలఖేలన మట్లు సల్పఁగాఁ
ద్రెవ్వినహారరత్నవితతద్యుతికాంతుల మ్రింగి పూఁతలుం
బువ్వులుఁ జూపుమక్క బయలు వూసె సరోవరసంఘ మట్లపో
యెవ్వఁడు నల్పలాభమున కేల వహించుఁ బరార్థలాభయున్ ? 54

చ. అతివలు పల్లవుల్ జలవిహారము చాలిచి నిర్గమింపఁ బ్ర
చ్యుతవివిధాంగరాగకుసుమోత్కరభూషణభూషితంబు లా
యతపరిమర్దనిర్దయహతాకృతికంబులు నైకొలంకు లు
ద్ధతసురతాంతముక్తమృదుతల్పతలంబులఁ బోలెఁ జూడఁగన్. 55

క. ఖేలనము చాలి వెడలెడు, నాళీకవిశాలలోచనం బాయుటకుం
జాలక తారును వెడలెడు, పోలిక మునుమును తరంగములు దరి కెక్కెన్. 56

ఉ. త్రస్తకురంగలోచనలు దర్పకముద్రలు చాటుగాఁ గృత
స్వస్తికహస్తయుగ్మములఁ జన్నులు చెక్కులు గప్పి పార్శ్వప
ర్యస్తకచాగ్రభాగముల నంబుపరంపర జాఱ నంసవి
న్యస్తనతాస్యలై వెడలి రంబురుహాకరతీరభూమికిన్. 57

ఆ. సతులమేన గాఢసంశ్లేషసుఖమున, నార్ద్రితరము లైనయంశుకములు
కరఁగిపోయెఁ గాక కాదేని ప్రకటంబు, లగుట యెట్లు వారియవయవములు. 58

తే. వర్ణమాత్రంబునన కాక హారిపముల, వర్షగుణమున గెలువంగ వలసి పోలె
నూటిధారాళివర్షంబు చూపె నపుడు, కరనిపీడితకామినీకచభరములు. 59

తే. బహురసార్ద్రితఁ దము నంటి పాయలేని, వసనములు డించి సతులు నీరసము లైన
క్రొత్తమణుఁగులు వేడ్కఁ గైకొనిరి యహహా! ప్రియముగై కోరు నూతనప్రియలు సతులు.

చ. స్మరపరిదత్తహస్తములు సర్వసమీక్షణభాగధేయముల్
తరుణిమరత్నసానువులు దర్పకదర్పలతావసంతముల్
పరహృదయానురాగరసవార్ధివివర్ధనపూర్ణచంద్రమః
కరములు వేడ్కఁ గైకొనిరి కాంత లలంకరణంబు లయ్యెడన్. 61

సూర్యాస్తమయవర్ణనము.

తే. శ్రీసమగ్రత నట్లు కైసేసి యున్న, సుందరీజనముల కర్థిఁ జూపఁ దగిన
యరుణమణిమయ మగునిల్వుటద్ద మయ్యె, నస్తగిరిపేరిపేటియం దహిమకరుఁడు. 62

తే. కాంతి దిగఁ బాఱఁ బ్రాచిముఖంబునందు, బద్మినీముఖవికసనప్రౌఢి సడలె
భానుఁ డప్పుడు మధ్యస్థభాని ముడిగి, కాంతు నపరానుషక్తి రాగము వహింప. 63

తే. పద్మినీభోగలబ్ధసంస్పర్శనమునఁ, గలితమైనపరాగరాగమునఁ బోలె
భానుకరములు దివసావసానసమయ, సముదితోత్ఫుల్లపల్లవచ్ఛవి వహించె. 64

చ. వెనుకొనునృక్షపరంపరలవెల్లువలన్ బతితాభిసారికా
జనములు త్రోవఁ ద్రోవ నలచక్రయుగంబులు గాతరావళిన్
కనములఁ ద్రిప్పఁ ద్రిప్పఁ జనఁ గ్రమ్మఱ నేరక పోలెఁ బశ్చిమా
వనిభృదధిత్యకన్ నిలిచె వారిజబాంధవబింబ మయ్యెడన్. 65

తే. తొంటితేజంబు దూలినఁ దూలనిమ్ము, కాలగతి దాఁట శక్యంబె ఖరకరునకుఁ?
జాలదా భాగ్య మిది? యెల్లజగము మ్రొక్కె, నస్తమయవేళ నుదయంబునందపోలె.

చ. చరమధరాధరాగ్రమునఁ జాఱెడువేళఁ బతంగుఁ డంగజ
త్వరితమనస్కులై నిలిచి తన్నుఁ గనుంగొనుసౌధశేఖరో
పరితరుణీజనంబుముఖపద్మములన్ వికసింపఁ జేసె స
త్పురుషులు తారు దుర్దశలఁ బోవుచు నైనను బ్రోతు రాశ్రితున్. 67

తే. అహిమభానుండు చనుదేర నస్తశిఖరి, సరవి నర్చించుకుంకుమాక్షతము లయ్యెఁ
బరిణతాతపసంధానభాసమాన, శిఖరసానుర్ఝరోద్ధూతశీకరములు. 68

ఉ. క్రొత్తగ దీర్ఘికానికటకుంజగృహంబులఁ దల్పకల్పనా
యత్తము లైనమత్తకరు లాత్మకరాగ్రము లెత్తి పల్లవో
పాత్తమనస్కతన్ స్వైరఁజి యాడఁగఁ జొచ్చెఁ బరిభ్రమించుభూ
భృత్తరువాటికావిటపబృందమిళజ్జరఠాతపంబులన్. 69

వ. అప్పుడు. 70

సీ. మొగడలబిగివీడుతొగల నంకూరించు, క్రొత్తనెత్తావి మూర్కొనుచు నులుకు
నిష్ప్రభం బై నీట నీడఁ దోఁచినభాను, బింబంబు గని భీతి బీఱుసోపు
బాష్పంబుచూడ్కిఁ గప్పఁగఁ గూడి యుండియు, వికలకంఠముగ నొండొకటిఁ బిలచుఁ
గసిగాటు గఱచినబిసనాళములఁ జంద్ర, కరశంక సంధిల్లి మరలఁ గ్రాయు

గీ. నీడ లను బుద్ధి నొండొంటిఁజూడ కవలి, నీడ లొండొంటిఁగాఁ జూచి కూడ నరుగు
భావివిరహవ్యథాభయభ్రాంతివలన, శోకపరవశ మై చక్రవాకయుగము. 71

ఉ. కుత్తుక లెత్తి బిట్టులికి క్రుంకురవిం గని దీనవృత్తితో
నొత్తినభావిదుర్భరవియోగభరంబున నొండొకంటిమో
మత్తమిలం గనుంగొనురథాంగయుగంబుల దృష్టి గప్పఁ బో
మిత్తుగఁ గన్నునీరొదవి మించినచీఁకటికంటె మున్నుగన్. 72

ఉ. అంతరభక్తి మజ్జనకరాబ్జము లబ్జములు న్ముణుంగఁ గాఁ
గాంతులరాక నంగనలకన్నుఁదొగల్ తొగలున్ దలిర్పఁ గా

దొంతరగా వియోగినులదుఃఖితమంబుఁదమంబుఁ బర్వఁగా
నంతట భానుబింబ మపరాంబునిధానములో మునింగినన్. 73

క. బలు పగ-చీఁకటిరాకకుఁ, దలఁకెడుమతి నాకసంబు తనమణిజలసం
స్థలమున నిక్షేపించిన, పోలుపునఁ బశ్చిమసముద్రమున రవి గ్రుంకెన్. 74

చ. అనలముఁ దేజమున్ బ్రకుపితాంబుజనేత్రల రాగమున్ రథాం
గనివహమున్ ద్రితాపమును గాల్కొననిల్వఁగ లేమి పుంశ్చలీ
జనముఁ బ్రవర్ధమానకరసఖ్యవియోగకలచిత్తవృత్తిగా
దినకరుఁ డస్తమించినఁ దదీయగుణంబులు చేరె నిన్నిటన్. 75

సీ. ఇనకరాకులజగజ్జనతాలవృంతంబు, నిద్రాణపద్మినీనిశ్వసితము
కైరవిణీబోధనారంభజృంభంబు, తిమిరమత్తేభపూత్కృతినిపాత
మాగచ్ఛదతనుధ్వజాంచలచ్చలనంబు, విరహిణీప్రాణాభివిగళనంబు
సాంధ్యరాగసుపర్ణచలగరుత్కలనంబు, చక్రవియోగాగ్నిచర్మభస్త్రి

గీ రతిసముత్సుకసువదనారభ్యమాణ, ముఖ్యనేపథ్యవాస్తవామోదముదిత
మధుపమధురారవోద్గీయమాన మగుచు, మెలఁగె నయ్యెడ సాయంసమీరణంబు. 76

సీ. కలపంబు లోడఁగూర్చుకన్యకాజనముల, రమణీయమణికంకణములరవలి
ప్రియులఁ దోతెమ్మన్నఁ బిలిచి తేనరుగుచే,డియలనున్గులకుమట్టియలయులివు
నడయానసజ్జోకొట్టునవకంపుటల్లుండ్ర, తతిమిపోనాడునత్తలయపల్వ
కైసేఁతలనొసంగుకమ్మఁదావులసోలు, నెలదేఁటిసిసుఁగులయించుమ్రోఁత

గీ. కలుపుబావలరాక యక్కలకు నెఱుఁగఁ, బలుకుచిలుకలకల్కిపల్కులును గలసి
మరుఁడు విడిసినదండుసంభ్రమముఁబోలెఁ, గలకలిత మయ్యె గణికానికాయపాటి.

ఆ. ధర్మపథ మొకింత దలఁపక పద్మలో, వనము లొగి మొగిడ్చి సంజప్రొద్దు
నిదురవోయెఁ బద్మినీజాతి దానఁ బో, సిరి దొలంగి మిగులఁ జెట్టవట్టె. 78

క. కలువలకు వచ్చునిందిర, తలుపులు ముద్రించి యున్నతామరసగృహం
బులు పాడగుటన్ మూల్గుచు, నలిభూతము లందులోన నధివసియించెన్. 79

సాంధ్యరాగవర్ణనము.

క. మెలఁకువలు చాలి తమతమ, నిలయంబుల కెగసి వచ్చు నెమళుఃపింఛో
జ్జ్వలరుచులు సాంధ్యరాగా, కులతిమిరోదయము మున్ను కొలిపెన్ దెసలన్. 80

క. ఇనుఁ డేగుచుఁ జీఁకటివెను, కొనుశంకం గాపు వెట్టికొని పోయినయ
త్యనురక్తికిరణబలమో!, యన సంధ్యారాగ మొదవె నపు డపరదిశన్. 81

క. సురుచిరకుసుంభవర్ణాం, బరకలితపయోధరాతిభరభంగుర యై
వరుణదిశ యపుడు నూత్న, స్మరానురాగంబు గొలిపె జనులకు నెల్లన్. 82

నక్షత్రవర్ణనము.

తే. శర్వరీచంద్రపరిణయసముచితాంకు, రార్పణక్రియఁ గలయ వియద్విభాగ
పాలికలఁ దోఁచుక్రొత్తజాజాలమొలక, లనఁగ దారక లొండొండ యంకురించె. 83

అంధకారవర్ణనము.

చ. కనుఁగొన నింగిఁ దార లని కల్వలఁ దేఁ డని చంద్రికామృతం
బని యొకసృష్టి చూపుటకు నై సమయం బను నైంద్రజాలికుం
డనుపమితానుభావమున నందఱమాడ్కులు గప్పిపొంతె వీ
చినయల నెమ్మిసంచియరుచిం దలఁపించె నవాంధకారముల్. 84

ఉ. తారకశంఖహారయు నుదారతమోసితకంచుకావృతి
స్ఫారయు నై నయారజనిభైరవి భైరవఖేలనంబు పెం
పారఁగ వారుణీకలిత యై రుచి మించినసాంధ్యరాగసం
భారము పేరిభూరినవమాంసతతిన్ గబళించె నంతటన్. 85

చ. నలువులయిక్క లంజియలనమ్మినరోఁవెలపంట జక్కవల్
తలఁపనికీడుకానియవదాయము క్రొవ్విరితమ్మిలచ్చికిన్
వెలిచవిగోరుదుండగపువేడుకకత్తెలనోము నోఁత గూం
బలమణిహంబు జారులకుఁ బండువ చీఁకటి పర్వె నుర్వరన్. 86

శా. కస్తూరీతిలకంబు లై హరిశిలాకల్పంబు లై కజ్జల
ప్రస్తారక్రియ లై నవాగురుమషీసంకానులేపంబు లై
శస్త్రానీలపటావకుంఠనము లై జన్మించె దిఙ్మానా
రీస్తోమంబులయందు నూతనతమోరేఖాంకురశ్రేణికల్. 87

ఉ. లోకమునన్ గులాచలము లున్నతరూపకులంబుఁ జూడఁ గా
నేకవిధంబు కాఁగ నుదయించినచీఁకటిచేత నయ్యెడన్
బైకొని వచ్చుదుర్విటులభావము వేఁలుగనీక సామ్యమున్
గైకొన కున్నె వృక్షగణికావళిదంతురగండపాలికల్ ? 88

చ. ఎరియక దంతురస్థలులనే శయనింపఁ దమాలపల్లవా
స్తరణము లై యనావృతి నశంక వసింపఁగ నీలిచేలపెం
దెర లయి యొండొరుం బిలిచి తేరఁగ నర్మసఖీజనంబు నై
యరుదుగ జారదంపతుల కత్యుపకారము చేసెఁ జీఁకటుల్. 89

సీ. కలయిండ్ల కరిగెడుకన్నంపుదొంగల, నీలికాసెలదీప్తి నిండెఁ గాక
గద్దించి చనుదుండగపువేడ్క కత్తెల, మైలచీరలచాయ మలసెఁ గాక .

ముకుళితవికసితాంబురుహోత్పలములకు, నెడయాడునళికాంతు లెసఁగెఁ గాక
విటులకై మెండాడువీథులజంతల, పెనుఁగాటుకలకప్పు బెరసెఁ గాక
గీ. వాడఁబాఱెడువిరహిణీవదనసమితి, కందుపొందున నగునల్పు గలసెఁ గాక
కానినాఁడింతవట్ట మీఁ గలదె మొదల?, ననఁగ జీఁకటి యంతంత కగ్గలించె. 90
సీ. కరఁచి చిప్పలఁ బట్టుకత లెఱుంగము గాక, వ్రాయంగ నిది మషీరసము గాదె?
యిది గుణంబులు సేయునిర వెఱుంగము గాక, నీలాలసరులు గా నింపరాదె?
కరపటంబులఁ బెట్టువెఱ వెఱుంగము గాక, వనితల కిది నవాంజనము గాదె?
కడవలఁ గొని ముంచుగతి యెఱుంగము గాక, చేలల కిది మంచినీలి గాదె?
గీ. పోవఁ జే నిది రవి నైనఁ బొదువుఁగాదె! యంక మను పేర నురముపై నచ్చు దాల్పఁ.
గాక శశి నైన దిగమ్రింగుఁగాదె! యనఁగఁ, బ్రబల మై గాఢతమతమఃపటలి పర్వె.
తే. అర్కువెన్నాడి రాజశుద్ధాంతగణముఁ, దారకల బందెఁ గొని యెందు మాఱు లేక
యంధకారంబు జృంభితం బైన దీప, కలిక లతిభీతి శరణాభిగతము లయ్యె. 92
వ. ఇట్టిగాఢాంధకారం బుదయించుటకు మునుమున్న. 93

జారవిటవిటీవర్ణనము.

సీ. మడమలు మోవంగ మైలచీరలు గట్టి, కర్ణముల్ మోవంగఁ గాటుక లిడి
మోఁచేతిపట్టులు మోవ గాజులు దొడి, గలకముల్ మోవఁ గొప్పులు ఘటించి
వెడలి గద్దువ మోవ పీడియంబులు చేసి, కాంతుఁ జెంపలు మోవ గంద మలఁది
చెక్కిళ్లు మోవంగఁ జెవుల నాకులు వెట్టి, బొమలు మోవఁగఁ జుక్కబొట్టు దీర్చి
గీ. భావభవుచేతివిడివాటుబడియుద్రుడ్లు, సంజపొద్దున బలుపిశాచములఁ బోలె
మెదల భయము గ జనుఁ బట్టి వదల రైరి, వీథు లరికట్టి పురి గట్టివేశ్య లపుడు. 94
సీ. చిటికలు వ్రేయుచుఁ జిఱుపాట పాడుచు, జార్చి పయ్యెదఁ గూడఁ జేర్చుకొనుచుఁ
గన్నుఱూపము నెల్లఁ గరసంజ్ఞఁ బిలుచుచు, నెటకేనిఁ జనువాని కెదురు సనుచుఁ
గడచి పోవచ్చినఁ గౌఁగిటఁ బట్టి నీ, వా! యంచు నదలి మోహంబు రేఁచి
చూపినవెలకు నంతే పో! యనుచు జంకె, వేయుచు రోయుచు వెంటఁబడుచు
గీ. ఱూక లడుగుచు మదిఁబచ్చినాకు కైన, నొడఁబడుచు హస్తగత మైననొడియ నడిచి
దొడ్డబందాటమునఁ గోకఁ దోఁసికొనుచు, గుడిసెజంతలు తెరువాటుగొట్టి రపుడు. 95
చ. ముడిఁగిముసుంగుతో వెనుక ముందును జూడక వచ్చి లోసికిం
దొడుకొని పోయి వ్రేల్మిడిన ద్రొబ్బినఁ జెంపునకుం బసిండికిం
జెడి తముఁ దార తిట్టుకొని ఛీ యని కేలు విదిర్చి రోయుచుం
గుడిసెలు దూఱి వెల్వడరి క్రొత్తగుసిగ్గరిమిండ లయ్యెడన్. 96

ఉ. కాంచినవారు గారు బిగికౌఁగిలి మెల్లనిచొక్కుపల్కు లా
లించినవారు గారు నెలతేమలకున్ రతి నొక్కవృత్తి దోఁ
పించినవారు గారు తమిపెక్కువతో వెల లిచ్చి తీర్చి ర
ప్పించశరుండు పూఁట యగుపత్త్రము లేనిబుణంబు వాలికల్. 97

ఉ. ఒత్తిలి రిత్త పైకొనుచు నొంటన రెంటన నిద్ర పుచ్చుచున్
మెత్తన లేచి దీపము శమింపఁగఁజేసి శయింపఁ బ్రక్కలన్
దొత్తులఁ బెట్టి వచ్చి తమతొల్లిటిమిండలఁ గూడికొంచు నో
ర్తొత్తిరి కొత్తిరో యిడినమొప్పెల గద్దరిలంజ లయ్యెడన్. 98

సీ. పథికులఁ గని తానుఁ బథికుఁడై యొకకొంత, నడచి ముందరివారిఁ గడపి మరలు
వరములు దయసేయ వలరాచదేవర, వలగొనుగతిఁ జుట్టి వచ్చు నిల్లు
లోలకఁ జెవి యొగ్గి లోనిచప్పుళ్లకు, డిల్లమై వడి నిగిడించు నూర్పు
కడయింట నత్త మేల్కని బిట్టు దగ్గిన, నిరుగాల నిలువక యేగు బెగడి

గీ. యడిగినంతయు రో యిచ్చినట్టికొత్త, కోడెఁ జేకొని తను వెళ్లఁ గొట్టుటయును
భ్రాంతి తనపల్కులంజియఁ బాయ లేక, ప్రీడ యించుక లేనిచేబోడిబోజుఁగు. 99

వ. మఱియును. 100

మ. కుటిలాకారత వామదక్షిణకరాంగుళ్యగ్రజిహ్వాసకృ
ద్ఘటితస్ఫోటనముష్టిఘట్టనదటద్ఘట్టాదినానావిధో
ద్భటఘోషంబులతో నదూరపదవీపాంథావళీశృంఖలల్
ఘటచేటీగతిసంభ్రమంబు లెసఁగన్ గ్రందై పురీవీథులన్. 101

వ. తదనంతరం బాగాఢాంధకారంబున. 102

ఉ. కోటలు బొమ్మరిండ్లు మఱి కొండలు తాఁపలు దివ్యదృష్టికిన్
గాటుక లంధకారములు గాఁ జని కందువపట్లఁ బాంసులా
పాటలగంధు లొంది రుపభర్తలతో మణితాదులైనజం
జాటము లేనికూటముల సాహసకల్పలతాఫలంబులన్. 103

చ. కులసతిశిష్టమార్గమునకు న్మది నిల్పిన దాఁటరామికిన్
గులము మహాంబురాశి పతి కొండ గృహాంగణ మంధకూప మా
కులసతిదుష్టమార్గమునకు న్మది నిల్పినయేని దాఁటగాఁ
గుల మొకగోష్పదంబు పతి గుండు గృహాంగణ మాటపట్టగున్. 104

చ కనఁబడువార లెల్లఁ దనుఁ గన్నిడిరే సవి విన్నపల్కు లె
ల్లను దనుఁ గూర్చియే సవి తలంకున గొంకుచు నైన సాహసం

బునఁ దగ వచ్చి యట్టె వెఱవోవఁగఁ గౌఁగిటఁ జేర్చు బిగ్గరన్
వనిత ముహూర్తమాత్ర ముపవల్లభునిం దొలుక్రొత్తఱంకునన్. 105

చ. వడఁకకు మింక నిచ్చటికి వచ్చితి వేవురు గానకుండ వి
డ్వడు మిది నీవికంచు లికవీడినఁ బైచెమటాఱుఁ గాని లో
సడియకు మంచుఁ దెల్పి నవజారిణి నొక్కఁడు తొంటిమేనలం
బడిసినభాగధేయపరిపాకము గాఁ గదియించెఁ గౌఁగిటన్. 106

సీ. శ్రవణయోగ్యం బైనశబ్ద మొక్కఁడు లేక, ప్రియము గొల్చెడువలం క్రియలు లేక
సరస మై మృదు వైనశయ్యగల్గుట లేక, యర్థసంగ్రహము పై నర్థిలేక
పరుఁడు వట్టినచోటఁ బ్రత్యుత్తరము లేక, ప్రాణహానికిఁ గొంకుపాటు లేక
వర్ణగౌరవలాఘవములపై మతి లేక, వృత్తభంగమునకు వెఱపు లేక
గీ. తారుదారయ తక్క నెవ్వారు నొరులు, దడన రొకమూలఁ బడి ప్రసిద్ధములు గాక
యవు డవిద్వత్ప్రబంధంబు ననుకరించె, జారిణీజారసవరహస్సంగమములు. 107

వ. ఇట్టిజారచోరవిహారంబులు చెల్లుచుండ మఱియును. 108

చ. అలిగినవారు వట్టియడియాసల మోసలఁ జేరి చొచ్చి పో
నులికినవారు పండువుల నూడనిఁ బాడినవారు వింతరో
వెల గొని తమ్ము నత్తలిలు వెల్వడఁ ద్రోలినవారు నాదిగాఁ
గలవిటు లెల్ల నొక్కయెడఁ గాల్కొనిగోష్ఠి యొనర్చి రయ్యెడన్. 109

వేశ్యామాతృగర్హణము.

సీ. భావింపఁ దీర్ఘపురేవు కాఱుమొసళ్లు, చెఱకుపైఁ గ్రొవ్వాఁడికఱుఁబేళ్లు
గంటనితేనియజుంటిపైయీఁగలు, పూచినమొగలిపైఁ బొరలుముండ్లు
పంటచేలకు నాఁగఁబడినవోదంబులు, గందంపుఁదీవెలకాలఫణులు
కదలక పెన్నిధిఁ గాచుదయ్యంబులు, రచ్చరావులబొమ్మరక్కసియలు
గీ. లంజతల్లు లనఁగ లక్షింపఁగా నిట్టి, కట్టిఁడులకు నలువ కరుణ లేక
బాఁతిమాలినట్టిబ్రతుకులు నిడుపుగాఁ, జేసి విటులగోడు వోసికొనియె. 110

ఆ. గణికవలని దంతఘువ మైనసుఖ మేని, దానితల్లివలనఁ దప్పిపోవు
మదిఁ దలంప నెట్టిమధురాన్న మేనియు, నీఁగ దొరలె నెని నిందు లెట్లు. 111

సీ. భావజు విడిచినపాడింటిపై బొల్లి, పాదుట్రుగతి మేనఁ బలితమొదవ
నంటుండకుండఁ బ్రాయము దుల్పుకొనుమాడ్కి, పడుచన్న లేచి చప్పట్లు చఱచ
ననుభవేచ్ఛావిలాసాదులఁ దిగిచిన, కొట్టునాఁ జేయూఁతకోల యూఁది
యుండుటఁ గష్ట మే నొల్ల మే ననునట్లు, పలుమాఱు విడువక పడఁత వడఁక

గీ. నున్నలంజతల్లిఁ గన్నచో నల్లుర, గుండె భగ్గు రనుచు నుండ దెట్లు?
తేరిచూడ వెరచి చేగదు మృత్యువు, దానఁ గాదె చావు దప్పి మనుట. 112

వ. మఱియు నుడుగుపోయిన మ్రాఁకునుంబోలెఁ బండ్లు డుల్లి, ప్రాంతవలయమునుంబోలెఁ గన్నులు చెదరి, పిఱికిబంటునుంబోలె నిలువక బొమ్మలు వదలి, గర్వగ్రంథియుంబోలె వినక, పాడిల్లునుంబోలె వెన్నొరగి, ముదిరిన మొగలిచెట్టునుంబోలె నేలమోవం జన్నులు డిగి, యొంటనికాపుప్రజయునుంబోలె నిండెలు దొలంగి, యినుపముట్టునుంబోలెఁ గాలిసత్వం బుడిగి, కూలినబావి తెఱంగున నడవలేక, మోఁపరితలయునుంబోలె బట్టగట్టి, తగవుగోరియుంబోలెఁ గూడఁబెట్టుచు, ముట్టంబడినరోగంబునుంబోలెఁ జొరవయినాక జరానివాసంబగుచు లంజతల్లి పెక్కేండ్లు బ్రతుకుటకు విటులపాపంబ కారణంబు.

వారవనితాదూషణము.

సీ. చంక్రమక్రమశీల శాఖామృగంబులు, భద్రద్విపశ్రవఃప్రాంచలములు
ధారాధరోదరోదయతటిల్లతికలు, వహ్నిసముజ్జ్వలజ్జ్వాలశిఖలు
గోపురోపరిపతాకాపటముఖములు, పరిదృశ్యపిప్పలపల్లవములు
తరుమరుచ్చలదళాంతరగతాతపరేఖ, లూర్మిమాలిసముద్యదూర్మిలతలు
గీ. వెలచెలువలచిత్తవృత్తు లాజన్మచం, చలతరంబు లింత తెలిసి తెలిసి
నేర్తు ధనము లిత్తు నిలుపుదు నని పాఱు, విటుఁడు శుద్ధమైనవెఱ్ఱి గాఁడె. 114

క. రూపము చెలువది చిత్తగు, రూపంబులయందుఁ గలదు రుచి గొని సతి దన్
బైపడనిచోట మన సిదు, పాపపువిటుకంటె లంజబందయుఁ గలఁడే? 115

ఉ. ఒక్కని విన్నదాఁక మఱియొక్కరుపైఁ దలఁపైనదాఁక వే
ఱొక్కనిఁ గన్నదాఁకఁ దను నొక్కఁడు పైకొనిపోఁకుదాఁక నొం
డొక్కనిఁ దక్కు జూపి తగు లూడ్చెడునంతటిదాఁక మిండచే
రొక్కము చెల్లుదాఁక నె సరోరుహరోచనలందుఁ గూరుముల్. 116

క. మధురము లాడెడు నాలుక, విధురమతిం బలుసు గొనఁగ వేడుకపడున
ట్లధికుఁడగు విటునిఁ గూడియు, నధముని మదిఁ గోరకుండ దంగన యెట్లున్. 117

తే. కువిటుఁ దగిలినమది చాటుగొనదు గాని, వెలసతికిఁ గూర్మి రసికుపై విఱుగఁ దఱుచు
హేయ మగుముట్సు మెక్కిన నిందుఁ గాక, యెందు శునకంబునకు నెయ్యి యిందు దెట్లు?

తే. విటుఁడు రో యిచ్చి వేశ్య నిల్పుటయె కాని
యొరులఁ గోరెడు గుణ మెట్లు నుడుపలేఁడు
డొల్లనీరంబు నాఁకట్టఁ జెల్లుఁగాఁక
డొల్లుగుణ మది మాన్పంగఁ జెల్లునెట్లు? 119

వ. బలిమిం గట్టకట్టి యాకట్టంబడియును బ్రవాహంబునిజప్రవహణంబు విడువక ప్రవహణద్వారంబుల వెదకుచుం జిరకాలంబు నిలిచి యేనియుం గనుమ గలిగినం బ్రవహించుచందంబున వారవనితమనంబును ధనప్రదానాదిసకలప్రయత్నంబుల నిలుపంబడియును మార్గాంతరంబులు వెదకుచుం బెక్కుదినంబులు ననుపువడియును నెడరు గలిగిన నొండొక్కనిం గూడుకొనునది స్వభావగుణంబు. 120

సీ. ధనమాస వేఱొండు దలఁపద యే నది, జలజలోచనకు నౌషధపుఁగూర్మి
ఘనునొద్ద నుండియుఁ దన కాసపడియె నేఁ, బొలఁతుక కదియె యూర్వశికూర్మి
తగిలినచో నెల్లఁ దహతహ నొందె నేఁ, బోటికి నది యలవాటఁ గూర్మి
తఱకట్లకెలనికిఁ దనమేలు చూపు నేఁ, జేడియ కదియు వైశికపుఁగూర్మి
గీ. తనదుపైత్యభ్రమంబున ధరయు దిరిగి, నట్ల యగుభంగి విటుని మోహమునఁ దోఁచుఁ
గాన నిక్కంపుఁగూరిమి గణికయందుఁ, బొరయదిలఁ జొత్సనే నది తెరువుపెసర.

చంద్రోదయవర్ణనము.

తే. అనుచు నీరీతి ముచ్చట లాడుకొనఁగ, విటకుమారులదుర్గోష్ఠి వినఁగ వినఁగ
యామినీకాంత కుదయించునలఁతినవ్వు, తెఱఁగుతో నంతఁ దూర్పునఁ దెలుపు దోఁచె.
క. ఎల్లయెడయుఁ జీఁకటిచే, నల్లనయై తొడిమపట్టు నాఁ దూర్పునఁ బా
టిల్లెడుచిఱుగెంపున నభ, మల్లో నేరేడుఁబంటియాకృతిఁ జూపెన్. 123
వ. తదనంతరంబ. 124
సీ. అంగసంభవుప్రోషితాలంభవిధిఁ బ్రతిష్ఠింప మండెడుహోమశిఖి యనంగఁ
దిమిరాఖ్యభూతతృప్తికిఁ బ్రాచి యనుచేఁట, నఱికిన మెడపట్టునఱ కనంగ
నాతపత్రకల్హారలక్ష్మికి నిశాంగన, యిచ్చుమడఁతచెంగావి యనఁగ
గౌముదీసుధ వోయఁ గాఁ జకోరములకు, నలువ యెత్తినరత్నకలశ మనఁగ
గీ. జారతస్కరలోకసంహారమునకు, సమయ మనియెడునలికలోచనుఁడు చాలఁ
గినిసి తెఱచినయలికలోచన మనంగ, నిండుఁగెంజాయఁ బూర్ణచంద్రుండు వొడిచె.
క. సమధికవిరహవ్యథఁ బడి, భ్రమసినకోకంబు లుదయపాటలుఁ జంద్రుం
గమలాప్తుఁ డు వొడిచినసవి, నిమసము మిథ్యాప్రమోదనీరధిఁ దేలెన్. 126
క. తొలిఁదొలిఁబొడమెడువెన్నెల, మొలకలఁ బైకొని చకోరములు మేయంగాఁ
గలువచెలికాఁడు పొడిచిన, తొలుదెసయుం దనుము కొంత దొలఁగక యుండెన్.
క. ముంగోలుమొలకవెన్నెల, లం గలఁగంబడుతమంబులం గలగగనో
త్సంగము గంగాయమునా, సంగమముం దలఁపు చేసె సజలాకృతి యై. 128
ఉ. చెందినకూరిమిం దిమిరచేలము వీడఁగ నైందవోపల
స్యందమునం జెమర్చి కమలాక్షుముల న్మొగిడించుయామినిం

జందురుఁ డంగరాగరుచి జారఁ గవుంగిటఁ జేర్చి పొందె స్వ
చ్ఛందతఁ దారకాకుసుమసంకుచితాంబరతల్పమధ్యమున్. 129

తే. ఇంచుకించుక శశి యుదయించునపుడు, తఱుమఁజీఁకట్లు భీతిమైఁ దఱిసి డాఁగె
ముకుళితాంబుజపుటకుటీమూలములనొ?, సభయమూర్ఛితవిరహిణీస్వాంతములనొ? 130

చ. సుదతులనున్న గ్రొవ్వెవలు చొచ్చెనొ? కాంతలరోమరేఖలం
దొదిఁగెనో? పుష్పకోమలులయోలపునాభుల లీన మయ్యెనో?
ముదితలచూడ్కిఁ జేరెనొకొ? ముగ్ధలకొప్పులలోన డాఁగెనో?
వెదకిన లేకపోయె నభివృద్ధతమంబు విధూదయంబునన్. 131

క. ప్రమథపతిమూర్తిచంద్రుఁడు, తిమిరగజాసురు వధించి తిత్తొలిచినత
త్సమధికచర్మముఁ దాల్చిన, క్రమమున నంకంబు కడుఁ బ్రకాశిత మయ్యెన్. 132

చ. కరమిళనంబుచే ముఖవికాసము గల్గఁగఁ జేసి వెల్వడన్
జెరు వఱి చిక్కియున్నయలతేంట్లను లోపలికందు వాపివి
స్ఫురితపరాగహాసపరిపూరితఁ జేసి మధుచ్ఛలంబునన్
గరఁగఁగఁ జేసె మానసము కైరవిణీప్రియుఁ జంద్రుఁ డయ్యెడన్. 133

చ. అనుపమకాలచక్రఘటయంత్రవశంబునఁ జంద్రమండలం
బనుపటికంపుగుండ్రఁ గలయంబడ నొల్కుచు సాంద్రచంద్రికాం
బునిధిసముద్ధతామృతము ముంచె జగం బనుపేరిసస్యము
న్దినకరతీవ్రతాపనిహతిం గలవా డఱి తొంగలింపఁగన్. 134

సీ. పైసుధారోచిబింబము తక్రమునయందు, మునిఁగి తేలెడువెన్నముద్ద గాఁగ
మహివిశ్రమించుదంపతులు పాల్కడలిలో, భాసిల్లుదివ్యదంపతులు గాఁగ
నింగినాడుచకోరనివహంబు మిన్నేటఁ, గలయ నీఁదెడునంచకొలము గాఁగ
దెసలఁ గైరవసముత్థితపరాగము వజ్ర, ఘయశైలతటులపై మంచు గాఁగ
గీ. మీఁదఁ దొట్టి క్రిందఁ మిక్కుటం బై యంత, రాళ మెల్ల నిబ్బరముగ ముంచి
యెల్లకడలయందు మొల్ల పై పండువె, న్నెల జగంబునకు నిండి వెలిఁగె 135

క. కడలేనియచ్చవెన్నెల, నడుమం జంద్రుండు మంథనగమునఁ దరువం
బడుపాలకడలి మును డాఁ, బొడమి పయిందేలువిధముఁ బొందుఁగఁ దెలిపెన్. 136

ఆ. పాలకుండవోలె బ్రహ్మాండ మప్పుడు, జీర్ణచంద్రికాభిపూర్ణ మగుచుఁ
బాలుగ్రోల మీఁదఁ బైకొన్నఫణిఫణా, బింబ మనఁగ నిందుబింబ మలరె. 137

తే. మించి వెన్నెల జగ మెల్ల ముంచినపుడు, తఱుమఁజీఁకట్లు భీతిమైఁ దఱిసి డాఁగె
ముకుళితాంబుజపుటకుటీమూలములనొ?, సభయమూర్ఛితవిరహిణీస్వాంతములనొ. 138

చ. కరఁగెడుచంద్రకాంతములఁ గాలువలై ప్రవహించునీటనో!
విరియునవోత్పలావళుల వెల్లువలై చనుపుప్పొఁ డేననో!
తొరఁగువియోగిబాష్పములతోరపుఁటేఱులచే సమృద్ధినో!
పొరిఁబొరి నింగి మ్రింగుచును బొంగెఁ బయోధి విధూదయంబునన్. 139

ఉ. పిల్లల కెల్ల మేపి మును పేర్చినవెన్నెలతీఁగెలేఁగొనల్
గొల్లఁగఁ దారునుం బతులుఁ గుత్తుకబంటిగ మేసి గూండ్లలో
వెల్లులు గూడఁ బోసికొను వేడుకఁ బుక్కిటఁ బట్టి చీఁకటుల్
జల్లునఁబాఱఁగా నుమియుఁ జాఁగినకోరికలంజకోరికల్. 140

వ. అప్పుడు. 141

యువతీశృంగారకేళివర్ణనము.

క. ఇతరశరంబులు గావని, యతివల యభిమానకవచ మతనుఁడు సించెన్
సితకరశాణసముత్తే, జితకువలయసాయకములచే నట్టియెడన్. 142

తే. తప్పు లొనరింప కైన నాతప్పు లెన్ని, తారు మును ద్రోచిపుచ్చుటే తప్పటంచుఁ
బ్రియుల దోతేర సఖుల నంపిరి వనితలు, తప్పు తమ దని ప్రణయంబు చెప్ప నేల?.

ఉ. తోఁచినమీఁదటన్ మరలఁ దోకొని వచ్చుట కెన్నిభంగుల
న్నేఁచినదాన వీ వయిన నిన్నిటు వంపఁగఁ జాల నిక్కువం
బోచెలి! నీవ నే నగుచు నుండుటఁ బోయిననిన్ను నన్నుఁ గాఁ
జూచి యతండు లాఘవము చూపెడునో యని యేమి సేయుదున్? 144

ఉ. ద్రోహములేనిచోట విభుఁ ద్రోచినద్రోహఫలంబు గాదె న
న్నీహరిణాంకుఁ డింత యెరియించుట? వెన్నెల కోర్చునంత నే
సాహసి నెట్లు? నాయెడఁ బ్రసన్నకృపామతివై లఘుత్వసం
దేహము లేక వల్లభునిఁ దెచ్చువిదగ్ధవు నీవు నెచ్చెలీ! 145

చ. ఎడయెడమాట లేల? చని యేన ముఖాముఖిఁ బిల్తుఁ బిల్వఁగాఁ
నొడఁబడి రాఁడ యే నతని కొప్పనసేయుదుఁ బ్రాణ మన్న నీ
నడుమన నన్ను జీవము గొనం దలకొన్నది యోవయస్య! యీ
విడువనివేలమై కురియువెన్నెలచిచ్చున కేమి సేయుదున్? 146

తే. అనుచుఁ బ్రియదూతికలతోడ నాడికొనఁగఁ
బలుకు లవి చాటువడి వించుఁ బతులు లోని
తుకతుకలు మాని క్రొత్తవేడుకలు వొదల
బయిలువడి వల్లభల సిగ్గుపఱిచి రపుడు. 147

చ. తడయుట కోర్వలేక యొకతన్వి మనఃపరికల్పనంబుచే
నెడపక వల్లభుం డెదుటి కేర్పడ వచ్చినయట్లు తోఁపఁగా
నుడుగనికోర్కులం బొరలుచుండి యతం డరుదేరఁ గాంచియుం
దడియక యుండె నెప్పటివిధంబునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చునంతకున్. 148

చ. నెలకొనురత్నకుడ్యమున నీడయె వల్లభుఁ డంచుఁ గిన్కమైఁ
బొలఁతి పరాఙ్ముఖత్వమునఁ బొందినఁ దా నపరాధి గాన సం
కిలి వెనుకన్ వసించి పరికించువిటుండు నయత్నసిద్ధమై
కలిగెఁ దదాభిముఖ్య మని కౌఁగిటఁ జేర్చె లతాంగి లజ్జిలన్. 149

చ. తనహృదయం బగల్చుటకుఁ దానుఁ బతిన్ హృదయం బగల్పఁగా
వనిత తలంచెఁ గాక కడువంచన చేసినవాఁడు చేరినన్
గినుక తొలంగి పోవఁ జనుఁ గేలఁ దెమల్చినమాత్రఁ గర్కశ
స్తనములు వీఁపున న్మొలవఁ దార్కొని కౌఁగిటఁ జేర్ప నేటికిన్? 150

ఉ. పట్టకుఁ బట్టు కేల ననుఁ బట్టెద వోరి! బిగించి కౌఁగిటం
బట్టెదవే! వృథా యొరియఁ బట్టగు నీకయి మత్కుచద్వయీ
ఘట్టనచేఁత నిప్పు డెఱుఁగం దలపోయవు గాక యెవ్వతెం
బెట్టినవాఁడవో హృదయపీఠిక దానికి నొత్తు కాఁ జుమీ!. 151

క. తద్రసనఖాదిముద్రా, ముద్రితు నినుఁ దగవు మాలి ముట్టుదునట్రా?
యుద్రేకింపక తల శఠ! ముద్రించినసొమ్ము పరులు ముట్టం దగునే? 152

క. తలఁ పెత్తి యొండుపేరం, బిలిచినఁ దప్పేమి? నీకుఁ బ్రియ మగుసతిగాఁ
దలఁచుట చాలదె? నాక, ప్పొలతుఁకనామంబుఁ దాల్చుపుణ్యము గలదే? 153

క. ద్రోహముసేయమికి వరా, రోహ మది న్నమ్ము నీదురోమావళిక
ష్ణాహిం బట్టుదు నిదె యని, సాహసికవిటుండు నీవిసపలం దొడికెన్. 154

చ. ఘనకుచకుంభయుగ్మ మిది గైకొన నీక వియోగవార్ధిలో
నను మునిఁగింపభావమున నాజలజాయతనేత్ర! శయ్యపై
ననయము నల్కమై నకట! యవ్వలిమోమయి? తైన నేమి నీ
వినుతకటీతటీపులినవీథి వసింపఁగ గల్గెఁ జాలదే? 155

క. మన్నించి యిట్లు నన్నుం, దన్నియశోకుఁడుగఁ జేయుతలఁ పిది యొప్పన్
నన్ను దయఁ జూచి యిఁక నో, కన్నియ! వెసఁ దిలకితాత్ముఁ గా జేయఁ గదే?. 156

క. ఈరీతిఁ గుటిలవాక్య, ప్రారంభవిజృంభణంబు ఫలముగ నలుకల్
దేరుటయుఁ గలసి చూపిరి, పౌరవిటీవిటులు సీధుపానక్రీడల్. 157

మధుపానక్రీడావర్ణనము.

తే. వారుణీసక్తహృదయాలవాలవీథి, సంగనలయందు మదలత యంకురించి
పాటలాలోకనశ్రీలఁ బల్లవించెఁ, గుసుమితం బయ్యె నిర్హేతుహసితలీల. 158

క. మది సిగ్గు వెతికి త్రేయఁగ, మదనుఁడు మధురసము నించి మఱిపాఁ దగలం
గదలింప నూఁగుపోలిక, సుదతికి మధుసేవఁ దనువు సొరుగఁగఁ జొచ్చెన్. 159

తే. తొట్రుకొనునడ్గులును వెడద్రొక్కుఁబల్కు, లుల్లముల సిగ్గెఱుంగమియును ఘటించి
జవ్వనులకును మరల శైశవము దెచ్చె, వారుణియు నెట్టిసిద్ధౌషధీరసంబొ? 160

సీ. కోపంబు లేక భ్రూకుటి ఘటియించుఁ బో,లింపంగ లక్ష్యంబు లేక చూచుఁ
బిలువ కుండఁగ నైనఁ బలుకు నోహో! యని,బయలూఁత గొనఁజూచుఁ బాఱఁజూచుఁ
గారణం బొందులేకయు నవ్వు వికవికఁ, గ్రాలెడునీడపై సోలఁజూచుఁ
జేరువ నెచ్చెలిఁ జేరెలుంగునఁ జీరు, మనసు లేకయుఁ బాడు మానిమాని
గీ. ప్రస్తుతముగానివెడతొక్కుఁబలుకు పలుకు, మ్రోయుఁదేఁటులతోఁగూడిముచ్చటాడు
నుబ్బి జాబిల్లిఁ బిలుచు రాకున్ననలుగు, మగువ యొక్కతె మధుమదోన్మత్త యగుచు.

తే. శశవిషాణంబు దీర్ఘమై సంభవించె, వికసితం బయ్యె గగనారవింద మపుడు
మధురసాస్వాదనోన్మత్తమత్తకాశి, నీకలోక్తిప్రసంగాభినీత మగుచు. 162

సీ. మ్రాఁగన్నువడి వెడదూఁగుమేనున మింట, నొఱగుచుఁ బడఁ బాటి యులికి తెలియు
నెఱిబొమ్మ లెగయించి నిలువుఁజూపులఁజూచి,కోపించి యలుకలంచుఁ గురుల జడియుఁ
దలఁపున గుఱి లేక తనుఁ దాన మెచ్చుచుఁ, జప్పుడు గాఁగఁ జేచఱచి నవ్వుఁ
గార్య మొకండు లేకయ పిల్చి నెచ్చెలి! యే మన్న మఱి చెప్ప నెఱుఁగ కుండు
గీ. చన్ను లెడగాఁగఁ బయ్యెద సవదరించు, హస్తతాళంబు లిడి మస్తమభినయించుఁ
గడమవడఁ బల్కుఁ బలుకు లాకస్మికముగ, మగువ మదిరారసోన్మాదమహిమవలన. 163

క. హాలారసపానంబునఁ, జాలఁగ నున్మత్త యగుచు శంకింపక పై
వ్రాలి విటుఁ గౌఁగిలింపఁగ, బాలామణి లజ్జ యొద్ది పఱఁతులఁ జేరన్. 164

సీ. అభిముఖ్యంబున నలరెడుచూపులు, నారాచధార లై నాటుకొనఁగఁ
బెనఁగొల్పినప్పుడు బిగియానిచేతులు, పాశబంధములట్లు బలిమి చూపఁ
బ్రత్యుత్తరమునకుఁ బ్రాఁతి యాపలుకులు, జాతహుంకృతుల మై సందడింప
నెగయించిపట్టిన నెదురనివసనంబు, లగపడ్డచక్కియ యప్పళింపఁ
గీ. జెట్టఁ గబళించి తిగిచినఁ జేరఁబడని, సతులు మధుపానమున లజ్జ సడలి తారె
పల్లవులఁ బట్టి కేళితల్పముల కీడ్వ, మదవతీనామ మపుడు సమర్థ మయ్యె. 165

సీ. ముసముస మని చుట్టుకొనసవెండ్రుకలు వట్టి, హుమ్మనిమట్టియ లులియ దాఁచి
తుదనాల్కఁదొరలనితొక్కుఁబల్కులఁ దిట్టి, కటికిచన్నులురంబు గాఁడ నదిమి

గ్రుచ్చి చేతుల మేనుమచ్చుట్టురాఁ జుట్టి, దొమ్మియూర్పులతావి గుమ్మరించి
తమిగోళ్లఁ దనువు జూదపుటిండ్లుగా వ్రచ్చి, చొక్కున మోవిపంజుళ్లు గఱచి
గీ. మధుమదోన్మత్తులై యల్క మఱచి సఖులు, నూరలకుఁ దాఁటఁ బతులపై సోలునట్టి
చేడియల మన్మథుఁడు వెఱ్ఱిచెఱకువింట, నేసె నుస్మితవిరులచే నేస రేఁగి. 166

మ. అనుకూలక్రియ చూప నేరక బలవ్యాకృష్టిచే వక్రయై
యనుమానాకులతం బదంబు మృదుశయ్యం గూర్పఁగా లేక చా
ల నిగూఢంబుగ భావముం గుకవితాలక్ష్మీస్థితిం జెంది యై
న నవోఢాంగన చేసె వల్లభున కానందంబు డెందంబునన్. 167

తే. మదనునభ్యుదయైకకర్మంబు జరపఁ, గోరుకొను కామినులుఁ గాముకులును మొనటఁ
జేసి రుదితస్మితంబులచేఁ గపోల, పాలికలయందు నంకురార్పణవిధంబు. 168

ఆ. యువతిఁ దివియనీక యున్నపయ్యదతోన, లీలఁ దిగిచి కౌఁగిలించె విటుఁడు
తత్తఱించి వాని దర్పకుం డొరతోస, విసర యడిద మెత్తి ప్రేయ కున్నె! 169

క. విన దయ్యెఁ బ్రియము తుదిఁగై, కొన దయ్యెన్ మ్రొక్కు కాముకుఁడు వెఱనకపై
కొని కౌఁగిలింప వనితకుఁ, గొనకొని కన్నీటితోన కోపము వెడలెన్. 170

తే. మగనికౌఁగిటిబిగిచేత మగువయుతిలి, హారలత ద్రెవ్వటయు ముత్తియములు చెదర
నటన చూప గణంగునన్నాతిచన్ను, లెదురెదుర నిచ్చుపువ్వుదోయిలియుఁ బోలె. 171

తే. ఉన్నతస్తనకుంభము లురము దన్ని, పట్టె నొకకేలఁ గౌఁగిటఁ జుట్టిపట్టి
యపరకరమున విటుఁ డేమి యుందఁగలఁడె! చంద్రముఖినీవిపనుఁ దానె జాఱెఁ గాక.

క. అంగనముఖచంద్రునకు భు, జంగముఖగ్రహణ మొప్పుసమయంబున స
ర్వాంగములకు ఘర్మోదక, సంగతిచే మజ్జనంబు సలుపఁగఁ గలైన్. 173

చ. త్రివళితరంగసంగతులఁ దేలుచుఁ గ్రుంకుచు నాభిదీర్ఘికన్
వివృతకటిస్థలీపులినవీథిఁ జరించుచుఁ గౌఁగిలింప నూ
రువు లనుపేరసంట్లు కదరం బ్రియపల్లవుహస్త మప్పుడా
యువతిపదంబుల న్బొరలి యూష్మలచేతఁ దపించెఁ గావునన్. 174

ఆ. పాక మెత్తెఁగి కేలిభవనంబు వెడలెడు, సఖులతోనె వెడలి చనియె నప్పు
డేణశాబనయనహృదయంబు లజ్జయుఁ, గాముకునిమనంబుకరకరియును. 175

చ. జనితరతిత్వరం జెలులసన్నిధిఁ బయ్యెదయంటు భర్తపైఁ
గినిసి యదల్ప నైబోమలు గీల్కొనఁ జేసి యలీకదీనతా
భినయము చూపుకాంతుమదిఁ బ్రేమవిపాకముఁ దెల్పి నీవి స
ద్యన్నఁ దనుఁ దాన జాఱె దరహాసముతోఁ జెలు లెల్ల వెల్వడన్. 176

క. అలసినవల్లభు మెచ్చక, మెలఁత రతి న్విక్రమింప మెయికొనియెడున
కొ్కఁలఁది మరుఁ డలయఁ బువ్వుల, విలు గొని రతిదేవి సమరవిధిఁ గైకొనియెన్.

సీ. నెచ్చెలిరాక రానేర దింతకు మున్ను, తాన యై రతులకు దఱుము పెట్టె?
చేపట్టి తివియక చేర దింతకు మున్ను, పౌరుషంబున నెట్లు పైనటించెఁ?
బయ్యెద దివనీక పట్టు నింతకు మున్ను, సిగ్గు నేసంగతి దిగ్గనాడె?
నడిగిన మాఱుమాటాడ దింతకు మున్ను, రతికూజితంబు లేగతి రచించె

గీ. నబల యఁటె పేరు సుకుమార మట్టె తనువు, తరుణిరతినిర్దయత్వంబు దలఁచునపుడు
కొసర దఁట యింత యైనఁ బైకొనఁగ నింక, నాతిదీనోక్తు లెట్లుగా నమ్మవచ్చు?

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రశాంతలజ్జాప్రపంచంబును బర్యస్తనిరస్తసమస్తశంకాకళంకం బును బరిహృతపరస్పరమనోంగవచనంబు నగుట నిష్కంటకమదనసామ్రాజ్యం బై నిఖిలేంద్రియనిరంకుశస్వారాజ్యం బై యవలోకనాలాపనాలింగనాధరాస్వాదనాదుల యందు ముఖ్యోపసర్జనభావంబు లేక యొండొకంటికిం బ్రోదు లై యుపక్ర మోపరమంబుల కంతరంబులు గలుగక చోఁకుఁజోపెల్లనుం గశానిలయంబును నగపడు చక్కయెల్లనుం జుంబనస్థానంబును జేయుచేయువులెల్లను బారవశ్యజనకం బులును నగుచుఁ బరిరంభనిర్దయత్వంబునుం బ్రణయరసభావార్ద్రత్వంబును గుచకచ గ్రీవక్రార్యంబునుం గరుణోక్తిదైన్యంబునుం బౌనరుపుణ్యభేదనంబును బరివర్ధితా ఖిలాభిలాషైక్యంబునుం గలిగి యఖిలాంగవిభ్రమాస్పదం బయ్యును ననంగవిలసితం బును సవిరతోద్గతసకంపసీత్కృతం బయ్యును నపాకృతచేలంబును బహుబంధసంబంధ బంధురం బయ్యును నిర్లేపభావభాసితంబును నఖాంకచంద్రకళోదయనిధానంబయ్యును నద్వితీయానువాదార్థంబును సమయసముచితం బయ్యునుం దర్శితవైపరీత్యంబు నగుచుం బ్రవర్తిల్లెనంత. 179

సీ. ఉపధానవినిమయం బొండొకచూపుటఁ, బెరకేలు లక్కనఁ బ్రిదిలి బిగియఁ
బలుచోఁకుటలు ప్రేకఁ బడుమోవు లెఱుఁగమిఁ, గముచుట కులికి సీత్కార మీఁగ
నభినవనఖరేఖ లఱుక్రమ్ముచి త్తడి, సోఁకెడుచుట్టున సుక్కఁబడఁగ
పీడ్వఁడఁ గ్రోలుచు వెడలించునూర్పులు, ప్రాణంబు లేకంబులగుటఁ దెలుపఁ

గీ. బారవశ్యంబు లాచ్ఛాదపటము గాఁగ, సాంద్రనిజబాణజాలజర్జరితు లగుచుఁ
బడుగుఁబేకయు నైనదంపతులఁ జూచి, యెలుఁగవు నవ్వి మరుఁడు వి ల్లెక్కఁడించె.

చ. మెలఁతలు వల్లభు ల్మొదల మెచ్చుగ నుండిరి నాకతంబునన్
నిలువునఁ గత్తికోఁత లయి నిద్దపుమోవులు నజ్జనజ్జులై
యలజడి వాడి వత్తు లయి రక్కట యే నిఁక నున్న నేమి గాఁ
గలదొ? యిదేల? పోదు నసుకై వడితో నిశి యేగ వేగినన్. 281

ప్రభాతవర్ణనము.

క. ఏకతపునతకములనా, నాకరణాసవనిరూఢి నటియించుమదో
త్సేకమిథునంబులకుఁ గృక, వాకుస్వర మంత భరతవాక్యం బయ్యెన్. 182

తే. ధవళకిరణుండు చరమదిక్తటము వెంట, నల్లనల్లనఁ దిగఁజాఱె నెల్ల నగుచు
సురతపరవశఖేచరీవిరళచికుర, భారమున జాఱువాఱుపూబంతివోలె. 183

చ. దలమఱిపోవు వెన్నెలవిధం బది రక్తపటీరచర్చ గాఁ
జులకని తారకావళి విసూత్రితహారమణివ్రజంబుగా
నలతొలుసంజకెంపు పదయావకచిహ్నలు గాఁగ నంబర
స్థలి యలరారె వేకువ నిశాశశిభుక్తవిముక్తశయ్య నాన్. 184

తే. వేగునంతకు విటవిటీవివిధసురత, బంధబంధురగతులు తత్పరతఁ జూచి
మెచ్చి తలలూఁచునట్లు కంపింపఁ జొచ్చె, వేగుఁబోకటగృహదీపికాగణంబు. 185

ఆ. దశలు తుదకు వచ్చి తల లల్లనల్లన, వణఁకవణఁక నపుడు వార్ధకంబు
తేటపడువిభాతదీపంబులకు మేనఁ, బలితె మనఁగ నెల్లఁ బాటు తోఁచె. 186

చ. వలిగొను మంచునం దడిసి వారిజినీకలికాపుటీకుటీ
బిలములు దూఱి తేనియలవెల్లువఁ దోఁగుచు వచ్చి యంతటన్
దలిరుము లజ్జగించుమిథునంబులయందు వియోగవహ్నిఁ గా
ల్కొలిపెఁ దదూష్మలం బొరలఁ గోరియుఁబోలె విభాతవాతముల్. 187

చ. నయమున నూతగీతులు వినం బడ హారము లింపు నూప వీ
డియములు క్రొత్తలై తగఁ బటుగ్రహణత్వరమాణవల్లభా
నయవములందుఁ జూడ్కి లొదవ న్నను గాడ్పులు సోఁకుమట్ల నిం
ద్రియములపండు వయ్యెను సతీపతికోటికి వేగుఁబోకటన్. 188

చ. చిడిముడిఁ దోడఁ జేల మొకచేఁ గటిమండలిమీఁదఁ జేర్చుచున్
వెడవెడ జారునిం గనలి వేనలిఁ దత్కరమూలకాంతి వీ
డ్వడఁ బెరకేల నిల్పుచును వాడుఁగనుంగవ సోలశయ్యపైఁ
బడఁతులు లేచుసంభ్రమము భర్తల నువ్విళులూర్చెఁ గ్రమ్మఱన్. 189

ఆ. దించి సురతవేళ దిగఁ దన్ని విడిచిన, పగఁ బటంబు లంతఁ బద్మముఖులు
తత్పతలము డిగుచుఁ దముఁ దార తిగిచిన, విటులవెనుకఁ జొచ్చి వెడల కుండ. 190

చ. అలసతచేఁ ద్రపాగమసమాకులభావముచేత నైనయ
వ్వలువలపిండు వాయఁ గని వారక మీవల రాచవేడ్కలన్
మెలఁగెడువేళ పీడ్వడిన మ్రొక్కిది యుక్తమె? యంచు హాసముల్
సలిపిరి గేలిపెట్టుచును జంపతులం జెలిపిండు వేకువన్. 191

తే. రేయి నిజనాథుల నభిసరించి పోయి, తెల్లవాఱంగ మరల నేతెంచి రసఁగఁ
దఱమఁజీఁకటు లంతంత దలఁగి పోవఁ, దెల్లములఁగఁ గానఁగా నయ్యె నెల్లదిశలు. 192

క. నిజవరపరిరంభణమున, రజనీహారములు త్రెవ్వి రాలినముక్తా
వ్రజములొకో! యనఁ దగి భూ, మిజదళములఁ జెలువు గొలిపె మిహికాలవముల్.

సూర్యోదయవర్ణనము.

క. ఒక్కింత యాపుము తూరుపు, దిక్కునఁ బొలుతెలుపు దోఁచె ధృతి చెడి పగలన్
జొక్కెను జక్కవలపయిం, దెక్కలిదై వంబు కన్ను దెఱచె ననంగన్. 194

క. అందము గ మీఁద దినమణిఁ, బొందించి విభాత మనభోరమ కిడఁ గాఁ
గుందనపు మొగపుఁ గూరుచు, చందంబున నంతపూర్వసంధ్య జనించెన్. 195

ఆ. తప్పులేక రాజుతనుడించియుపరఁజెం, దుట యుఁ దాను మిగుల దోష యగుటఁ
బ్రాచి లోక మెఱుఁగఁ బాలఁబుట్టెడువాని, పోల్కి నెఱ్ఱ నగుచుఁ బ్రొద్దువొడిచె.

సీ. పద్మినీవిస్తీర్ణపద్మప్రశస్తహ, స్తము లిందిరకు మందిరము గాఁగఁ
గలయంగఁ గుముదినీకుల మెల్ల నభిరవ, కోశసంపత్తిచేఁ గొఱలుకొనఁగఁ
గమనీయచక్రవాకద్విజవ్రజ మెల్లఁ, బరిణయోత్సవముక్తిఁ బరిణమింపఁ
జింతితవివిధార్థసిద్ధిచేత సమస్త, జనములు సంతోషజలధిఁ దేల

గీ. నాత్మవసువితీర్ణి నసురాగయుక్తి నై, విశ్వ మెల్లఁ బల్లవింపఁ జేసి
యుదయశిఖరిపేరియున్నతనూత్నసిం, హాసనాగ్రసీమ నలరె నినుఁడు. 197

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయు 199

మాంధాత పరిజనముతోఁ బురమున కేతెంచుట.

క. కృతకాల్యకృత్యుఁడై భూ, పతిశేఖరుఁ డపు డశేషపరిజనసంసే
వితుఁ డగుచుఁ బ్రమదవనని, ర్గతుఁ డై పురి కేగుదెంచెఁ గడుముద మొదవన్. 199

ఆశ్వాసాంతము.

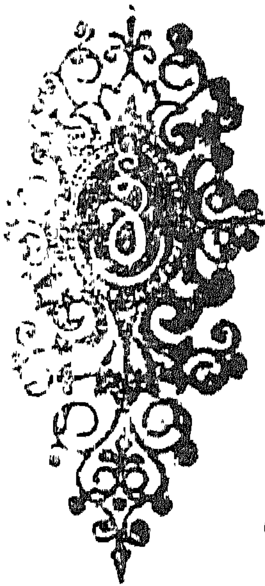
ఉ. స్వర్ణసువర్ణచేల ఘనవర్ధితనిర్ధనవత్కుచేల గో
కర్ణకులేంద్రకుండలితగాత్రశయాన ఖగేశయాన సం
పూర్ణకృపావలోక పరిపోషితలోక నిజాంకవర్ణ నా
కర్ణనబంధురక్షణ ప్రకల్పితసంశ్రితబంధురక్షణా. 200

క. చోళేంద్రధర్మవర్మనృ, పాలప్రాంగణనిధాన పరిఖేలవదు
త్కూలకవేరసుతాపరి, ఖాలంకృతరంగమండలాధీశమణీ. 201

తురంగవృత్తము. తరుణరవికరవికచసరసిజదర్పమోచనలోచనా
శరధినిరవధినిఖిలజలహృతిసాంద్రకంధరబంధురా
గిరిమథనజమధువిధుకరశ్రితకీరవాహనమోహనా
స్ఫురదచిరరుచిరుచిరచిరరుచిపోషకాంబరడంబరా. 202

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవక నరసింహనామధేయ ప్రణీతంబైన కవికర్ణరసాయనం బను కావ్యంబున వసంతవర్ణనంబును, వనవిహారజలక్రీడలును, సూర్యాస్తమయతమస్తారకాజారవిటవిటీవర్ణనంబును, జంద్రోదయంబును, మధుపానరతినిరూపణంబును, ప్రభాతసూర్యోదయంబులు నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీరంగప్రియమందిర
భూరంగాకస్మికాప్తభూషణ లంకా
భూరమణనిరంతరవి
ఝారతికరుణారసప్రసాదాభిముఖా. 1

వ. ఇవ్విధంబున నిరంకుశస్వేచ్ఛావిహారంబులం బ్రవర్తిల్లుచు నొక్కనాఁడు. 2

సీ. కమ్రకంకణఝణత్కారసంగులము గా, సుందరీజనము వీచోపు లిడఁగ
నర్మసంగతి నంతరాంతరంబుల మంత్రి, సామంతహితవీరసమితి గొలువ
వివిధప్రదానాదివిజయాదినిజగుణప్రకరంబు ప్రౌఢపాఠకులు చదువ
స్వామిహితైశ్వర్యానువాదరూపంబుగాఁ, జేయెత్తి విబుధు లాశీర్వదింప
గీ. వేత్రధరనిష్ఠురోక్తినైచిత్రు లెసఁగ, నంగచోళకళింగవంగాదివివిధ
సకలదేశాధిపతులు దర్శనము వడయ, నిండుకొలువుండె మాంధాతృనృపవరుండు. 3

వసిష్ఠాదిమహర్షులు మాంధాతకడ కరుదెంచుట.

వ. ఇట్లు కొలువుండునంత వసిష్ఠప్రముఖమహర్షు లరుదెంచినఁ బ్రహర్షపులకితాంగుం డగుచు సాష్టాంగదండప్రణామంబుచేసి పురోనిర్దిష్టమార్గుండగుచు నంతఃపురంబునకుం గొని చని యచట మహార్హమణిమయాసనంబుల నాసీనులం గావించి తానును విను లాంగిము నర్ఘ్యపాద్యమధుపర్కాదు లగుసపర్యలం బరితుష్టులం జేసి ప్రసన్ను లగు సత్తపోధనసత్తములకు నందఱకుం గృతాంజలి యగుచు నృపకుంజరుం డిట్లనియె. 4

క. తపములు నిర్విఘ్నములే? యుపహతిగంధంబుఁ జోఁక కున్నవె వనముల్!
కృప నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేసితి, రిపుడైనం గృత్య మాన తిచ్చుట యొప్పున్. 5

వ. అనిన వారెల్ల నుల్లసితవదనారవిందులై. 6

చ. మనుకులచంద్ర! కేవలము మాకు నొకం డన నేల? విశ్వభూ
జనములయందునార్తి యనుశబ్దము లేదు భవాదృశాధిపుం

గని విని మున్నెఱుంగ మింకఁ గల్గెడుశంకయు లేదు లేదు మా
కనఘ! భవద్విలోకనజహర్షము దక్కఁగ నక్కఁ వాంఛయున్. 7

వ. విశేషించియు నీచేయువినయాతిరేకంబునఁ బొడమెడు పరమప్రసాదాతిశయంబు మదీయమానసంబుల నరప్రధానోన్ముఖంబులం జేసి వేగపెట్టెడు నగుటం గోరినయది సర్వప్రయత్నంబుల నొడఁగూర్చువారము, నీకెద్ది యభిమతం బెఱింగింపు మనినం బొంగి నృపపుంగవుండు పునఃప్రణతుం డై. 8

సీ. పూర్వాస్తశైలముల్ పొలిమేర లగుధాత్రి, కొడయుండ నేన వేఱొకఁడు గలుగఁ
డేకరాజక మైనయావిశ్వధాత్రి న,ధర్మంబు శబ్దమాత్రంబు లేదు
విత్తాధిపతి కైన విస్మయం బొనరించు, విత్తసంపద కింత కొల్తి లేదు
మానసంబున నేని మఱి దేహమున నేని, యొదవునాధివ్యాధి యొకఁడు లేదు
గీ. నాకు వెక్కసించునాయీమహైశ్వర్య, మింకఁ బరుల కైన నేమి చెప్ప
నేమి కొదవ గాన నెట్లు గా నా కిది, ప్రార్థనీయ మనుచుఁ బలుకనేర్తు?. 9

క. కావున సంపద్విషయం, బై వేఁడుకొనంగఁ దగినయది లేదంత
ర్భావమున నాకుఁ దెలియం, గావలసినయర్థ మొకటి కల దతిహిత మై. 10

తే. లక్షితము సేయ దేశకాలస్వభావ, విప్రకర్షంబు లేక యీవిశ్వ మెల్లఁ
గరతలామలకంబు గాఁ గనునతీంద్రి, యప్రబోధంబు గలపుణ్యు లరయ మీరు. 11

క. మీ రెఱుఁగనియర్థము లే, దీయెడ నను మీ రనుగ్రహింపుదు రేనిన్
నాయడుగునర్థమునకుఁ గృ, పాయతమతి నొసఁగవలయుఁ బ్రత్యుత్తరమున్. 12

మాంధాత మునులం దనపూర్వజన్మవృత్తాంతము నడుగుట.

సీ. అస్మదీయం బైనయాంగికం బగుతేజ, మతిలోక మై యున్న దద్భుతముగ
భావంబు నట్టుల భగవత్పదాంభోజ, భావనామృతపానపరవశంబు
మీకోడ లైనయీ మెలఁతను నాయట్లు, తనుకాంతిహరిభక్తి లనుపమములు
విశ్వైకవంద్య! యీయైశ్వర్యమును నాకుఁ, జోద్య మైన దనన్యసులభ మగుట
గీ. నిట్టిమహిమలఁ బొంద మున్నెట్టివార, మేమి సుకృతంబు చేసితి మింకమీఁది
భవమునందును నీపెంపుఁ బడయుటకును, పాయ మెయ్యది? వివరించి పలుకవలయు.

వ. అనిన నందఱు నట్టివిచిత్రప్రశ్నంబునకుం దగినయుత్తరంబు చెప్పుటకు నరుంధతీపతి ననుమతించి నియమించిన విజ్ఞానఘని యగునమ్మహాత్ముండును నివాతప్రదీపంబుపోలె పంబున ముహూర్తమాత్రం బుపరతబహిరింద్రియుం డై యోగసమాధివశంబున నయ్యర్థంబు గాంచి ప్రసాదసుముఖుం డగుచు నభిముఖుం డై మునిసభామధ్యంబున నందఱు విను చుండ నమ్మహారాజచంద్రున కిట్లని చెప్పం దొడంగె. 14

వసిష్ఠుఁడు మాంధాతపూర్వజన్మవృత్తాంతముఁ దెలుపుట.

క. శూద్రుఁడ వై తొలుమేనున, నుద్రిక్తచరిత్రనిష్ఠురోక్తుల లోకో
పద్రవము చేసితివి నృప, భద్రేభ! సమస్తబంధుబాహ్యుఁడ వగుచున్. 15

క. ఈసతియు నాఁటిభవమున, నీసతి యై నీవు దన్ను నిరసించిన న
త్యాసక్త యగుచు విడువక, చేసె భవత్ప్రీతికొఱకుఁ జెన్నంటిపనుల్. 16

సీ. పైతానుహం బైనచేతిరొక్కము చెల్లఁ, గంతకు నుద్వృత్తి నట్లు దిరిగి
పేద వై కృషి చేసి పెట్టినసస్యంబు, లెల్లఁ బొల్లైఁ గొన్నాళ్లు నవసి
గతి లేక దాస్యంబు గైకొని దానిచే, గ్రాసంబు నడవక కడుఁ గృశించి
కడఁ దిరపంబ వై కాంతయు నీవును, దేశంబులం దెల్లఁ దిరిగి తిరిగి
పంచపాది గి యంతొ కొకపట్టణమున విష్ణ్వాలయంబు
చేరి యొకకొంద అచట వసించి పరమ
యోగివరు లుండ నిచ్చలుఁ జాఁగి మ్రొక్కి
నిండుమతిఁ జేసితివి వార లుండు నెలవు
లూడ్చియును నీరు చల్లియు నూడిగములు. 17

వ. ఇట్లు మహాభాగవతసందర్శనంబునం జిత్తంబు సన్మార్గప్రవృత్తం బై దినదినంబును దదీ
యసేవాచరణంబునం దన్నగ్నతదాలాపశ్రవణంబులవలన నంతఃకంతకుం బూర్వ
దుష్కృతంబులవలన డెందంబులు నిరుపాధికవిష్ణుభక్తిప్రవణంబు లై. 18

సీ. ఉపభూమి నెన్వ రే నుమిసినపీటికా, చర్వితాదుల నెత్తి చల్లి చల్లి
ప్రాకారవీథులఁ బ్రతివేళ యందును, నొదవెడుచెత్త వో నూడ్చి యూడ్చి
కుంభలసలిలంబు గొని వచ్చి దుమ్ము వోఁ, గలయంపి దోడ్తోన చిలికి చిలికి
నుంపలవేదికామండలంబుల గోమ, యంబునఁ జల్లగా నలికి యలికి

తే. పొలిచి గుడిమట్టుఁ బగిమున్నఁ బొంగి పొంగి, మాసి కనుపట్టుటను నాత్మ రోసి రోసి
యంతరంగంబునందుఁ దాదాత్మ్య వెలసి వి, చేసితిరి మీరు విష్ణుసంసేవనంబు. 19

వ. మఱియును. 20

తే. హరిసమీపప్రదీపిక యారకుండ, భోజనానీతతైలంబుఁ బోసి తీవు
నిజపటము చించి యీపడంతియును బ్రత్తి, యోజితము చేసి వెలిఁగించె నొక్కనాఁడు.

వ. ఇట్లు ఫలాభిసంధిరహితంబు లైనహృదయంబులతో మీర లిరువురు సకలఫలసాధనం
బైన భగవద్భజనంబు సేయు చుండు నం. 22

శా. సేవార్థంబుగ వచ్చె నచ్చటికి నిస్సీమక్రమకూరిరనా
నావాహద్విపవీరయోధరథసన్నాహంబుతో రత్నభూ

హావిస్ఫూర్తులతోఁ గళత్రశిబికాచంచత్సహస్రంబుతో
సౌవీరాఖ్యమహీమహేంద్రుఁడు మదస్తంబేరమారూఢుఁడై. 23

క. వచ్చినయద్ధరణీధవు, నచ్చెరు వొదవింపువిభవ మది గనుఁగొని సం
పచ్చరితార్థుం డితఁ డని, మచ్చట నొందితిర మీరు మోహామువలనన్. 24

క. అది కారణముగ నిష్ట, ప్రదమై హరిసేవ నేటిభవమున నీయ
భ్యుదయం బొనర్చె భగవ, త్పదసేవ చతుర్విధేష్టఫలదము గాదే! 25

క. తనువులఁ బవిత్రకాంతియు, మనముల విజ్ఞానరూపమధురిపుభక్తిన్
జనియింపఁ జేసె మీ కి, ట్లనుపమదీపప్రదాన మది నృపతిలకా! 26

వ. అట్లగుట నింక ముందఱిభవంబునకు నిట్టియైశ్వర్యం బొకం డేల ధర్మార్థకామమోక్షంబులం దేది గోరిన నట్టిచతుర్విధఫలంబులకు భగవత్సేవాచరణం బొకండు సాధనం బగుట వివిధాఖిలకర్మంబులు భగవత్సేవాచరణరూపంబులు గాఁ గావింపు మభిమతం బొనరించు ననిన నాశ్చర్యహర్షకబళితాంతఃకరణుం డగుచు నృపశ్రేష్ఠుండు వసిష్ఠున కిట్లనియె. 27

వసిష్ఠుఁడు మాంధాతకుఁ గర్మస్వరూపముఁ దెల్పుట.

తే. వివిధఫలబీజ మైయేకవిధముక్రియయు, వివిధకర్మంబులకు నేకవిధఫలంబు
గలుగునట్లుగ తరుబీజఫలములందు, నీదృశస్యాత్యయము గంటి మెట్లు నిచట! 28

ఆ. ఇదియె కాదు శాస్త్ర మెఱిఁగించుప్రతికర్మ, మునకు భిన్నభిన్నముగ ఫలంబు
నట్లు గాఁగ దెలియ నానతి యిమ్ము క, ర్మస్వరూప మెల్ల మౌనిచంద్ర! 29

క. అన విని భూవరుప్రశ్నం, బున కెంతయు మెచ్చి మౌనిపుంగవుఁ డనియెన్
జనవర! క్రియాస్వరూపం, బనయము బుధులకును గహన మది విను తెలియన్. 30

వ. కర్మంబులు దృష్టద్వారోపకారకంబులు నదృష్టద్వారోపకారకంబులు నన రెండుదెఱంగులై యుండు. దృష్టద్వారోపకారకంబులెల్ల లౌకికంబులు, నదృష్టద్వారోపకారకంబులెల్ల వైదికంబు లనం బడు. అట్టివైదికకర్మంబులు నిత్యనైమిత్తికకామ్యప్రభేదంబులం ద్రివిధంబులై యుండు. అందుఁ జేయకుండినం బ్రత్యవాయం బిదియని శ్రుత్యాదిప్రయుక్తంబు లగుచుఁ బ్రతిసమయంబునం జేయవలయునవి నిత్యంబు లనంబడు. అట్టివయై కదాచిత్కార్యనిమిత్తంబులయందుఁ జేయవలయునవి నైమిత్తికంబు లనం బడు. చేయకుండినం బ్రత్యవాయంబు లేనియవి కామ్యంబు లనంబడు. అందు నిత్యనైమిత్తికంబులకుఁ గర్తృభేదంబున విహితత్వంబును సహకారిత్వంబును నాకారభేదంబును గలవు. అట్టికర్త యనతిరిక్తఫలకామియు నతిరిక్తఫలకామియు నన ద్వివిధంబు. అనతిరిక్తఫలకామి యన నీశ్వరాజ్ఞారూపంబులై నయవి యాచరించుటయ తనకు

ఫలంబుగాఁ దదతిరిక్తఫలంబు గోరనియతండు. అతనికిం గేవలవిహితత్వాకారంబున సిద్ధించు. అతిరిక్తఫలకామి యన నాచరణంబ కాక తదతిరిక్తం బైనఫలం బపేక్షించునతండు. అతనికి నాచరణీయత్వంబు విహితత్వాకారంబున సిద్ధించుచు నభిమతఫలసాధనభూతకర్మాంతరాధికారజనకంబు నగుట సహకారిత్వాకారంబు నసహకారిత్వాకారంబునుం గా నుభయాకారంబుల సిద్ధించు. ఇంకఁ గామ్యకర్మంబులు నియతఫలంబులు ననియతఫలంబు లన ద్వివిధంబులు. అందు నియతఫలంబులనఁ దమకు విహితంబు లైనఫలంబులందె కాని ఫలాంతరంబులందు వినియుక్తంబు గానియవి. అనియతఫలంబు లనం బూర్వోక్తనియతఫలంబులకు వ్యతిరిక్తంబుగా సంకల్పానురూపఫలంబులం బొడమించునవి. ఇట్టినియతానియతఫలంబునుం గర్తృగతగుణత్రయభేదంబున సాత్త్వికంబును రాజసంబును దామసంబు నన మూఁడుదెఱంగు లై యుండు. అందు సాత్త్వికఫలంబు బ్రహ్మవిద్యానిష్పత్తి, రాజసంబున స్వర్గాదిప్రాప్తి, తామసంబునం బరహింసాదికంబు. అట్లు గావున నిందు దృష్టద్వారోపకారకంబు లైనలౌకికకర్మంబులుంబోలె నియతఫలంబు లైనకామ్యకర్మంబులు ఫలబీజన్యాయంబున నన్యథాసిద్ధజన్యజనకభావంబునం గలవి గాని యితరకర్మంబు లెల్లం గర్తృసంకల్పానురూపఫలప్రదాయకంబు లగుట వివిధఫలోత్పాదనంబునకు నేకకర్మంబ బీజంబుగా నేర్చు. వివిధకర్మంబులు నేకఫలోత్పాదకంబులు గా నేర్చు. అనిన నర్థాంగీకారంబునం బార్థవోత్తముండు వెండియు ని ట్లనియె. 31

సీ. అధికారజనకంబు లై నిత్యనైమిత్తికములు కామ్యము లంగకములు నంట
యాకామ్యములు దేవతారాధనాకృతు, లందు నదృష్టంబు లనుట దత్త
దారాధ్యహితదేవతానుగ్రహములఁ ద, ద్ద్వారంబునను ఫలావాప్తి యనుట
సకలఫలప్రదుం డొకఁ డెట్టులోకఫలం, బెట్లు పల్వు రనుగ్రహింప వెలయు
గీ. ననుట వివిధదేవతారాధనాకార, కర్మవితతియం దొకండు నిఖిల
ఫల మనేకఫలము బహుకర్మముల కిచ్చు, ననుట పొసఁగ కున్న దాత్మ ననఘ!. 32

వ. అనిన నతని ప్రశ్నవిశేషంబున కలరి యారాధనస్వరూపంబుగతి నారాధనీయస్వరూపంబు వినక యీసందియంబు దగదు విను మని యిట్లనియె. 33

ఉపాస్యబ్రహ్మస్వరూపనిరూపణము.

తే. భగవదారాధనక్రియాప్రకర మెల్ల, నిఖిలకర్మసమారాధనీయుఁ డతఁడొ
యఖిలవివిధఫలప్రదాయకుఁ డతండ, యఖిలదేవతలకు నంతరాత్ముఁ డతఁడ. 34

ఉ. దేవత లెంద ఱండఱుఁ దదీయశరీరము లట్లు గానఁ ద
త్సేవ తదర్చనంబ యని సేవకు లాత్మ నెఱుంగ కున్నఁ ద

త్స్వప తదర్చనం బగుట సిద్ధము గాన విభుండ యిచ్చుఁ ద
ద్దేవతామాత్రభక్తియును దత్తదభీష్టఫలంబు దానికిన్. 35

క. యజ్ఞముల కెల్ల భోక్తయు, యజ్ఞఫలప్రదుఁడు నతఁడ యని యెఱుఁగమి న
ల్పజ్ఞు లగునితరదైవము, యజ్ఞులు గూలుదురు కుడిచి యల్పఫలంబుల్. 36

క. తమభజియించినదైవము, తమనం బ్రాప్యంబు గాన దైవంబుఁ దవ
న్యముఁ గొల్చుమూఢమతులకు, సమకొను ఫల మల్పతనుము సవినాశంబున్. 37

ఆ. ప్రాగనాదికర్మబద్ధులైతుచ్ఛకా, మములచేత విష్ణు మఱచి జనులు
కేవలముఁ దదన్యదేవతామాత్రాను, షక్తు లగుచుఁ గొలుతు రుక్తవిధుల. 38

తే. క్షణికము నుపాధిబంధతుచ్ఛంబునైన, త్రిగుణమయభోగ్యజాతంబు దృష్టిఁ బగిది
నిత్యనిరుపాధినిరవధినిఖిలరూప, భోగ్య మగునాత్మ నెఱుఁగ దెప్పుడును జగము.

తే. నిరధికానందనిత్యు లాహరిగుఱించి, యితరులగుఱించి సంక్షిప్తహీనసుఖులు
కర్మ మొక్కండ ఫలవిభాగములు పెక్కు, చిత్ర మిది చూడు సంకల్పమాత్రభిదను.

వ. అట్లగుట నంతరాత్మ నెఱుంగనియప్పుడు తత్తద్దేవతారాధనరూపంబు లైనవివిధంబు లగుకర్మంబు లంతరాత్మ యొక్కండ భగవంతుం డని యెఱింగి తదారాధనరూపంబులుం గా నొనరింప నభిమతైకఫలబీజంబులు గా నేర్చు. అభిమతవివిధఫలప్రదాయకభగవదారాధనరూపం బగుట నేకర్మంబును వివిధఫలంబులకు బీజంబునుం గా నేర్చు. కావున నవశ్యంబును మొదల నారాధనీయుం డగుభగవంతు నెఱుంగవలయు. కేవలదేహాత్మాభిమానమూలంబు లగుభగవద్విషయరాగద్వేషాదులు కర్మహారంబులు గా నేర్చుఁ గానిఁ దత్త్వజ్ఞతాభిమానంబున భగవంతు నన్యథారూపంబున నొండె విపరీతరూపంబున నొండె నెఱింగె నేని తన్మూలతద్విషయద్వేషం బనర్గళతికారణం బగుట గణింప నేల! తన్మూలరాగకార్యంబు లగుతదారాధనస్మరణకీర్తనాదులు విఫలంబు లగు. ఇంతియ కాదు. తాదృగ్విధవిరుద్ధజ్ఞానంబునం బ్రత్యవాయంబు నగుట యథావస్థితవస్తుజ్ఞానంబున నెఱింగి యారాధింపవలయుభగవత్స్వరూపం బాకర్ణింపుము. 41

సీ. సర్వశరీరనిష్కర్షికేతరసర్వ, శబ్దాభిలాష్యుండు సర్వకార్య
సర్వహేతువు సర్వశాస్త్రీయధర్మస, మారాధ్యుడైనం బఖిలఫలముఁ
దఖిలాత్మలకు వాస్తవాభిగమ్యుఁడు ముము, క్షువుల కాశ్రయము ముక్తులకుఁ బ్రాప్య
మఖిలప్రకారనిరతిశయభోగ్యంబు, వివిధవేదాంతైకవేద్యతముఁడు

గీ. నిఖిలవిషయంబులకుఁ బ్రత్యనీక మగుట, సకలకల్యాణగుణగణాస్పదుఁడు నగుట
లక్షితస్వాన్యవస్తువిలక్షణుండు, విభుఁడు పురుషోత్తముఁడు రమావిభుఁడు వెలుఁగు.

సీ. అగులక్షణము లనన్యాధీనచేతనా, నాధారభానముల్ వ్యాప్తి మీఱ
నవబోధసత్యసుఖామలత్వాదులు, రూఢస్వరూపనిరూపకములు

సిద్ధస్వరూపవిశేషధర్మజ్ఞాన, శక్తివైరాగ్యాదిషడ్గుణములు
షడ్గుణానంతవిస్తారభేదములు సౌశీల్యాదినిత్యనిస్సీమగుణము
గీ. †లఖిలజగదుదయపాలన హరణములును, నిగ్రహానుగ్రహంబులు నియతకరుణ
నాచరించుట ముఖ్యకృత్యంబు లరయఁ, బరమపదపూర్వమై యొప్పు బ్రహ్మమునకు.
సీ. శ్రీవల్లభుఁడు సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టతఁ, దాన యీజగదుపాదాన మయ్యెఁ
గ్రమ్మఱ నాత్మసంకల్పవిశిష్టతఁ, దాన జగన్నిమిత్తంబు లయ్యెఁ
గాలాగు లగుసహకారుల కాత్మయై, తా జగత్సహకారితయు వహించె
మహదాదికారణాత్మతఁ దాన వెండియుఁ, దత్కార్యకారణత్రయము నయ్యె
గీ. సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టవస్తువు నిజేచ్ఛ, నామరూపవిభాగార్హనటనమునకు
స్థూలచిదచిద్విశిష్టమై తోఁచుఁ గాన, గార్యవస్తువు దాన యక్కైటభారి. 44
తే. ఆత్మసంకల్పమహిమచే నవ్విభుండు, స్వాపృథక్సిద్ధచిదచిద్ద్వయంబునందుఁ
జూపుఁ బరిణామ మాత్మస్వరూపమునకుఁ, గలుగ కుండుటఁ దా నిర్వికారుఁ డగుచు.
ఆ. నిర్వికార మయ్యె నిజవపుఃపరిణామ, భాజి యైనయట్టి బ్రహ్మమునకుఁ
గలుగు ప్రాగవస్థ కారణభావంబు, భావ్యవస్థ కార్యభావ మయ్యె. 46
క. ప్రకృతిపురుషులు తదీయులు, ప్రకృతిపురుషమూల మీప్రపంచం బగుటన్
బ్రకటమతిఁ జూడఁ దదితర, సకలముఁ దజ్జనిత మింతసత్యము సుమ్మీ! 47
క. చేతనము శేష మతనికిఁ, జేతనశేషంబు మఱి యచేతన మగుటన్
జేతనకులమున కఖిలా, చేతనముల కతఁడ సర్వశేషి తలంపన్. 48
తే. తలఁప శేషిత్వకారణత్వములు నిట్టు, లట్లు మఱి బోధశక్తి బలాదిసుగుణ
యుక్తి నాతండె కాని వేఱొకఁడుఁ గలుగ, దతనికంటెను బరతరం బై యణువును. 49
ఆ. నలినభవునిపనుప నామరూపవిభాగ, నార్హ యగుతమఃపదాభిలాప్య
ప్రకృతిఁ దనుఁ బదియుఁ బ్రాపించు నతనిసం, కల్పమున నభూతగణము వింటె. 50
క. ప్రకృతివిచిత్రత నానా, వికృతులఁ బుట్టించి సర్గవేళల మరలం
బ్రకృతినశావము లగునీ, సకలాత్మలఁ బొడమ నతఁడ సంకల్పించున్. 51
తే. అపిదిశాకాశముల నంతరాత్మ యగుచుఁ, దన్ను ధరియించి నియమించి తనకు నతఁడ
దేహి యగుఁ గాని జగము దా దేహ మయ్యె, నతని కుపకారకంబు గా దధిపచంద్ర!
క. ధారకుఁ డైనను దే దొక, భారము సంకల్పమునన ధరియించు నసా
ధారణము మాను నవ్విభు, ధారకభావంబు తేను తత్కింకరునకున్. 53
క. సాగరనియమం బిందు వి, భాగము సౌదామినీవిలంగము ఘనసం
యోగము రవిగ్రహవనస, మాగము మిది గాదె విష్ణుమాయాప్రౌఢుల్. 54
క. భూతంబు లెల్లఁ బత్తను, భూతము లతఁ డాత్మభావమునఁ దద్వ్యాప్తియో
పేతుం డై పొలుమఁ దగు, దూభ్యతస్థితి విలయహేతుభూతుం డగుచున్. 55

† గీతపాదలక్షణ మేలనోతప్పినది.

మ. చతురాస్యుండును దక్షముఖ్యులు నశేషప్రాణులున్ గాలమున్
జతురాకారవిభూతు లీశ్వరునకున్ సర్గంబునం దెల్ల సం
స్థితికిన్ విష్ణుతయున్ మనుప్రభృతులున్ జీవావళుల్ గాలమున్
హృతికిన్ రుద్రుఁడు నంతకప్రముఖు లయ్యైజంతువు లాకాలమున్. 56

మ. నలువన్మున్ను సృజించి యాతనికి నంతర్యామియై దక్షము
ఖ్యులఁ బుట్టించి తదంతరాత్మత నమోఘుండై జగజ్జీవులం
గలుగంజేసి తదంతరంగగతుఁడై కావించు నుత్పత్తి నా
ప్రళయం బీశుఁ డనుక్షణంబును రజఃప్రారబ్ధలీలారతిన్. 57

మ. విను మాపద్ధరణాదికంబు నెఱపున్ విష్ణ్వాదిభాగస్థుఁడై
మనుముఖ్యాత్మల కాత్మయై తెలుపు సన్మార్గంబు శాస్త్రోక్తులన్
జననీరాజగురుప్రదాతృముఖనానాజీవలోకాత్మయ
య్యు నొనర్చున్ వివిధస్థితి న్విభుఁడు సత్త్వోద్రిక్తలీలారతిన్. 58

ఆ. అంతరుద్రవహ్నియమముఖ్యులకు సర్వ, జంతుకాలములకు నంతరాత్మ
యగుచు నిలిచి క్రమిత యను దత్ప్రకారసం, హర్త యగుఁ దనుఃప్రవృత్తి విభుఁడు.

తే. విషమసృష్ట్యాదికర్మముల్ విశ్వపతికి, నిర్ఘృణత్వాదికంబుఁ జెందింప లేవు
సృష్టివైషమ్యహేతువుల్ సృజ్యకర్మ, శక్తులయ కాఁగఁ గేవలసాక్షి యందు. 60

వ. ప్రళయసమయంబునం బ్రలీనజ్ఞాను లగుచు సుషుప్తిసమయంబునకంటె నచిత్ప్రాయులై ప్రకృతినిర్మగ్నులై యుండు నిఖిలజీవులపయిం గరుణించి చతుర్ముఖశరీరుండై భగవంతుండు సృజ్యకర్మవిపాకనిరపేక్షంబు గాఁ గేవలనిరంకుశస్వేచ్ఛామూలం బైన ప్రథమసర్గంబునం గరణకళేబరాదిప్రదానం బొనరించి నిజయజనాదికర్మవాసనావశంబున వివిధకర్మజ్ఞానచికీర్షాప్రయత్నవంతు లగువారలకు ననంతరంబ యనుమంతృత్వంబున నంతరాత్మయై యుత్తరోత్తరప్రవర్తకుండై యుండు నక్కాలంబున నెల్లజీవులుఁ బ్రబలజ్ఞానసంపన్నులు దీర్ఘాయుష్మంతులు నవితథమనోరథులు నై దైవమనుష్యభావభేదంబులు లేక వర్తించుచు వివిధవిషయానుభవలోభపరాభూతచేతస్కులై కర్తృత్వాభిమానంబున నహంకారమమకారగ్రస్తులై కామపానంబుల నధర్మప్రవర్తనంబునకుం జొచ్చి కృతయుగంబునకంటెఁ ద్రేతయుఁ ద్రేతాయుగంబునకంటె ద్వాపరంబును ద్వాపరంబునకంటెఁ గలియుగంబు నా నుత్తరోత్తరం బల్పజ్ఞానశక్తులు నల్పాల్పసుఖులు నత్యల్పజీవితులు నై క్రిమికీటప్రాయు లగుచు నశింప నున్న ననుకంపాయత్తచిత్తుండై భగవంతుండు తత్తత్కాలంబుల దేవతిర్యఙ్మనుష్యాదిసజాతీయతాంగీకరణంబున నవతరించుచుఁ బునఃపునరుద్ధరణంబున ధర్మప్రవర్తనంబు గల్పించుచు ధర్మాచరణం బొనరించునప్పుడు నిజానుగ్రహానుపపుణ్యఫలంబు గా ననుకూలసుఖసంబం

ధంబులు గల్పించుచు నధర్మప్రవర్తను లైనయప్పుడు నిజనిగ్రహరూపఫలంబు గాఁ బ్రతికూలదుఃఖంబు లొదవించి శిక్షించుచుం గేవలాధర్మనిష్ఠు లైనయెడం బునరప్రళయంబు గలిగించి యుడుపుచు నివ్విధంబున నఖిలభూతహితపరత్వంబునన లీలాప్రవృత్తుం డగుటం జేసి విచిత్రఫలభోక్తలగుజీవులం గూర్చి వైషమ్యనైర్ఘృణ్యంబు లీశ్వరునకుం దొరల నేర వట్లు గావున. 61

చ. కలుగదు కర్మబంధమును గాఁడు నియోజ్యుఁడు తే దవిద్య ప్రాఁ
బలుకులు దెల్పఁ గాన జనపాలనసంస్తుతు లీశ్వరుండు దాఁ
జలుప గతంబు తత్ఫలము సత్యము లీల యొకండ యెవ్వరుం
దలఁచినయంతమాత్ర నగు దానఁ బ్రయాసము గల్గ దెమ్మియున్. 62

క. దేవతలును బుషులుం దను, భావన మెఱుంగరు సుకర్మఫలమునఁ దత్త
ద్దేవర్షి భావబోధ, శ్రీవిభవము లతఁడె వారిఁ జేర్చునకతనన్. 63

క. భూతభవత్ప్రభవిష్య, ద్భూతంబుల నెఱుఁగు నవ్విభుం డతనిఁ గనన్
భూతభవత్ప్రభవిష్య, ద్భూతంబుల లేఁడొకండు భూవర! వింటే. 64

చ. అవనివిభుండు నాకవిభుఁ డండవిభుం డణిమాదిసిద్ధులున్
వివిధసుకర్మశక్తిఁ బ్రభవింతు రతండ యనుగ్రహింప వి
ప్రవరులు బద్ధచేతనసపక్షులు సిద్ధులు ముక్తులున్ ధరా
ధవ! విను మీశతత్త్వసముదాయము లీశుఁ డతండ వీరికిన్. 65

సీ. అర్కానలాదుల కాత్మ యై దీప్తిచే, వెలిఁగించు నతఁడ యీవిశ్వ మెపుడు
మహి కాత్మ యై మహామహిమచే నిత్యంబు, ధరియించు నెల్లభూతముల నతఁడు
పోషించు నతఁడు సర్వౌషధీశులముల, నమృతాత్ముఁ డగుచంద్రునందు నిలిచి
జఠరాంతరగ్ని యై జంతుభుక్తంబుల, నఱిగించు భోజ్యపేయాదు లతఁడ
గీ. యఖిలజనహృదంతరాత్మ యై సకలప్ర, వృత్తు లతఁడ కలుగఁ జిత్తగించు
నతనితోడఁ బొసి యణు వైనఁ గలుగ దీ, ప్రకృతిపురుషజప్రపంచమునను. 66

క. నీరజగర్భాండాంబుల, నారసి చూచినఁ దదీయయత్నము వెలి గాఁ
బూరితుఁడ యైనఁ గదల, న్నేర దిది రహస్యతత్త్వనిర్ణయము సుమీ. 67

క. సర్వావస్థావస్థిత, సర్వాంతశ్చిచ్ఛరీరసహితుం డగుచున్
సర్వప్రకారముల నీ, సర్వము నై యున్నవాఁడు సత్యం బధిపా! 68

మ. అపృథక్సిద్ధము గాన మర్త్యుఁ డని దేహం బెట్లు తద్దేహితో
వ్యపదేశం బగు నట్ల సత్త్వచిదచిద్వర్గంబు నుర్వీపతీ!
యపృథక్సిద్ధవిశేషణత్వమున దేహం బొల విష్ణుండ కా
వ్యపదిష్టం బగు సర్వవాచకనదోవాచ్యుం డతం డొక్కఁడున్. 69

ఉ. స్థూలకృశాదిరూపముల దాఁకొను నేకవిధాత్మవస్తువున్
బోలె జగచ్ఛరీరకతఁ బొల్చుట సర్వవచోభిలాష్యుఁడై
క్రాలినఁ గ్రాలుఁ గాని మురఘస్మరుఁ డొందఁడు హేయసంగతిన్
బాలకృశాదినామములఁ బైకొన కుండుతదాత్మకై వడిన్. 70

ఉ. కారణభూతతంతుమయకార్యవిచిత్రపటంబునందుఁ జె
ల్వారదె శుక్లతాదిగుణ మయ్యయితంతువ? నట్ల యీజగ
త్కారణకార్యతానశలఁ గైకొన వెన్నఁడు భోక్తృభోగ్యసం
ప్రేరకభావము ల్చిదచిదీశ్వరులం దొకపై పరీత్యమున్. 71

క. భూనాథ! యిట్టితత్త్వ, జ్ఞానము లేనన్న నతని జగదేకవిభుం
గా నెఱుఁగ లేఁ డెఱింగినఁ, గాని తదేకప్రియుండు గాఁ డెవ్వాఁడున్. 72

తే. జనియు నాశియు లేక యీశ్వరుల కెల్ల, నీశుఁ డొక్కండ కా విష్ణు నెఱుఁగుఁ బ్రాజ్ఞు
డతని నన్యసజాతీయమతిఁ దలంచు, నతఁడ కడు మూఢుఁ డగు నిశ్చయమ్ము సూవె.

చ. జనితకృపైకహేతువున సర్వసమాశ్రయణీయతార్థమై
మనుజుఁ డనంగఁ బుట్టి యతిమానుషకృత్యము లాచరింపఁ గ
న్గొని యుఁ దమోవిరాజితతను ల్జగదన్యసమానబుద్ధి నా
తనిఁ గలుషించి కూలుదురు తద్వ్యతిరిక్తభవార్ణవంబునన్. 74

మ. తనసంకల్పముచే జగజ్జనవిధ్వంసంబులం జేయఁ జా
లినసర్వేశున కెంతయత్న మగుఁ బోలింపన్ ఖలధ్వంసనం
బనఁ గాఁ దత్సకలావతారములు లీలాయత్తముల్ తాపము
ఖ్యనిమిత్తంబు నెపంబు విస్మరణశోకాదు ల్పరిమోదించుటల్. 75

వేదవేదాన్తపురాణస్వరూపనిరూపణము.

వ. ఈయర్థంబు వేదనిశ్చితం బెట్లన వేదపూర్వభాగంబు విధ్యర్థవాదమంత్రరూపంబునఁ ద్రివిధంబు. అందు విధ్యంశంబు ప్రవర్తకనిషేధనియమసంకోచభేదంబునం ద్రివిధంబు. ప్రవర్తకవిధు లన భగవదనుగ్రహహేతుకర్మంబులయందుం బ్రవర్తింపఁ బ్రేరకవాక్యంబులు. నిషేధవిధు లన భగవన్నిగ్రహహేతుకర్మంబులయందు నివర్తింపనిషేధవాక్యంబులు. నియమసంకోచకవిధు లన భగవద్విస్మృతిహేతువిషయానుభవంబు దొలంగినవారలకుఁ దాదృగ్విధేంద్రియార్థపరత్వంబు రుచించునట్టిభోగవ్యవస్థానస్థాపకవాక్యంబులు. ఇందుఁ బ్రవర్తకవిధులును నుపాత్తదురితక్షయార్థంబును నభీష్టనివర్తనపూర్వకంబుగా నధికారజనకంబులు, నభిమతార్థసాధనావబోధకత్వంబున నిష్టప్రాపకంబులు నై ద్వివిధంబులు. అందుఁ బ్రథమగణితంబులు నిత్యనైమిత్తికంబులుం, దదనంతరగణితంబులు కామ్యంబులు ననంబడు. ఇది విధిభాగనిరూపణంబు. ఇట్టివిహి

తాచరణాపేక్షితంబు లగుఫలప్రదనిరూపణాదిప్రతిపాదకభాగం బర్థవాదంబును, విహితానుష్ఠేయార్థప్రకాశకంబు మంత్రభాగంబు ననం బడు. అందు నర్థవాదంబు శబ్దప్రధానంబునుం, గేవలతాత్పర్యప్రధానంబును నన రెండువిధంబులు. అందు ప్రమాణాంతరవిరోధంబు లేనియెడ శబ్దప్రధానంబును, తద్విరోధంబుగలయెడం గేవలతాత్పర్యప్రధానంబునుం గా నంగీకరింపవలయు ఇది వేదపూర్వభాగస్వరూపంబు. ఇంక వేదాంతభాగంబును సద్విద్యాదహరవిద్యాదివిజ్ఞానవిధివిశేషంబుల స్వతంత్రభేదవిశేషాపవర్గవ్యతిరిక్తఫలాంతరవిశేషాదివిశేషంబుల విహితజ్ఞానవిశేషవిషయజ్ఞేయప్రకారభేదతత్స్వరూపనిరూపణతత్ప్రీతిప్రత్తిరూపఫలాద్యర్థప్రతిపాదనవిశేషంబుల విహితానుష్ఠేయార్థప్రకాశప్రణవాష్టాక్షరాదిమంత్రవిశేషంబులుం గలుగుట విధ్యర్థవాదకమంత్రవిభక్తవేదపూర్వవిభాగంబుతో సమరూపంబ. అందు వేదపూర్వభాగవిహితకర్మవిశేషంబు లెల్ల ఫలప్రదదేవతారాధనాత్మకంబు లై తదారాధనీయదైవతైకశేషంబు లగుట నారాధనాత్మకకర్మవిధిభాగంబునకంటె నారాధనీయదేవతా ప్రతిపాదనరూపం బైనయర్థవాదభాగంబె ప్రధానం బగు. ఐనను బ్రాయికంబుగ లోకంబు కేవలకర్మాధికారి యగుటం గర్మకర్తవ్యతావిశ్వాసజననార్థంబును ఫలప్రదం బగుటకుం గేవలకర్మం బనుష్ఠాతయందుఁ గర్మనిష్పాదకదేహాంతరాతిరిక్తుండై కర్మఫలభోక్త యగుజీవుండు గలం డనుసత్తాజ్ఞానమాత్రంబె కాని తత్స్వరూపనిరూపణాదికంబు నపేక్షింపం దగుటనుం గర్మప్రాధాన్యసిద్ధికై కర్మప్రతిపాదకపూర్వభాగంబునందు నర్థవాదంబు విధిశేషంబు గా సమర్థింపుదురు గాని వేదాంతభాగవిహితోపాసనాత్మకజ్ఞానవిశేషంబు లెల్ల నుపాస్యస్వరూపైకనిరూపణీయంబు లగుట వేదాంతంబునందు స్వయంపరమపురుషార్థరూపోపాస్యస్వరూపాదిసమర్థనార్థభాగశేషంబ తత్ప్రాప్త్యుపాయభూతతదుపాసనాత్మకజ్ఞానవిధిభాగంబు. ఇట్టికర్మజ్ఞానప్రతిపాదకంబు లగువేదపూర్వోత్తరభాగంబులుం బ్రకారద్వైవిధ్యంబున భగవత్ప్రతిపాదకంబుల. అత్తెఱంగు వినుము. లౌకికవైదికవాచికశబ్దంబు లెన్ని యన్నియు భగవన్నామంబుల. అందు సవ్యవధానాభిధాయకంబులు నవ్యవధానాభిధాయకంబులు నుభయవిధాభిధాయకంబులు నై మూఁడుతెఱంగు లై యుండు. సవ్యవధానాభిధానంబు లనం బ్రకారభూతప్రకృతిపరిణామభూతపిండవిశేషజీవముఖంబునం బ్రకారిబ్రహ్మవాచకంబు లగుదేవతిర్యఙ్మనుష్యాదిలౌకికశబ్దంబులు. అవ్యవధానాభిధానంబు లన సాక్షాద్భగవద్వాచకంబు లగుపరబ్రహ్మపరమాత్మపురుషోత్తమవాసుదేవనారాయణాదిశబ్దంబులు. ఉభయవిధానాభిధానంబు లనం బుష్కలగుణయోగంబు ముఖ్యార్థంబుచే భగవద్వాచకంబు లయ్యుం దద్గుణలవయోగంబున నౌపచారికంబులై ప్రకారభూతదేవతాంతరవాచకంబు లగుచుఁ బ్రకారిబ్రహ్మవాచకంబు లగునింద్రాగ్ని

వాయువరుణాదిశబ్దంబులు. ఇట్టి త్రివిధాభిధానంబులకు నభిధేయం బైనపరబ్రహ్మంబును గారణరూపంబును గార్యరూపంబు నన ద్విప్రకారంబులం బ్రతిపాదింపంబడు. అందుఁ బ్రధానం బైనకారణరూపభగవత్స్వరూపంబును దత్తత్సాధారణవిగ్రహస్థానాదివిశేషంబులుం దదుపాసనావిధానంబులుం దత్ప్రకారభేదంబులుం దత్ఫలం బైనమోక్షంబును నవ్యవధానాభిధానంబులచేత వేదాంతభాగంబుం బ్రతిపాదించు. * తదనురోధావిరోధతాత్పర్యం బైనవేదపూర్వభాగం బుభయవిధాభిధానంబులచేఁ గార్యరూపభగవద్విభూతివిశేషంబులుం దదుపాసనవిధానంబులుం దత్ప్రకారభేదంబులు స్వర్గాదులుం బరహింసాదులు నై వివిధంబు లైనతత్ఫలంబులుం బ్రతిపాదించు. మాతాపితృసహస్రంబులకం టె వత్సలతరం బైనశాస్త్రం బనతిశయఫలం బైనమోక్షంబునందుఁ దుచ్ఛదోషదుష్టఫలంబులం దదుపాయంబుల విధించుటకుం దాత్పర్యం బెఱుంగవలయును. వినుము. కేవలసాత్త్వికజనాధికారం బైనమోక్షసాధనంబు చూపినం బూర్వదుర్వాసనావశంబునం దదభిముఖులు గానిరాజసతామసజనులు నిజనిజాభిమతఫలసాధనం బెఱుంగక యనుపాయమార్గంబుల ననుపాయతానుగతి ప్రవృత్తు లై ప్రణష్టు లయ్యెద రని సకలాధికారిసాధారణవత్సలం బైనశాస్త్రంబు నిజనిజానాదివాసనావశంబున స్వాభిమతఫలస్పృత్తమనస్కు లగువిచిత్రాధికారులకుం దత్తదభిమతఫలసాధనంబు సకలఫలప్రదుం డగుభగవంతుం డొక్కరుండ కాన తత్తత్ప్రకారాంతరవిశిష్టభగవత్ప్రతిపాదనంబునుం దదారాధనభేదంబులను విధించెను. ఏతదభిప్రాయం బెఱింగి సాత్త్వికజనం బిందు సోపయుక్తాంశంబులచేఁ బ్రకారిసమారాధనంబు చేసి మోక్షంబు గాంతురు. ఇతరాధికారులు ప్రకారి నొల్లకయు నెఱుంగకయుఁ బ్రకారభూతదేవతాంతరమాత్రంబులయందు నుపాస్యతాబద్ధబుద్ధు లై తత్తదారాధనలబ్ధఫలలుబ్ధు లై నిత్యబద్ధు లై యుండెదరు. అట్లగుట నిఖిలవేదవేదాంతంబులు భగవత్ప్రతిపాదకంబుల, తదుపబృంహణంబు లై పౌరుషశాస్త్రంబు లైనపురాణంబులు వేదంబులునుం బోలె మొదలఁ జతుర్ముఖముఖవినిస్సృతంబుల యైనను బ్రథమవక్త యగునతని గుణానురోధంబున సత్త్వోదయసమయంబునం జెప్పంబడినయవి యథార్థజ్ఞానంబున భగవత్ప్రతిపాదకంబు లై దేవతాంతరప్రతిపాదకపురాణాంతరంబులకు నన్యథాజ్ఞానవిపరీతజ్ఞానమూలత్వంబు దెలుపుచు సాత్త్వికంబు లనంబడు. రజస్తమోగుణోదయసమయంబులం జెప్పంబడినయవి యన్యథాజ్ఞానవిపరీతజ్ఞానమూలంబు లగుటం దత్తద్దైవతాంతరపరత్వప్రతిపాదకంబు లై రాజసంబులుం దామసంబులు ననం బడు. ఇట్టి గుణత్రయమూలప్రతిపాదకవైషమ్యంబునుం దత్తదధికారవిశ్వాసజనకంబు లై తత్తదభిమతఫలప్రదంబు లగుట భగవత్సంకల్పకల్పితంబ యని యెఱుంగునది. 76

* 'తదనురూపాదిరాగతాత్పర్యంబు' అని పాఠాంతరము.

ఉపాసకస్వరూపనిరూపణము.

తే. వనధి సర్వంకషం బయ్యు వలయుపనికి, రేవులన కాని చొరరానిరీతి నధిప!
విశ్వరూపకుఁ డయ్యు శ్రీవిభుఁడు నుక్త, రూపముల సేవ్యుఁ డగు నారురుక్షువులకు.
సీ. ఆరురుక్షుం డన నారూఢుఁ డనఁగను, పాసకుం డిరువు రై పరఁగు నందు
నభ్యాసనిరతాత్ముఁ డారురుక్షువు నాఁగ, నారూఢుఁ డనఁగ నభ్యాసనిరతి
శయదశాసంస్కృతస్వాంతసాక్షాత్కృత, భగవత్స్వరూపానుభవపరాత్ముఁ
డతనికిఁ దగుఁ గాని యవిశేషసకల ప్ర, కారసంయుతరమాకాంతుసేవ
గీ. యారురుక్షువునకు నారూఢుఁ డగునంత, కొనర శుద్ధవిగ్రహుండ కాని
కర్మవశ్యజీవగతుఁ డుపాస్యుఁడు గాఁడు, నిత్యవర్ణధర్మనియతిఁ దక్క. 78
తే. జ్ఞానశక్తివిశిష్టవేషముసు నంత, రాత్మ యై పేరకుం డగు నఖిలమునకుఁ
గలుగు మతిదివ్యశుభసువిగ్రహవిశిష్ట, పాంచవిధ్యంబు విభు వైన బ్రహ్మమునకు. 79

విరుద్ధశ్రుతిసామరస్యము.

సీ. చిదచిద్విశిష్టతఁ జెప్పినశ్రుతి దాన, తిరుగ బ్రహ్మం బద్వితీయ మనుట
విజ్ఞాతృభావంబు వెలయించి శ్రుతి దాన, మఱియు బ్రహ్మంబు చిన్మాత్ర మనుట
శుభగుణయోగంబు చూపినశ్రుతి దాన, మగుడఁ బరబ్రహ్మ మగుణ మనుట
దివ్యవిగ్రహయుక్తిఁ దెలిపినశ్రుతి దాన, యప్పటిదాను బ్రహ్మ మతను వనుట
గీ. సన్నశ మొకఁడు లేమిఁ జాటుటు జడభాగ, హీన మనుట హేయ మైనగుణము
గలుగ దనుట కర్మకార్యదేహంబు లే, దనుట శ్రుతిసమోభయార్థి యనుట. 80
క. సర్వాచేతనచేతన, సర్వావసరానుభూతిసర్వావస్థా
సర్వప్రవృత్తిసత్తా, నిర్వాహక మంతరాత్మ నృపమణి! వింటే. 81

భగవద్విగ్రహస్వరూపనిరూపణము.

సీ. పంచోపనిషదుక్తపరమేష్ఠిముఖశుద్ధ, సత్వసంశ్రయపంచశక్తిమయము
నిత్యదివ్యవిస్పష్టనిస్తులాద్భుతరూప, నాదికల్యాణగుణాస్పదంబు
సముపాశ్రితాత్మీయసర్వతత్వాత్మక, భూషణాయుధనిత్యభూషితంబు
సకలలోకస్వాంతచక్షురాకర్షకం, ప్యాయకతాపాపహారకంబు
గీ. స్వేతరసమస్తవైరాగ్యహేతుభూత, మఖిలయోగిమనఃప్రథమావలంబ
మాశ్రితార్థంబు లక్ష్మీసమాశ్రితంబు, విభునకైచ్ఛిక మైకల్గువిగ్రహంబు. 82
ఉ. శ్రీదయితుండు దాల్పుమణి జీవుఁడు లక్ష్మి ప్రధాన మందు శా
మోడకె బుద్ధి శార్ఙ్గము సముజ్జ్వలశంఖము లింద్రియాదిభూ

తాదులు చక్రముల్లము శరాదికవర్గము వైజయంతి సో
త్పాదకభూతపఙ్క్తి యని వైకృతి విద్యయు నయ్యవిద్యయున్. 83

భగవదవతారరహస్యకథనము.

వ. ఏతాదృగ్విధవిగ్రహవిశిష్టవేషంబునం బరవ్యూహవిభవార్చాంతర్యామిరూపంబు లనం బరమపురుషునకుం బంచప్రకారంబులు గలవు. అందుఁ బరరూపంబు నిత్యముక్తానుభవార్థంబుగా నిత్యేచ్ఛానుగృహీతం బైననిత్యవిగ్రహంబునం బరమపదంబునం బరమవాసుదేవాభిధానంబున వెలుఁగొందు ప్రధానప్రకారంబు. ఇట్టిది పరరూపంబు. జగదుత్పత్తిస్థితిప్రళయార్థంబు నుపాసకానుగ్రహార్థంబును నుక్తగుణద్వయద్వయాభివ్యక్తి లక్షణలక్షితంబు లై నిజేచ్ఛావశంబునం గైకొనినసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధవాసుదేవభావంబు లగుచతుర్విధవిభాగవిశేషంబులు వ్యూహంబు లనంబడు. అందుఁ గేశవాదిమూర్త్యంతరగ్రహణరూపంబు లైనయవాంతరవ్యూహంబులు వివిధంబులు. ఇట్టివ్యూహవిశేషంబులు దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనార్థంబుగాఁ దిర్యఙ్మనుష్యవిజాతీయతాంగీకారంబునం జూపునావిర్భావంబు విభవం బనంబడు. అదియును గౌణంబును ముఖ్యంబు నన ద్వివిధంబు. అందుఁ గర్మవశ్యజీవాధిష్ఠానద్వారంబునం దాత్కాలికకార్యార్థంబుగాఁ జూపుగుణావిర్భావంబు గౌణంబు. మఱి దీపంబువలనఁ బ్రతిదీపంబురూపంబున దివ్యవిగ్రహంబుతోడన చూపునావిర్భావంబు ముఖ్యంబు అందును వామనత్రివిక్రమన్యాయంబున నవాంతరాకారాంతరగ్రహణంబు లసంఖ్యేయంబులు. ఇంక నంతర్యామి యన నుపాసనాసిద్ధికై యుపాసకాంతరంగంబులను విషయం బయ్యెడునుపాస్యవిగ్రహవిశేషంబు. మఱి యర్చావతారం బనం బరవ్యూహాదిసమస్తప్రశస్తలక్షణపరిపూర్ణం బై దేశకాలస్వభావవిప్రకర్షంబులేక యనాలోచితవిశేషాశేషజగజ్జనోజ్జీవనార్థంబుగా మాంసనయనంబులకు ననుభావ్యం బైనపూర్వోక్తసమస్తప్రకారంబులం జూపు నవతారవిశేషంబు. అదియు స్వయంవ్యక్తంబు దైవంబు సైద్ధంబు మానుషంబు ననం జతుర్విధం బై యుండు. అందు నప్రాకృతదివ్యవిగ్రహంబున స్వతఃప్రాదుర్భావంబు స్వయంవ్యక్తంబు. శిలాదారులోహాదివిగ్రహంబులు దేవజనంబులచేతం దపస్సిద్ధమహర్షిజనంబుచేతను మర్త్యజనంబుచేతను బ్రతిష్ఠితంబు లైనయవి క్రమంబున దైవంబు సైద్ధంబు మానుషంబు ననంబడు. ఇట్టిపంచప్రకారంబులయందుం బరరూపంబు నిత్యైకప్రకారంబు, అదినిత్యముక్తైకగోచరంబు, వ్యూహరూపంబు వివిధంబు. తత్తద్దేవర్షిమాత్రగోచరంబు, విభవం బనంతప్రకారంబు, అది తత్తత్కాలీనజనగోచరంబు. అందును ముఖ్యవిభవంబు సైద్ధంబు నంతర్యామిరూపంబు నుపాసకేచ్ఛాభేదంబున నైకవిధం బుపాసకైకగోచరంబు. అర్చారూపం బనంతప్రకారంబు, అనాలోచితవిశేషాశేషజగజ్జనగోచరం బఖిలప్రకారసేవ్యంబు. 84

ఉ. దారుశిలాదిభావమున దైవముల న్నిరసించి తామసుల్
కోరుదు రెంతచేరువయొకో తను కాత్మవివేకపాకముల్
వారిధరంబుల న్విడిచి వచ్చినచాతకధూర్తు లంబుధిన్
దారు గొనంగ శక్తులె సుధామధురోదకపానసౌఖ్యముల్.! 85

క. కావునసర్వగుఁ డయ్యును, శ్రీవరుఁ డర్చాగతుండ సేవ్యుం డగుఁ ద
త్సేవకుఁడు శరణాగతుఁ డై, కావింపక ఫల మొసంగఁ గాదే దధిపా.! 86

ప్రపన్నస్వరూపనిరూపణము.

వ. దుర్లభాభిమతార్థసిద్ధికిం గృపాశక్తిసంపన్నుం డైనసమర్థునియందు నుపాయాంతరనివృత్తిపూర్వకంబుగాఁ జేయుభరసమర్పణంబు శరణాగతత్వం బనం బడు. ఇది యభిమతార్థసిద్ధిదం బగుట సకలజగత్ప్రసిద్ధంబు. ఇట్టికృపాశక్త్యాదిగుణవత్స్వరూపం బైన శరణ్యత్వంబునుం భగవద్వ్యతిరిక్తపురుషాంతరంబునం దౌపాధికంబు నల్పాల్పతమంబును నై యుండు. అతని నాశ్రయించువానిశరణాగతత్వంబు నౌపాధికంబు నల్పాల్పప్రయోజనంబు నగు. ఆశరణ్యత్వంబు భగవంతునందు స్వాభావికంబును నిరతిశయంబును నై యాతనియందుం దదితరసమస్తపురుషులకు శరణాగతత్వంబు స్వరూపోచితంబును నిరతిశయప్రయోజనార్థంబు నగు. అట్లగుట నీయర్థంబున యథార్థజ్ఞానంబున నిశ్చితంబుగా నెఱింగినసాత్వికుం డభిమతార్థసిద్ధికి నితరుల నొల్లక భగవంతు శరణంబు సొచ్చి తదారాధనంబు సేయవలయు. అట్లుచేసె నేని స్వరూపసిద్ధియుం దేశకాలమంత్రతంత్రాదిన్యూనాతిరేకంబులవలన వైకల్యంబు లేక యారాధనఫలాభిమతార్థ సిద్ధియు నగు. అట్లు సేయం డేని కర్తృత్వాహంకృతిచే స్వరూపహానియు నారాధనవైకల్యంబుచే ఫలహానియు నగు. ఇట్టిసాత్వికుండును మిశ్రసత్వనిష్ఠుండును శుద్ధసత్వనిష్ఠుండును నన ద్విప్రకారుండు. అందు మిశ్రసత్వనిష్ఠుం డనం బరమాత్మ యగుభగవంతునకుం గలశేషిత్వంబునుం దదితరసమస్తజీవాత్మలకు నైనశేషత్వంబును స్వాభావికంబులుగా నెఱింగియుఁ దదేకభోగ్యుఁడు గాక ప్రారబ్ధకర్మవాసనావశంబునఁ దామసరాజసఫలంబు లభిలషించి తదర్థంబుగా భగవత్ప్రపత్తి సేయు నతండు. శుద్ధసాత్వికుం డన సుజ్ఞానంబుచే భగవదేకభోగ్యుం డై తత్ప్రాప్తిరూపమోక్షంబె యపేక్షించి భగవత్ప్రపత్తి సేయు నతండు. అందు మిశ్రసత్వనిష్ఠుండు నీశ్వరయథార్థజ్ఞానవంతుం డగుటం దత్ప్రభావంబుచేఁ గ్రమంబున ఫలానుభవంబుచేత నీశ్వరానుగ్రహంబుచేఁ బ్రారబ్ధకర్మంబు జయించి శుద్ధసాత్వికుం డగు. అట్టిశుద్ధసాత్వికుండును సహాదిసుకృతపరిపాకభేదంబున సంగప్రపత్తిపరుండును స్వతంత్రప్రపత్తిపరుండు నన ద్వివిధం బగు. అందు సంగప్రపత్తినిష్ఠుం డన నభిమతభగవత్ప్రాప్తికిఁ గర్మజ్ఞానానుగృహీతం బైనభక్తియోగంబుచే భగవదనుగ్రహంబు నడయంగోరి తాదృగ్విధభక్తినిష్పత్తికై

తదంగంబు గా శరణంబు చొచ్చునతండు. స్వతంత్రప్రపత్తినిష్ఠుం డన నుక్తభక్తి
యోగనిష్పాదనంబునకుం దశక్తుండును విలంబాసహిష్ణుపు నై యవ్యవధానంబున
భగవదనుగ్రహంబు వడయుటకై ప్రపత్తి సేయునతం డట్లు గావున. 87

తే. మహి ననంఖ్యేయపుణ్యాజన్మములమీఁద, నాత్మహరిశేషత్వాజ్ఞాన మంకురించి
ప్రాప్యమును బ్రాపకము సర్వమతేఁడ యనుచు, నతనిశరణంబు చొచ్చుమహాత్ముఁ డరిది.

తే. గురుకృపాంజనరంజనస్ఫురిత మైన, శాస్త్రదృష్టిఁ బరాత్మశేషత్వరూప
మైనయాత్మస్వరూపవిధాన మెఱిఁగి, నతఁడు తత్ప్రాప్తికై చొచ్చు హరిశరణము.

క. ఒకఁడు భగవంతుఁ డెట్లుగ, సకలేష్టవిధాయి యెట్లు చర్చింపఁగఁ దా
నొకఁడ యగుఁ దత్ప్రపత్తియు, సకలార్థసమీహితార్థసాధన మనఘా! 90

క. శరణాగతులకుఁ దక్కఁగ, బరులకు మోక్షంబు లేదు భవనస్థుఁడు ని
ర్భరుఁడు నన నిరుదెఱఁగులఁ, బరఁగుఁ బ్రపన్నుండు సుకృతపరిహారభిదన్. 91

క. శక్తాధికారి కనితర, భక్తిద్వారమునఁ జేసి పరమోపాయం
బుక్తప్రపదన మితరా, సక్తునకు హితస్వతంత్రసాధన మరయన్. 92

వ. అందు సంగప్రతిపత్తిపరునకు నంగభూతప్రపత్తిసాహ్యంబును బరప్రాప్తిసాధ
కంబు నగుభక్తియోగస్వరూపం బాకర్ణింపుము. 93

భక్తియోగస్వరూపనిరూపణము.

సీ. వేదాంతవాక్యార్థవిజ్ఞానజన్యంబు, తద్విలక్షణము ప్రత్యక్షసమము
దర్శనోపాసనధ్యానాదిపదవాచ్య, మాత్మాపరోక్షముఖ్యప్రతీక
ముక్తకర్మజ్ఞానయోగనిష్పాద్యంబు, పరభక్తిముఖపదాంతరయుతంబు
యజనవందనకీర్తనాదిపర్యవసాయి, యపునావృత్తిమోక్షానధికము

గీ. తైలధారావదవిచ్ఛిన్నతాగతంబు, ప్రీతిరూపసమాపన్న మై తనర్చు
సతతభగవత్స్వరూపానుసంస్మరణము, భక్తియోగంబు తత్ప్రాపకంబు. 94

వ. వినుము శాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞానంబుచేఁ గర్మయోగాధికారంబు సంభవించు జపతపస్తీర్థదా
నయజ్ఞాదిసేవనరూపం బైనకర్మయోగంబుచే జితాంతఃకరణుం డై పురుషునకు జ్ఞాన
యోగాకారంబు సంభవించు. పరిశుద్ధాత్మభావనారూపం బైనయోగద్వారంబుచే
నొండె నంతర్గతకాద్యగ్రీవధాత్మజ్ఞానంబున నైనసాక్షాత్కర్మయోగంబుచేతన యొండె
యోగాధికారంబులు గల్గు. ప్రకృతివివిదితాత్మావలోకనరూపం బైనయోగంబుచే నాత్మ
శేషత్వజ్ఞానంబు దృఢం బై భక్తియోగాధికారంబు సిద్ధించు. పరమాత్మైకాంతికప్రీతి
కారితధ్యానకీర్తనయజనవందనాద్యనవస్థితిరూపం బైనభక్తియోగంబుచేఁ బరమభక్తిపర
మజ్ఞానాద్యవస్థావిశేషముఖ్యంబున ముక్తుండై పరమపదప్రాప్తుం డగు నట్లు గావున.

తే. జ్ఞానకర్మంబు లాత్మదర్శనముకొఱకు, నాత్మదృష్టియు భక్తిసంప్రాప్తికొఱకు

భక్తిభగవత్ప్రాప్తికై పరఁగు నిందు, లేదొకవిపర్యయసముచ్చయాదిశంక. 97

తే. ధీరహితకర్మమును గర్మదూరమతియు, భక్తివిరహితధీక్రియల్ ముక్తబుద్ధి
కర్మ మగు భక్తియోగంబు గాదు గాన, వలయు మాత్రస్వరాదికాన్వయము చూవె.

క. ధీకర్మభక్తియోగము, లేక శరీరమునఁ గలుగ వెవ్వారికి నా
ధీకర్మంబులు జననా, నేకసహస్రములమీఁద నిచ్చుఁ భక్తిన్. 98

సీ. శాస్త్రార్థబోధంబు సంభవింపక యైన, నొకఁ డెవ్వ డేఁ గర్మయోగి యగుట
కర్మయోగావాప్తి గలుగ కేనియు నొకా,నొకఁ డెవ్వఁడే జ్ఞానయోగి యగుట
యుక్తాత్మభావనాయోగంబు లేకున్న, నొకఁ డెవ్వఁడే యోగ యోగ్యుఁడగుట
యాత్మావలోకనం బభ్యసింపక యైన, నొకఁ డెవ్వఁడే భక్తియోగి యగుట

గీ. ప్రాగ్భవాగమవిజ్ఞానఫలము చూవె, పౌర్వజననాకలితకర్మఫలము చూవె
ప్రథమజన్మాత్మభావనాఫలము చూవె, ప్రాగ్ఘనయోగపరిణామఫలము చూవె. 99

త్యాజ్యసంసారరూపనిరూపణము.

వ. వస్తువివేకంబు లేక విషయవిరక్తియు భగవద్భక్తియుం బొడమ వట్లగుట భజనీయభగవత్స్వరూపనిరూపణం బయ్యె నింకఁ ద్యజనీయసంసృతిస్వరూపంబు వినుము. జీవుండు జ్ఞానస్వరూపుండును జ్ఞానగుణకుండును నిర్మలుండును భగవచ్ఛేషత్వైకరసుండును భగవదేకభోగ్యుండును నయ్యు ననాదికర్మరూపావిద్యాసంకుచితగుణభూతజ్ఞానుం డై స్వస్వరూపపరమాత్మస్వరూపంబుల విషయీకరింపనెఱుంగమి సహజానందవిముఖుం డయి యనాదినిజకర్మానురూప భగవత్సంకల్పకల్పితప్రకృతిపరిణామవిశేషం బైనకళేబరంబుచే బద్ధుం డై బంధనకళేబరంబుఁ దన్నుం గాఁ దలంచుకొని యింద్రియాధీనజ్ఞానుండును విషయాధీనసుఖుండును నై సర్పదష్టునకు నింబపత్రంబులు మధురంబు లై తోఁచువిధంబునఁ గర్మబద్ధుం డైనతనకు జడప్రకృతిపరిణామవిశేషంబు లగు హేయవిషయంబులు భోగ్యంబు లై తోఁపఁ దదనుభవలుబ్ధబుద్ధి యగుచుం గర్మాచరణం బొనరించుచుఁ దత్ఫలంబు లైనసుఖదుఃఖంబు లనుభవించుచు వాసనావశంబునం గ్రమ్మఱ రుచి పుట్టి యుత్తరోత్తరంబు కర్మం బొనరించుచు ననలతప్తస్థాలీసంసర్గకారణంబున నుదకం బుష్ణభావబుద్ధ్యాదికంబు వొందుచందంబున నచిత్సంసర్గదోషంబున హేయదుఃఖాదిసంబునకు వాస్పదం బై సంచరించు. తత్ప్రకారం బాకర్ణింపుము. అనాదిపూర్వకర్మకారణంబున సకలభావంబులయందుం దత్తద్దేవమనుష్యాదిరూపంబున జరాయుజత్వంబునుం, బక్షిసర్పాదిరూపంబున నండజత్వంబును, గీటకాచరాదిరూపంబున నుద్భిజ్జభావంబును, యూకాదిక్రిమిరూపంబున స్వేదజత్వంబునుం గాఁ జతుష్ప్రకారంబులఁ బుట్టుచుండు. ఇందు మనుష్యభావంబు దక్కఁ దక్కినపుణ్యాపాపకర్మఫలభోగ్యకారంబు లయినసకలభావంబులయందుఁ దత్తద్భావప్రయుక్తకేవలసుఖదుఃఖం

బులన పొందుచుఁ, బుణ్యపాపకర్మాధికారం బైనమనుష్యభావంబునందు బహిరంతరిం ద్రియవ్యాపారరూపం బైనజాగ్రద్దశ యప్పుడు జీవవ్యాపారద్వారకేశ్వరప్రయత్న సంసృష్టంబు లైనవిషయంబు లనుభవించుచుఁ, దదనుభవపరిశ్రాంతబహిరింద్రియోపర మరూపం బైనస్వప్నదశయందుఁ దత్తత్కాలమాత్రంబులు దత్తత్పురుషమాత్రానుభా వ్యంబులుం గాఁ గేవలేశ్వరప్రయత్నసంసృష్టంబు లైనవిచిత్రవిషయంబుల నంతః కరణంబుచేత నే యనుభవించుచుఁ,దదుభయదశావిషయవిశేషానుభవవ్యాపారపరిశ్రాం త బహిరంతరింద్రియోపరమరూపం బైనసుషుప్తిదశయందు నిస్సంబోధుం డగుచు, బాహ్యాభ్యంతరంబులు మఱచి విశ్రమస్థానం బైనపరమాత్మయందు నుపరతుం డై విశ్రమించుచు, నతనిచే స్వస్థుం డై వెండియు భోగార్థంబు బోధితుం డై మేల్కా నుచు, అర్ధమరణరూపం బైనమూర్ఛయందు సచిత్ప్రియుం డై జ్ఞప్తిసంకోచంబు నొందుచు, ఉత్క్రాంతిరూపం బైనమరణదశయందుం గ్రమంబున బహిరింద్రి యంబు లంతఃకరణంబునందు నంతఃకరణంబు ప్రాణంబులందుఁ బ్రాణంబులు దన యందుఁ దాను భూతతన్మాత్రంబులయందుఁ దన్మాత్రంబులు పరమాత్మయందును బరిణ మింప నిస్సంబోధుం డై బాహ్యాభ్యంతరంబులు మఱచి,బాహ్యాంతఃకరణభూతతన్మాత్ర సంయోగరూపం బైనసూక్ష్మశరీరంబుతో నుత్క్రాంతుం డై హృదయస్థానసంబంధం బగు నేకోత్తరశతనాడికాదిగణంబునందు ముక్తికనిర్గమద్వారం బైనమూర్ధన్యనాడి దక్క౦ దక్కిన శతనాడీద్వారంబులవెంట నేదే నొక్కంట నేత్రశ్రోత్రాదిశరీరప్రదే శంబుల వెడలి, కేవలపాపపరుం డేని యాతనాతనూబద్ధుం డై నియమమార్గంబునం గింకరాకృష్టుం డై చని, నిరయంబు లనుభవించినపిదపం బరిశిష్టకర్మాంతరవశంబునఁ 'జాయస్వమ్రియస్వ' యనుసంకల్పమాత్రంబునఁ బునఃపునర్నికృష్టజన్మమరణంబులంబొ రలుచు, ఇష్టాపూర్తాదిపుణ్యకర్మపరుం డేని సూక్ష్మశరీరంబుతో ధూమాదిమార్గం బునం గా నుత్తరోత్తరప్రాపితుం డగుచుఁ, గ్రమంబున ధూమరాత్ర్యపరపక్షదక్షి ణాయనపితృలోకాకాశచంద్రస్థానంబులనుం జని, చంద్రప్రాప్తిచేత నమృతమయ శరీరుం డై తత్తదనుగుణపుణ్యలోకంబులం దత్తదధిదేవతాకింకరుం డగుచుఁ దత్తత్స మానభోగంబు లనుభవించి, పుణ్యావసానంబునం గర్మాంతరప్రారంభంబునం గ్రమ్మఱ సూక్ష్మశరీరంబుతో నవరోహణక్రమంబున డిగ్గి, క్రమంబునం జంద్రాకాశవాయుధూ మాభ్రమేఘంబులకు వచ్చి, మేఘంబుననుండి వర్షం బై పురుషునిం జెంది, పురుషుని యందు రేతోరూపంబునం బరిణమించి, యోషిత్కుక్షిం బడి, యందు గర్భం బై పొదలి, క్రమ్మఱ జీవత్వంబునం జన్మించు. ఇట్టిసంసారావర్తగర్తంబునం బరిభ్ర మించుచు. 100

ఆ. గర్భజన్మబాల్యకౌమారతారుణ్య, వృద్ధతాదు లైనవివిధదశల
నొకట నైన సుఖము నొందలేఁ డన్నిట, నవధి లేనివగల నందుఁ బ్రాణి. 101

సీ. మలమూత్రసంకిలమాతృగర్భంబున, నతిసుకుమారదేహము దపింప
ముడియకట్టుగ వీఁపునడుము శిమ్ములు వంగి, యుల్బపరీతుఁ డై యుండి లోన
నత్యుష్ణలవణకట్వమ్లాదిలవ్రాత్మ్య, భోజనంబులకాఁకఁ బొక్కిపడుచుఁ
బరితృప్తి ముదువఁ జాఁపఁగ సమర్థుఁడు గామి, సర్వాంగముల నొప్పి సంఘటిల్ల
గీ. నూర్పు వెడలక విజ్ఞానయుక్తిఁ బూర్వ, జనిశతంబులఁ దలపోసికొనుచు నిట్లు
కాంచు దుస్సహగర్భదుఃఖంబు మొదలఁ, బ్రాణి ప్రాచీనకర్మనిబంధనమున. 102

సీ. ప్రేరకోత్కటసూతిమారుతాహతి గర్భ,మున నధోముఖుఁ డగుచుఁ బొరలఁబడుచు
దేహసంకోచకద్రోహిణానిలముచే, నానాస్థిసంధిబంధములు నొగుల
శుక్లమూత్రపురీషశోణితావృతి బ్రుంగి, ముఖము విచ్ఛిన్నమై మొదల వెడలఁ
గేశమూర్ధ్నము క్రిఁ గ్రిమిపోలె నెట్టకేఁ, దల్లిదుర్గంధరంధ్రమున వెడలి
గీ. జగతిఁ బడి బాహ్యనాయుసంస్పర్శనమున, నెఱుక చెడి కావుకావున నేడ్చుఁ బ్రాణి
అంపమునఁ గోయుగతి ముంప్లఁ ద్రెంపునట్లు,యోనియంత్రప్రపీడచే నొడలు నొవ్వ.

చ. మలమున బ్రుంగుఁ డైనతలిసుంబుపయిన్ శయనించి మేను చీ
ములు దినఁ మక్షికల్ గఱవ మాన్పఁ నేరక యొత్తిగిల్లి పై
నొలసినతీఁట గోఁకికొన నోపకయే న్యవహారవర్జనా
దులును బరేచ్ఛఁ గైకొనుచు దుఃఖము వొందు శిశుత్వవేళలన్. 104

క. గురుజనవిరోధమున, కరణంబులవలన నిలుపు గానక క్రీడా
పర మగుహృదయము దుఃఖా, కర మై తపియించుఁ బ్రాణి కౌమారమునన్. 105

సీ. ఎవ్వండ? నెందుండి యొచటి కేమిటికి నే, బద్ధుండ నైతి నేబంధనమునఁ?
గారణం బెయ్యది? కాదు కారణ మెద్ది?, యెద్ది కారణజన్య? మేది కాదు?
ధర్మ మే దేది? యధర్మంబు నే దిప్పు?, డెందు వర్తించెద? నెందు నిలువ?
నేది కృత్య? మకృత్య మెయ్యది? గుణసంవి, శిష్ట మెయ్యది? దోషజుష్ట మెద్ది?
గీ. యనువివేకంబు లేక ప్రాయమునఁ గ్రొవ్వి, పశువుపోలె శిశ్నోదరపరుఁడు నరుఁడు
సంచరించుచు నజ్ఞానసంభవంబు, నధికతర మైనదుఃఖంబు ననుభవించు. 106

క. కరణకళేబరసాటవ, కర మగుప్రాయంబు తనకుఁ గలుగుటకు దురా
చరణము ఫల మగు శిశ్నో, దరపరుఁడు సుఖంబ కాఁగఁ దలఁచు న్వగయున్. 107

శా. అజ్ఞానం బనఁ గాఁ దమోవిలసనం బజ్ఞానకార్యోదయం
బజ్ఞానానుగుణంబ కాన గళితోత్సాచార మాదానికిన్
బ్రాజ్ఞుల్ ప్రాప్యఫలంబు నారకము కా భాషింతు రస్తోటుచే
నజ్ఞానాదుల నిందు నందు నిజ మై ప్రాపించు దుర్దుఃఖముల్. 108

సీ. మృగపక్షిరాక్షసోరగనరాదులచేతఁ, బరఁగుతాపం బాధిభౌతికంబు
శీతోష్ణవైద్యుతవాతవర్షాదులఁ, దనుకుతాపం బాధిదైవికంబు
గుల్మజ్వరచ్ఛర్ధికుష్ఠశూలాదుల, ననమాన కామలోభాదిదశల
శారీర మై మనోజనిత మై యిబ్భంగి, నడరుసంతాపమాధ్యాత్మికంబు

గీ. పండితోత్తమ! యిట్టితాపత్రయంబు, ప్రాక్తనం బైనకర్మనిబంధనమున
ననుభవించుచు శోకార్తుఁ డగుచు నరుఁడు, బాల్యమున బ్రాయమున వృద్ధభావదశను.

వ. వెండియు జరాప్రాదుర్భావంబున శిథిలం బై కుదురుప ట్టెడలి లివలివం గదలురదన పఙ్క్తులును, జిగి దెగి బిగి వదలి స్రగ్గి వగ్గునడి తరంగితాయమానం బైనసర్వాంగీణ చర్మంబును, బయలుపడి నిలువునం దేలినబీఅనరంబులును, అంతర్గతకనీనిక లై దూషి కామూషితాస్రనిస్రుతిం జెక్కులం జిత్తడగొలుపుచు దూరితసై ఎర్థ్యంబు లై వెలి కుతికినకన్నులును, పుంజికొని వెడలి నిడుప లై యుడుగక రసగిలునాసాకేశంబులు ను, లాలావినిర్యాసంబులు సెలవుల నురుఁగుకొన దుర్గంధధురంధరం బైనవక్త్రకోట రంబును, ప్రస్ఫుటీభూతసర్వాస్థిస్థలంబును, పరిభుగ్నపృష్ఠాస్థిపరంపరాకంబు సయి కంపమానం బగుశరీరంబునుం గలిగి యెదుర నిలిచినం బొడగానక బెట్టు పిలిచిన వినక యాఘ్రాణించియుఁ గంధంబు గొన సమర్థుండు గాక చప్పరించియుం జవిహొం దియుం గక జఠరానలంబు కుంఠితంబగుట నల్పాహారుండును నల్పాల్పవిహారుండును నై యెట్టకే నియుం దడవున లేచుచు నెట్టకేనియుం దడవునఁ గూర్చుండుచు నెట్టకేనియుం దడవు నఁ జేష్టించుచు ననుభూతవస్తువుల నాక్షణంబ మఱచుచుఁ బ్రస్రుతిప్రయత్నాక్షమంబు లై నసకలకరణంబులచే మరణంబునకుం గాలుచాఁచియుఁ బూర్వజన్మవ్యాపారంబులు నుం బోనితనప్రాయంబునాటిపోకలు దలంచుకొని యుస్సు రని వేఁడినిట్టూర్పులోఁ బరితపించుచు సకృదుచ్చారణంబున మిగుల నలయుచు శ్వాసకాసనుహాయాసంబున వేఁ గుచు నంతకుం గంటు బొట్టు వెట్ట నెఱుంగక వేఁగిందుచు సంచారంబులకు నాకాం క్షించుచుఁ జవులు గొనం గోరుచు నోరులు లేవ నెత్తం బరులు శయనింపఁ జేయ నఖిలశౌచవిరహితత్వంబున నిల్లగోఁతలకు నెల్లయై భృత్యు లవమానింపం బరిజను లప హసింప బాంధవులు ముక్కు విఱువం బుత్రులు వేసరం గళత్రం బోకిలింప నివి మొదలుగా వార్ధకదుఃఖంబు లనేకంబు లనుభవించి యంతమీఁద నత్యంతదుస్సహం బైనమరణం బనుభవించుఁ దత్ప్రకారం బాకర్ణింపుము. 110

సీ. హస్తాంఘ్రికంధర లవశంబులై త్రెళ్లి, కలయ నంగంబులఁ గంప మొదవి
పలుమాఱు మూర్ఛిల్లి పలుమాఱు దెలివొంది, తనకళత్రాదులతగులు మిగిలి
మరణావయవపీడ మర్మమ్ము ల్భేదిల్లి, ప్రాణానిలంబులపట్టు వదలి
తెల్లగ్రుడ్డులు తేలగిల్లి తీపులు పుట్టి, దోషము ల్పొందుగఁ దొట్టగిల్లి.

గీ. పొడముగుక్రొత్తి తొలొక్కప్రపుటము లెండి, తొసమున దప్పి నాఁకటఁ దప్పుఁ డగుచు
దుస్సహక్లేశమున మహాతురత యొదవ, నొరలుచును దేహ మొకభంగి నుత్క్రమించు.

ఉ. వేదన మీఱి నిత్తనువు వీడ్కొని జీవుఁడు తీవ్రశోషణా
పాదకయాతనావపుసుస్థితుఁడై యమదూతపాశదం
డాదులపీడ నుగ్రపథయానము సంతతదర్శనాదినా
నాదుగవస్థలం బొగిలి నారకబాధలఁ బొందు మీఁదటన్. 112

సీ. మొఱలుపెట్టఁగ నంపములఁ ద్రెంపఁ బడువారు, పుటపాకములకాఁకఁ బొక్కువారు
పెనఁగుగొడ్డంట్లఁ బచ్చడిసేయఁబడువారు, పుడమిఁ బాఁతిన నుక్కి పోవువారు
కొల్లఁ ద్రేసిన గుర్రిచ్చుకొని వ్రేలఁబడువారు, మసవాలంపులఁ గ్రుక్కి నరియువారు
క్వథితతైలములఁ బక్వము సేయఁబడువారు, దంచనంబుల ద్రెయఁ ద్రెళ్లువారు
గీ. పురుగులఁ బట్టులు భక్షింపఁ బొగలువారు, గలిగి శతధాసహస్రధాకారభిదలఁ
గలుగ నన్నిక నిరయప్రకారములను, దుఃఖ మేకైకమును గడు దుస్సహంబు. 113

క. నిరయానుభవము పిదపం, బరిశిష్టం బైన పూర్వపాపఫలంబుల్
బొరయుచుఁ నాలుఁ గ్రమ్మఱ, నరపశుమృగఖగాదినానాయోనిన్. 114
తే. మనుజు దుఃఖంబు నిరయసంస్థునకె కాదు, శతముఖస్థానమునయందుఁ బతనభీతి
మున్నదినములు నిర్వృతి నొందలేక, పొలుఁ బుణ్యంబుతుదిఁ జాల కుమిలపడుచు. 115

క. పరలక్ గర్భము జన్మము, మరణము నిరయమును మఱియు మఱియు నయి నిరం
తరసంస్కృతిచక్రమునఁ, బొరలి నరుం డొందు సర్వతోదుఃఖములన్. 116

తే. సుతకళత్రాదిసకలవస్తుప్రజము, సకల, ...ంగమసవనిమ్మంబు చేయంగఁ జాల
వేల నివ్విధము! సంసారవృక్షమయ్యె, మదియందు దుఃఖతరుబీజ మనఘచరిత ! 117
క. బ్రదికినయాంతయుఁ బొగుసుకొనుచు, ప్రియులకు నిలువెల్ల నగలఁ బెనగొనియుండక్
గుదుగుదుకొని దూఱిమాఁగుదు, బొదివిన కార్పాసబీజమునపం బ్రతి యై. 118

సీ. ప్రకృతిసిద్ధ... దేహంబు, తన్నుఁ గా మూఢుండు దలఁచుఁ గానఁ
దమభోగ్యము ...ఖాద్యాదులయందుఁ, దనకు భోగ్యము లనుతలఁపు పుట్టి
భోగ్యత్వబుద్ధిచే భోగింపఁ గామించు, భోగవిఘ్నములపైఁ బొడము గినుకు
భోగంబు దవిలి... లోభము లోభ, మున నొందు డెఱుంగమి మోహ మొదవు
గీ. భోగలోభగర్వముల ... బుట్టయుండు, భోగసిద్ధికొఱకుఁ బోక పెనఁగఁ
గలుగు ... గాన దేహాత్మ, జనిత మీదురంతసంసరణము. 119

ఉ. పుట్టుగు దిట్టుపు ... ననిష్టులు శాంతము స్తవక్
ముట్టియుఁ ...జీవములు మోహపుటిగ్గసునుం గుహూనిశల్

కట్టనియిం డ్లఘుంబులకుఁ గట్టడి యాసలసంప్రసూతికిన్
గుట్టులతోడిగర్భిణులు కోరిక లెవ్వరి నొంపకుండునే? 120

ఉ. లజ్జకుఁ బాపు శీలముఁ గులంబు వడి న్విడిపించు సూనృతం
బుజ్జనసేయుఁ జేయ మొగమోటమిఁ దూలుచుఁ బాతకంబులన్
మజ్జన మార్చు నార్చు నభిమానము గోఁతల కియ్యకొల్పు నీ
ముజ్జగ మైనఁ ద్రిప్పుఁ దుది ముట్టదు దా ధనకాంక్ష యేరికిన్. 121

చ. అడుగనియండజాదులకు నాఁకలి దీరక యున్నె? దీనుఁ డై
యడిగెడుచోట నెంతఘనుఁ డైనను హీనుఁడె కాఁడె? హీనుఁ డై
యడిగెడునాఁకు తృప్తిపడుఁ డౌనె? యతృప్తుఁడు సౌఖ్య మొందునే?
యడుగుట యెన్నిజన్మముల కాఱడి నెవ్వగ పో తలంపఁగన్. 122

శా. పాత్రాపాత్రవివేకరిక్తులు శుభప్రారంభముక్తు ల్పరీ
పాత్రీప్రాయులు తత్త్వసాధనకథాబోధానపాయుల్ శ్రవో
నేత్రఘ్రాణికజిహ్వికాపరమనోనిత్యానుకూలు ల్సదా
మాత్రద్వారసుఖాతిలోలు రహహా! మోక్షం బపేక్షింతురే?. 123

క. మలమూత్రరక్తపిత్తా, దులు వేర్వే రైన రోసి దుర్మదుఁ డిహిహీ!
మలమూత్రరక్తపిత్తా, దులప్రోవగు దేహ మింపుతోఁ గామించున్. 124

శా. చన్ను లాఁక పసిండికుండ లఁట వక్షశ్చర్మదుర్మాంసముల్
కన్ను ల్క్రొవ్విరిదమ్మిఱేకు లఁట వెల్లద్దూషికాగోళముల్
వెన్ను ల్సోగయనంటియాకు లఁట సంపీతాస్థిపుంజంబు లీ
యన్నుల్సౌఖ్యము గాఁ దలంచుజను లాహా! యెంత మూఢాత్ములో? 125

క. అందాఁక గురువు దైవము, నందాఁక న తగవు ధర్మ మంతస్సహనం
బందాఁక నెల్లగుణములు, నెందాకం గినుపు వొడమ దెట్టి[illegible]కున్. 126

ఆ. కినుపు దొఱఁగలేనిమనుజుండు సత్కర్మ, మాచరించు టెల్ల [illegible]చరిత!
యింట నున్నపిల్లి నెడలింపకుండియు, యనుఁగుఁజిలుకఁ బెనుచుటట్లు కాదె? 127

ఉ. ఏకడఁ జొచ్చునో సుకృత? మెచ్చటడాఁగునో తృప్తి? యెప్పుడో
పోకడ శాంతి? కెం దణఁగిపోవునో సౌఖ్యము? మాన మేమి యౌ
నో? కృప యెట్లు మాయమగునో? యశ మేగహనంబు దూఱునో?
లోకమునం దెఱుంగ మొకలోభ మెదిర్చినమాత్రఁ జిత్రమై. 128

చ. ఇడుమను ధర్మశాస్త్రకథ లిన్నియు మిథ్యలు కూటిమాత్రమున్
గుడుచుట దుర్వ్యయంబు కొడుకుం బగవాఁ డడుగంగఁ జూచు నేఁ.

గడపటఁ బ్రాణ మన్న సుఖగౌరవ మన్నను దైవ మన్న నే
ర్పడయు ధనంబ తత్త్వ మనఁగా విను మర్మము పొమ్ము లోభికిన్. 129

తే. చంద్రసూర్యాగ్నిరుచులచే సడలిపోని, యట్టిమోహాంధుతిర్లచే నంధు లగుచు
సౌఖ్యమార్గంబు గానక సకలజనులుఁ, గూలుదురు మాతృగర్భాంధకూపతతుల. 130

క. మును గలిగియు రూపతినం, గనియును విషయముల మఱియుఁ గాంక్షించు విహీ!
యనుభవముమీఁద నెఱుఁగని, మనుజాధము మోహ మొదలమాటల విడునే? 131

తే. మరలకుండుట యెఱిఁగియు మఱవలేరు, విడక పోరామి యెఱిఁగియు విడువలేరు
కానిపని యౌట యెఱిఁగియు మానఁ జాల,రద్భుతము గాదె మోహాంధులైననరులు?

ఉ. మేరువుఁ బూరిగాఁ దలఁచు మి న్నఱచేతన మూయఁ బైకొనున్
నీరధిఁ బుక్కిలింతు నను నిర్జరనాథుఁడ నేన పొ మ్మనున్
ధారుణి పెల్లగింతు ననుఁ దా నొకమానవకీట మైన ని
వ్వారలు మాన్ప లే రిది గ్రహంబు మదం బనుసన్నిపాతమున్. 133

చ. గురువులకంటెఁ జుల్కనయుఁ గ్రూరతకంటె హితంబు దుర్జనో
త్కరములకంటెఁ జుట్టలు వ్యధాకలహంబులకంటెఁ గృత్యముల్
దురితముకంటె మేలు పరదూషణవృత్తికంటె వేడ్కయున్
ధరఁ దమకంబుకంటె మఱి ధన్యత గల్గదు మర్త్యకోటికిన్. 134

క. ఇచ్చెద నను సర్వస్వముఁ, జొచ్చెద నను మర్త్యుఁ డెదిరి సొద యైనఁ దుదిన్
జచ్చెద నను వెషనికై, మచ్చరమునకంటెఁ గీడు మఱియుం గలదే? 135

క. అనుభోక్త ద న్నెఱుంగం, డనుభవకారయిత వార్త యైనను నెఱుఁగం
డనుభావ్యతత్త్వ మెఱుఁగం, డనుభవమే కాని బద్ధుఁ డంధుఁడ కాఁడే? 136

చ. విడువఁడు సౌఖ్యము న్నఱచి వేమఱు నంకుశబాధ నెమ్మిఁ గో
రడు నగపడ్డ సింధురమురీతి ఫలోత్కటబంధనంబు మా
నెడు దెఱి వేర్పరించుకొన నేరక యింద్రియపంచకంబుచే
నుడుగనికోర్కెఁ దీర్చుకొను చుండుట మేలుగఁ జూచు జీవుఁడున్. 137

మ. ప్రతిదేహప్రళయంబు నందనతనూబంధానుసంబంధుఁ డై
ప్రతినైమిత్తికమున్ జతుర్ముఖశరీరస్థుఁ డై ప్రాకృత
ప్రతికల్పాంతమునం బరాత్మతను నిర్మగ్నాత్ముఁ డై యాలయ
త్రితయంబందు నరుండు పిష్టఁ డచిదాప్తిం గ్రమ్మఱం బుట్టుచున్. 138

తే. ఇట్టిసంసారబంధంబు హేయ మగుటఁ, గనియు వినియు విరక్తుండు గాక మఱియుఁ
గోరి పొందు నరుండు తత్కారణం బ, నాదికర్మప్రవాహంబు మేదినీశ! 139

చ. ఫలరసవాసనాప్రదవిభాగవశంబునఁ గర్మశక్తికిన్
గల దిరుభంగి యందుఁ బ్రతికర్మవిధానఫలానుభూతులన్
బొలియఁ బురోంశ మున్న పెరప్రోవు ఘటించుదురంతవాసనా
బలమున నుత్తరోత్తర మపారనిరంతరకర్మబంధమున్. 140

మోక్షావతరణము.

వ. అట్లగుట సంసారచక్రంబు కర్మమూలం బగుటయుఁ దత్కర్మంబు దురంతం బగుటయుఁ దప్పదు. ఐనను సుకృతదుష్కృతరూపం బైనయాకర్మంబు భగవదానుకూల్యప్రవృత్తిప్రాతికూల్యప్రవృత్తిరూపం బగుట ననుగ్రహనిగ్రహంబులచే సుఖదుఃఖప్రదుం డయినయీశ్వరునకుం బ్రాధాన్యం బంగీకరింపలే కుండుటయు కాదు, తానునుం దత్సంకల్పాయత్తసత్తాప్రవృత్తికంబు. ఈయర్థంబు సృజ్యసంహార్యకర్మనిరపేక్షయుగవత్సృష్టిసంహారాదులయందుఁ బ్రసిద్ధంబు. అట్లు గావున నిరంకుశస్వతంత్రుండయినయీశ్వరుండు వైషమ్యనైర్ఘృణ్యంబులకు లోనుగాక తత్తత్కర్మానుగుణంబుగా స్వర్గనిరయంబు లొసంగునట్ల యచ్యుతస్వానుకూలప్రవృత్తిరూపం బైనయనాదిమోక్షబీజంబు గలచేతనునకు మోక్షం బొసంగు. తత్క్రమంబు సావధానుండవై వినుము. విశేషంబుల నెల్లజీవులం దత్తత్కర్మానుగుణంబుగా సంసరింపంజేయుచు లీలాప్రవృత్తుం డయ్యునీశ్వరుండు సమయప్రతిపక్షవీక్షాపరుం డై యొక్కకాలంబున నొక్కచో నొక్కరునకు ఘుణాక్షరన్యాయంబున నొక్కయాదృచ్ఛికసత్సేవాచరణంబు గలుగం గటాక్షించి యందుం దచ్ఛేశనాభిప్రాయంబు లేకుండిన స్వాభిప్రాయంబునన యది నెపంబుగా నతని నుద్ధరింప సన్నద్ధుం డయి విశేషప్రయత్నంబునకుం జొచ్చు నట్లగుటం జేసి. 141

క. తాదృగ్విధోక్తలఘుతర, యాదృచ్ఛికసుకృతికుం డనంతరదేహప్రాదుర్భవంబునప్పుడ, శ్రీదయితేక్షణసుధాభిషేకముఁ గాంచున్. 142

తే. ఎల్లపురుషుండు తనజనియించునపుడ, యజకటాక్షితుఁ డై రాజసాత్ముండు హరకటాక్షితుఁ డై తామసాత్ముండు, హరికటాక్షితుఁ డై సత్త్వపరుఁడు నగును.

వ. ప్రత్యుపకారాదిహేతునిరపేక్షంబుగాఁ గేవలకృపైకమూలం బగుట నదియ భగవంతునకు నిర్హేతుకకృపాకటాక్షంబు. 144

ఆ. కాన నిట్టిజాయమానకటాక్షంబు, గలుగఁ గలుగు సత్త్వగౌరవంబు సత్త్వగుణమువలన సదసద్వివేకి యై, హితపదంబు దనకు నెఱుఁగ నేర్చు. 145

క. సదసద్వివేక మొదవిన, మదము క్తకుదృష్టిబాహ్యమతి మగుడుఁ ద్రయీపదసేవితాభిముఖుఁ డై, నవలదు సత్సంగమంబు వసుధాధీశా! 146

క. సాత్త్వికశాస్త్రప్రవణుఁడు, సాత్త్వికసత్సంగమంబు సడలక భగవ
త్తత్త్వకథాశ్రవణంబున, సత్వరతవిముక్తి నొందు సంసారమునన్. 147

తే. భ్రాంతి వాసిన మున్ను తద్భ్రాంతికతన, తనయొనర్చినవిక్రియల్ దలఁచి పోలె
దేహ మాత్మనువిభ్రాంతి దెలిసి నరుఁడు, ప్రాగహంకృతి కాత్మలోఁ బరితపించు.

ఆ. తనువుఁ దన్ను గాఁగఁ దలఁచుట తనుభోగ్య, విషయ మాత్మభోగ్యవిషయ మనుట
యిరుదెఱంగు భ్రాంతి యిదియ కదా! యవి, ద్యామహీజబీజ మనఘచరిత! 149

క. తనుఁ దనువు గామి యెఱిఁగినఁ, దనుభోగ్యములందు భోగ్యతామోహంబున్
దినదినమున సడలి క్రమం, బున విషయవిరక్తిఁ గాంచుఁ బురుషుం డనఘా! 150

క. కూరిమి విఱిగినసతిపై, నేరమి దోఁచుగతి విషయనిస్పృహమతి యై
కోరిక లుడిగినవానికి, నూరక విశ్వంబుమీఁద నొల్లమి పుట్టున్. 151

క. ప్రవితతవైరాగ్యమహా, దవదహనశిఖాముఖాలితప్తుఁడు తనకున్
భవసింధుతరణమునకున్, బ్లవము సదాచార్యుసా్యపద మని చేరున్. 152

వ. చేరి గురుని దర్శించి పూర్వోక్తసదుపాయస్వీకరణంబున భగవద్భక్తుం డై తదనుగ్ర
హాతిరేకంబున ముక్తుం డగు నట్లు గావున నీశ్వరునకు పైషమ్యాదిపరిహార్థంబు గా నిం
తయుఁ బ్రపంచింపంబడియె నింతియ కాని సర్వసారం బైనరహస్యం బొక్కటి
యాకర్ణింపుము. 153

తే. గణనచో ధనికునిచేతఁ గనకకోటి, నొందెఁ గాకణికాకోటి నొందెఁ జెందు
గవ్వయునుబోలె మోక్షకక్ష్యమున నొందె, బంధమున నొందెఁ బడుఁ బ్రాణి భగవదిచ్ఛ.

వ. ఈయర్థంబు 'నినిసాదోనినిష్ఠా' శ్రుతి సిద్ధం బని చెప్పి విరమించిన సర్వసందేహ
నివృత్తం బైనచిత్తంబు పరమనిశ్చయానందమగ్నం బై నృపకులతిలకుండు కులగురునకు
సాష్టాంగం బెరఁగి లేచి కృతాంజలి యై. 155

తే. ఉక్తసాధనమున మోక్ష మొదవునంత, కోర్వ వాత్సల్యనిధి పురుషోత్తముండు
నయనగోచర మగుసాధనంబు నాకు, నర్థి నానతి యిచ్చి కృతార్థుఁ జేయు. 156

-:- వసిష్ఠుండు మాంధాతకు నష్టాక్షరీమంత్రరత్నము నుపదేశించుట. -:-

వ. అనిన నని భగవత్ప్రాపణ్యంబునకుం దనయుపదేశసాఫల్యంబునకు నలరి యప్లేని
తపంబునం గాని శ్రీకృష్ణుంబున నిట్టికోర్కి సిద్ధింప దగుటం దపంబు సేయు మని వ్యక్త
లక్షణంబున నతని భగవత్ప్రపన్నునిం గావించి జప్యం బైనమంత్రంబునుం దదర్థరహ
స్యంబునుం దదనుష్ఠానప్రకారంబును దదుచితనియమంబులు నుపదేశించి దీవించి
ఋషులుం దానును బూజితుం డై వీడ్కొని చనినయనంతరంబు రాజర్షివరుండును
తమసానదియమునాసంగమంబునం గృతతపోధనుం డై యుక్తనిష్ఠం దపం బొనరింపం
దొడంగె. 157

ఆశ్వాసాంతము.

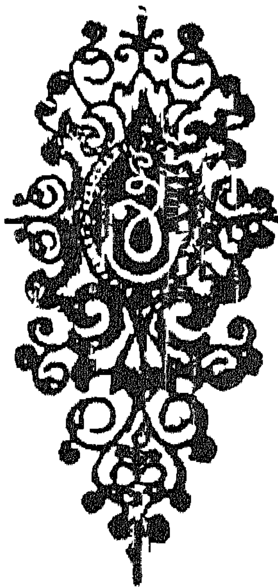
ఉ. తార్కికవామనోన్నతలతామధుకోశ నిరీశసాంఖ్యయో
గార్క యపూర్వనిర్వహిత్రుహంసఘనాఘన నిర్గుణోక్తిమ
న్మర్కటనారికేళఫల మామకసాత్యవతేయ వాఙ్మయో
దర్కసుధార్ణవోదయవిధాయకపార్వణశర్వరీవరా. 158

క. ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధదుస్సహ, హృచ్ఛుర లక్ష్మణమునీంద్రహృదయాదర్శ
స్వచ్ఛతర ప్రతిఫలిత, స్వచ్ఛరణస్వస్వరూపసహజాకృతికా. 159

స్రగ్విణి. నిత్యధర్మాత్మకా నిత్యధర్మాస్పదా, నిత్యచిద్రూపకా నిత్యరూపోజ్జ్వలా
నిత్యబోధాశ్రయా నిత్యచిన్మాత్రకా, నిత్యనిర్వేదకా నిత్యభేదాంచితా. 160

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేవక నరసింహనామధేయ ప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బనుకావ్యంబున వసిష్ఠాగమనంబును, రాజప్రశ్న ప్రతివచనంబులును, అందుఁ గర్మస్వరూపబ్రహ్మస్వరూపంబులును, వేదవేదాంత పురాణస్వరూపనిరూపణంబును, భక్తిప్రపత్తిరూపసాధననిరూపణంబును, సంసార నిరూపణంబును, మోక్షావతరణంబును నన్నది పంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము.

రంగధరాధిప శ్రీం
గారరసాధీశభాన గరుడగమన సం
స్మేరముఖాంబుజమధురా
కారాలంకృత సమజ్జగజ్జనహృదయా. 1

మాంధాత తపంబు సేయుట.

వ. ఇట్లమ్మహీవరశ్రేష్ఠుండు నిష్ఠురతపోనిష్ఠుం డై. 2

చ. పరువడిఁ గందమూలఫలపర్ణజలంబులఁ గొన్నిగొన్ని వ
త్సరములు పోవఁ గాఁ బిదప సర్వము మాని నిజాంతరంబునన్
హరి భజియించి శేషపవనాశనభర్తయుఁబోలె నాతఁడున్
గరువలిఁ గ్రోలఁ జొచ్చెఁ ద్రిజగంబులు విస్మయ మొంద నయ్యెడన్. 3

గ్రీష్మర్తువర్ణనము.

క. అతనిసముగ్రం బగుతీ, వ్రతపోగ్ని జగంబు నిండ వడిఁ బర్వినసం
గతి దుస్సహోష్ణసంప, ద్వితతం బై యంతలోన వేసవి వచ్చెన్. 4

ఆ. తాపతప్తజంతుతతుల విశ్వంభర, గర్భమున భరింపఁ గరుణఁ దలఁచి
తెలిపి యిచ్చె ననఁగఁ దీవాగ్నితపాహతి, నేల నిల్ల గాఁడి నెఱియ లొందవె. 5

సీ. ఏకార్ణవంబులో నిర వైనవటపత్త్ర, శయనంబు మదిఁ గోరె శార్ఙ్గపాణి
యష్టమూర్తులలోన నంబురూపము నాత్మఁ, గాంక్షించె హరిణాంకఖండమౌళి
ప్రథమాంబుజఘూర్ణిభావస్థితియ వేఁడె, యభిలషించెఁ బయోరుహాసనుండు
వేడ్కఁ గాఁ బండిపోవ విలయోదకోదర, స్థితి యపేక్షించె ధాత్రీవధూటి

గీ. హేమరజతాచలాదిమహీధరములు, హిమగిరిత్వంబు మతుల నూహించుకొనియె
సకలలోకానివార్యదుస్సహమహోష్ణ, భీష్మగతి యైనయమ్మహాగ్రీష్మవేళ. 6

క. ఆమనిరాజ్యం బెడలుట, గాముఁడు నెల వేది యున్నఁ గ్రమ్మఱ గ్రీష్మం
బామూక్షహరతోరణ, భామానుచమండలముఁ బట్టము గట్టెన్. 7

సీ. సరసీపునఃపునస్సలిలఖేలనముల, సరసగైరికపటాచ్ఛాదనముల
సహిమాంబుఘనసారచందనచర్చలఁ, దారహారావళీధారణముల
యంత్రధారాగృహాభ్యంతరక్రీడల, శశికాంతశయ్యాంతసంవసతుల
సంతతకరతాళవృంతవీజనముల, చిరసాంద్రచంద్రికాసేవనముల
గీ. స్వాదుఖర్జూరనారికేళాదివివిధ, సారపానకరససుధాస్వాదనముల
హితసమీహితగతులఁ జయించి రపుడు, దంపతు లమోఘనైదాఘతాపభరము. ౮
ఉ. అట్టినిదాఘవేళ నిబిడాగ్నులు నల్గడలందుఁ బర్వఁగాఁ
గట్టిగ నేల యంగుళ మొకండ ఘటించి ఖరాంశుమూర్తిపైఁ
బెట్టినచూడ్కిఁ దో హృదయపీఠికయం దమృతాబ్ధిమందిరున్
బట్టము గట్టి దుస్సహతపం బొనరించె జగంబు బెగ్గిలన్. 9

వర్షర్తువర్ణనము.

ఉ. దీపిత మయ్యె నంతట నదీనదయానన మంబుజాననా
కోపకవాటనిర్ఘటనకుంచిక చాతకనిర్జలవ్రతో
ద్యాపన మబ్జినీవికసనాస్తమయంబు మయూరనర్తనా
టోపవిధోపదేశకనటుండు పయోదసమాగమం బిలన్. 10.
ఉ చాతకభాగ్యరేఖ జలజాతపరిచ్యుతి పక్వకండళీ
సూతిచికిత్సకాంగన ప్రసూనశరాసనరాజ్యలక్ష్మి ప్ర
ద్యోతనచంద్రమఃపటువిధుంతుదభీషక సర్వజీవజీ
వాతువు గాన నయ్యె నవవారిధరోదయవేళ యంతటన్. 11
మ. విరహిస్వాంతమనోజపావకశిఖావిర్భూతధూమంబులం
బరకాసారగతాసితోత్పలకలాపంబుల్ జగన్మంటపో
పరినీలాచ్ఛవితానచేలములు దృప్యద్గ్రీష్మనిర్వాపణో
ద్ధురవర్షాగమరాజభద్రకరు లుద్ఘోషించె నూత్నాభ్రముల్. 12
ఉ. వచ్చె ఘనాఘనంబు లివె వల్లభు లేలొకొ రా రటంచు వి
ద్యుచ్ఛలనోద్యతద్యుతుల కుల్కుచుఁ ద్రోవలు నిక్కి చూచి వా
పుచ్చక నెవ్వగ న్వగవు పుట్టఁగఁ బాంధసతు ల్నిగుడ్చువే
స్వేచ్ఛనియూర్పుల న్విరిసె పిన్నపయిం బ్రథమాంబువాహముల్. 13
క. నీరం బప్పుడు నూతులఁ, బూరించె నటంచు నేల పొగడఁగఁ? నాక్రో
శాక్రారుతతి బాష్పవర్షము, పూరించెం బాంధకర్ణపుటకూపములన్. 14
సీ. కేళీనటద్గేహకేకికేకారవ, శ్లేషంబు చెవులఁ దేనియలు చిలుక
నభినవార్జితగర్జితారవోల్లసనంబు, లిటిమఁ గౌఁగిటిబిగి నినుమడింప

ధారాళనవనవోద్దామసౌదామని, ప్రభవించుటలుకలఁ బాయఁ ద్రోవ
ఫణిగవాక్షునిరీక్ష్యమాణవాసగను,ర్విభవముల్ చూడ్కులవిం దొనర్పఁ

గీ. చంద్రకాంతావళీకనిష్యందమాన, నీరధారాపరంపరానిష్ప్రయత్న
యవనికాంతస్యూతకసౌప్త్యశయ్యలయందుఁ, జెందు దంపతికులము వార్షికసుఖంబు. 15

మ. శ్లథవేణీభర మై మహోష్ణబహునిశ్వాసానిలంబు ల్వియ
త్పథముం గ్రాఁపఁగ మోము వెత్తి తము నుద్యద్దైన్యలై చూడఁగాఁ
బథికస్త్రీనయనాబ్జకోణవిగళద్బాష్పాంబుబిందుచ్ఛటల్
పృథుమాంధఃకణికాసపాతము లగుం బ్రావృట్పయోదాళికిన్. 16

తే. ఒకరి విరహాల నలికింప నోపెఁ గాని, యిరులకలిమి బయల్లంద యేగెడునభి
సారికలశంక గొలుపంగఁ జాల వయ్యె, నూర్జితము లై ఘనఘనకాలగర్జితములు. 17

చ. చలిఁ బడి యుక్కుపేరలుక శయ్యపయిన్ మొగ మీనికాంత లా
తొలుకరివేళ నంబుదయుదుంధుభిఘోషమువోనిగర్జనం
గళవళ మంది బిట్టు భయముఁ గౌఁగిటఁ జేర్పఁగఁ బ్రాణవల్లభుల్
వలిమఁగ నేఁడు రాత్రులఁ బడియవిశుద్ధవిదగ్ధభావముల్. 18

క. ఇక్కువ నే నెఱుంబగలును, నొక్కటిగ మొయిళ్లు పర్వ యుండినయపు డా
త్రొక్కగుకలిమి యే మఁట, నిక్కన నందుకొనవచ్చు నింగిఁ దలంపన్. 19

ఉ. ప్రోత్పతితిక్కణహాణవతి ప్రోషబలాకకపాలమాలికా
హారిణి నిర్మాణవిహారిణి కాళిక కాళికాగతిన్
దారుణలీల న్భువనదాహముఁ జైననిదాఘుదైత్యు నం
హారముసేయుత్రు చేరితలఁ బుచ్చుక ప్రెంగె విచిత్రవైఖరిన్. 20

క. పిరిగొను తోలుకరి మొగుళుల, భరితాంధంకరణమునకు బాసట యయ్యెన్
బురివిచ్చి యాడు నెమళుల, నిరస్తతాపింఛపింఛనిర్భరదీప్తుల్. 21

క. నిర్భరగతిఁ గంకాసం, దర్భంబులు రాలె నంత ధరపై జలదా
విర్భావనాగ్నవాంసీ, గర్భప్రసవంపపింఛఖండము లనఁగన్. 22

క. సంభినసముల జ్రేలిఁ, గుంభసమునఁ గుంభిహస్తగురుతరధారా
రంభముచే నెఱుంబగలున్, గుంభద్రోణములు పట్టి కురిసె న్వానల్. 23

వ. ఇట్టివర్షాగమంబున. 24

తే. జలధరంబులు గుడిసె నాసారవృష్టి, బయటఁ బద్మాసనస్థుఁ డై పల్లటిలని
యూర్ధ్వహోమాచార్యుపై నతిని కనియా, చిరతపోరాజ్యపట్టాభిషేక మయ్యె. 25

హేమంతర్తువర్ణనము.

ఉ. అంతఁ గ్రమంబునొందఁ శరదంతమునం బరిముక్తమై జలం
బంతయుఁ జిల్లుటం జాలుపడి తెలుపై నమొయిళ్లు గాడ్పుచే

నెంతయు ధూళి యై విరిసి యీగతిఁ దూలె నొకో యనంగ హే
మంతమహోదయంబున హిమంబు తమంబుగ ముంచె లోకమున్. 26

క. కలయ జగ మెల్ల ముంచిన, బలు పొగ నమ్మంచులోన భావింపఁబడున్
వెలుఁగులఱేఁ డొకవేళ, న్వలిపపుఁదెరలోనిదర్పణంబును బోలెన్. 27

క. దీపితముక్తాహారముఁ, బాఁపినదోషంబు తలఁపు వాఁటినఁ బశ్చా
త్తాపమున నొక్కొ సతులకుఁ, బాపటముత్తియము లయ్యెఁ బ్రాలేయంబుల్. 28

క. వలువ దొలంగుట కులుకుచుఁ, బులకలు పుంఖానుపుంఖముగ భీతి మఱిం
దలకొనఁ ద్రిలోకి వడవడఁ, జలియించెన్ శిశిరనూత్నసంగమవేళన్. 29

క. చెప్ప నశక్యం బగుచలి, యుప్పతిలం బాలవృద్ధయువజనములకుం
దప్పక శరణము లయ్యెం, గుప్పసములు ముర్మురములు కుచకుంభములున్. 30

ఆ. అట్టిశీతవేళయందుఁ గుత్తుకబంటి, నీటఁ దపము చేసె నిష్ఠ నతఁడు
నిజతపోగ్నివలన నిఖిలలోకము శీత, భావ మెఱుఁగ కాత్మఁ బరితపింప. 31

నారదుఁడు మాంధాతృతపశ్చరణము నింద్రుని కెఱిఁగించుట.

తే. ఇట్లు దప మాచరింప మహేంద్రుఁ డున్న
కొలువునకు నేగి కయ్యపుఁ గూఁటితపసి
యతఁడు గావించుపూజన మంది కలదు
చింతనం బొండు వలయు నేకాంత మనిన. 32

క. ఏకత మని వినిపింపఁగ, నేకతమో? యనుచు సంశయించుచు వేవే
పాకారి కొల్వు వీడ్కొని, యేకాంతమునందు నతని నే? మని యడుగన్. 33

క. ఓయమరేశ్వర! యిట ము, న్నే యుగములఁ గనియు వినియు నెఱుఁగము వినుమో
హో! యిదె మాంధాతృమహీ, నాయకుఁ డుగ్రముగఁ దప మొనర్పఁగఁ గంటిన్.

తే. అతులయోగసమాధిచే న త్తపస్వి, నిశ్చలుం డని వేఱ వర్ణింప నేల
యతనిఁ గనుఁగొన్న యంత నత్యద్భుతముగ, నిశ్చలుం డెంతవాఁ డైన నిర్జరేంద్ర! 35

తే. తలఁపులోపలికోర్కె తీవలు ఫలింప, మొదలఁ దగఁ బల్లవించినమురువు చూపు
సంతతస్నాననియమైకశాలి యతని, పాటలాంశుజటాచ్ఛటాప్రాంచలములు. 36

ఉ. హెచ్చుతపోగ్ని యప్పు డపు డీనెడుపిల్లలుపోలె నల్గడం
జిచ్చు లెలర్ప నంగుటముచేతన నిల్చి ఖరాంశుమూర్తిపై
వెచ్చని వేళఁ బ్రత్యహము విచ్చి తనర్చుట గాని మోడ్పమిన్
నిచ్చయ మమ్మహామహుని నేత్రము లబ్జము లౌట వాసవా!. 37

ఉ. కర్తవు గాన నిక్కముగఁ గన్నతెఱం గెఱిఁగింతు నీకు సా
ర్వర్తుకపుష్పసంపదల రంజిలుతద్వనవాటి నందన

స్ఫూర్తి వహించు నిట్లు బలసూదన తావకలక్ష్మి తత్తప
స్ఫూర్తికి మెచ్చి తాన చనఁ బూని పదం బిడి యున్నదో సుమీ!. 38

తే. అసమసింహాసనస్థుఁడై యఖిలరాజ్య
వైభవంబులు గైకొంచు వఱలువాఁడు
నియతిమై గాలి గ్రోలెడు నేఁడు ఇహహ!
యధిప! యతఁడు మహాభోగియగుట నిజము. 39

ఆ. కోర్కి త్రేఁకమునను గులశైలమునుఁ బోలె, నిశ్చలత నతండు నిలిచెఁ గాక
గ్కోరతపంబునలనఁ గృశుఁ డతం డోకమంద, పవనుచేతఁ నెగసి పాఱఁ డెట్లు? 40

ఉ. శిష్టగుణ త్తపస్విజనశేఖరుఁ డుగ్రతపంబుచేఁ బద
భ్రష్టునిఁ జేయఁగాఁ దలఁచి బ్రహ్మహరాదులలోన నొక్కయు
త్కృష్టునిమీఁదఁ దాను జగతిం గలవైరము గొంట యెల్ల వి
స్పష్టము గాన లేదు మృగజాతివిరోధము తద్వనంబునన్. 41

క. ఏల పలుమాట? లనిమిష పాలక! యెల్లింట నేఁట ఫలియించుఁ దదు
త్తాలతపస్సంకల్పకమున, రాలెడువడపిందె నీదురాజ్యం బనఁగన్. 42

తే. ఖచరవర! చెప్పితిమి నీకుఁ గన్నతెఱఁగు, చిత్తగించి ప్రతిక్రియ సేయు మిపుడ
యనుచు వీడ్కొని నారదుం డరుగుటయును, డెందమునఁ జాలఁగలఁగి పురందరుండు.

ఇంద్రుఁడు మాంధాతృతపంబుఁ జెరుప నచ్చరలం బంపుట.

క. మంత్రుల దిక్పాలుర నయ, తంత్రజ్ఞులఁ బిలిచి కూడి తానుఁ వారుఁ
మంత్రపరుఁడై తదీయని, యంత్రంబునఁ బిలువఁ బనిచె నపు డచ్చరలన్. 44

సీ. విధివత్సమాపితవివిధయజ్ఞఫలంబు, లుంకువ యైనయేణాంకముఖులు
పటుసంగరాంగణప్రాణదానంబులు, రోవెల యైనమెఱుంగుఁబోండ్లు
నిరుపమతమతపఃపరమపుణ్యంబులు, కట్నడ యైనశృంగారవతులు
కల్పోక్తతీవ్రనైకవ్రతాచరణముల్, మూల్యంబు లైనయంబుజవదనలు

గీ. పట్టుఁగొమ్మలు రమణీయభావములకు, జన్మభూములు తారుణ్యసంపదలకుఁ
బ్రాప్యదేశంబు లతులాభిరూప్యములకు, వచ్చి రచ్చర లనిమిషస్వామికడకు. 45

ఉ. పంకరుహాయతాక్షులు త్రపావినయంబుల నెప్పపాటునం
బొంకము చూపుచూపుగమిఁ బూజ యొనర్చుచు బాహుమూలదీ
ప్త్యంకుర హేమనిష్కనిచయంబు లుపాయన మిచ్చి కంకణ
క్రేంకృతు లుల్లసిల్లఁగ నమోగిడ్చిరి చేతులు దేవభర్తకున్. 46

ఆ. జంభరిపుకొలువు రంభాదిసతులచేతఁ, బంచసాయకస్థాయకప్రాయ మయ్యె
నారఁ గనుఁగొన దిక్పాలవరులమనము, పంచసాయకస్థాయకప్రాయ మయ్యె. 47

క. ఉల్లము వే కైవసమరు, దవ్వల్లభుఁ గని రంభ యపుడు దప్పక రామా
పల్లవకరముఖవీణా, వేల్లితతానప్రతానవినిమయఘణితిన్. 48

ఉ. దేవ! సురాధినాథ! భవదీయమనోబ్జమునందు వింతగా
నీవిధిఁ జింతిలంగఁ గత మెయ్యది? నేఁడు తపోనిమిత్త మెం
దేవెడవార్తగల్గె నో యదేనిఁ దపోధనశుద్ధచిత్తము
క్త్రానలి గ్రువ్వఁ గా గుణము తొంట యెఱుంగవె మత్కటాక్షముల్?. 49

సీ. పంచాగ్నిశిఖలచేఁ బరితపింపనివారి, విరహాగ్నిశిఖలచే వేఁచి విడుతు
వర్షాంబుధారలవడిఁ గలంగనివారి, మోహాదృగ్ధారల ముంచి కలఁతు
మంచుచిల్కుటకు రోమాంచ మొందనివారి, ననుపు పుట్టింతు తేనవ్వు చిలికి
సతతోపవాసులై చవులు డించినవారిఁ, దవులింతు సధరామృతంబుచవులఁ
గీ. గాదు లక్ష్యంబు నాకు లోకత్రయంబు, పలుక నేటికి బడుగుతాపసులకథలు?
నన్నుఁజూడక నాపేరు విన్నమాత్రఁ, బల్లవింపవె రాతిరూపంబు లైన. 50

తే. కార్య మెఱిఁగినఁ దీర్చియ కాక నీదు, సన్నిధికి వత్తుమే మేము జంభమథన!
యింక నైనను బంపు మమ్మింతనుండి, మ్రొగ్గ మగుఁ గాని జగతి వైరాగ్యపదము. 51

చ. అన విని సంతసించి త్రిదశాగ్రణి లోనికలంకు దేఱి యా
నన మెగయించి మించి చిఱునవ్వు దొలంకెడుసాదరావలో
కనములఁ జూచుచుం బలికెఁ గామిను లిందఱు మీ రమోఘసా
ధనములు గల్గ నాకుఁ గలదా మదిలో నణువంత సంతయున్?. 52

క. పోలించి చూడ నఖిలో, త్తాలం బగునాకనాథుదైవతలక్ష్మీ
లీలాసౌధము నిలిపిన, మూలస్తంభములు గారె? ముద్దియలారా! 53

తే. అద్రిపక్షాభిహతిమాత్ర కళని గాని, యహహా! ప్రతిపక్షపక్షాభిహతికి నెల్ల
సంతతము మాకు నమ్మినసాధనంబు, చలితఘనదీయవీక్షణాంచలము గాదె? 54

ఉ. ఆరసిచూడ వేదములయట్ల మనంబునఁ దోఁచి యున్నశృం
గారరసాధిదేవతలఁ గంజవిలోచనలార! మిమ్ముఁ బెం
పార సృజించెఁ గాక తనయంతన యేని గణింప నెట్టు లం
భోరుహసూతి మీభువనమోహనరూపవిలాససంపదల్?. 55

ఉ. గట్టిగ నెట్టిచోట ధృతికంకటముల్ విదళింప నేర్చు మీ
యట్టియమోఘసాధనములందుటఁ గాక జగత్త్రయీజయం
బెట్టు ఘటించు మన్మథున? కింతయు నిక్కువ మిట్లు గానిచోఁ
బట్టినఁ గందుపువ్వు లొకబాణములే యలశంబరారికిన్. 56

ఆ. ఇట్టిమిముగుఱించి హీనకార్యం బైన, మాకుఁ బ్రళయము మనుము మగువలార!
భయ మొనర్చెఁ గానఁ బనిచెద నొక్కకా, ర్యమున కరుగవలయు నదియు వినుఁడు.

వ. మహీమండలంబున నయోధ్యాప్రాంతంబునం దనుసాసరయూమధ్యంబున మాంధాతృ మహీనరాగ్రణి యుగ్రతపం బొనరించుచు నున్నవాఁడు. అతనినిష్ఠకు నంతరాయంబు ఘటియించి రండు పొం డని సంభావించి గంధర్వులం గాపుగాఁ జన నియమించి వీడ్కొలిపిన. 58

తే. ప్రమదమునఁ బొంగి పాణిపద్మములు మొగిచి, యేగుదెంచుసుపర్వపర్వేందుముఖుల
విభునికంటె నపూర్వభూవిహరణోత్స, లపుకు పురికొల్పె విజయప్రయాణమునకు. 59

క. సురరమణీజనవిద్యు, త్స్ఫురణావిర్భావమునకు సూచక మగుచుణ్
మొరసెం గత్వావిస్థానిక, మురజధ్వనిగర్జ లఖిలమోహనభంగిన్. 60

తే. స్తనితగతశంఖనుద్ధళధ్వానమునకు, నుబ్బి పురివిచ్చి యాడుమయూరశిశువు
కడప దిగకుండి యానవిఘ్నము ఘటించెఁ, బయనమై వచ్చునొకమరుత్పద్మముఖికి. 61

ఉ. వల్లభుహస్త మూఁది సురవారవిలాసిని యొర్తు వచ్చి శో
భిల్లువిమాన మెక్కి మణిభిత్తిపయిం దననీడ దోఁచుటం
జల్లనఘూర్త మున్నుగ సపత్ని నయించితె యంచుఁ గిన్నవం
బల్లవితాక్షి యై దిగియె భావమునం బరితాప మెక్కఁగన్. 62

క. కొలికిఁ దగుల్పమి నొక్కతె, మొలనూలు పదాబ్జములకు మొరయుచు జాఱణ్
ఘలియింపకు పయనం బిది, వల దనుచుం గాళ్లఁ బెనఁగువైఖరి దోఁపన్. 63

క. ఉర్వీస్థలిపై వేడ్క న,పూర్వవిహారములు సలుపఁ బోయెడుతమి లోఁ
బర్వఁగఁ శకునము దలఁపక, గర్వంబున వెడలి రమరకాంతాజనముల్. 64

తే. అబ్జభవుపట్టి కంతరాయంబు గొలుప, వెడలి రచ్చర లవ్వేళ వేల్పుఁబ్రోలు
ఘనతదీయతపస్సమాకర్షణమున, నైంద్రవిభవాధిదేవత లరుగుమాడ్కి. 65

తే. వాసవునివీటివారవిలాసవతులు, తీవ్రభానునిఁ గదియ నేతెంచి రంత
నతనిఁ గోరఁగోరి యమవసయందుదాఁకఁ, గ్రమ్మి చనుదెంచుబహుచంద్రకళలువోలె. 66

క. సరిక డచి వచ్చునపు డ, చ్చరపిండు వెలింగె మున్ను సంపూర్ణసుధా
కరమండలమును బోలెణ్, ఖరకరబింబమున నేఁడు గలిగెద రనఁగన్. 67

తే. పాసి చనుటకు నోర్వ కచ్చరలు నిలుప, వేఁడి పట్టంగ నిగిడించువిధము దోఁప
భానుకరసంచయము తద్విమానరత్న, కాంతిసంయుక్తిదీర్ఘమై కాన నయ్యె. 68

సీ. బలిదాతృదానసంభవకీర్తిలేఖిక, మురదైత్యభిత్పదాంబుజమధూళి
విధికమండలుపయోనిధిసుధారసధార, జగదండఖండకచ్ఛత్రయష్టి
సనకభేదనశిరోమందారమాలిక, సగరసంజీవనౌషధివతల్లి
కనకాద్రిదండసంకలితకేతనశాటి, హరినభోంతరహారలతిక

గీ. జంభశాసనపురమణిసాలచక్ర, మండలీకృతనిజభోగకుండలీశ
ముచ్యమానవినూత్ననిర్మోకయష్టి, యచ్చరల కంతఁ జూపట్టె నభ్రగంగ. 69

చ. కనకమయాంబుజప్రసవగంధము లానియు బిందుపంక్తిచే
ననయము దొప్పఁదోఁగియును నభ్రసరిత్పవనంబు లప్సరాం
గనలముఖాబ్జసౌరభము ఘర్మజలంబులఁ గ్రోలెఁ గ్రొత్తలై
ఘనతరలాభముం గలుగఁ గైకొనరే ధర నెంతత్రుప్తులున్. 70

తే. కూడి జలదేవతలు మమ్ముఁ గూడవచ్చి, రెంతచక్కనివా రంచు నెపుడు వెలఁగు
దనుక మిన్నేటఁ దమనీడఁ దార చూచి, ముచ్చటలఁ బొంది రప్సరోముగ్ధ లపుడు.

చ. త్రిదశతరంగిణిం గడచి తీవ్రతమై దిగి వచ్చి దేవతా
సుదతులయూర్పుఁదావిచవిచోఁకున వెంటన వచ్చెఁ దేంట్లు త
ద్వదనసనాభివర్గము నవశ్యతఁ బంపఁగఁ బంపు పూని యు
న్నదికమలాధిదేవతల నచ్చిరనెయ్యురు వచ్చిరో యనన్. 72

ఉ. వచ్చువిమానపంక్తులజవంబున జల్లున మున్ను పాయగా
విచ్చినవారివాహములు వెండియు వెంటన రాఁ దొణంగె న
య్యాచ్చరపిండుఁ జూచి తమ రప్పుడు వాయుట నాత్మకీయువి
ద్యుచ్ఛయశంకమై తగిలి తోడనె కుయ్యిడుమాడ్కి మ్రోయుచున్. 73

ఉ. మందసమీరణక్రియల మార్గపరిశ్రమశాంతిగాఁ బయో
బిందువిముక్తి నింపుమదిఁ బెంపుచు నీడలు సేయఁ దోయభృ
ద్బృందమునందు మెల్లనిగతిం జనఁగా నియమించి రప్డు సం
క్రందనవారకామినులు కామగమైనవిమానసంఘమున్. 74

చ. పొదిగొనుమాడ్కిల న్మెఱచి పోనిమెఱుంగులు గా నిగుడ్చుచుం
జెదరనిభూషణప్రభల జిష్ణుధనుశ్శతకోటిఁ బన్నుచుం
ద్రిదశపురీవిలాసినులు దెల్లమిగా జనియింపఁ జేసి రం
బుదముల కెల్ల నట్లోకయపూర్వమనోజ్ఞవిలాససంపదల్. 75

తే. అద్రిశృంగము లనుశంక నధిగమింపఁ, గోరియునుబోలె బలుమాఱు వారిధరము
లాత్మపవనంబుచేత నయ్యమరసతుల, పయ్యదలు దూల్చి కుచములు బయలుపఱిచె.

చ. తపమునఁదుం గుశాసనము దానఫువిత్తు ఫలించుపాదు ని
క్కపుసుఖసిద్ధి గోరి వెదకం దగునాకర మబ్జజాదివి
ష్టపములకెల్ల సంబళ మొసంగెడుపాలెము మర్త్యమంత వే
లుపువెలముచ్చెకంట్లకును లోచనగోచర మయ్యె నవ్వలన్. 77

వ. తదనంతరంబ. 78

సీ. సంభవించె నపూర్వషట్పదగీతులు, లలితమంజీరఝుళంఝుళములు
ప్రాపించె నభినవపరభృతారవములు, కాకలీవ్యాహారకలకలములు
బుగులుకొనె నవీనపుష్పసౌరభములు, గుంభితాస్యామోదఘుమఘుమములు
కలిగెఁ దపోవనికి నుజ్జ్వలపల్లవద్యుతుల్, శయకుశేశయవికాసచకచకలు
తే. భూవరాన్వయతిలకతపోనివాస, మగుట నొదవినభాగ్యోదయమునఁ బోలె
నపుడు సరయూనదీతీరవిపినమునకు, నమరపురవారలలనాసమాగమమున. 79

వ. ఇట్లు తపోవనప్రాంతంబున విడిది గా విడిసి. 80

మాంధాతృతపోవనంబున రంభాదులు శృంగారక్రీడ లొనర్చుట.

మ. కర మాశ్చర్యము గాఁగ నచ్చరలు శృంగారోజ్జ్వలాకారలై
సరసక్రీడలఁ జొచ్చి రానృపతిపస్సంస్థాన ముచ్చైచ్చరట
చ్చరణాంభోరుహనూపురస్వనల నాశ్చర్యానుమోదంబులై
హరిణీసంఘము దర్భగర్భితముఖవ్యావృత్తి నాలింపఁగన్. 81

సీ. పరిమళం బంటక పసువంపుమొగ్గల, కెలయించుతను గాలిపొలపమునకుఁ
దనలోని జాతివైరము డించి దూర్వముల్, మెట్టనిమృగజాతి మెలఁకువలకుఁ
బక్వసార్వర్తుకఫలపుష్పములు గల్గు, తరువులనీడలు దరలమికిని
బగలు రే మొగుడనితొగలఁ దమ్ములఁ గ్రాలు, కొలఁకులు గడ లెత్తి కలఁగమికిని
తే. వెలుఁగు దనుకంగ నిజతపోవిభవ మాత్మ, మెచ్చి పొగడుచుఁ జనుదెంచునచ్చరలకుఁ
జిత్తవీథుల జనియింపఁ జేసె శంక, నపుడు గనుపట్టె యౌవనాశ్వనృపతిపట్టి. 82

ఉ. దంతుల సంతతాయ పనుదీఁకటి పైకొననీక తేజ మా
క్రాంతదిగంత మై వెలయ గాఢపు సోఁకనిదీపమట్లు వి
శ్రాంతిసమాధిసంగతి నచంచలుఁ డైనతపస్వియందుఁ ద
త్కాంతలయత్నముల్ విఫలకార్యము లై విలసించె నయ్యెడన్. 83

చ. ఒకయువ గత్తి జంగ యిడ నూరురుమల్ తలచూపఁ దీవ యం
దుకొని నిగుడ్చుటు స్వీకచదోర్లతమూలము చూడ్కిచూఱగా
నకనక నాను పాఁగి వలినాభి బయల్పడ నీవి జాఱి మీఁ
దికి మొగ మెత్తి యొక్క సుదతీమణి చేరువఁ గోసెఁ గ్రొవ్విరుల్. 84

చ. పదముల సంపునక్ బయలు పల్లవితంబుగ రాకపోకలన్
వదనము తీవఁ జందురుని సైఖరి చూపఁగ దూఁగఁదూఁగఁ బ
య్యెద పలుమాఱు గాలి సెగయం జనుగుబ్బలు తొంగిచూడఁగాఁ
బ్రదళవధూటి వేడ్కొ తె తీవల నుయ్యల లూఁగె వేడుకన్. 85

చ. కొలఁదిగ నీడ్చి యీడ్చి కొనగోళ్ళ మెఱుంగు దుఱంగలింపఁ గా
వలపల దాపల న్నిగిడి వాలికచూపులు తీఁగె సాఁగ ను
బ్బలయిరుగ్రేవల న్నఖరపంక్తి బయల్పడఁ జేతు లార్చుచున్
వెలఁది యొకర్తె కట్టెనుర వేనలి చిక్కెడలించె సోలుచున్. 86

ఉ. పట్టినహస్తకాంతి మును పల్లవితం బగువీణె పాటచేఁ
బుట్టుచిగుళ్ల రెట్టి యగుపొల్పు వహింప మొగంబుతావికిం
జుట్టినతేంట్లకున్ శ్రుతులు చూప సుధారసధార పోలికం
బట్టి మృదుస్వరం బెసఁగఁ బాడె నొకర్తు మనోజ్ఞభంగులన్. 87

క. ఈరీతి వివిధమధురా, కారంబులఁ దమవిలాసగరిమలు నెఱపన్
మేరుగిరిలీల మలయుచు, మీరణగతులను బోలె మెదలక యున్నన్. 88

సీ. కుసుమపల్లవభాసికుంజపుంజంబులు, రత్నచిత్రితమందిరంబు లయ్యె
నుత్తాలధరణీరుహోత్కరస్థలములు, నవమణిస్తంభమండపము లయ్యెఁ
బావనస్నానార్థబహుపల్వలంబులు, కృతకకేళీసరోవితతు లయ్యె
విహరమాణానేకవిధశకుంతంబులు, తరుణపారావతద్వయము లయ్యెఁ
తే. దీవ్రనియమానుకూలప్రదేశ మైన, యర్కకులమౌళి నివసించునాశ్రమంబు
హారిరతిఖేలనోచితహర్మ్య మయ్యె, మఘునదిందీవరాక్షులమాయవలన. 89

వ. అనంతరంబ సమయసముచితసన్మార్గధూపలేపస్రగ్బలిప్రకరవర్ణనోపశోభితం బై తపస్వి రంగంబు విలాసినీలాస్యరంగం బగుచు లోకవిలోచనోత్సవంబు నాపాదింప నను రూపరూపానవద్యవాద్యధ్వనులతోడ నవినూత్నవిచిత్రయవనికాభోగంబు నభోభా గంబు నలంకరించె. నృత్తవిద్యాచాతుర్యధుర్యుం డగునాచార్యుండు కట్టెదుర మధు రగంభీరస్ఫుటాక్షరంబు గాఁ బుష్పాంజలిక్షేపణంబుతోఁ బ్రస్తుతోచితసంపల్లాస్య ప్రస్తావంబు చూపి యవనికాపనయపూర్వకంబుగా షోడశాష్టచతుర్ద్వ్యాద్యేక క్రమసంఖ్యాకంబు లగుమృదంగకాహళకాంస్యతాళహుడుక్కాకరడావాద్యవిశే షంబులయందు నేకైకమేళాపరవాదనోపరిపరిస్ఫురితంబుల గుఱిగనణీలాగుమోడి బంధవతికుండల్యాదివాదనభేదంబుల వివిధమధురగంభీరఘోషంబు లఖిలచేతనశ్రవ ణేంద్రియమోహకంబు లయ్యె. ఉపరతమురజకరడాహుడుక్కాదినాదంబులు నతిచతురవాంశికోపదీయమానతానోపగీయమానవీణాదిపేశలకలక్వాణప్రాణాయ మానంబులం బ్రోజ్జ్వలాలప్తిపూర్వకంబులు నై కాకువాదిదోషరహితకలకంఠీకంఠ గీయమానగేయంబు లనుపమేయంబు లై నిఖిలచేతనాచేతనస్రావకంబు లయ్యె. మల యపవనచపలశిలీముఖముఖరస్థలనలినీకులవిలాసాపహాసకంబు లయి యనునూపాధిక నూపురఝుళంఝుళశింజితమంజులంబులు గావించి విచిత్రరతిప్రనృత్తంబు లగు నేప

ధ్యాంతరితపాత్రంబులఁ గించిల్లక్ష్యమాణపదపల్లవాంచలంబులు దిదృక్షుజనహృదయో న్మాదకంబు లయ్యె. గవునెన దివిసినం గనుపట్టువిచిత్రచిత్రరూపంబులరూపంబున యవనికాభోగంబు ఘటయింప నిశ్శబ్దభూషణంబును నిర్వ్యాకృతినియతసకలాంగకంబు నగునిజస్థైర్యంబు నిర్భరం బై పైవాతి సారవశ్యచ్ఛలంబున పశ్యజ్జనంబులపయిం బపం బిరగొను ప్రనాళిపండికాన్వయియామండితపుష్పాంజలివిలసిత లగున ర్తకీపరంపర లఖిలచేతస్సేతోవలోకనగ్రాహంబు లై యావిర్భవించె. ద్రష్టృజనకౌతుకావేశోద యసమర్థితకస్వాదిఘూర్ణోపమానపునర్వికల్పితాతిసూక్ష్మయవనికావ్యపాయంబున లఘు సంఘూర్ణాన్వృతి వొఱంగి మెఱుం గెక్కుశారదనక్షత్రంబులచందంబున నిర్నిమేషనిరీక్షణ పాత్రంబు లై పాత్రంబు లను నేపథ్యస్ఫురితంబులు సమపాదస్థానకస్థితంబులుం గీతానుగుణాకంపితశిరస్కంబులు నగుచు విలాసగతిం బుష్పాంజలిక్షేపణం బొనరించి నిఖిలాలోకవిలోకనోత్సాహంబు లై నవసందలాస్యంబులకు నుపక్రమించి రప్పుడు శిరో నక్షకరిపార్శ్వకటిపదాభిధానంబుల నేత్రభ్రూనాసాహనుకపోలాధరనామధేయం బులం గ్రీవాబాహుతుండోరుజానుజంఘానామంబులం గల్గుసంగోపాంగప్రత్యంగం బుల తాళలయానుకరణవిశిష్టచేష్టావిశేషంబులయందుఁ బ్రత్యేకంబ యథోక్తంబు లగు త్రయోదశవిధశిరఃప్రయోగంబులు పంచప్రకారవక్షోవిలసనంబులు చతుష్షష్టి భేదప్రశస్తహస్తాభినయంబులు నంగుళిక్రమవర్తనోపచితచతుర్విధహస్తాభినయాంత రంబులుం బంచపార్శ్వవిధిగ్రాహంబులుం బంచవిధకటినటనంబులు నవసంఖ్యాకరచరణ విన్యాసంబులుం జతుర్భంగికచరణవిన్యాసాంతరంబులునుం బంచప్రకారవక్షోవిలస నంబులును షట్త్రింశద్దృష్టివిశేషంబులు నుపాంగభేదోక్తచతుర్విధముఖరాగయోగం బులు షడ్భాబహుస్ఫురణంబులుఁ బంచప్రకారోరుసంచలనంబులును సప్తవిధజాను విలాసంబులును బంచవిధజంఘాప్రవర్తనంబులును వెండియు దండలాసకాంగోక్తకం బులను త్రింశత్స్థానకంబులు త్రింశచ్చారిభేదంబులు భ్రమరిసప్తకంబునుం గరణవింశ తియు నంగహారవిశేషంబును మఱియును ముఖసముఖసౌష్ఠవలలితభావకౌతుక్యనుమాన ప్రమాణస్థానకారణానుకరణాంగాసంగడాలఢిల్లాయీసనణికిత్తుతరహారోల్లాస వేవతన నిలయమపయమకాటనసంధస్థాపపరీక్ష-నామంబులం గలుగులాస్యాంగచతుర్వింశతివిశే షంబులు నాడఁగాఁ గలుగునసంఖ్యేయాభినవాభినయంబులు యథాలక్షణంబులు యథాక్రమములు యథాదర్శనంబులుం గా నృత్యప్రవర్తనంబున నభినయించుచుఁ బాత్రగుణాన్యక్తిప్రయుక్తంబులు శిల్పనైచిత్రీసమాలోచనసూచకంబులుం బరస్పర సాన్యలక్ష్మీప్రసన్నంబులు బహుహాత్రోపయోగప్రయోజనంబులుం గ్రియామాత్స ర్యమాధురీధురీణంబులును సభ్యనేత్రచమత్కారకారకంబులు నై ఘనఖిపమభేదద్విధా కారంబు లగువివిధవిచిత్రబంధప్రచారంబుల విలసింపం జొచ్చి రంత నూర్వశియుం దిలోత్తమయు మేనకయును సహజన్యయుం బ్రమ్లోచయు ననుమ్లోచయుఁ బుంజికస్థ

లయును గృతస్థలయును విశ్వాచియు ఘృతాచియు మనోరమయు రంభయుఁ దిలోత్తమయుఁ జంద్రరేఖయుం బంచచూడయు మిశ్రితయు మిశ్రకేశియు మొదలుగాఁ గలిగినచతుర్దశవంశావతీర్ణంబులు షోడశకోటిసంఖ్యాకంబులు తుల్యరూపవయోవిభ్రమంబు లై చరింపఁ బ్రపంచమనోవంచకంబు లగుదివ్యాప్సరోజనంబులు శంబరారికిం దోడుచూపుచుఁ దదీయమూలబలంబు చందంబునం బర్జన్యునకుఁ దోడుచూపుశంపాపరంపలవిధంబున వసంతునకు నెన్నిక యిచ్చుపుష్పలతికలవిలసనంబునం గ్రమంబున జతురష్టషోడశద్వాత్రింశచ్చతుష్షష్ట్యాద్యుత్తరోత్తరగణనావృద్ధివిశేషంబులం బంక్తిబంధబంధురగతి నద్భుతాద్భుతంబుగా నావిర్భవించుచు దండయుగ్మంబుల నంజలిపుటంబులు ఘటియించుచుఁ బరస్పరసామ్ముఖ్యంబునం బొలుచుచు నితరేతరస్థితస్థలవినిమయంబు చూపుచు నిరంతరనూపురఝుళంఝుళశింజితమంజులంబుగా సవ్యాపసవ్యపార్శ్వంబులం గ్రమప్రసృతపార్ష్ణిప్రచారంబులు గొలుపుచు వాద్యతాళయతిమానంబు లాకర్ణించుచుఁ దదనుగతంబుగా నర్తనౌత్సుక్యజచిత్తవికారానుకారం బగుశరీరపారవశ్యంబు నెఱపుచు నానులవర్తనంబులం బ్రవర్తించుచు మండలప్రచారంబుల సంచరించుచు వాద్యానుకృతంబులు గానందతాళంబు లిచ్చుచు నాభిముఖ్యపరావృత్తముఖంబుల దండతాడనంబులు గావించుచు వాద్యతాళానుకూలంబుగా నితరేతరదండానువిద్ధస్థానకంబులు సంఘటించుచు హస్తచలనవలనవర్తకీవర్తనంబుల నర్తించుచు లయత్రయసమన్వితంబుగా వివిధబంధబంధురప్రచారంబుల విహరించుచుం గేవలయతిమానంబున నృత్తబంధప్రవర్తనంబుల వినసించుచు నృత్తప్రయోగబంధప్రయోగంబులు రంటియందు నాదిమధ్యనిర్వాహంబులం గ్రమంబున మృదుమధ్యద్రుతగతిభ్రమరీవిశేషంబులం బరిగ్రహించుచుఁ బ్రతిగతిసమాపనంబున నతికోమలంబుగా స్థానకోపక్రమంబు నెఱపుచు నుపక్రాంతభావంబుల రసోత్తరంబుగాఁ గళాసించుచుఁ బ్రస్తుతైకమార్గంబు నంబందయమందరసోదయవశంబున నూత్ననూత్నంబుగా ననుక్తవిచిత్రాంతరమార్గాంతరంబులం బ్రపంచించుచు ఋజుచతుష్కచక్రాకారగతిత్రయీప్రారబ్ధంబులు పరస్పరవ్యతిలంఘనమార్గరూపంబులు నై సారిచంద్రకళాబంధుసారమురడిహంస లీలావిఘాంగాభరణనారాయణవల్లభ చతుర్ముఖరంగలక్ష్మీరంగమనోహరాదివివిధమధురానేకబంధప్రచారంబుల నటియింపం జొచ్చిరి. ఇవ్విధంబున సౌందర్యంబులకు సాఫల్యంబును దారుణ్యంబులకుఁ గృతార్థతయు లావణ్యంబులకు నుత్తేజనంబును విభ్రమంబులకు నుపాదానంబును నేపథ్యంబులకు విషయంబును నై నర్తకీవిలోకనజనితం బైనశృంగారంబును దదీయవివిధాపూర్వనృత్తబంధవిషయం బైనయాశ్చర్యంబును దదన్యలాసికాంతరవిషయం బైనహాస్యంబును దదితరవిషయం బైనబీభత్సంబును దదీయపయోధరభరభుగ్నావలగ్నశంకితభంగివిషయం బైనభయానకంబును రసాతిరేకసద్యస్స్విన్నహస్త

తత్పరిరంభసౌభాగ్యవిషయం బైనకరణముఁ దదవలోకనవిరోధినిరసనవిషయంబు లైనపిధానాస్త్రంబులును శుషవ్రష్టిలయందుఁ బరిస్పష్టంబులు గావించురాసక్రీడావిశేషం బైనయాసంబకోస్వృత్తంబు యతిమానసమానితం బగుట సుకవికవితయుంబోలె, శ్రమనివారణనోహారం బగుట వసంతాగమంబునుం బోలె, ప్రకటితకరణపాటవం బగుట యోగనిలయంబునుంబోలె, బహువిధబంధబంధురం బగుట నిధువనక్రీడయుంబోలె, నిశ్చలీకృతశ్వాసవిమానంబును నిర్ముక్తదూర్వాచర్వణమృగీసంతానంబును పల్లవితస్థాణుపలంబునుం బరిస్రావితపరిసరసగోపలంబునుం గా విశ్వసమ్మోహనం బగుచుఁ బ్రవర్తింపం గొంతకాలంబున 90

ఉ. యోగసమాధి వాలి నృపయోగివరాగ్రణి యంత దివ్యకాం
తాగమనప్రయోజనము నాత్మ నెఱింగి బలారికల్పితో
ద్యోగముఁ గాల్చి నవ్వేలయు నోయ్యన శాంతిసుధానిధాన మై
తీఁగలు వాలు వాల్గతిదృష్టిఁ దగం గలయంగఁ జూచినన్. 91

మాంధాతకు నప్సరసలు శిష్య లగుట.

సీ. దంభకారంభసంరంభంబు గడిఁగోయె, మార్వశిగర్వంబు ఖర్వ మయ్యె
మేనకా తలఁపులోఁ బూనిక దిగఁ ద్రోచెఁ, దలఁగెఁ దిలోత్తమ తత్త్వఱంబు
నీచ మై తోఁచె ఘృతాచి యాచరణంబు, ఘోష మ్ముడిగె మంజుఘోషపలుకు
ప్రమ్లోచనకుఁ బర్వఁ బ్రమ్లానభావంబు, తమి యేది కపలకుఁ దారెఁ దాక
గీ. కదుపుఁబాసెఁ హరిణిదైన్యం కలఁగె హరిణి, మఱియుఁ దక్కిన వేల్పుఁ గ్రొమ్మెఱుఁగుఁబోండ్లు
కనుమకాంతములను ధిక్కరించి, నృపతపోఘనుచూడ్కి పై నిగుడునపుడు. 92

క. ఆటలవు వెల్లవారికి, నాటలు పట్టాయిన యప్సరోంగనలయెడం
బాటలు నప్పుడు పరుపుం, బాటలు నై పోయె నృపతిభాస్కరు నెదుటన్. 93

వ. మఱియు నయ్యాచ్ఛాదలు మచ్చరంబులకన్ను వదలి పంతంబులపొంతువులు గూడక భావంబులచేవలు డిగి చక్కఁదనంబులయుక్కు దక్కి చూపులయే పెడలి నవ్వుల క్రొన్నివ్వ లఱి మాయలచాయ లుడిగి పసనంబులు సోఁకినలోహంబులు సువర్ణభావంబు భజియించినచందంబునం దపఃప్రభావసంపన్నుఁ డగు నన్నరేంద్రచంద్రునిదృష్టిపాతంబున నత్యాశ్చర్యంబుగాఁ జిత్తంబులు విషయనివృత్తంబులు వైరాగ్యతప్తంబులు నపవర్గమార్గాయత్తంబులు నై యతం డనిపినం జనక తదీయపరిచర్యాతాత్పర్యపర్యాయంబున. 94

సీ. విటకటాక్షదృష్టికి విసువునొక్కలతాంగి, వేలిమికట్టియల్ విఱిచి తెచ్చు
నధిపునై మున్ద్రింప నల్లనూ వేఱొక్కరాను, సుదగోళ్లఁ గుసుమములఁ జిదిమి తెచ్చుఁ
బతియున్నయెడ నేగ బడలుబాలిక యోర్తు, వనసంబుల కేఁగి పండ్లు దెచ్చు
నాద్యూగిపస్నాట నింప లావణునొక్క, నెలఁత తీవల కెల్ల నీరు నించు

ననుపుఁబల్లవులకు నర్ఘ్యోపచారముల్, సేయు సేవ నూఁదుచిగురుఁబోండ్లు
చిత్ర మైనతపసిశిష్యు లై పరిచర్య, చూపు చుండి రాత్మశుద్ధి గలిగి. 95
క. చిరకాల మిట్లు వారిం, బరిచర్యలు గొని తపస్వి పర్వానకృపమై
మరలం బనిచిన నంతయుఁ, బురందరుం డెఱిఁగి యాత్మఁ బొడమినభీతిన్. 96

ఇంద్రుఁడు మాంధాతపై మేఘములనంప బృహస్పతితో నాలోచించుట.

తే. దిగధిపాలుర నెల్లఁ దోడ్తేరఁ బనిచి, వారు దాను రహస్యవిచారపరత
నుండి వెఱతోడి భయమున నుదిలకొనుచుఁ, బలికె గీష్పతిఁ జూచి యాబలవిభేది. 97
చ. నరసురదైత్యజాతిజు లొనర్చరె మున్ను దపంబు ధాత్రిపై?
మరునకు లోను గానిధృతిమంతుఁడు గల్గినఁ గల్గుఁ గాక! శం
బరరిపుబంటుగాఁ గొనుతపస్వియుఁ గల్గునె? చూచునంత న
చ్చర లఁట శిష్యు లైరి పెఱసంయమియుం గలఁడే యి టెన్నఁగన్. 98
ఉ. ఖండసుధాకరాలికలు గాఢవిరక్తిఁ దపస్విశిష్యు లై
యుండిరి పూఁపు దప్పుటకు నుల్లము రోసి రతీశుఁ డిక్షుకో
దండముఁ బుష్పబాణములదండముఁ బాఱఁగ వైచి చేతులం
దండమునుం గమండలువుఁ దాలిచి మస్కరి గాక యుండునే? 99
తే. కార్య మెయ్యది మనకు నక్కడిఁదితపసి, కంతరాయంబు పుట్టెడునంత గాఁగ
వర్ష మొదవింపఁ బుష్కలావర్తకములఁ బంపుద మె? యన్న విని నవ్వి పలికెగురుఁడు.

బృహస్పతి యింద్రునకు మాంధాత వశ్యుఁడు గాఁడని చెప్పుట.

ఉ. కా దమరేశ! కార్య మది కన్గొన బ్రహ్మను నైన మన్మథో
న్మాదము గొల్పనచ్చరలమానస మింతటిలో విరక్తికిం
బాదుగఁ జూడ నేర్చినతపస్విశిఖామణి మింటఁ బన్నినం
భోదకులోదయంబు నలపోకయ నుప్పున బాఱ నూఁదఁడే. 101
ఉ. అద్రులు మీఁదఁ బడ్డ భర పాటఁ దలంపరు శూలహస్తు యై
భద్ర యదల్చి పైకొనిన భ్రాంతి సహింపరు మేర దప్పి సా
ముద్రతరంగముల్ దిశలు ముంచినఁ జింతిల రన్న వారిదో
పద్రవవృత్తికిం గలఁగఁ బొలుదురే హరిభక్తినిశ్చలుల్?. 102
సీ. దూషింప నొల్లరు దుష్టాత్మకుల నైనఁ, బ్రతి సేయ నొల్లరు పగతు నైన
నభిలషింపఁగ నొల్ల రాత్మదేహం బైన, వగవంగ నొల్లరు వగిలి యైనఁ
బట్టంగ నొల్లరు ప్రాణసంకట మైన, నాడింపకొన నొల్ల రలసి యైన
వాదింప నొల్లరు వశ మైనపని నైన, వాఱుపెట్ట నొల్లరు మర్మ మైన

హరిపదాయమలు భక్తులై మహాత్ముజనులు, గాన హరిభక్తినిశ్చలులం డైనయతని
వలనఁ గలుగదు భయము సమస్తమైన, యనఁగ గా దెల్లచో జీవమాత్రమునకు. 102
103
వ. అని యనునంత.
సీ. ఎవ్వనిమహిమంబు లెఱుఁగ లేరు, పరమాణువులు పరబ్రహ్మముఖ్యు
లెవ్వనియనుకంప కిచ్చలోఁ దలఁతురో, విశ్వజన్మస్థితివిలయవిధము
లెవ్వనికృత్యంబు లిట్టిదిట్టాననా, సుగ్రహానుగ్రహనిగ్రహమ్ము
లెవ్వనినామంబు లిట్టివారల కేని, జిరభవబంధవిచ్ఛేదనంబు
తే. లగుమహామహుఁ డాదినారాయణుండు, నేఁ డొనర్చితప్పిని దా సహింపఁ
గాని తక్కిన భక్తజనులకుఁ గార్యమెవ్వరు, వలఁదమును నొర్వఁ డిది నిశ్చితంబు సూవె!
ఉ. కావున నాగ్రహంబు విడిచి కంజవిలోచనుఁ గృష్ణుఁ గానఁ గాఁ
బోవుట కార్య మద్విభుఁడు బ్రోచుఁ గృపాంబుధి మిమ్ము నంచుఁ దాం
బ్రోవఁగ [illegible]త్తపోనిధుల పూనిక మాన్పఁగ శక్తుఁ డన్నన 105
జ్జీవనులాఘవప్రమున దిక్కులతు లందఱు భీతచిత్తులై.
వ. అట్లుండె ను సమయంబు గా నైకమత్యంబు నంగీకరించి యందఱు నప్పుడ కదలి 106
యుపగ్రహాభిముఖులై చని చని.

ఇంద్రుండు బృహస్పతియనుజ్ఞచే వైకుంఠమున కేగుట.

మహాస్రగ్ధర. కని గంతవ్యగ్రభూభృత్కటకనిచయాలగ్రహసంచారఘాటీ
జనితస్వర్దాసకిసమునయులహంకీసంభ్రమదోర్భిగిపూత్కా-
పనిరంతోత్పాతితక్షీరవితతఘనరాధారాసహప్రస్వభావా 107
ఘనదీప్తిస్వోపజ్ఞానమోహాగ్రతనుఖనుముఖాకారలబ్ధిం బయోబ్ధిన్.
క. కని యప్పాపపయోనిధి, యనుభావంబునకు సద్భుతాహ్లాదమునన్
మునిఁగినమనములతోఁ గను, కనియుఁగఁ గనుఁగొనుచు మౌళికంపము లోలయన్.
తే. నిర్మల మగుమహాత్ముల నిమ్మనముల, యోగబలమున వెడదోఁచు నురగశాయి
యున్నవాఁ డింగుఁ గాఁపురం బన్న నీప, యోంబునిధినిర్మలత యెన్న నలవి యగునె?
చ. అవగతాఖిలం బగుమహోత్పలనాభుఁడు లో వసించుదోఁ
బొనగుపయఃప్రపూరములఁ బొడ్డమతత్పరిణాహరేఖలై
యొకవి యబాంధభాంగబహిఃసార్గ్వముల స్ఫటికంబు నూపునీ 110
యుదధిపులాధినాథమనురోజ్జ్వలసాంద్రయశోవిలాసముల్.
తే. బ్రహ్మరుద్రాదివివిధరూపముల చేతఁ, బరమపురుషుండు బోలె నిప్పాలకడలి
మున్నుశ్రుతిదధిలవణాదిసముద్రదావ, పెక్కుమూర్తుల విలసించు నొక్కఁ డయ్యె.

చ. కరుణయ కాక నన్ను నరికట్టఁగ నీ వొకలక్ష్య మెట్టు? లం
బర మఖిలంబు మ్రింగి యసుఁడుపట్టుకలఁ గ్రాసెదఁ జూడు మన్నయా
ప్పురుసున నిప్పయోంబునిధి పల్మఱుఁ జెల్లెలికట్టమీఁదఁ బె
ల్లురుదుగఁ బ్రోవుకొల్పెడు మహోమలకోపమహాక్తి కావలిన్. 112

చ. వెడఁదలు గాఁగవించుచుఁ బ్రవేశతటంబుల నొగ్గి క్రోలి నో
ళ్లడవఁగ వీఁపుచిప్ప లెగయుం బడి పింజలు వాఱ మింటిపై
వెడలునదీప్రవాహములనెంటనె వెల్వడఁ గాంచు నిమ్మహా
జడనిధిలోనిశాబకఝషంబులు మ్రింగినగర్భశైలముల్. 113

ఉ. హేల దలిర్ప మి న్నొరసి హెచ్చుమహోర్మిహారివిజృంభణా
భీలతఁ జూచి ముంచు నని బెగ్గిలి వెల్వడి పోవుబాడబ
జ్వాలల కిప్పయోంబుధి యొసంగుకృపాభయహస్తపఙ్క్తులం
బోలెడుఁ దీరవిద్రుమసమూహశిరఃపతదూర్మిమాలికల్. 114

చ. ఎడపక యిచ్చుదాతలకు నివ్వలఁ గల్గుచు నుండు నిక్కమి
క్కడలిపయఃప్రపూరము లగణ్యము లైనఘనాఘనంబు లె
ప్పుడుఁ దనియంగఁ గ్రోలికొని పోయి నిరంతరవృష్టి చూపుటం
బొడమినయేఱు లీయుదధిపుంగవుచెంతె గమించి కూడెడున్. 115

తే. విశ్వవిశ్వంభరకు హారవిలసనంబు, దోఁపఁ జేయును నున్నది దుగ్ధవార్ధి
యున్నవాఁ డిందు నిందీవరోజ్జ్వలుండు, నాయకస్ఫూర్తి నాదినారాయణుండు. 116

వ. అని యనేకభంగులం గొనియాడుచుం జని యప్పయఃపయోనిధానంబునకు నంతరం
గంబునుంబోని శ్వేతద్వీపంబు లోచనగోచరం బగుటయుఁ బ్రహృష్టతాంతఃకరణు
లగుచుం గరకమలంబులు మొగిచి నభోపతనంబు బొనరించి బహుసహస్రయోజన
విశాలరమణీయం బైనయమ్మహాద్వీపంబునం జూపట్టువివిధవిశేషంబు లొండొరులకుం
జూపి చెప్పికొనుచుం గనువారు ముందట. 117

శ్రీవైకుంఠవర్ణనము.

మ. నముచిద్వేషిముఖామరు ల్గనిరి నందానుస్వభూనీలకం
ఠము నభ్రంకషసాలచక్రనవరత్నశ్రీకృతాశావకం
ఠము దౌవారికరుద్ధసిద్ధమునిపూర్ణస్వాపకంఠంబు నా
త్మమనఃకల్పితనిష్ఫలాద్భుతభయోత్కంఠంబు వైకుంఠమున్. 118

క. కని యంతంతట వినయా, వనతశిరస్కు లయి చేరవచ్చి దిశాపా
లనజనితాహంకృతి విడి, వనజోదరపారతంత్ర్యవశగాత్మకు లై. 119

సీ. చక్రభూధరశిలస్థావములకైఁపునఁ, గనుపట్టుసాలచక్రములపొడవు
నూర్ధ్వాండఖండమునుండు స్తంభము లయి, పెంజిల్లుబహుగోపురములమునుపు

నై కటికంబును మహేంద్రలోకములోని, రమ్యహర్మ్యపరంపరల బెడంగు
నింగి యుంతిసి తెల్పి నిజకింకిణీధ్వనిఁ, జాలెడు కేతనచ్ఛటలసొబగుఁ

గీ. బురరమాధృతిఘనసారభూష లనఁగ, నమరునుపకంఠమణితోరణములచెలువుఁ
జూడ్కి కగిమి నల్లములతోఁ జుట్టి తివియ, నాననము లెత్తి కనుఁగొంచు నరిగి మఱియు.

సీ. ప్రసవరసంబాని పద్మినీస్థలములఁ, బ్రణవ మావర్తించుబంభరముల
నుగురోపవనముల మంత్రరాజము గోల్పు, శారికాశుకపికశాబకములఁ
దాపత్రయంబు డిందఁగఁ జిదానందశైత్యము వెదచల్లుమందానిలముల
సాలోక్యసామీప్యసారూప్యసాయుజ్య, భంగుల విలసించుభాగవతుల

గీ. సంస్తుతించుచు మెచ్చుచు సంతసిలుచుఁ, గాంచి మ్రొక్కుచు రాజమార్గమున నేగి
ఖచరకులముఖ్యు లల్లంత గాంచి యెదుట, మధుమహాసురవిధ్వంసిమందిరంబు. 121

వ. కాంచి కదియ నేతెంచి భయాద్భుతావహమస్తకవక్షస్థ్సలబాహుచరణాభిరామమూర్తులును కరాళదంష్ట్రాంకితరాళాస్యులు వివిధాయుధహస్తులు విచిత్రభూషణాంబరగంధమాల్యాభిశోభితులు ననుపమానజ్ఞానశక్త్యాదిగుణసంపన్నులు నప్రతిమాష్టవిధైశ్వర్యధుర్యులు నయుతలక్షకోటిశతకోట్యాదివర్గంబులు నసంఖ్యేయములు నగు విష్ణుకింకరులును, పూర్వద్వారంబునఁ జండప్రచండాదులును, దక్షిణద్వారంబున భద్రసుభద్రాఖ్యులును గుముదకుముదాక్షముఖ్యులును, పశ్చిమద్వారంబున జయవిజయప్రముఖులును, ఉత్తరద్వారంబున ధాతృవిధాతృప్రభృతులును రక్షింప, మఱియుం జతుర్భుజులును శంఖచక్రధరులునుఁ బీతాంబరపరికల్పితులునుం గాలమేఘసంకాశమనోజ్ఞశరీరులును గణసహస్రపరివృతులు నగు వైకుంఠవైమానికు లనేకులు పరితఃపరిరక్షకులునుం గా, హరహిరణ్యగర్భసనకాదివందనీయంబును తదీయవాఙ్మానసాగోచరామేయప్రభావైశ్వర్యస్వాభావికంబును సేవాగతపాలితాశేషసురాసురసిద్ధయోగిపరంపరాసంకులప్రాంగణంబును నగు నమ్మహామందిరంబునం బ్రాంజలు లగుచు నిలిచి, అవసరం బెఱింగి లోపలికి విజ్ఞాపనంబు చేసి పనిచినపిదప నాహూతులై పురుహూతముఖ్యులు హర్షోత్కర్షంబునం బ్రవేశించి, అంతరాంతరదివ్యావరణశతసహస్రంబులు దివ్యోద్యానశతసహస్రంబులుం గడచి నడచి, అనంతరం బాయనంతవిశాలరమణీయం బైన యంతర్దివ్యాయతనాంతరంబు దఱిసి చని, అందుఁ గ్రీడాశైలశతసహస్రోపశోభితంబులుం గోకిలశారికామయూరకీరాదిశకుంతకులకోలాహలకలకూజితసమాకులంబులుం బరితఃపరిలసమానపాదపస్థనానాగంధవర్ణదివ్యప్రసవసమగ్రంబులుం, క్వచిత్క్వచిదంతస్థపుష్కరత్నాదినిర్మితదివ్యలీలామంటపశతసహస్రాలంకృతంబు నగు పారిజాతాదిదివ్యకల్పకారామశతసహస్రంబుల నేత్రను, శ్రీమత్ప్రవాళకృతసోపానపరంపరావిరాజితంబులు దివ్యామలామృత

రసోదకపూరపూరితంబులు నతిరమణీయదర్శనరాజహంసాదిదివ్యాండజకులాతిమనోహరమధురస్వరవాచాలంబులు సంతతస్థముక్తామయదివ్యక్రీడాస్థానోపశోభితంబులు నగు దివ్యసౌగంధికదీర్ఘికాశతసహస్రంబులచేతను, మఱియునుం బ్రవిష్టజనంబులకు నిరస్తాతిశయానందైకరసానంత్యంబున సకలకరణసముస్మాదంబులు ననవరతానుభూయమానంబు లయ్యు నభూతపూర్వంబులచందంబున నవనవాశ్చర్యావహంబులు నై నారాయణదివ్యలీలాసాధారణంబులుం బద్మవనాలయాదివ్యలీలాసాధారణంబులును నగు వివిధమధురక్రీడాదేశశతసహస్రంబులచేతను పరివృతంబై, దివ్యరత్నమయంబును దివ్యరత్నస్తంభశతసహస్రశోభితంబును దివ్యనానారత్నకృతస్థలీవిచిత్రంబును దివ్యాలంకారాలంకృతంబును బ్రత్యప్రదేశకృతదివ్యపుష్పపర్యంకవిలసితంబును నిత్యవికచనానాప్రసవాసవవాసనాస్వాదమత్తభృంగావళిసముద్గీయమాన దివ్యగాంధర్వపూరితంబును జందనాగరుకర్పూరదివ్యపుష్పావగాహితమందానిలాసేవ్యమానంబు నగుదివ్యస్థానమండపంబునందు మధ్యప్రదేశంబున, విశ్వప్రపంచసామ్రాజ్యభారకుం డగువిష్వక్సేనుండును, వెండియు స్వభావనిరస్తసమస్తసాంసారికస్వభావులును భగవత్పరిచర్యైకభోగపరాయణులు నసంఖ్యేయులు నగువైనతేయాదినిత్యసిద్ధపరిజనంబులును, యథాయోగ్యంబుగం బరివేష్టించి సేవింప, గుణశీలరూపవిలాససాదృశ్యానురూపలక్ష్మీసమేతంబుగాఁ బుష్పసంచయవిచిత్రితమహాదివ్యయోగపర్యంకంబుపై ననంతభోగిభోగాసనంబున. 122

శ్రీమన్నారాయణదివ్యమంగళవిగ్రహవర్ణనము.

సీ. ఆత్మప్రదానాహమహమికావయనంబు, సౌందర్యసర్వస్వశంసనంబు
వశదిశాముఖగంధితారుణ్యకౌమార, మఖిలలోకైకస్వయంసుఖంబు
పశ్యజ్జనేక్షణప్రవణామృతౌఘంబు, నైజదోరంతరాంతస్పృహంబు
సిద్ధయోగివ్రాతచేతఃప్రపశ్యంబు, వందారుదోషసర్వంసహంబు
తే. కరతలోచ్చయఫలసక్రకల్పకంబు, సర్వతోముఖసౌహార్దసంప్లవంబు
నగువిచిత్రమహామహం బౌపనిషద, మనురలోచనగోచరం బయ్యె నపుడు. 123

తే. ఆదిపూరుషప్రత్యవయవములందు, వితతలావణ్యమగ్నమై వదలలేని
ఖచరతతిచూడ్కి నితరాంగకములు దార, ప్రవణగుణములచేఁ జుట్టి తగిచిరో నియ.

మ. సరసాంభోదము గాఁ దలంతురు రమాసౌదామినీరేఖచే
వరనీలాగము గాఁ దలంతురు మహావక్షస్తటీశోభచేఁ
బరమాంభోనిధి గాఁ దలంతురు చలచ్చాపహారార్మిసంఘంబుచేఁ
బురుహూతప్రముఖామరాధిపతు లంభోజాక్షు వీక్షించుచున్. 125

తే. పరమసుకుమారవిగ్రహస్పర్శనమునఁ, బూరుషోత్తముదివ్యవిభూషణములు
పులకితము లైన వని రుచిస్ఫూర్తివలన, విస్మయంబున మునిఁగి రవ్విబుధవరులు. 126

ఉ. పానుపుఁగొమ్ముభోగిరుచిఁ బర్వెడువెన్నెలవెల్లిచేత స
న్నానము గాంచి యంబకనూతనకాంతనవాతపంబుచేఁ
గానుక లంది వేల్పులకుఁ గ్రమ్మగఁ జేసె మహాద్భుతంబు నా
సూనకిలాసుతంప్రసవసౌయగపుంజిగిచిమ్మ నేఁకటుల్. 127

తే. చిరచిరతరనాగభోగకచిహ్నములను, ...టభారాంతిరత్నకిరీటమునకు
సాహసాక్రాంతక్రీడ సలుపఁ బోయి, ప్రవరతతిచూడ్కి రశ్ములఁ గట్టువడియె. 128

క. చరణవిలాసాస్యదాసులఁ, గరుణ విలోకించునపుడ కాని యవనతిం
బొరయనియాయడి యొస్పని, సురనరు లసురారిమూర్తిఁ జూచిరి వేడ్కన్. 129

క. వరకునుమదర్శనములు, స్ఫురణప్రతిఘాత్రమును భుగ్నాగ్రము లై
మరలి ...లసమాలి, నరివ సుపర్వులకు విభునిటలాలకముల్. 130

ఉ. అచ్చుగఁ బోరపోర సగ ము జము కోడి రమాధిపాస్యముం
బొచ్చినచంద్రుఁగాఁ దలఁచి చూచిరి ఫాలము నోడి తారనుం
...వ్చి ...ంకజంబు అని చూచిరి నేత్రయుగంబు ఫీతిమైఁ
...ప్పని ...బు అని చూచిరి ...ల దేవతానరుల్. 131

క. లోలవిలోచనపంక్తులు, ద్వ్యాలక్ష్మా...ములపేచుల యని ర
త్నాలుపుఁ బోలు ..., ...పంకబోధ...యాకృతిఁ గనుఁగోన్. 132

క. సురుచిరలావణ్యాస్వాతి, సర మగునక్త్రిమునఁ జపలచక్షుశ్శఫర
స్ఫురణములు నొలయుతెఁగలఁ, బురుణించిరి సురలు విభుని భ్రూవిభ్రమముల్. 133

తే. తెగుడు లంఘించి తలదాల్పఁ జరగిరివిరియు! నిక్కముగ వీను లవధిగా నిలిచినవియు!
తెలియురా ... పలుక ...మునంది, రహరు లబ్జభుదీర్ఘనేత్రములు చూచి.

క. ...పనారవిందమునం, దిది ద్వ్యము గాన విమ మెఱుఁగమి నికటీ
భావము నొందె సవిస్మ, భూరిల్లులు చూచి ముదముఁ బొందిరి దివ్యుల్. 135

క. తిలకోర్ధ్వప్రంద్రకల్పక, విలసన్నవమూలకాండవిభ్రమ మన నా
జలరుహ...చనానాసిక, జలజాక్ష...తులకుఁ జూడ్కి పండువు చేసెన్. 136

క. సితదరసమునకెలి..., స్మితలతకాపల్లవంబు చెలువున నరుణ
ద్యుతిగనఁ మౌక్తికమాలా, ...రముఁ బ్రీతిఁ దేల్పెఁ బల్యజ్జనమున్. 137

తే. ...లనాఘక...ములయందు, మకరకుండలమణివిభామందహాస
...ధూ...వరణయోత్సవమున..., క్రతుభుజులచూడ్కి పెండ్లిపేరఁటము సేసె:

తే. కల్పకంబుల ప్రతిబింబ...ముల, గాన సుస్మితహాంధమాయమానముఖము
...కలు పికకేఁ ... పాఁకపోల, రేఖలను బ్రీతిఁ బొందిరి లేఖవరులు. 139

తే. కదిసి యంతఃప్రదేశంబు గాచి యున్న, సనకముఖ్యమహాకవిసంస్తవముల
మొదలి శ్రీకారములశంక నొదవఁ జేసె, దేవదేవునివీను లాదివ్యతతికి. 139

క. ఆకృతిసామ్యము గల దని, కాకున్న నయిందు దీని ఘననిస్వాన మెం
బాకరముచిందమున కని, శ్రీకాంతుగళంబు నూహ చేసిరి ఖచరుల్. 140

క. సరసశ్రీభూనీలా, సరళభుజాగ్రహణనియతిసంస్థానప్రసం
స్ఫురణ మని తోఁచెఁ జూపఱ, కెరు దై రేఖాత్రయంబు హరికంఠమునన్. 141

క. సుకరికటుమపరేఖా, దరవరణీయుగ్రులతలఁ దలపించె సభ
శ్చరులకు శార్ఙ్గజ్యాకిణ, పరిచిహ్నితవిష్ణుదీర్ఘబాహార్గళముల్. 142

చ. ప్రణయకృతోపధానవిధిఁ బ్రాప్తము లై నరమాకరానతీ
మణిమయకర్ణకుండలవిమర్దనముద్రలయుత్నసిద్ధభూ
షణములు గాన నమ్రజనసంభరణంబులయందు బద్ధకం
కణములు గా నెఱింగె మురఘనుస్మరుబాహువులన్ సురావళుల్. 143

తే. దీర్ఘదీర్ఘంబు లగురమాధిపునిబాహు, లతలఁ దిరిగి పరిశ్రాంతిగతము లైన
వేల్పుఁబ్రోవలచూడ్కులు విశ్వవిభుని, వెడఁదనిద్దంపుటురమున విశ్రమించె. 144

మ. సురరక్షార్గకవాట మైనహరివక్షోపీఠి రక్షోభటో
త్కరశస్త్రాస్త్రనిపాతరేఖల నలంకారంబు గా నెన్ని త
త్పరభావప్రథమానచిహ్నములు గా భావించి రీక్షాపరుల్
సిరినిం గౌస్తుభరత్నహారతులసీశ్రీవత్సచిహ్నంబులన్. 145

తే. తాఁ గృశత్వంబు నొంది సౌందర్యమునకుఁ, బూర్ణభాసంబు గొల్పెడు పుండరీక
నయనుమధ్యంబు పశ్యజ్జనంబు పొగడెఁ, బరమసంతోషితులు పేదవడి నసఁ దగ దే.

క ఉదరస్థితలోకత్రయ, పదజనిపరిదృశ్యమానపార్శ్వక్యం బై
త్రిదశాధిపదృష్టివశం, బడ మయ్యె మురారిత్రివళివలనం బచటన్. 147

ఉ. మువ్వురు దేవత ల్సములు మువ్వురు నేకమ వేఱత్వ మీ
మువ్వురకంటె మీర దను ముగ్ధుల నాత్మవికాసరేఖచే
నవ్వవిధిక్రహేతుహరినాభిపయోజముచే నెఱింగినా
రవ్విభుదృష్ట్యధీనము తదన్యసమస్తము నాఁట వేల్పుల్. 148

తే. బహుమహాల్లహరీవిజృంభణమువలనఁ, ద్రిజగదంతర్థ యగునమందధ్వనిహార్థి
మధ్యభాగంబునందు సుస్నిగ్ధపవని, పద్మ మని తోఁచెఁ బన్నాభిపద్మ మప్పుడు. 149

క. తనచెల్లెలున్న గెలిచి జయం, బాన నొకో శ్రీభూమికాభయములనే సం
హానరూపసేన గోసయెదమ్, దని కుభసమ్మదూరుముగ నాఁడఁ దమ్ముల్. 150

క. మధుకైటభసుటలీలాహరు, రుధిరార్ద్రము లైనవాఁటిరూపము దెలిపెన్
మధుమథనుతొడలు గాంచి, మధురారుణమణిమరీచిమహితము లగుచున్. 151

క. అభ్రశ్యామలహరికటి, విభ్రాజత్కనకశాటి వీక్షకులకు న
య్యభ్రంకషకనకనగో, దభ్రద్యుతివిభ్రమంబు దలఁపం జేసెన్. 152

క. శతమఖముఖులకు నిగలం, కృతి యమ్యను నింపు గొలిపె కృష్ణునిజంఘా
ద్వితయము మది యుట్ల స్మృత్తో, న్నతులకు మఱి వేఱ భూషణంబులు గలవే ?. 153

సీ. సిరి నెల్లపుడు నార్త విస్మయంబున, ప్రీహిగర్భంబులు విరియకున్నె ?
కోమల్ల సిరిచేఁ గోల్పష్టకాహాను, లీకులకడ మొఱ లిడక యున్నె ?
మొదిరి సిరికి నిర్వహింపనికాంజు, లూరులతమ్ములను నో ర్గ కున్నె ?
మొప్పినంబు సిరి కోడినకరంగులు, హృదయశల్యవ్యథ నెరియకున్నె ?

గీ. సోయగముచేత బటు వైనసొబగుచేతఁ, బోల్ప నొండొంటిఁ దమలోనఁ బోలుఁ గాక
సిరి నుపమాన ముండునే నేఁడు ? యనుచు, విభునిజంఘులఁ బొగడి రవ్విబుధవరులు.

తే. ఆదిపూరుషుదివ్యనానాఖిలాంగ, సకసభిక మైనదేవతాపతులచూడ్కి
చేయగపడ ధ్యుతత్పదాంభోరుహములఁ, జెంది చరితార్థభావంబు నొందె నపుడు. 155

సీ. పరమనిత్యైకాంతభక్తసర్వస్వంబు, జలజాలయాహస్తసౌఖ్యసాక్షి
ప్రాభాతికాంబుజప్రస్పర్థమానార్కి, శింజానవేదమంజీరకంబు
దీనజనావనదీక్షాకృతక్షణ, [illegible]సర్గికనిరస్త్రైకపదవి
సంపత్ప్రతిభాసంస్పృగ్యమాణంబు, శాంతసంయమిజనస్వాంతసుఖము

గీ. [illegible]కల్పకంబు, సకలచేతనమూర్ధన్యస్తన్యకంబు
సేవకులచూడ్కి నొడిచి దకొల్లలుగొనియెఁ, బరమపురుషుని శ్రీపాదపద్మయుగము

ఆ. నీల నంగుష్ఠప్రశాఖసుఖంబులఁ, బ్రణతజనుల కమృతరసము గురియు
నదియ కాఁ దలంచి రమరులు సఖుడచి, స్ఫురిత మైనవిష్ణుచరణయుగము. 157

మ. సరసన కల్పకప్రథమపల్లవముల్ మలినంబు శోణసం
స్ఫురదరవిందరాగరుచిపుంజము సంకుచితంబు శారదాం
బురుహకులంబు దీనిగుణముల్ ప్రకటించినచోట నెంచఁ ద
చ్చరణతలద్వయంబునను జాతమహాద్భుతు లైరి దిక్పతుల్. 158

సీ. విశ్రాణనాభ్యాసనిధికిఁ గల్పనగంబు, వికసనావేశంబు విసఁగఁ దమ్మి
శ్రితత్రాణస్ఫూర్తి నేర్చునాతి నాతపత్రంబు, త్రిజగజ్జయక్రియ దెలుపఁ బడగ
చిత్రస్థైర్యంబు నేర్చికొనంగ వజ్రంబు, నవనతాలంకృతి కరిదరంబు
లతులలావణ్యసుధాబ్ధిఁ గాన ఝషంబు, నైశ్వర్య మెఱిఁగింప నంకుశంబు

గీ. నాశ్రయించి యున్న నగు నిక్క మిది యని, యుల్లములు దలిర్పనూహ చేసి
[illegible]గుల్లు విభునియంఘ్రితలంబులఁ, జెన్నుమిగులునశేలచిహ్నములకు. 159

చ. హరుఁడు శిరంబుపై నిడి సమాదరణంబు ఘటించినప్పుడుం
బొరసినకందు కార్శ్యమును బోదాకొ చంద్రుఁడ! కీమురారిప
చ్చరణము లాశ్రయించు నఖచంద్రులు పూర్ణులు నిష్కళంకులున్
హరిసరియాశ్రయంబు గలదా యని దివ్యులు మెచ్చి రాత్మలన్. 160

వ. ఇవ్విధంబున నఖిలచేతనచేతోవలోకనలోభనీయసర్వాంగసుందరుండును, నిత్యానిరవద్యనిసర్గదివ్యాద్భుతాచింత్యాశ్చర్యలావణ్యమాధుర్యగాంభీర్యస్థైర్యధైర్యాద్యనంతకల్యాణగుణరత్నరత్నాకరుండును, ఆత్మానురూపసుకుమారసురభిసుగంధబంధురదివ్యభూషణభూషితుండును, దివ్యమూర్తినదేపాంచజన్యసుదర్శనకౌమోదకీనందకశార్ఙ్గాదిదివ్యాయుధసేవ్యమానుండును నై, నిజోత్సంగసంగతమాసమాహితాత్మపరస్పరనిరీక్షణమధురసార్ద్రప్రణయనవ్యతరదివ్యరసానుభవంబుగాఁ గాలంబు నంతిన్నవింపం జేయుచు, మధురగంభీరభావసర్భితమందహాసవిలాసవికాసితవదనారవిందశోభానుభావభావితం బగుచు నిగుడు నిజదివ్యామలకోమలావలోకనలీలాలసవాగమృతస్యందంబున నఖిలజనహృదయాంతరంబులు నాపూరితంబులు గావింప, సకలకార్యకారణైకకారణు నశేషచిదచిదంతరాత్ము పరమాత్ము నఖిలేశ్వరేశ్వరు ననీశ్వరు నఖిలైకసాక్షి నఖిలవాఙ్మనసాగోచరానేకప్రభావు నిఖిలహేయప్రత్యనీకసంగల్యాణగుణైకతానస్వరూపుం బురాణపురుషుం బురుషోత్తముం బుండరీకాక్షు సమస్తచేతనైకాభిగమ్యు సర్వప్రకారైకనిరతిశయభోగ్యు నాశ్రితవత్సలు నాపత్సఖు ననాథనాథుం గృపాలీలాపరాయణు శ్రీమన్నారాయణుం గాంచి, మహేంద్రాదిబృందారకులు పాదచూడంబు నాచూడపాదంబునుం గాఁ దదఖిలావయవంబుల నెల్ల వివియుపమానసౌందర్యసముత్తేజసద్యోతలావణ్యామృతరసపూరంబు నాత్మీయనిశ్చలదృష్టినాళంబుల వెక్కసంబుగం గ్రోలుచు నిస్తరనుస్తాంతస్తాపులు నిస్సీమపరమానందజలధినిమజ్జమానాంతరంగులుం బ్రకృష్టసంతోషబాష్పధారాప్రాలంబమండితోరస్కులుం బ్రహృష్టరోమాంచకంచుకితసర్వాంగులు నగుచు నత్యంతసాధ్వసవినయావనతసర్వాంగంబులతోఁ దదీయదివ్యపదపీఠోపాంతప్రదేశంబుల నంతంతం బునఃపునస్సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి లేచి ఫాలకలితాంజలిబంధంబులతో గద్గదకంఠంబులతో నిట్లని వినుతించిరి. 161

దేవేంద్రాదులు శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతించుట.

భుజంగప్రయాతము.

నమస్తే సమస్తైకనంతవ్యమూర్తే, నమస్తే సమస్తస్వనాద్యంతకీర్తే
నమస్తే ప్రశస్తోల్బణజ్ఞానమూర్తే, నమస్తే నిరస్తాంఘ్రిసంప్రాఖిలార్తే: 162

వ. అని వెండియు. 163

క. నేమమున నఖిలచిదచి, త్స్తోమంబున కాత్మ వగచుఁ దోఁపించుటచే
నేమై పరులై సర్వము, వై మెరసెద వీ వొకండ వంబుజనాభా! 164

క. కారణముకంటెఁ గార్యము, వేఱై కలుగమికిఁ గాదె వేదాంతంబుల్
నారాయణ యీవిశ్వము, కారణ మగుని న్నొకండ కా వచియింమన్. 165

క. దిక్కగఁ బుట్టెద ననునీ, యొక్కమనోరథము మొదల నొగిఁ దెలిపి కదా!
యొక్కటి దెలిసినఁ దెలియుం, దక్కటిసర్వంబునను బ్రధానపుఁబలుకుల్. 166

క. దేవతల వీని మూఁటిని, జీవుఁడ నగునేన చొచ్చి చేసెద రూపా
ఖ్యావివరణ మనునీతొలు, భావము గనఁబడిన నినుఁ బ్రపంచము దెలియున్. 167

క. ఆరూఢవేదశిఖలం, దా నై బ్రహ్మాత్మసత్పదప్రముఖంబుల్
కారణము దెలుపఁ జాలక, నారాయణ! నీవిశేషనామము గోరున్. 168

తే. ఈశభవదాత్మకతచేత నెల్లజగము, నొకఁడ యని కాదె భవదాత్మకముగఁ గంట
కించనుల 'నేహ నానాస్తి కించ' నాది, వాక్యములు విశ్వవైవిధ్యవారకములు. 169

క. పరమును నపరంబును మఱి, పర మై యపరంబు దెలుపఁ బడుననుశంకన్
బరమేశ! నీవు నధికము, సరియును లే దని విశేషశాస్త్రము దెలుపున్. 170

చ. తివుటఁ బయోధు లేడు గణుతించినచోటఁ దదూర్మి ఫేనబిం
దువులు సమంబు గానిగతి తోయరుహేక్షణ విశ్వ మింతయున్
భవదయుతాయుతాంశశతభాగకళాస్థిత మెట్లు నీసమం
బవు నని కాదె నీవ నిగమాగ్రము లెన్నెడు నద్వితయతన్.

క. చేసి మఱి తాన క్రమ్మఱ, గ్రాసము గొనునేఁతపురువుగతి నీకలుగం
జేసినయీవిశ్వమును ర, మాసఖ! మ్రింగుదువు నీవ మరలన్ లీలన్. 172

ఆ. హార్దపద్మవీథి నాహంతవాస్మదా, దృష్టగుణవిధానజుష్ట మైన
యౌపనిషద మైనయలనహరాకాశ, మీవ యగుటఁ గాంతు రీశ! బుధులు. 173

సీ. బోధాశ్రయత్వంబు బోధమాత్రత్వంబు, రూపించుశ్రుతులవిరోధ ముడిపి
యద్వితీయత్వంబు నంతరాత్మత్వంబుఁ, జాటుప్రాబలుకులజగడ ముడిపి
గుణనిధానత్వంబు గుణవిహీనత్వంబుఁ, గలిగించుచదువులకలహ ముడిపి
దేహసాహిత్యంబు దేహరాహిత్యంబు, వచియించునొడువులవైర మణఁచి

గీ. సాత్త్వికస్మృతితత్త్వంబు సంవదింప, నైకమత్యంబు గాంచుయథార్థవిదులు
తత్త్వమున నిన్నుఁ గనుఁగొని తావకాంఘ్రి, పద్మముల నేల విడుతురు పద్మనయన!

క. పరతత్త్వసమన్వేషణ, పరులై వెదకు గలవారు పదిలంబుగనీ
చరణములఁ బొప్పు వదలక, తిరిగి తిరోహితుని నిన్ను దెలియుదు రీశా! 175

క. ఊహింప సకలచిదచి, ద్దేహివి నీ వగుట లెస్స దెలిసినమీఁదన్
సోఽహ మనరాదొ! మరి దా, సోహ మనఁగరాదొ! బుధున కంబుజనాభా!. 176

సీ. రూపింపఁబడునీస్వరూప మిట్టిది గదా, జ్ఞానంబు నీకుఁ బ్రధానగుణము
పరమేశ! నీజగత్ప్రకృతిభావం బెద్ది, యది శక్తి నీకు రెండవగుణంబు
పేర్మితో స్వాతంత్ర్యబృంహితకర్తృత్వ, మైశ్వర్య మనఁగ మూఁడవగుణంబు
సకలప్రపంచంబు సతతంబుఁ జేయుచో, నలయమి బలము నాలవగుణంబు
గీ. జగదుపాదాన మయ్యు నిశ్చలత వికృతి, నందమియ వీర్య మనఁగ నేనవగుణంబు
కార్యకరణంబు నెడ సహకారి నొకటి, నపేక్షింపమి తేజ మాఱవగుణంబు. 177

చ. గుణములు నీకనంతములు కోకనదోదర! యాదిభారతీ
గణితము లందులోఁ బ్రథమగణ్యము లై చెలువారు నెవ్వి త
ద్గుణములు దార యన్యగుణకోటి సమస్తముఁ గుక్షిఁ దాల్చు దు
ర్గుణగణదూర! నీవు నిజకుక్షిఁ బ్రపంచము దాల్చుకై వడిన్. 178

తే. అల్పసంకల్పలీల నయ్యఖిలమునకు, సృష్టిరక్షాలయక్రియల్ సేయు దీవు
సహజతేజోబలైశ్వర్యశక్తివీర్య, గుణము లవి యెట్టియవియొ ముకుంద! నీకు. 179

క. నీమహిమాబ్ధికణస్థిత, మై మెఱయుప్రపంచ మిది యనంతం బనినన్
నీమహిమానంతత్వము, కైముతికన్యాయ మనుట గాదె! ముకుందా!. 180

క. దనుజాంతక! కౌతుకకృత, జన మనవరతానుభూతి శాస్త్రంబులచేఁ
గని గ్రుడ్డియు విని చెవుడును, జననరి నీమాయ కిఁక నసాధ్యము గలదే?. 181

ఉ. ఎవ్వరు మాట మమ్మెఱుఁగనీదు యథాకథితస్వరూప మై
యెవ్వఁడ వౌట నిన్నెఱుఁగ నీ దనుభావ్యతఁ దోఁచి యైనఁ దా
నెవ్వరి దౌటఁ దన్నెఱుఁగనీదు ధ్రువం బగు వెల్లివొట్టు నీ
దైవ్వనిమాయలో మునిఁగి తేలెడుమీలము గామె? యీశ్వరా!. 182

చ. క్షణమునఁ జేయుచేఁత యజకల్పశతాయుతభుక్తిఁ బో దను
క్షణమును బుణ్యపాపములు సంతత మై యొనరించుచొప్పు త
త్క్షణ మగునిమ్మహాభయదసంసృతికిన్ భవదంఘ్రిపంకజ
ప్రణతి యొకండు దక్క మఱి పారము గల్గునె! భక్తవత్సలా!. 183

క. అని మఱియుఁ బెక్కుతెఱఁగుల, వినుతింపఁ గృపార్ద్రదృష్టి వీక్షించి ఘనా
ఘనగంభీరస్వనమున, దనుజకులధ్వంసి దేవతాతతి కనియెన్. 184

క. క్షేమంబే మీ కందఱి?, కేమిటి కరుదేరవలసె ని? ట్లనుడు సుర
స్తోమానుమతి బృహస్పతి, తామరసోదరునియెదుటఁ దాఁ బ్రాంజలి యై. 185

. దేవ! సకలైకసాక్షివి, నీవెఱుఁగని దొకటి కలదె? నిక్కం బిపు డే

మై విన్నవింప విను టిది, మావలనం గలుగునట్టిమన్ననఁ గాదే!. 186

క. మాంధాతృమహీపతి దృఢ, సంధామతి నుగ్రతపము సలుపఁగఁ దత్తే
జోంధీభూతం బై ని, ర్బంధంబునఁ బొందినది ప్రపంచం బెల్లన్. 187

ఆ. ఇంద్రపదము నొండె నితరపదం బొండె, నతని కెద్ది యిష్ట మది యొసంగి
భువన ముద్ధరింప నవధరింపుము దేవ!, యిదియె మనవి మాకు నిప్పు డనిన. 188

వ. నరహాసితలసితవదనారవిందుం డగుచు మత్పదభక్తుం డైనయతనివలన నొరుల కెవ్వరికిం గీడు పొంద దట్లగుట నిశ్శంక మరలి చనుం డిదె యతనితపంబు నివారింపుదు నని కృపావలోకనంబునం బరితృప్తులం జేసి యనిపినం గృతార్థు లై మహేంద్రాదిబృందారకముఖ్యు లానందంబున నానందకపాణి కంతంతం బునఃపునఃప్రణామంబు లాచరించి చెచలి నిజనివాసంబులకుం జని యనంతరంబ. 189

సీ. దివ్యవిగ్రహకాంతినిర్వ్యధూవితతికి, హరినీలవల్లరు లభినయింపఁ
బేరురంబునయందు బెడఁ గైనకౌస్తుభం, బెల్లచోఁ గలయ నీరెండగాయఁ
బింబించి కట్టినబిగువుపచ్చనిపట్టు, తొలుకారు మెఱుఁగులఁ దుఱఁగలింప
నిడుదహస్తములఁ బూనినశంఖచక్రంబు, లినచంద్రదీప్తుల నీనికొనఁగ

గీ. శిరసుమకుటంబు నింగిఁ జిత్తరువు గొలుప, గల్లములఁ గుండలద్యుతి వెల్లి గొనఁగఁ
గలికితెలిసోగకన్నులఁ గరుణ చిలుక, జవనరుని మ్రోల శౌరి సాక్షాత్కరించె. 190

వ. ఇట్లు గరుడవాహనారూఢుం డై యశేషదివ్యమునిసేవ్యమానుం డై యఖిలభువనావనదక్షుం డై పుండరీకాక్షుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు. 191

శా. హర్షాశ్చర్యభయంబు లుప్పతిల సాష్టాంగంబు గా మ్రొక్కి యు
త్కర్షింపంగఁ దరంబు గానియొకయంతస్సౌఖ్యముం బొంది పై
వర్షింపం బ్రమదాశ్రుపూరము కరద్వంద్వంబు నొక్కింత గా
శీర్షంబుం గదియించి సాంద్రపులకశ్రేణీపరీతాంగుఁ డై. 192

మాంధాత శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతించుట.

దండకము. శ్రీవల్లభా! గల్లభాగద్వయీదర్పణాత్యర్పణాలోక! లోకత్రయత్రాణలీలాకళావత్స! వత్సాత్మజాభర్తృచూళీపరిష్కారమందారమాలాభవత్పాదనిర్యత్పయోధార! ధారాసహస్రాంశుదీప్తప్రభాభాసమారీకృతారాతిదైతేయనాథావరోధాంజనధ్వాంతసంతాన! సంతానభూజప్రభావాదపార్థిప్రజాభీష్టవస్తుప్రదానప్రశస్తా! సమస్తాత్మభావానుభావంబు నీనంబుజాతాక్ష! కొన్నాళ్లు పైకొన్న నీమాయ నేమా యథామానముం గానఁగా లేక నానానుసంధానసంధానుబంధానుబంధాంధకారంబుచే నిన్నెఱుంగం జాలుంగం దరంబా? భువిం జిత్తగర్తంబునం గర్తృతాహంకృతిన్ జీవబీజంబు సంకల్పమోహాంకురం బెచ్చు నుద్దామకామాదికాండప్రకాండంబు లడ్డంబుగాఁ బుత్రమి

త్రాదిపత్త్రంబులం జొంపమై సంపదల్ మవ్వపుంగ్రొవ్విరుల్ గాఁ బునర్జన్మకృద్బీజ
సంయోజనామాత్రపాత్త్రంబు గాఁ గర్మమర్మంబునం బండ నొండొంటి కంటైనయా
మేను లన్నానులం దట్టమైనట్టినిస్సారసంసారఘోరాటవీవాటిక న్నిర్గమింపంగ మార్గం
బు లేకెమ్మెయిం ద్రిమ్మరం గండ్లు ముండ్లుం గొనన్ నొప్పిచే నెవ్వగం గూలుచుం
దూలుచుం దవ్వ్యపాయం బుపాయంబునం జెందు టానందమై తోఁచు సంపంద మై
నింద్రియద్వంద్వసంప్రాప్తిచేఁ దప్తులైనమానేరముల్ దూరముల్ చేసియాశీవిషాధీశ
శయ్యా! మదీయాపదల్ పాపవే! పాపవేగోదయం బింక మమ్మింక నాలింపఁ బాలింపఁ
గా దిక్కు దక్కెవ్వరే! నవ్వరే చీఁకునుం జీఁకుఁ జేయూఁత గాఁ జేఁత! నీదృశ్యవిశ్వం
బునందత్పరిభావంబు భావంబునం దాన కానంగ లేఁ డొక్కరుం డొక్కరు న్మస్తునిం
జేయఁగా శక్తుఁ డే? యుక్తిసంధిత్స మాత్సర్యబద్ధైకబుద్ధి న్వికల్పించి కించిత్పరిజ్ఞానముం
గానఁగా లేనిదుర్వారదుర్వాదులం గాదనం జాలి లీలాకలోత్సేకత న్నైకతాపాద్యమా
నుండవై యెన్న నుద్యోగివై నీతవిద్యాగతిన్ లోకముల్ దూరితాలోకముం జేసి
చీకాకుగాఁ గాకు సేయంగ నేపోకలం బోక యేకాకులై యాను లైశ్వర్యకార్యంబు
వర్జించి పంచేంద్రియాదిప్రపంచంబు నిర్జించి మోహంబులం గోసి దేహంబులన్ బూర్ణ
గేహంబులన్ రోసి శీతాతపాభీరులై జీర్ణపర్ణానిలాహారులై ఘోరతీవ్రప్రభాచార
చాతుర్యధుర్యుల్ మహాయోగిచర్యుల్ సదాగాధసంబోధసంబాధనిర్వ్యాఘహృద్వేఘులన్
నిన్నుఁ శోధించియున్ గట్టిగాఁ బట్టలే రన్న మమ్మెన్నఁ గానేల? యేలా వృథాగాథ
లింకన్? భవాంధాంధుమూలంబులం గూలియుక్కెఁది దిక్కెఁదియున్ లేనిమాపుల్పనా
ఢానుకంపాగుణావిద్ధులం జేసి నీ వుద్ధరింపంగఁ దా రెంతయున్ నీపదారాధనాసాధనా
సక్తులై భక్తిసంయుక్తులై ముక్తులై శుద్ధ మిద్ధంబు వేదప్రసిద్ధం బనూయం బమానం
బమేయం బజేయం బవాచ్యం బమోచ్యం బనాశం బనీకాశ మేసౌఖ్య మాసౌఖ్యముం
గాంతు రబ్జాలయాకాంత! యేక్రంతలన్ వ్రంతలన్ రంతలం జెందలే న్గుంపలే నింక
నేఁ గింకరత్వంబు తత్వంబు గాఁ జూచెదన్ దాస్య మాశాస్యముం గాన పేక్షించెదన్
భృత్యకృత్యంబు నిత్యంబు గాఁ గోరెదన్ సేవకత్వంబు సత్త్వంబు గా నెంచెదన్ దాస
కీయార్హనిర్హేతుకారుణ్యగణ్యైకవీక్షం గటాక్షింపవే! శిష్టరక్షాపరా! దుష్టశిక్షాకరా!
ధర్మసంస్థాపకా! శర్మసందీపకా! భక్తకర్మచ్ఛిదా! ముక్తిమర్మప్రదా!. 193

సీ. తృష్ణాపరుండైన తెరువరి తియ్యని, మున్నీటిసలిలంబు లెన్ని గ్రోలు
నిఱుపేద యగువాఁడు నిర్జరగిరిఁ జేరి, జాతరూపం బెంత సంగ్రహించు
గణనాపరుండైన గణకుండు సముకొని, రిక్కల నెన్నింటి లెక్కవెట్టు
లంఘనోన్ముఖుఁడైన జంఘాలుఁ డొక్కరుం, డిమ్మహీవలయంబు నెంత గడచు
గీ. నట్టివయ్య పో యనంతకల్యాణగుణస, మృద్ధుఁ డగునిన్ను నను బోఁటి యెంత పొగడు
నెంతమాత్రముఁ బొగడుట కేది యొఱుక?, యొఱుక నేఁ డంకఁ గలుగు నేయోశ్వరి!

చ. తొలుదెస వెల్వు మానికపుఁ దొరపుఁ గాంతికి మేలుబంతి క్రొ
మ్ములక మొయిళ్లనన్నియలమొల్లమికిం దగుపుట్టినిల్లు గుం
పులుగొను తోరపుంబసిమిబూమియచూపువిడంబనంబు నీ
బలితపుమేనిచాయ కనఁబండువు నాకొనరించె నచ్యుతా!. 195

చ. అసుజలవర్గముం జలరుహంబులు నీశ్వర! తారు శారదో
ల్లసనముఁ బూని యొప్ప నవిలంఘ్యతమఃకృతమీలనంబు రా
జసన్ఫూతికల్మియుం బలిప్రసాదము నొందక యుండునట్టినీ
యసమపదాబ్జయుగ్మ మలరారెడు మామకమానసంబునన్. 196

చ. సురపదికంటెఁ దార తొలుచాలుసుమీ యని యెల్లవారికిం
జిరతరధాళధళ్యమునఁ జెప్పక చెప్పెడుభంగిఁ బొల్చునీ
చరణబిసప్రసూననఖచంద్రమరీచులు పర్వి నామదిం
బొలుతనంబు వో నడిచెఁ దోయరుహోత్పలబంధులోచనా!. 197

చ. సిరియును ధాత్రియున్ శయనశేశయయుగ్మముఁ బ్రవీణలై
సరసత నొత్తువోఁ బొసలి సంకులముత్పలకాంకురావళుల్
దెరసిన యప్పుడీ మెఱుఁగుఁబిక్కలు నిక్కము నిక్కము దాల్పకుండునే
యురగశయానా! పాదకమలోచితకంటకనాశభావమున్?. 198

ఉ. అందము సైపనీ తొడలయాకృతిశోభ వహింప లేనియా
నిందకుఁ జాలమిన్ నిలువునీ అగుటెంత యసంటికంబముల్!
నందితభక్తలోకయతులం బగునీభవదూరుసామ్యముం
బొందఁ దలంచు ధూర్తమునఁ బొందె నధోగతి హస్తిహస్తముల్. 199

ఉ. కన్నులపండువై ధగధగం జిగిరంగు దుఱంగలింపఁగాఁ
జెన్ను వహించు నీపసిఁడిచేల వహించిన నీలవర్ణ! నీ
యున్నతిఁ జూడ మీఁదనగ మెల్ల ఘనాఘనపంక్తి పర్వి పై
క్రొన్నెమెఱుంగుబంగరువుకొండగతిం దిలకించె నెంతయున్. 200

ఉ. లోకము లన్నియున్నియును లోఁగొనియుం దనలేమిఁ జూపునీ
యాకృతిమధ్యభాగ మిపు డీక్షణలక్ష్యము గా దటంచు నే
నాకసుతేశ! లే దనుట యుక్తము గా దల బ్రహ్మఁ గన్న నా
కోకముతోడి సాక్షికిని లేమి ఘటిల్లెడునట్లు గావునన్. 201

చ. పొలుపుగ మధ్యదేశమునఁ బూనినకౌస్తుభ మెట్టిచాయలన్
ఘళఘళితద్యుతుల్ గొలుప దైత్యవిమర్దన! నీయురంబు ని
ర్మలరుచి నూనెఁ బొల్చె నదుపుం బ్రతిబింబితబాలభానుమం
డలము పొలంగఁ బొల్చు యమునానది గన్నహ్రదంబుకైవడిన్. 202

చ. దళితమహేంద్రనీలరుచిదాయకవిగ్రహ! నీగభీరతా
జలనిధిభావముం దెలుపఁ జాలినలక్షణలక్షితంబు లై
యలవడెఁ గంకణాంకితము లై సముదంచితశంఖచక్రసం
కలితము లై యభంగపరిఘాసమతుంగభుజాతరంగముల్.

చ. తనసుషమావిశేషములఁ దప్పక శంఖములం జయించుటం
దనికినకీర్తిరేఖలవిధంబున నుజ్జ్వలకాంతిఁ బొల్చునీ
యనుపమతారహారలతికాపరికల్పితవేల్లనంబుచేఁ
గనుఁగొన నొప్పు నీ కిపుడు కంధరకంధరవర్ణబంధురా!.

చ. వెడవెడ క్రొత్తక్రొత్తమొగి విచ్చినకెందలిరాకుఁ గెంపు చూ
పెడుజిగి గల్గునీయధరబింబమరీచులు దొంగలింప నీ
బెడఁగు వహించు నెమ్మొగము పేరిటిపున్నమచందమామకుఙ్
సడలనిదట్టపుంబొడుపుఁ జాయ ఘటించెడు నంబుజోదరా!.

చ. తిలకితదంతకాంతు లనుతీవ మెఱుంగులు సుస్వరాఖ్యగ
ర్జలు గలనీవచోమృతరసంబులు పైఁ గురియంగ నామదిం
గలభవతాప మెల్ల విడి గ్రమ్మె యంగకదంబకంబులం
బులకనవాంకురంబు లివి పొం దగురీతి గదా! గదాధరా!.

ఉ. ముద్దులు గుల్కునీభువనమోహనకుండలరత్నదీధితు
ల్గద్దఱిలాగు పై ధళధళం బొలుపారెడుభంగిఁ జూడఁ గాఁ
దద్దయుఁ జెన్ను మీరెడుఁబదప్రణతానవకేళిలోల! నీ
నిద్దపుఁ జెక్కుటద్దముల నిల్వక జాఱుచుఁ బ్రాఁకుకైవడిన్.

ఉ. క్రొవ్వున మచ్చరించి తుద గూడక వే శరణార్థిబుద్ధితో
నివ్వటిలంగ నీమొగము నెమ్మదిఁ జొచ్చి వెలుంగుచున్నవుం
గ్రొవ్విరితెల్లదామర లొకో! యనఁ గాఁ దగి చక్రహస్త! తే
నవ్వు దొలంకునీదు నయనంబులు నామదిఁ జూఱలాడెడిన్.

ఉ. నాసిక పేరిమవ్వపుటనంటికిఁ బైబొటు లాకు లయ్యె ను
ల్లాసము చూపులేఁతమొవులాగు మెయిం దిలకంబు గల్గెనుం
బ్రాసవగంధ మింపు నని బంభరడింభకపఙ్క్తి చేరున
ట్లై సకలేశ! నీదునిటలాలకజాలక మింపు గొల్పెడిన్.

చ. అభయవితీర్ణిధుర్య! కరుణామృతవర్షము చూపుమేఘస
న్నిభుఁడగునీకు నీవివిధనిర్మలరత్నకిరీటభూషణ
ప్రభలు ఘటించు చున్నయవి భక్తమయూరమహోత్సవంబు గా
నభినవపాకశాసనశరాసనసృష్టికళాకలాపముల్.

ఉ. ఉల్లము చల్ల నయ్యె మొద లూడె మనోరథముల్ జగంబుపై
నొల్లమి పుట్టె చేరఁగడ నొందితి నీశుభదివ్యవిగ్రహో
ద్యల్లసనావలోకనసుఖోదధిలోపల నోలలాడుచుం
బొల్లిటివాఁడఁ గానిగతిఁ దోయరుహేక్షణ! సంతసించెదన్. 211

చ. తెలియనిధూర్తవర్తనులు తెంపరులై తమయుక్తిభంగులన్
బలుకుట గాక నిక్కముగ భక్తివశుం డగునిన్నుఁ జూడఁగాఁ
గలుగుటకంటె నొండొకసుఖంబును గల్గునె? కల్ల నిమ్ము! నా
తలఁపున కింపు గా దిదియ తప్పక కల్ల ననుగ్రహింపవే!. 212

క. అని భక్తిపరతఁ గ్రమ్మఱ, వినతుం డగునృపునిఁ జూచి విశ్వైకగురుం
డనుకంపమై ఘనాఘన, ఘనగర్జాస్వరవిధావికస్వరభణితిన్. 213

శ్రీమన్నారాయణుండు మాంధాత ననుగ్రహించుట.

తే. కువలయేశ్వరచంద్ర! నీకోరినట్లు, మోక్షఘంటాపథం బైనమునివరైక
దుర్లభాస్మత్పదాంబుజోద్భూతభక్తి, గలుగు నీ కింక నాయనుగ్రహమువలన. 214

వ. అస్మదీయమాయావిమోహితం బైనజగజ్జనంబు యథార్థంబున నన్నెఱుంగను మత్పద
ప్రాప్తిరూపమోక్షంబు గొనను నెఱుంగదు. నీవు మదీయమాయాజయంబును మత్పద
ప్రాప్తిసాధనం బైన మదీయపదభక్తియు నొసంగితి నెప్పటిగతి రాజ్యపరిపాలనంబు
సేయుచు మద్భక్తియోగనిష్ఠుండ వై యుండు మని కృపావలోకనసుధాధారల నభిషి
క్తునిం జేసి భగవంతుం డంతర్ధానంబు నొందినం గృతార్థుం డై. 215

శా. చేసెం బ్రాజ్యము గాఁగ రాజ్యము నృపశ్రేష్ఠుండు ధీనిష్ఠుఁ డై
త్రాసాపాదితదోషదూరఘనరత్నద్రత్నగర్భాసము
ద్భాసిస్వీయభుజాభుజంగమనిపీతక్రూరవీరారికాం
తాసోల్లాసవిలాసహాసనికరోదంచద్యశఃపూరుఁ డై. 216

క. కవితావిచక్షణత గల, కవి కంఠవిభూషణముగఁ గైకొనవలయుం
గవినరసింహవిరచిత, కవికర్ణరసాయన మనుకావ్యము దీనిన్. 217

ఆశ్వాసాంతము.

శా. ప్రస్తుత్యప్రవిస్ఫుల్లహల్లకరుచిస్పర్ధాళుహస్తాభయ
ప్రస్తారప్రతిభారితానతజనవ్యాపర్యాయనాదోద్యమ
ప్రస్తారోద్ధనకప్రతీకవిలసత్ఫాల స్థలాద్రిస్ఫుట
త్కస్తూరీతిలకోపలక్షితదళత్కల్హారవారత్రపా. 218

క. ఆదిమశఠకోపాది, ద్వాదశనిజసూరివిరచితద్రావిడగ్రం
థాదృతసతతశ్రవణా, స్వాదకళాముక్తముక్తసామవిభేదా. 219

మాలినీ. శతశతరవితేజా సర్వరాజాధిరాజా
నతజనసురభూజా నాభిదీవ్యత్సరోజా
సతతమహితభూమా సత్యసంపూర్ణకామా
దితిసుతకులభీమా దేవతాసార్వభౌమా. 220

గద్య. ఇది శ్రీమద్భట్టపరాశరదేశికేంద్రచరణసరసీరుహసేవకోపసేనకనరసింహనామధేయ ప్రణీతం బైనకవికర్ణరసాయనం బను కావ్యంబునందుఁ దపశ్చరణంబును, గ్రీష్మవర్షా శిశిరర్తువర్ణనంబులును, అప్సరస్సమాగమప్రకారంబును, నృత్తప్రపంచంబును, సముద్రవర్ణనంబును, వైకుంఠవర్ణనంబును, భగవద్దివ్యమంటపవిగ్రహవర్ణనంబును, స్తోత్రంబును నన్నది సర్వంబును షష్ఠాశ్వాసము.

కవికర్ణరసాయనము సంపూర్ణము.

చెన్నపురి : వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాల యందు
ముద్రితము — 1916.